

„Roadele greșelilor comise
timp de 20 (douăzeci) de ani
nu puteau fi decât dezastruoase.

Comandamentele nepregătite
au dus la nepregătirea ofițerilor.
Nepregătirea acestora a provocat
pe aceea a soldaților și subofițerilor.
Totul se înlanțuie într-un organism.
Totul pornește de la cap. Conducerea
statului, politică mai ales
– și militară, care este o consecință –
nu poate duce decât la ceea
ce a dus: la dezastru.
Acum se pune întrebarea:
Ce facem?”

Mareșalul Antonescu
20 ianuarie 1941

ISBN 973-9368-15-8

MAREȘALUL ANTONESCU LA ODESSA

JIPA ROTARU
OCTAVIAN BURCIN
VLADIMIR ZODIAN
LEONIDA MOISE

MAREȘALUL ANTONESCU LA ODESSA

PAIDEIA Științe – Seria ISTORIE

60820

Jipa Rotaru, Octavian Burcin,
Zodian Vladimir, Leonida Moise

MAREȘALUL ANTONESCU LA ODESSA

– Grandoarea și amărăciunea unei victorii –

© Editura Paralela 1000

701341 București, România

Str. Tudor Arghezi nr.12, sector 2

MAREȘALUL ANTONESCU

tel: (0040) 212 0 48

LA ODESSA

www.paralela1000.ro

Grandoarea și amărăciunea

unei victorii

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mareșalul Antonescu la Odessa / Jipa Rotaru, Octavian Burcin, Zodian Vladimir, Leonida Moise - București

Paralela 1000

1999

128 p. 20 cm. (p. bina - 2000) (Istoria)

Bibliogr.

Index

ISBN 973-9168-12-8

I. Rotaru, Jipa

II. Zodian, Vladimir

III. Burcin, Octavian

IV. Moise, Leonida

I. Antonescu, Ion

O. 1999

(408) 19 "Antonescu, I. 1999

Colecția Științe – Seria Istorie

Redactor: Eugenia Petre
Zodian Vladimir, Leonida Moise

MAREȘALUL ANTONESCU LA ODESSA

© Editura Paideia, 1999
701341 București, România
Str. Tudor Arghezi nr.15, sector 2
tel.: (00401) 211.58.04; 212.03.47
fax: (00401) 212.03.48
e-mail: paideia@fx.ro
www.paideia.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Mareșalul Antonescu la Odessa / Jipa Rotaru, Vladimir
Zodian, Octavian Burcin, Leonida Moise - București :
Paideia, 1999
p. 268; 20 cm. (Paideia - Științe. Istorii)
Bibliogr.
Index
ISBN 973-9368-15-8

I. Rotaru, Jipa
II. Zodian, Vladimir
III. Burcin, Octavian
IV. Moise, Leonida

1. Antonescu, Ion
2. Odessa
94(498)''19'' Antonescu, I. (093.2)

94(498):(47)'' 1940/1944

Jipa Rotaru, Octavian Burcin,
Zodian Vladimir, Leonida Moise

MAREȘALUL ANTONESCU LA ODESSA

*Grandoarea și amărăciunea
unei victorii*

PAIDEIA

MOTTO:

Nimic pentru noi, totul pentru Patrie.

Mareșal Ion Antonescu

DE CE AU AJUNS ROMÂNII LA ODESSA ÎN ANUL 1941?

Prezența armatei române la Odessa, în Campania anului 1941 a provocat o anumită controversă în istoriografia postdecembristă. Dezbateră – alimentată de câteva lucrări și luări de poziție în mass-media – a fost de cele mai multe ori orchestrată de cercuri politice „democratice” care încearcă să-și desolidarizeze „înaintașii” de inițiativele marelui din anii războiului. Trecerea în revistă a diverselor puncte de vedere exprimate nu face însă obiectul acestei lucrări, fie și pentru că ele nu pornesc de la obligația profesională a istoricului de a reconstitui, cu câtă obiectivitate poate el să aibă, faptele trecutului. Din această cauză, suntem de părere că este mult mai benefic să prezentăm cititorului argumentația marelui, autoritatea superioară politică și militară în stat, la acea vreme.

Interogat la 6 mai 1946 în simulacrul de proces intentat de „Tribunalul Poporului” de ce trupele române au înaintat în interiorul URSS până la Stalingrad, I. Antonescu argumenta: „acțiunile militare de la est de Nistru nu trebuiau reglementate printr-o înțelegere politică cu cel de-al treilea Reich, deoarece România nu intenționa să-și extindă teritoriul în Răsărit. Totuși, Transnistria, cu portul Odessa (unde în mai multe rânduri se concentraseră forțe sovietice de invadare a litoralului românesc) urma să fie ținută sub administrație românească până la sfârșitul conflictului, ca un fel de gaj diplomatic”. „La pace, răspunsul nostru va depinde de situațiunea politică în care se va găsi statul rus”. Statul rus oricum nu avea nici un drept legitim

asupra acestei provincii, locuită majoritar de ucraineni și români. Statul sovietic, la rândul lui, nu s-a sfiit în 1944–1945 să folosească Ardealul de Nord ca un „gaj” pentru a-i obliga pe români să abandoneze Basarabia și Bucovina de Nord și să accepte, fără rezistență, instalarea regimului comunist al lui Petru Groza. Iată deci suficiente probe că în materie de relații între state și popoare, dreptul internațional nu face altceva decât să consacre raporturile de forță, de ieri, astăzi, și mâine...

Pe de altă parte, în anii războiului și mai târziu, o mulțime de oameni politici au încercat să se distanțeze față de continuarea operațiilor militare dincolo de linia Prutului. I. Maniu și D. Brătianu au invocat la „procesul” din 1946 atitudinea lor de respingere fermă a depășirii „liniei Nistrului”, afirmând, între altele, că și puterile occidentale toleraseră acțiunea românească numai până la această margine de țară, recunoscută în actele păcii de la Versailles, și brutal călcată în picioare de Armata Roșie în iunie 1940*.

Totuși, ne întrebăm din punct de vedere sovietic, punct de vedere însușit până la urmă și de anglo-americani – care era diferența dintre „agresiunea săvârșită de România” prin depășirea liniei Prutului și agresiunea înregistrată odată cu trecerea Nistrului? Părerea noastră este că atât I. Antonescu, cât și I. Maniu și D. Brătianu judecau evoluțiile politico-militare din 1941 după criteriile din 1917–1919, neînțelegând că sistemul de la Versailles, ca sistem de care depindea existența juridică a frontierelor României Mari, încetase practic să mai funcționeze din martie 1938–martie 1939.

Din punct de vedere militar, argumentația mareșalului nu este cu nimic mai lipsită de logică decât cea oferită de sovietici în 1944, când au ocupat România – inclusiv capitala țării și nu un oraș de provincie precum Odessa – sub pretextul necesităților de ordin

* 6 iulie 1941 – I. Maniu: „Astăzi, când armata română își varsă din abundență sângele ei românesc pentru întregirea patriei și gloria națiunii române... să ne refacem hotarele țării compromise (...) aceasta este deviza zilei de azi”; 18 iulie 1941, I. Maniu – „Opinia publică românească urmărește cu mare însuflețire acțiunea militară condusă de dvs. pentru desrobirea provinciilor cotate de străini”. (Antonescu, mareșalul României și războaiele de reîntregire, Nagard, 1988, pp. 214, 215)

strategic, adică de nevoia de a distruge armata germană oriunde acționa ea. Prin urmare explicația oferită de I. Antonescu la 6 mai 1946 pentru depășirea liniei Nistrului și declanșarea ofensivei pe direcția Odessa stă perfect în picioare: „Când o țară s-angajează într-un război, armata acestei țări trebuie să meargă până în fundul pământului pentru ca să distrugă forțele inamice, să câștige războiul... Și răspunsul cel mai bun care vi-l dau este că, atunci când s-a intrat în a doua fază a războiului, pentru cucerirea Transilvaniei de Nord, Ardealului de Nord, armatele române nu s-au oprit la frontieră, au mers până în inima Europei”.

Cu prilejul aceluiași interogatoriu, tot mărturia Conducătorului statului permite cercetătorului onest să pătrundă și mai adânc în mecanismele adoptării deciziei militare de prelungire a acțiunilor noastre armate spre Bug. „Noi n-am intrat în Transnistria dintr-o dată, n-am fost decizi la începutul războiului... Nistru l-am trecut forțat... N-am mobilizat armata decât când a venit incidentul foarte grav de la Odessa, când rezistența pe care am întâlnit-o acolo era așa de mare, încât trei divizii pe care le destinaseam la început ca să opereze erau în neputință să înainteze. Eram angajat și ca onoare și ca soldat, și ca interes operativ... Și am trecut la mobilizarea totală. Deci eu n-am mobilizat total decât pentru Odessa. Și imediat ce s-a terminat Odessa, am demobilizat armata”.

I. Antonescu gândea, conducea și acționa în 1941, inclusiv la Odessa, sub puterea hipnotică a iluziei „războiului paralel” pe care România îl purta alături de Germania împotriva U.R.S.S. Omul care trăia în Istorie și pentru Istorie, credea sincer că Istoria se repetă în fond, că se puteau reedita evenimentele unice din 1917–1919 când Germania a scos Rusia din război, salvând România și favorizând unirea Basarabiei cu țara, iar aliații occidentali au îngenunchiat Germania. Pentru mareșal, acțiunea din Transnistria era un fel de reeditare a Campaniei din 1919, când pentru a obține recunoașterea din partea marilor puteri a dreptului legitim al României asupra Transilvaniei a fost necesară zdrobirea armatei roșii ungare și ocuparea Budapestei. I se poate reproșa la modul serios lui I. Antonescu faptul că era conștient de necesitatea susținerii drepturilor naționale și prin mijloace de forță? Nici un analist rezonabil nu o poate face..., dar probabil nu toți o pot declara „pe față” și în scris...

MAREȘALUL I. ANTONESCU – O CARIERĂ MILITARĂ PENTRU SERVIREA NEAMULUI

„Desfid că cineva din generația mea, să fi servit patruzeci de ani și să servească cu atâta pasiune și cu atât dezinteres țara și armata noastră. Cât mine au putut servi desigur și alții. Îi fericesc. Mai mult ca mine, nimeni, fiindcă nu se poate ca un om să pună în serviciul statului, în toate ocaziile și mai ales în momentele lui tragice, când mulți, foarte mulți îl părăsesc, atâta râvnă, atâta conștiință și atâta efort fizică și intelectuală, cât am pus eu“.

Este o profesie de credință în măsură să ofere o pistă pentru reala cunoaștere a personalității Conducătorului statului român din anii 1940–1944. Mai cu seamă astăzi, când Ion Antonescu a ajuns „cap de afiș“ în dezbaterile istorice și polemica politicianilor din țară și de peste hotare, și, poate mai mult, un fel de mit pentru purtătorii de uniformă și diferite categorii din popor. Hulit de unii, adulat de cei mulți, are în prezent o alură inconfundabilă. În urmă cu peste șaiszeci de ani însă, personajul respectiv se bucura de o mai mică publicitate, deși nu era cu totul necunoscut mediilor avizate.

Mareșalul Ion Antonescu s-a născut în anul 1882 la Pitești, într-o familie de ofițeri. Fiu al unui căpitan de logistică și descendent – prin mamă – dintr-un neam de boiernași, a crescut în atmosfera riguroasă a școlilor de militari (Gimnaziul fiilor de militari din Craiova, Liceul militar din Iași și Școala militară de infanterie și cavalerie din București). Absolvent al Școlii de ofițeri în arma cavalerie în anul 1904, ca șef de promoție, își începe activitatea în armata română cu gradul de

sublocotenent, fiind repartizat la Regimentul 1 roșiori. Apoi, a urmat în anii 1905–1906 cursurile Școlii superioare de cavalerie din Târgoviște.

Ca sublocotenent, în anul 1907 a participat împreună cu subunitatea aflată sub comanda sa la reprimarea răscoalei țărănești în județul Covurlui, unde s-a remarcat prin aplanarea rapidă a conflictului. Atitudinea sa a fost ponderată, plină de tact, dreptate și hotărâre, departe de legenda bolșevică de după 1944, ce-l zugrăvea ca un „călău însetat de sânge“, un autentic „câine roșu“. Dimpotrivă, represiunea l-a afectat profund, Ion Antonescu revenind adeseori asupra dramei din 1907 și explicându-și comportarea sa dictată de necesități de ordin superior. Prințul moștenitor Ferdinand, trimis la Galați în mod special de regele Carol I, l-a felicitat în fața întregii gamizoane pentru conduita și modul în care s-a manifestat cu acel prilej. Pe de altă parte, atunci când a avut prilejul s-a pronunțat pentru rapida rezolvare a problemei sociale la sate, pentru exproprierea moșiilor și ridicarea materială a muncitorilor plugari.

„Am călcat sânge românesc nevinovat, dar am căzut și grav bolnav. Imaginea celor căzuți nu m-a părăsit niciodată. O am și astăzi vie în fața ochilor mei“.

Considerația sa pentru țărănime a fost pe deplin consolidată în primul război mondial și în războiul din est, pregătind între 1941 și 1944 mai multe măsuri pentru înfăptuirea reformei agrare. Se pare că aceea din 1945 a fost realizată de comuniști după planurile lui, ca de altfel și întoarcerea militară de arme de la 23 august 1944. Este timpul să se spună lucrurilor pe nume!

Avansat la gradul de locotenent în 1908, Ion Antonescu a frecventat între anii 1909–1911 cursurile Școlii Superioare de Război din București, reușind să-și desăvârșească pregătirea profesională și calitățile sale militare de excepție. A sacrificat totul, chiar și plăcerile vârstei de 27–28 de ani, în favoarea studiului, absolvind Școala Superioară de Război în septembrie 1911, fiind brevetat ca ofițer de stat major.

În 1913 e avansat căpitan ca urmare a notării în mai multe rânduri cu calificativul „foarte bine“, inclusiv de inspectorul general al cavaleriei, prințul moștenitor Ferdinand. Pe timpul celui de-al doilea Război balcanic, a avut o comportare de excepție ca șef al Biroului operații din statul major al Diviziei 1 cavalerie. Astfel că, la încheierea

campaniei din Bulgaria, căpitanul Ion Antonescu s-a numărat printre cei șapte ofițeri decorați cu „Virtutea Militară” de aur. Ulterior, în perioada neutralității (1914–1916) a activat la Școala de Cavalerie din Târgoviște și pe linie de stat major ca șef al Biroului de operații din statul major al Corpului 4 armată. Remarcat de generalul Constantin Prezan, comandantul Corpului 4 armată, pentru însușirile sale deosebite ca ofițer de stat major, la 16 august 1916 a fost numit șef al Biroului 3 operații al Armatei de Nord, sub comanda neuitatului și generosului general (viitor mareșal) Constantin Prezan, de care se va simți totdeauna foarte atașat. La numai 34 de ani, „micul” căpitan – format sub influența gândirii tactice a mareșalului Alexandru Averescu și a generalului Constantin Cristescu – promovase într-o funcție de certă responsabilitate. Se poate afirma că, tot ce avea mai bun elita de comandă și stat major a armatei române i-a prezidat mareșalului inițierea în secretele artei militare, punând bazele unei gândiri clare și atât de viguroase încât îl va impresiona profund și pe Adolf Hitler. *„România este Antonescu! și este uimitor ce a putut face acest om din țara sa în numai câteva luni”* – așa îl va aprecia Führerul Reichului pe mareșal, situându-l în ierarhiile marilor conducători imediat după Mussolini!

La declanșarea Războiului de reîntregire (1916–1918), Ion Antonescu a avut responsabilitatea de planificarea și coordonarea operațiilor Armatei de Nord, pătrunsă în dispozitivul inamicului din Transilvania pe o adâncime de peste 100 km, pe un front cu o dezvoltare de peste 270 km. Spre stupefacția cuplului de comandă Constantin Prezan – Ion Antonescu, regele Ferdinand I, primul ministru I.I.C. Brătianu și mareșalul Alexandru Averescu, sub influența insuccesului de la Turtucaia, decid la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1916 oprirea ofensivei pe frontul de nord și schimbarea direcției principale pe cel de sud, manevră nefericită, soldată cu lovitura în gol de la Flămânda și cu preluarea inițiativei de către adversar, sub conducerea redutabilului general von Falkenhayn, fost șef al Marelui Cartier General german. Amestecul nejustificat al politicianilor în conducerea operațiilor militare și intrigile generalilor ne vor costa peste 200.000 de vieți în 1916 și vor trezi în sufletul lui Ion Antonescu resentimente ce se vor acumula an de an.

Anturajul regelui și primului ministru –, în primul rând generalul H. Berthelot, șeful Misiunii Militare franceze – aruncă armata română

într-o bătălie fără sorți de izbândă pe linia Argeșului, în fața Bucureștiului în toamna târzie a anului 1916. Constantin Prezan și Ion Antonescu sunt puși în situația de a executa ordinele superioare și de a-și asuma o gravă răspundere; în decembrie 1916 resturile armatei de campanie se retrag decimate spre linia Siretului, unde se deplasează, în sfârșit, trei armate aliate ruse.

Iarna 1916–1917 este întrebuințată pentru refacerea armatei într-o atmosferă groaznică. Poporul este cu „moralul la pământ”, trădarea ia proporții înspăimântătoare, sute de mii de oameni se refugiază într-o Moldovă sleită de jafurile cazacilor și tătarilor din trupele imperiale rusești. Datorită unei elementare lipse de organizare, oamenii mor cu miile în vreme ce elita politică a momentului își continuă răfuielele și jocurile mai vechi sub cele mai glorioase stindarde: lupta împotriva panslavismului, lupta împotriva germanismului, refacerea stăpânirii lui Mihai Viteazul.

Aliații iau în stăpânire – alături de austrieci, germani și bulgari – pământul strămoșesc. Rușii se comportă ca adevărați stăpâni, preiau conducerea armatei noastre sub acoperirea cinică de Front românesc, ne controlează toate aprovizionările și contactele diplomatice, negociază în secret cu Puterile Centrale împărțirea regatului. Francezii, „frații mai mari”, deși ne trimit material de război plătit cu bani grei și ne instruiesc, încearcă să câștige posturile cheie ale ostirii, nemulțumind profund atât pe Alexandru Averescu, cât și pe Ion Antonescu, altminteri adeversari ireconciliabili. Aceiași „frați” latini se înțeleseseră cu țarul Rusiei să nu dea curs tratatelor semnate în august 1916 prin care Antanta ne recunoaște drepturile naționale în Transilvania. *„Ați uitat câți au murit de foame în Moldova – i se adresează Ion Antonescu lui Dinu Brătianu în octombrie 1942 – câți au murit de frig la Iași, în spitale, câți au murit de boli și tifos exantematic datorită mizeriei, lipsei de nutriție și de igienă, a frigului și a dezorganizării?... Ați uitat cum era îmbrăcat soldatul? Ați uitat că el pleca la atac fără armă, cu pantalonii rupți la spate, fără ciorapi, cu degetele ieșite din bocanci, fără mănuși, fără căciuli, fără cămașă și fără flanelă? Ați uitat că armata era hrănită cu gărgărițe și tărâțe?... Ați uitat că regele stătea în frig și de pe masa lui lipseau alimentele?... Ați uitat umilințele, violurile și devastările făcute de ruși în Moldova și Dobrogea? Ați uitat că aliații aduși de dumneavoastră să ne apere luau copiii noștri în lance... maltratau soldații și ofițerii noștri, băteau din picior și*

insultau autoritățile, împingând această odioasă procedură până pe treptele tronului? Ați uitat disprețul pe care vi-l arătau toți aceia care se ridicau din această cauză împotriva dumneavoastră, din armată, de la sate, din orașe?” Zguduitoare punere sub acuzație, necruțătoare și pătimasă. În realitate, blamul trebuia aruncat pe întreaga clasă politică, nu numai pe liberali. După cum nu se poate nega, la o cercetare neafectată de furie, marele merit al Brătienilor în democratizarea și modernizarea României. Ion Antonescu era însă un om tranșant, el nu judeca și acționa în nuanțe, și numeroase din incriminările de mai sus dădeau atunci nota dominantă în care s-a operat reorganizarea oștirii, elementul esențial al salvării și întregirii statului.

Experiențele militare și diplomatice din 1917–1919 au avut rolul decisiv în cristalizarea și afirmarea puternicei personalități a mareșalului. Profesionist exemplar, orgolios, fanatic al românismului, autoritar, necruțător cu el însuși și cu subordonații, demn și dur cu șefii atunci când îl nedreptăteau, debordând de energie și un om al acțiunii, Ion Antonescu a îndeplinit rolul de „organizator și dinamizator al victoriei și de creier al Marelui Cartier General”, completându-se perfect cu acel mare oștean care a fost mareșalul Constantin Prezan. Echipa lor poate fi comparată, păstrând proporțiile, cu celebrul cuplu de comandă Ludendorff – von Hindenburg. Avansăm această afirmație fie și pentru faptul că o sumedenie de „analști” mărginiți, de partid și de serviciu, din optuzitate sau lipsă de caracter, ori i-au trecut sub tăcere meritele, ori i le-au redus la cele de stat majorist.

Pe scurt, în plan militar lui Ion Antonescu i se datorează: elaborarea planurilor campaniilor anilor 1916, 1917 și 1919, a proiectelor de reorganizare a armatei în 1917 și 1918–1919; punerea de acord a unor detalii de cooperare cu aliații la Petrograd, în primăvara anului 1917 și cu anglo-francezii și sârbii în 1918–1919; coordonarea operațiilor de apărare din Moldova din 1917, inclusiv a deciziei de a nu abandona linia Siretului; planificarea și coordonarea acțiunilor de curățire a Moldovei de la est și vest de Prut de trupele bolșevice, fără de care nu era posibilă revenirea Basarabiei la patria mamă; salvarea de la dezastru și coordonarea acțiunilor ofensive victorioase de la Tisa din 1919, prin care s-a impus definitiv unirea Transilvaniei cu Țara. Dar, reîntors la București împreună cu generalul Constantin Prezan, îl așteptau surprize neplăcute. „Pe peronul gării, nimeni. Printre negustori și hamali ne-am furișat timizi către ieșire.

Îmi scapără ochii de mânie și strâng pumnii de revoltă.

Ne-au costat luptele duse la est și la vest de Tisa 13.000 (treisprezece mii) de morți și ne-a fost rușine de victorie.

Italianii au câștigat un „Imperiu” cu 5000 de morți și de doi ani nimeni nu mai poate să râsufle pe glob de bravura soldatului italian.”

După întoarcere au urmat atacurile prin presă și prin parlament.

În consecință nu pot greși când spun că atacurile erau tolerate, încurajate și poate inspirate”.

Ion Antonescu a îndeplinit rolul de principal expert militar român pe durata Congresului de pace de la Paris din 1919–1920. În această perioadă, Ion Antonescu a publicat prima sa carte: *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, un studiu de 87 de pagini și 11 anexe, destinat, după opinia autorului, „tuturor acelor foarte mulți care nu ne cunosc”. Studiul cuprinde importante argumente istorice și etnografice privind originea, vechimea, unitatea și continuitatea românească în întreg spațiul etnic. Așa cum precizează Ion Antonescu, încă din preambul, el reprezintă „o foarte sumară și rapidă examinare a drepturilor în baza cărora România va trebui să iasă de la Conferința de pace cu granițele pentru care a sângerat și la care aspiră neîntrerupt de mai bine de zece secole”.

O întrebare firească s-ar putea naște: dacă este așa, atunci Ion Antonescu a făcut țara? Bineînțeles că nu! și nici nu a lucrat singur, dar meritele sale atât de ignorate în trecut trebuie rostite cu voce tare ca și erorile săvârșite.

Considerăm că răspunsul cel mai elocvent îl oferă documentele de epocă, necontestate încă de cineva cunoscut nouă. Regele Ferdinand I la Tisa, decorându-l cu ordinul „Mihai Viteazul”, desprins de pe însăși tunica sa de campanie, rostea: „Antonescu, Regele, mai mult ca oricare altul în această țară știe cât îți datorează România Mare. Meritai de mult această recunoaștere publică. Am scăpat însă ocaziile. Sunt fericit că a venit aceasta” (martori I.I.C. Brătianu, generalii Mărdărescu și Traian Moșoiu, mareșalul Constantin Prezan). Generalul Traian Moșoiu, comandant superior pe frontul de la Tisa, spunea: „Admirând cu toții munca ta covârșitoare și contribuția prețioasă ce depui pentru întregirea neamului îți exprim în numele camarazilor de la Comandamentul trupelor din Transilvania recunoștința deplină”. Generalul Lupescu, subșef al Marelui Cartier General, menționa: „În urmă, în noianul activității foarte pricepute, devotate, energice și foarte rodnice se disting următoarele opere de cea mai mare importanță:

1) Planul de operații al ofensivei din iulie 1917.

2) Planul defensiv și întreaga activitate de conducere pe timpul bătăliilor de la Mărășești și Trotuș, dovedind o deosebită aptitudine de prevedere și oportunitate în aprecierea situațiilor, propunerea la timp a mijloacelor.

3) Proiectul de dezarmare a armatei ruse.

4) Proiectul de operații în Basarabia.

5) Proiectul de existență după armistițiul de la Focșani.

Aceste opere capitale ar fi suficiente pentru a proba capacitatea superioară a acestui ofițer... Este incontestabil că activitatea acestui ofițer în timpul războiului a contribuit în foarte mare măsură la dobândirea succeselor noastre și la întrebuițarea rodnică a slabelor și pușinelor noastre mijloace“.

Vom adăuga în seria de mărturii încă două, venite din partea mareșalului, din memoriul din martie 1939. Ele se referă la două momente cheie ale reintrării României în război, eliberarea Transilvaniei și înfrângerea orgolioasei Ungarii. „Când, după o istorică masă în patru (Franchet d'Esperay, Berthelot, Prezan și cu mine) la Capșa, mareșalul a lansat ca rezultat al pledoariei noastre de a fi lăsați să trecem Mureșul, faimoasa frază - „Allez-y“, am fugit la Marele Cartier General și am cerut Comandamentului trupelor din Transilvania să elaboreze și să înainteze imediat spre aprobare proiectul de operații“. „Reamintesc că lupta de la Tisa (1919) a debutat cu un dezastru. Dacă generalul Prezan și cu mine nu am fi alergat cu desperare – intrând odată chiar la Oroszhaza, chiar în mijlocul inamicului – de la un capăt la altul al frontului, dacă nu am fi întors în această goană trupe și comandanți din drumul retragerii,... dacă nu am fi luat pe loc măsuri de ordine și operative, am fi înregistrat cea mai rușinoasă dintre înfrângeri... Generalul Mărdărescu (comandant al frontului) aflându-se la Sibiu cu întreg Comandamentul său... ordinele erau trimise trupelor prin intermediul Sibiului... atât pentru menținerea intactă a unui prestigiu cât și din delicatețe“. Atât! fiindcă alte cuvinte ar fi de prisos. Poate doar că s-ar cuveni rescrisă, cel puțin în parte, cu ceva bun simț, istoria Războiului de reîntregire.

Revenindu-se din 1920 la starea de pace, Ion Antonescu a primit misiuni în diplomația militară, în calitate de atașat militar în Franța, Belgia și Marea Britanie. Au fost ani de cunoaștere a Occidentului, a civilizației moderne avansate, dar și a jocurilor ipocrite a unor

mari puteri pe seama „partenerilor inferiori“ de coaliție. Starea de spirit, accentele de revoltă neputincioasă sunt cele mai pregnant surprinse în corespondența cu Dinu Brătianu și Iuliu Maniu din anii 1940–1944. În martie 1941, răspunzând unor memorii ale fruntașilor „istorici“, mareșalul îi reamintea lui Dinu Brătianu: „Cunoașteți desigur, lupta înverșunată și demnă purtată de neuitatul dumneavoastră frate la Conferința de pace de la Paris, pentru a se respecta drepturile României înscrise în tratat (din august 1916 – n.a.), lupta diplomatică care a făcut obiectul studiului atât de documentat și instructiv al domnului profesor Gheorghe Brătianu... Din această corespondență – rezultă că puterile aliate nu numai că nu recunoșteau integral revendicările teritoriale ale României, conform prevederilor tratatului din 1916, dar îi negau chiar și calitatea de aliat... Numai prin stăruințele Franței și Italiei nu s-a putut înfăptui una dintre cele mai monstruoase nedreptăți ce le-ar fi înregistrat istoria... Nu ni s-au recunoscut însă drepturile integrale asupra Banatului; delegații englezi și americani erau gata să restituie Cadrilaterul Bulgariei..., în Tratatul cu Austria se impuneau României condițiuni ce jigneau independența ei politică... Chestiunea petrolului a dezlănțuit împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane“. Este clar că asemenea cuvinte circulau și că astfel de păreri îl condamnau definitiv pe cel care le rostea... în fața „istoriei“.

Probitatea profesională, cinstea și caracterul integru demonstrate de Antonescu în timpul misiunilor de la Paris, Londra și Bruxelles i-au adus prețuirea nu numai a lui Nicolae Titulescu, dar și a altor diplomați și oameni politici români. Cu câteva luni înainte de încetarea misiunii, Nicolae Titulescu îi scria de la Nisa: „Colaborarea mea cu Dumneata a fost o plăcere din punct de vedere al raporturilor de servicii și din cel al inimei“.

În perioada cât s-a aflat în fruntea Marelui Stat Major, Ion Antonescu a întreprins vizite în capitalele unor state aliate ale României – Belgrad, Praga, Ankara, Paris – încercând să consolideze raporturile militare bilaterale ale țării. Dincolo de acest obiectiv general, România avea nevoie, date fiind schimbările produse pe arena politicii internaționale, de crearea unor mijloace suplimentare de securitate, care vizau nu numai o dotare suficientă a armatei naționale, dar și o consolidare a alianței militare a Micii Înțelegeri, organism politico-diplomatic defensiv care se reorganizase în februarie 1933.

Pentru materializarea convenției militare a Micii Înțelegeri, între 25–28 martie 1934, s-au întrunit la București șefii de stat major ai armatelor română, iugoslavă și cehoslovacă, și au analizat planurile operative referitoare la posibilitățile de apărare în eventualitatea unor agresiuni din partea Ungariei și Bulgariei, fiecare separat sau împreună, precum și în cazul unui conflict generalizat. Ion Antonescu a prezentat în cuvântul de deschidere o succintă analiză a convenției militare a celor 11 proiecte de operațiuni încheiate, până în 1934, între Statele Majore Generale ale celor trei armate aliate, avansând, totodată, propuneri de îmbunătățire a acestora.

Deoarece evoluția evenimentelor politice și militare pe plan european lăsa să se întrevadă posibilitatea unui conflict generalizat la scara întregului continent, strategii români, între care Ion Antonescu, considerau că, în condițiile unei conflagrații, pericolul pe care îl reprezintă Ungaria pentru securitatea și integritatea fiecăruia dintre cele trei țări devenea și mai mare, ea putând să atace în cooperarea cu alte state revizionist-revanșarde. Ținând cont de aceste considerații politico-strategice, șefii de stat major ai celor trei armate aliate au semnat un Protocol adițional la proiectele de operațiuni, în care, după examinarea diferitelor ipoteze de război în cazul unui conflict generalizat, se angajau „*să intervină pe lângă guvernele lor, pentru a ajunge la un act adițional la acordurile politice existente, care să poată permite, în cazul unui conflict european general, de a lua imediat ofensiva împotriva Ungariei, în condițiile de executare stabilite prin convenția militară*”.

În aceste condiții, misiunile în străinătate, activitatea din cadrul Micii Antante și Antantei Balcanice, eșecurile aliaților occidentali în Europa și Africa din 1936–1939, apropierea lor relativă de Uniunea Sovietică (puterea cea mai amenințătoare pentru România) nu-l puteau lăsa indiferent pe Ion Antonescu, chiar dacă el se număra printre admiratorii sinceri ai energicului și întreprinzătorului Nicolae Titulescu. Totuși, mareșalul era încă din 1938–1939 un adept realist al alianței cu Anglia și Franța, susținător al unei replici de forță împotriva Germaniei, în 1938. Londra îl privea chiar în august 1940 ca pe un prieten din Orient și, mai bine de o lună după preluarea puterii de noul regim de la București, Ion Antonescu nu a fost atacat în presa britanică. Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, care îl considerau pe mareșal, în august 1940, un prooccidental, apropiat de vederile lor, nu l-au taxat de

„fascist” sau „militaro-fascist”. Pentru ei era un naționalist așa cum ambii lideri nu ezitau să recunoască și despre persoanele lor. Iuliu Maniu, de pildă, declara la înscenarea judiciară din 1946, sub prestare de jurământ: „*Incontestabil că domnul mareșal Antonescu avea un imens prestigiu... o imensă autoritate morală... Eu am avut plăcerea să cercetez pe domnul mareșal Antonescu la domnia sa acasă înainte de evenimentele acestea (instaurarea regimului național-legionar – n.a.). Am avut cu domnia sa acasă o conversație mai lungă și am constatat cu plăcere că, în ceea ce privește ideile principale, este de acord cu felul nostru de a vedea. În special, am constatat că și domnia sa, ca și noi, este în contra unei orientări germanofile și că nu aprobă politica legionară care este pentru o orientare către Germania*”.

Înțelegerea temeiurilor „acțiunii Antonescu” în 4–6 septembrie 1940 nu poate progresa fără reconstituirea, realmente fugară, a experienței lui militare din perioada interbelică, a succesiunii de satisfacții și insatisfacții ce i-au punctat cariera și viața personală. Rechemat la București în 1926 – echipa Constantin Cristescu (ministrul de război) și Ion C. Brătianu (prim ministru) îl „exilasera” în străinătate – s-a văzut ținut departe de conducerea superioară și plasat (1927–1929, 1931–1933) la Școala Superioară de Război, unde a avut, într-adevăr, o prestigioasă activitate. Școala Superioară de Război i-a rămas cea mai dragă dintre toate unitățile pe care le-a comandat, după cum a mărturisit, hotărât să „*muncească fără a cunoaște limite*” pentru a da comandamentelor „*ofițeri culți, oameni de caracter, cetățeni devotați și mai presus de toate, elemente neșovăitoare în menținerea puterii*”. Preocupat de formarea unor buni ofițeri de stat major cu vaste aptitudini practice de conducere a trupelor, atât pe timp de pace cât și în luptă, a introdus în progamele de învățământ călătoriile de documentare pe arme, ieșind cu ofițerii elevi tot mai mult în teren, punându-i „*să străbată țara cu pasul*”, pentru asigurarea cunoașterii diferitelor zone și regiuni ale țării, posibile zone de operații. De asemenea, o preocupare importantă a lui Ion Antonescu a constituit-o sădirea și cultivarea neîncetată în sufletul ofițerilor a unor nobile sentimente morale ca: spiritul datoriei și al sacrificiului, camaraderia, cinstea, dreptatea, onoarea și demnitatea, dragostea de neam și țară, îmbinate armonios cu o înaltă cultură militară generală și profesională. Peste ani, locotenent-colonel Aldea Romulus din promoția 1936, rememorându-și amintirile din perioada frecventării Școlii Superioare de Război, arăta: „*Gândind în urmă cu atâția ani, ecoul frământărilor*

noastre sufletești de atunci păstrează aceeași rezonanță: muncă până la epuizare, în disciplină până la renunțare (...) Nu era aceasta o lozincă, ci un profund și real fundament sufletești; nimeni nu vorbea despre aceasta, toți o făceau cu eforturi mereu înnoite, cu o ambiție continuu tinerească, fără gândul recompenselor, pentru că toți erau conștienți că rezultatele stăruințelor de atunci nu constituiau decât antrenamentul la muncă în viitor“.

La sfârșitul anului 1933, regele Carol al II-lea l-a promovat pe Ion Antonescu în fruntea Marelui Stat Major, cu toate că acesta îi pusese condiția ca ministerul de război și monarhul să-i garanteze autonomia de acțiune. Societatea românească se găsea în plină criză economică: muncitorii se revoltaseră, funcționarii erau neplătiți, țărănimea pauperizată, **scindată în foarte bogați și mase impresionante săracite, amenințată de extremismul legionar și nesfârșite lupte politicianiste.**

Primul strigăt de alarmă al noului șef al Marelui Stat Major a denunțat monarhiei mizeria din armată, afacerismul, nepotismul „complotul“ împotriva structurilor vitale ale apărării naționale. „În 1933 am fost numit fără să cer și fără să umblu în postul de mare răspundere de cap al Statului Major“ – reamintea mareșalul în memoriul din 1939. „A doua zi după ce am pornit la muncă, calvarul a început. Surâzătoare, banda care pusese stăpânire pe Ministerul de Război – Samsanovici, Uică, Angelescu, Tătărăscu – a început să mă sâcăie, să mă exaspereze. Faimosul general Tătărăscu (fratele lui Gheorghe Tătărăscu, în mai multe rânduri prim ministru) a avut îndrăzneala să-mi spună în față: «sunteți sâcăit ca să vă exasperați și să plecați singur». Nu puteam fi doborât prin nepriceperea, neactivitatea sau prin faptele mele, s-a recurs la clasica și eterna mișelie, s-a recurs la intrigă și la calomnie. Nu o știu de pe stradă. Domnul Dinu Brătianu mi-a spus când s-a dezbătut cazul meu în Parlament că primul ministru i-a afirmat că nu a mai putut să mă susțină și să cedeze injoncțiunilor generalului Angelescu, fiindcă s-a spus regelui și regele a crezut că complotam în contra sa cu Armata (alături de Nicolae Titulescu – care a adus ordinul extern de trecere a legionarilor în afara legii, soldat cu execuția lui I.C. Duca – și cu Stelian Popescu). Fratele primului ministru, generalul Tătărăscu, mi-a numit ca ajutor al intrigii pe domnul Titeanu (subsecretar de stat la Interne). Am în arhiva mea actul doveditor... Domnul Dinu Brătianu

mi-a cerut să nu-l «descopăr» cât va sta «partidul său la putere»“. **Iată ce prevala la București, ce combinații se urzeau exact când situația internațională devenea din ce în ce mai încordată în Europa.**

Întorcându-ne la perioada 1933–1934 se cuvine să remarcăm o serie de măsuri propuse de Ion Antonescu pentru rapida restaurare a puterii armate, îndeosebi Planul general de reorganizare a armatei și Planul de înzestrare pe 10 ani, reducerea structurilor militare parazitare, eliminarea corupției, orientarea instrucției spre realitatea războiului. „Actuala situație este anormală, declara el la Consfătuirea șefilor de stat major din primăvara anului 1934. **Avem comandamente și servicii mult prea numeroase. S-au răsturnat proporțiile. Armata combatantă este pe cale să «dispară», deci este nevoie de o reformă «completă și radicală»**“.

La 20 iunie 1934, în Prefața la Planul general al organizării armatei, trimis lui Tătărăscu, Ion Antonescu consemna: „Țara este astăzi într-o totală imposibilitate de a se apăra, dacă va fi atacată. Armata este complet dezarmată, pseudoinstruită și demoralizată. Dacă va fi chemată astăzi să apere frontierele, va fi, cu toate sacrificiile de viață ce i se vor cere, care vor fi pe cât de numeroase pe atât de inutile, un dezastru militar unic în istoria popoarelor. După el va urma cu siguranță, la scurt interval de timp, dezastrul social și economic, care ne va costa nu numai granițele României Mari, dar ne va duce la situația de a nu ne putea opri nici la cele ale României din 1916 (...). Dacă o facem imediat avem puțină, sper eu, de redresare. Nu e numai nevoie de bani. Oricâți vom avea, cu sistemul actual se merge la dezastru. Pe lângă bani, este nevoie de un plan, o voință fermă, continuitate și energie în aplicarea lui. Și înlăturarea fără mila a farseurilor, a provocatorilor care, ridicându-se la conducere prin alte mijloace decât acelea pe care le dau meritele, trecutul și munca, trebuie alungați“. Din păcate conducerea de atunci nu a permis efectuarea acestor reforme în 1934 și nici mai târziu, în 1938, când, pentru scurt timp, Ion Antonescu a ajuns ministrul Apărării Naționale. Semnificativ, același lucru îl va raporta, pe 29–30 august 1940, și generalul Gheorghe Mihail, șef al Marelui Stat Major și inamic personal al mareșalului Ion Antonescu.

În iunie, iulie 1940, Ion Antonescu se adresa din nou lui Carol II: „Inevitabilul a venit Maiestate. Putregaiul a continuat opera lui

și astăzi trei milioane de români, care 20 de ani au crezut, au contribuit cu obolul lor la înarmarea țării și au sperat în armata lor, se văd aruncați prin surprindere în ghearele suferinței, ale ruinei, ale întinericului și ale morții... Eu, deși cu nimic nu sunt vinovat, realizez și-mi sar tâmpile din loc de rușine, de durere și de umilință. De la generalul Mărdărescu până la generalul Samsonovici, de la generalul Uică până la generalul Angelescu, de la acesta până la Argeșeanu, toți miniștrii de război, de la unul până la toți, și de la toți până la unul sunt vinovați. Toți șefii de Stat Major de la război și până astăzi, toți fără nici o excepție, în cap cu mine trebuie dați în judecată. Câte mai toți se îndreaptă în aceste momente pumnii înleștați de ură a 16 milioane de români". Poate astăzi asemenea descărcare de obidă, amărăciune și ură nu este la locul ei, nu seamănă cu o analiză obiectivă, normală. Cine poate însă să jure că atunci erau vremuri normale? Sub imperiul acelor vremuri de maximă tensiune și al celor mai grave amenințări la adresa națiunii, s-a acționat în septembrie 1940. De asemenea, incriminarea energică, dar dreaptă, pe care am reprodus-o ne trimite la o calitate inconfundabilă a personajului nostru – fair play-ul. Oferim încă două probe edificatoare: la „procesul” din 1946 a luat totul asupra sa mai puțin crimele: Voitinovici, președintele nefericit al „Tribunalului poporului” mărturisea în 1948 că Ion Antonescu deși era „paranoic” și „avid de putere”, avea un comportament de „cavaler”. Ciudată calitate la un „criminal de război”!

Îndepărtat din înalte funcții deținute la începutul anului 1938 – când, după cum singur o recunoaște, susținuse instaurarea regimului dictaturii regale în care vedea un sistem de „ordine” – Ion Antonescu a fost exilat la comanda Corpului 3 armată – Chișinău. A protestat împotriva eliminării fizice (fără judecată) a lui C. Z. Codreanu și a altor fruntași legionari în noiembrie 1938; după întâlnirea cu regele, din iunie 1940, acesta a căutat să-l asasineze și, numai la intervenția diplomaților germani de la București, i-a fixat domiciliu forțat la mănăstirea Bistrița – jud. Vâlcea.

Acesta a fost omul și militarul care va lua în mâinile sale puterea în septembrie 1940 și care va refuza cu obstinație să fie o simplă spadă și un om de sacrificiu, „manta de vremuri grele” pentru elita noastră politică. S-a vrut cu siguranță, și educatorul neamului, un redescălecător întârziat. În continuare ne vom referi la convingerile lui politice, fără a dezvolta aici relațiilor cu partidele din epocă și cu monarhia.

Ion Antonescu a avut indiscutabil o gândire și o practică politică de nivel elaborat, ambele subordonate servirii, așa cum o înțelegea el, a națiunii și statului. Formația militară și timpurile în care s-a maturizat și-au pus amprenta asupra gândirii operei sale practice. Oricum, trebuie să operăm o distincție între discursul oficial, sau de circumstanță, între programul afișat și acțiunea propriu-zisă. Temeliile ideilor sale politice sunt naționaliste și amestecat idealist-realiste; ele fac apel frecvent la istorie și mai întotdeauna judecățile sale de valoare sunt exacte.

Stilul în care sunt formulate principalele gânduri ale mareșalului este concis, dar inconfundabil mișcător – adresându-se lui Dinu Brătianu, de exemplu, îi atrage atenția în cel mai penetrant spirit de prozator modern că el „nu este fiu de statuie”.

În concepția mareșalului națiunea se constituia într-o ființă vie și, totodată, într-o valoare supremă pe care se cuvenea să o servească toate energiile societății. Din acest motiv îi va obliga pe regele Mihai I să-i depună, în 6 septembrie 1940, jurământ de credință și pe Führer să-l recunoască drept un fanatic al românismului. Națiunea română avea un trecut eroic, beneficia de o descendență ilustră – dacă și romană –, era alcătuită în majoritate din oameni onești, harnici, săraci și cinstiți. Muncitorii, plugarii și industriașii, meseriașii, proprietarii mijlocii, funcționarii, militarii, intelectualii se identificau cu forțele sale sănătoase; la fel ca și Mihai Eminescu, ideologul indiscutabil al naționalismului românesc, socotea că răul venea de la o clasă suprapusă, levantină, mercantilă, cosmopolită, cârcotașă, masonică, internaționalistă, parazitară. Puterea ei avea să fie redusă și eliminată treptat prin combaterea privilegiilor și încurajarea „claselor productive”, în orice caz nu prin „revoluție”, confiscări abuzive, masacrări, distrugerea proprietății private. Statului îi revenea rolul de a pune ordine în societate, de a aplana contradicțiile sociale, de a stimula și dirija producția, de a asana finanțele, de a pedepsi pe răufăcători și recompensa pe cei credincioși, muncitori, disciplinați și dezinteresăți.

Statul fiind instrumentul de armonizare a intereselor în societate și structura de supraviețuire, își întemeia puterea, eficiența și autoritatea pe buna funcționare a instituțiilor de administrație, învățământ, biserică, magistratură și, mai cu seamă, pe armată, instituția cea mai onestă, oglindă a clasei mijlocii, salvatoare a națiunii în Marele Război de făurire a României Mari. „Primul meu gând se îndreaptă spre oștire – o va repeta Conducătorul cu orice ocazie – reazemul națiunii”.

„Nu aveam pe nimeni lângă mine, doar armata, în momentul în care totul amenința să se prăbușească“. **Și avea oare pe altcineva? Armata nu face altă politică decât a statului și a națiunii.**

Cu toate că s-a declarat, cu diferite prilejuri, că nu avea un program politic (politicianist) Ion Antonescu știa cu exactitate ce voia în vara anului 1940. Să-l numim **regim de ordine, disciplină și eficiență**, regim determinat de situația internă de stare de „război civil“ nedeclarat și de situația externă de război mondial. „Două scopuri voi urmări în zilele care mi-au mai rămas să le trăiesc – anunța el la 6 septembrie 1940. **Întâi, ridicarea morală a acestui popor din mocirla în care s-a zbatut atâția ani, cum și unirea tuturor românilor împrejurul ideii de cinste, muncă și dreptate... În al doilea rând, repunerea țării în drepturile ei veșnice**“. „Credința, dreptatea, legea și munca, cinstea și conștiința, ordinea și omenia vor fi de azi înainte, de la cel de sus până la cel mai de jos servitor al patriei, cartea sfântă a îndatoririlor noastre“. La 16 octombrie 1940, Ion Antonescu îl avertiza pe comandantul Legiunii: „Sunt patruzeci de ani, domnule Sima, de când – întemeiat pe cariera mea militară – mi-am dat seama că rostul unui adevărat român este nu de a-și crea o situație personală ci de a lupta pentru ca întreaga națiune să nu se reazeme decât pe caractere, pe competențe și pe valori de muncă, iar statul să fie condus decât cu autoritate și prestigiu“.

Gândire pragmatică, program pragmatic, cu obiective simplu formulate și concise, instrument de restaurare internă și externă. În rest, apela la tehnicieni în toate domeniile de activitate, la cei liberali în sferele financiare și economice, la diplomați de profesie în Externe, la militari în Armată și Interne. Nici când România nu a avut un guvern mai profesionalizat, o „mașină de stat“ mai bine organizată ca după 27 ianuarie 1941. Departă de a fi fascist, ori militaro-fascist, mareșalul Ion Antonescu ni se înfățișează ca un reformator al regimului fondat de burghezia națională, pe care totuși dorește s-o împrospeze și s-o apropie de clasele mijlocii. Astfel, spera el că se va putea evita revoluția pe care sistemul de amețitoare inegalități o pregătea în România. „Guvernământul autoritar exclude principiul jocului partidelor politice. El face apel la toate partidele creatoare ale națiunii, pe care le pune în serviciul colectivității, potrivit principiului economiei și randamentului. Națiunea întreagă urmează a fi organizată într-o formă în care individul să-și găsească locul cel mai potrivit capacităților

sale și cel mai util colectivității. Desigur, în această organizare unitară se va încadra și activitatea politică, dar într-o formă care să excludă vechile moravuri și să aducă maximum de folos afacerilor de stat... Opinia publică va găsi și pe alte căi posibilitatea de a-și exprima mulțumirile, de a-și arăta nevoile și a propune măsurile considerate utile sau necesare. Am spus de repetate ori că nu sunt un tiran, că sunt gata să ascult păsul oricui, precum și sugestiile foloșitoare pentru opera de reorganizare“. Ion Antonescu nu nega deci propensiunea sa pentru un regim autoritar, elitist, de tehnicieni, gata să adopte un ton autoritar, dar numai dacă intersele momentului o cereau.

Un asemenea regim va fi reclamat de însuși Dinu Brătianu în ianuarie 1941: „Un guvern ca cel actual (militar) poate face față pericolului intern și extern și poate înfrâna anarhia ce succedează marile frământări. **În capul statului este un om cinstit și potrivit cu dorința de a face bine. El este singurul care poate guverna țara în condițiile externe și interne de astăzi. Îi datorăm tot concursul ce îi putem da, îndeplinindu-ne o datorie patriotică**“.

Același calcul și aceeași argumentație au susținut liberalii și – cu nuanțe – țărăniștii, și în septembrie 1940, în criza politică determinată de căderea regimului regelui Carol II.

La nivelul principalelor partide politice s-au cristalizat, cu precădere, strategii „de rezervă“. Mai explicit, îndeosebi Iuliu Maniu – liderul național-țărăniștilor – cu abilitatea sa recunoscută, a consimțit pasiv să susțină guvernarea antonesciană și, în același timp, să-și mențină în stare de funcționare relațiile cu aliații occidentali. „Partidele politice ce au sprijinit guvernarea mareșalului Antonescu – declara Mihai Antonescu la procesul din anul 1946 – nu au sprijinit însă pe față, pentru că regimul domnului mareșal nu era regim politic de oameni care își menajau cariera politică (...). Cei din partide erau preocupați să-și menajeze viitorul politic sau să aștepte ceasul când situația politică le îngăduia o activitate lipsită de riscuri. În perioada 1940–1944, s-a dat domnului mareșal un concurs de fapt, începând de la constituirea guvernului, la 6 septembrie 1940, și până în ultimul moment“. Revelatoare este și mărturia lui Eugen Cristescu, șef al Serviciului Secret Român: „Am avut legături cu domnul Dinu Brătianu (șeful liberalilor tradiționali – n.n.). Odată, dânsul mi-a spus: «Eu apreciez foarte mult pe mareșalul Antonescu. Eu știu că este un mare patriot și, chiar făcând greșeli, le face din exces de patriotism. Eu am

dat întotdeauna concursul domnului mareșal. I-am dat o serie întreagă de tehnicieni, care i-au completat guvernul (...). Eu înțeleg să-i dau tot concursul și ajutorul meu, ajutor necesar»". Eugen Cristescu subliniază însă la procesul din 1946 că cele mai intense contacte, aprobate de mareșal, le-a avut cu Iuliu Maniu. În cursul aceluiași proces s-a înregistrat însă și o dură controversă între Mihai Antonescu și Iuliu Maniu și, pe lângă nedumerirea de ce piesele de la dosar au fost sporadic folosite de specialiști, vom observa că aproape în permanență documentele istorice îl confirmă pe Mihai Antonescu. Câteva exemple doar:

Regimul antonescian, susținea Iuliu Maniu, nu s-a bucurat de favoarea partidului său, ci doar de promisiunea că nu i se va face o opoziție manifestă. Pe de altă parte, liderul istoric a clamat că pentru politica de alianță cu Germania membrii administrației răsturnate la 23 august 1944 „sunt singurii care sunt vinovați pentru că au pus mâna pe putere, n-au întrebat națiunea, nu s-au consultat cu nimeni (...), au procedat în mod dictatorial (...). O politică – a adăugat el, cu deplină temei – se poate face bine, se poate face rău, și cea mai bună intențiune politică poate să se traducă în fapt, printr-o rea conducere, la crimă”.

Documentele de arhivă confirmă într-o oarecare măsură declarațiile de mai sus. Astfel, se cunoaște că la începutul lunii noiembrie 1940 – sursa fiind serviciul secret ungar infiltrat în anturajul lui Iuliu Maniu – acesta i-a solicitat lui Antonescu pregătirea din timp a „celelalte două garnituri politice” cu misiunea scoaterii țării din război în situația înfrângerii Axei. Antonescu și-a dat asentimentul verbal. A se reține: asentimentul se plasează în timp înaintea negocierilor de la Berlin. Este sigur că informația a fost pusă la dispoziția Germaniei... Precautul Iuliu Maniu, jucând un rol de primă mărime în drama de la 22–23 august 1944, când se pare că mesajul decisiv al aliaților nu a ajuns să-i fie transmis mareșalului, va sfârși groaznic pentru un atât de mare patriot, exterminat fizic de temporarii aliați ai partidelor istorice, comuniștii de obediență sovietică. Căile istoriei sunt întortocheate, căci altminteri așa cum Gh. Gheorghiu-Dej a găsit posibilitatea de a-l salva pe Malaxa, nu se înțelege de ce Churchill n-a putut face nimic pentru un om de talia lui Iuliu Maniu. Întâi avea să fie executat Antonescu – alianța cu Reichul fiind un pretext pentru guvernării din Kremlin, hotărâți la 22 august 1944 să negocieze încă doar cu el (oare de aceea trebuia eliminat de adversarii săi din țară?),

apoi – întocmai ca în cele mai clasice înscenări judiciare staliniste, au căzut unul după unul capetele celor care s-au desolidarizat sau ale celor care l-au înfierat pe mareșal.

Revenind la problemele analizate se impune o separare între politician – ca om de partid – și omul de stat ce se voia Ion Antonescu. Partidele și regimul lor puteau fi privite ca un fel de „corporații profesionalizate” de promovare și administrare a intereselor limitate de grup. Omul de stat – Conducătorul – administra mecanismele instituționale ale națiunii, coordona, patrona și asigura transmiterea spre viitor a unei moșteniri de două ori milenare; primul era omul fatalmente obligat să se ocupe de revendicări mărunte și agoniseală, de potolirea și satisfacerea unor clientele obraznice și nesătule, al doilea de interesele perene ale comunității. „Nu am avut avere, și nu am făcut-o, nu am avut partid, adică clientelă, camarilă, obligații oneroase” – a fost mândria lui, bună sau rea, și trebuie să recunoaștem că și-a respectat convingerile. În egală măsură, și Iuliu Maniu avea dreptate când stabilea drept criteriu al aprecierii unei politici, inclusiv de stat, eficiența și izbânda ei!

La diferite intervale de timp, Ion Antonescu a chemat țara să-i judece politica promovată prin exprimarea deschisă a votului, da sau nu. Asupra scopului votului adunării plebiscitare de la începutul lunii martie 1941, Ion Antonescu, a spus: „Și ca neamul să sape în obiceiurile lui nepieritoare exprimarea pe față a credinței, a voinței, pentru că așa au făcut strămoșii noștri, și au măsurat lupta cu încredere și hotărârea cu mândrie.

Pentru a zidi din nou acest obicei sănătos, demn de orice om liber și numai pentru a ne învăța copiii la curajul cugetului lor, m-am servit de votul pe față, ca lașii și viclenii să nu mai aibă ființă în viața noastră obștească”. Conducătorul Statului a obținut fără nici un mijloc de presiune asupra conștiinței românești, aproape 3.000.000 de sufragii. Nici un regim nu a avut această popularitate de partea sa, nici chiar în România Mare.

În lunile următoare aprobării plebiscitului național cu o imensă majoritate, Ion Antonescu și-a intensificat eforturile pentru consolidarea societății românești și extinderea colaborării româno-germane, mai ales în plan militar.

Aderarea la Pactul Tripartit (23 noiembrie 1940) oficializa în plan internațional încadrarea României în sistemul Axei, ca modalitate

de adaptare la un context internațional necruțător; ca și în alte împrejurări din trecutul nostru, însă, aderarea la o coaliție de importanță Axei nu însemna identificarea cu toate țelurile acesteia, ci doar cu cele ce-i serveau interesele de stat mic. Linia politică externă pro Axă, inițiată de Ion Antonescu corespundea unui calcul de stat cu o reală argumentație faptică. Corespundea condiției mareșalului de restaurator al României Mari, de salvator al patriei.

Contemporanii acelor timpuri încărcate de dramatism confirmă, cu mici excepții, scopurile patriotice ale politicii externe vizată de Ion Antonescu și justifică caracterul obiectiv al asocierii la Pactul Tripartit. Conducătorul se angajase să salveze „Statul și Națiunea”, fiind convins că prin jertfă și muncă popoarele adevărate își torc din înfrângeri marile destine. „Fața lumii se schimbă – prezicea el. Națiunea noastră trebuie să-și dovedească prezența în istorie”. Ion Antonescu mărturisea că luptă să reconstituie România Mare. „Eu vreau să răstorn arbitrajul de la Viena – fără s-o spun – și pregătesc campania pentru opinia publică mondială. Eu nu sunt sentimental când e vorba de interesele neamului meu. Pot fi foarte prieten cu englezii, dar nu merg cu englezii ca să răstorn statul pentru o prietenie cu ei, merg și cu cel mai mare inamic al meu ca să salvez statul!”

Se dezvăluie și sensul viitoarelor acțiuni militare. „De aceea, între primele noastre griji este pregătirea armatei pentru a deveni un instrument cât mai perfecționat de război care să fie în stare să susțină efectiv politica revendicărilor noastre naționale. În această ordine de idei, recomandarea dumneavoastră categorică de a nu angaja armata română în operațiuni militare alături de puterile Axei, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, are un caracter de exclusivitate inacceptabilă. Căci în eventualitatea aceasta, România nu ar participa efectiv la război pentru interesele Axei, ci pentru propriile interese. Până în prezent, de altfel, guvernul nu a luat nici un angajament de participare la război. Dacă însă atât dumneavoastră, cât și domnii Maniu și Mihalache, credeți că în împrejurările actuale se poate face o altă politică, - eu sunt gata să vă cedez locul pentru a vă da puțină să serviți mai bine țara, deci să treceți de la critică la acțiune”. Invitația vă rămâne neonorată de Brătianu și Maniu pe întreaga durată a războiului. Ion Antonescu fusese desemnat să „scoată castanele din foc”.

Pe linia repunerii României în drepturile ei istorice se înscriu și alte demersuri la Berlin, efectuate pe măsură ce se amplificau

ciocnirile germano - britanico - ruse în vederea controlării Europei de Sud-Est. Un nou Memorandum era adresat cancelarului Germaniei o dată cu prăbușirea Iugoslaviei sub loviturile Axei (16-17 aprilie 1941). Documentul poartă data de 23 aprilie 1941 și este elaborat în circumstanțele reasezării geografiei politice a Balcanilor, provocată de anexiunile operate de Ungaria (Bacica, Baranja, Megdumnrje, Prekomurje), Italia (Muntenegro, parte din Slovenia, vestul Macedoniei, parte din Croația, Dalmația) și Bulgaria (parte din Macedonia sârbească, zona din estul regiunii Kosovo). „Anexiunile teritoriale săvârșite de Ungaria și Bulgaria între 1940-1941 – relevă Ion Antonescu – rup echilibrul regional și se îndepărtează de la principiul securității și al liniștii prin unitate etnică”. Peste 1,3 milioane de români din Ardeal și 800.000 din sudul Dunării ajung astfel sub stăpânire străină, ceea ce pune țara „într-o gravă inferioritate”, fapt ce nu este „în interesul noii ordini europene”.

Într-o formă voalată se schițează proiectul înfăptuirii unei noi Românie Mari: redobândirea Bucovinei de Nord, alipirea Banatului de Vest, autonomie locală pentru românii balcanici. „Așezată pe axa euro-asiatică, România este drumul cel mai scurt al Germaniei spre Orientul Apropiat, iar prin prezența sa în Marea Neagră, legată prin Dunăre și prin linia Lemberg, ea reprezintă nu numai o cale naturală de comunicație cu Europa Centrală și Baltică, dar și un punct strategic, de dominare a libertății Dunării, a strâmtorilor și a Balcanilor. Printr-o colaborare militară statornică cu Germania, România devine un centru strategic și un pas de siguranță atât contra slavilor, cât și pentru politica din Marea Neagră și Asia Mică. Portul român Constanța poate fi nu numai un port de scurgere dunăreană de mărfuri, dar o bază navală pentru Strâmtori și o bază aeriană pentru Orientul Apropiat. România aspiră la acest rol”.

Ultima convorbire Antonescu-Hitler dinaintea declanșării războiului în est a avut loc în ziua de 12 iunie 1941. Cu acest prilej, Ion Antonescu argumenta că România, ce străbătuse o profundă criză socială și politică, se regroupase în jurul său și era pregătită de luptă. El a venit pentru a pune la dispoziția Führerului pentru realizarea acestui pas toate forțele auxiliare militare, politice și sociale ale României. Toate acestea nu înseamnă însă că dorește să cedeze ceva din drepturile sale. Scoțând în relief că „nu e politician și diplomat, și că s-a născut soldat și vrea să moară soldat”, Ion Antonescu sconta să-l

sensibilizeze pe Hitler prin franchețea opțiunilor sale, să-l capaciteze în favoarea satisfacerii intereselor românești în Basarabia, Bucovina de Nord și Ardealul de Nord.

În final, după examinarea proiectelor de operații și a rezolvării coordonării operative a armatelor române și germane aflate pe teritoriul românesc, Ion Antonescu și-a dat acordul la teza „războiului preventiv”, precizând: „*Poporul român se gândește zi și noapte la ceasul răfuiei cu Rusia și dorește ca acest moment să sosească cât mai repede posibil, pentru a se răzbuna, pentru tot ce i s-a întâmplat din partea Rusiei*”.

Câteva observații doar pe marginea acestei mărturii revelatorii. Reichul plănuiește un „război fulger și preventiv” împotriva Rusiei sovietice, cu intenția de a împiedica încheierea unei coaliții în trei (Anglia, U.R.S.S., S.U.A.), de a-și crea condiții de obținere a deciziei în vest și de a feri de agresiune Finlanda și România. Victoria urmând a fi decisă prin angajarea unor „mari bătălii de nimicire” a forțelor inamice, exploatându-se superioritatea în blindate, aviație și alte mijloace de luptă; Armata Roșie nu se va bucura de sprijinul populației oprimate de comunism; războiul se va încheia înaintea iernii 1941–1942; România va participa din prima zi la războiul din est, la cererea expresă a generalului Ion Antonescu. Pentru români, lupta dusă în est este o revanșă; războiul României este paralel cu războiul Reichului, însă armatele celor două state vor acționa sub o conducere unitară; România nu va duce un război egoist, de cucerire, nepunând nici o condiție prealabilă, politică sau militară.

Relațiile dintre armatele germană și română, dintre oficialitățile de stat și trupele aliate au evoluat în general normal, cu unele excepții, pe întreaga durată a cooperării din 1940 – 23 august 1944; excepție a făcut „criza Stalingradului”. Pentru a nu depăși cadrul prezentării noastre, vom reproduce câteva aprecieri sugestive ale mareșalului Ion Antonescu din anul 1942. „*Nici eu nici șeful meu de stat major și nici un ofițer din cabinetul sau statul meu major nu au mers și nu merg la raport și la ordine la șeful Misiunii militare germane din România. Armata germană nu a făcut nici o mărșăvie pe teritoriul nostru; a plătit totul, s-a purtat bine cu populația, nu a omorât copii după cum făceau cazacii, nu a violat casele, hambarele, femeile; nu a devastat căile ferate. Această armată a luptat, de data aceasta, cot la cot cu noi și pentru noi. Armata germană nu a părăsit teritoriile noastre,*

după cum au făcut rușii în fața bulgarilor în Dobrogea, și nu a stat cu brațele încrucișate pe când noi luptam la Prut”.

De asemenea, cooperarea economică romano-germană s-a subordonat condițiilor de război și situației internaționale, dominată în Europa, sub aspect economic, de blocada maritimă engleză. Germania – într-o epocă de „război al motoarelor” – consuma cantități impresionante de petrol, materii prime strategice, alimente; până-n iunie 1941, majoritatea surselor sale de aprovizionare cu importuri strategice se plasau în Europa Centrală și de Vest, România rămânând apoi singura sursă importantă de aprovizionare cu petrol. Acest combustibil esențial a costat foarte mult Reich-ul, livrările fiind permanent plătite în aur, valută forte, material de luptă și produse industriale. „*Acei oameni din Germania care au crezut că o dată cu numirea generalului Antonescu va începe o nouă fază în relațiile dintre Germania și România s-au înșelat* – sublinia istoricul german Hillgruber. Numai în problemele privitoare la petrol pe care le judeca din punct de vedere militar și nu din punct de vedere economic era mai mărinimos. Dispozițiile sale erau însă ascultate de cei din subordine numai parțial. De obicei el însuși era foarte grijuliu și căuta să împiedice suspiciunile privind un amestec german. În mod paradoxal, Ion Antonescu putea fi determinat mai ușor să facă concesiuni din punct de vedere militar aliaților săi germani, decât din punct de vedere economic, unde era strâns legat de cercurile economiei liberale care dominau și acum ca și în trecut și politica financiară a Băncii Naționale a României”.

Relațiile comerciale cădeau în sarcina unei Comisii guvernamentale româno-germane prezidată de dr. Karl Clodius, șef adjunct al Secției economico-politice din Ministerul de Externe german (1938–1944). Mareșalul Ion Antonescu a cerut și a obținut respectarea principiului ca statul român să exercite controlul și conducerea exclusivă a economiei; Germania putea importa numai între limitele sumelor provenite din exporturile sale în România. Aceasta nu însemna că firmele germane nu s-au infiltrat masiv în industria noastră extractivă în detrimentul celor franceze, olandeze și anglosaxone, fără a se ajunge la exagerata afirmație că Reich-ul „exploata” și „controla” fără nici o limită economia României. Menținerea unui spațiu de manevră de către regimul Antonescu nu poate fi contestată, fie și prin existența a 49 de vagoane de aur în rezervele statului în august 1944. Ce a urmat

se cunoaște și nu prea. Adevărata exploatare economică străină, practică ani buni de ruși, după „armistițiul” din septembrie 1944, i-a făcut pe mulți români să-l regrete pe „ocupantul german”.

Câteva referiri, în loc de concluzii, la bazele juridice ale alianței româno-germane, în temeiul căreia România a acționat de partea Axei, în anii 1941–1944. Subiectul este foarte încălzit prezentat, iar o abordare riguroasă a sa lipsește în literatura noastră istorică; nu lipsesc însă faptele și ele indică, fără puțință de tăgadă, că statul român a intrat în luptă împotriva Sovietelor din proprie inițiativă, ca răspuns la rășluirile teritoriale din iunie 1940; ridicola „teză” a târârii țării în lupta din est ține, în cel mai bun caz, de minciună! Opțiunea din 22 iunie 1941 era singura posibilă atâta timp cât puterile occidentale lăsaseră guvernul de la București fără altă posibilitate de a acționa în direcția redobândirii teritoriilor ocupate de regimul de la Moscova.

În afara probelor documentare de până acum, nu există nici un tratat de alianță, cu excepția prevederilor multilaterale și vagi din Pactul Tripartit; nici partea germană, și, probabil, nici partea română nu doreau așa ceva, fiecare urmărind să-și mențină o viitoare marjă de acțiune diplomatică.

Correspondența cu ierarhii germani de la sfârșitul anului 1942 și începutul lui 1943 permite câteva clarificări în problema modului în care Ion Antonescu aprecia participarea armatei române la războiul din est. *„România și-a oferit – îi scria el feldmaresalului von Manstein la 9 decembrie 1942 – în cumplita iarnă a Stalingradului, aproape totalitatea forțelor ei armate, cu cele mai de seamă cadre, cel mai bine instruiți soldați și cel mai modern material de care am dispus, ca alături de armata germană să contribuie la zdrobirea bolșevismului, îndeplinind astfel un rol european foarte depărtat de modestele ei idealuri naționale și politice. Această jertfă generoasă nu trebuie deci privită ca o obligație fără restricții. Nimeni nu mai poate cere altceva decât ceea ce noi consimțim a da, între Germania și România neexistând până la această dată nici o convenție, nici politică, nici militară”.*

Pe lângă acordurile verbale dintre Conducător și Führer, cooperarea militară, economică, politică etc., dintre România și Germania s-a reglementat totuși printr-o mulțime de convenții scrise, documente cu valabilitate juridică internațională. Statutul și atribuțiile Misiunii militare germane sunt, de pildă, fixate prin convenția din toamna anului 1940, care includea și stipula: „Cu Reich-ul colaborarea

în caz de război se va reglementa ulterior”; Misiunea militară și Comandamentul superior german din România au realizat ulterior și alte convenții scrise cu partea română, cum ar fi cele referitoare la modificarea acordului Wohlrath (petrol, armament), colectarea de cereale și export de cereale de către societățile germane admise, delimitarea de atribuții administrative, militare și de pază în teritoriile dintre Nistru și Nipru, cooperarea pe linie de servicii secrete și propagandă; se mai pot enumera ca documente cadru: acordul de credit din 4 decembrie 1940 și protocolul din 19 ianuarie 1941 asupra întreținerii trupelor germane din România etc.

Cine poate să infirme că Ion Antonescu nu era „născut soldat” și că voia „să moară soldat”? Istoria îi va oferi această șansă!

Pregătirea politico-diplomatică pentru războiul cu sovietele fiind aproape încheiată în 1940–1941, rămânea să se pună în mișcare instrumentul militar – armata.

Ion Antonescu accedase la putere ferm convins să transforme armata în instrumentul principal al restaurării României Mari. Intenția sa se baza pe realitatea că armata rămăsese – alături de magistrați – grupul social-profesional cel mai puțin atins de corupție și politicianism, întemeiat pe disciplina trupelor și spiritul de corp al cadrelor, pe prestigiul tradițional al oștirii în fața națiunii. Situația în care găsisese el armata, în septembrie 1940, impunea măsuri de asanare, deoarece intrigile camarilei carliste și umilirea uniformei, prin retragerea fără luptă de la frontiere, amenințau să arunce structura militară a statului în haos; probleme grave puneau și lipsurile dureroase în domeniile înzestrării, dotării, asigurării cu mijloace moderne de luptă, bunei funcționări a componentelor de suport logistic etc.

Angajându-se în refacerea oștirii, Antonescu a probat o energie ieșită din comun. Până la mijlocul lui septembrie 1940 el s-a îngrijit personal de redisolocarea marilor unități din Ardealul de Nord, Basarabia și Cadrilater. Mai mulți înalți șefi militari corupți sau legați prea strâns de regele Carol al II-lea s-au văzut destituiți și înlocuiți cu oameni de încredere ai generalului; pe cât posibil, legionarii și simpatizanții lor au fost ținuti departe de posturile de comandă militară.

În scopul ridicării capacității de luptă a armatei la standardele timpului, echipa de la București și-a pus nădejdea în adâncirea cooperării cu Wehrmacht-ul, în principal, în aportul unei numeroase și bine dotate Misiuni militare germane. Solicitată înainte de 6

septembrie 1940, Misiunea militară germană se va instala în România în cursul lunii octombrie. Anterior, la 15 septembrie 1940, generalul von Tippelskirch – important ofițer al statului major al trupelor de uscat – a avut un dialog de informare cu generalul-Conducător cu scopul de a-i cunoaște intențiile. Cu acest prilej, liderul român a mărturisit că el încerca să modernizeze o armată cu efective reduse (100.000), motorizată total, pentru a fi în măsură să reziste Uniunii Sovietice.

Programul militar al lui Ion Antonescu este expus mult mai pe larg cu ocazia convorbirilor cu feldmareșalul Keitel la Berlin, în noiembrie 1940. Armata română va fi asanată moral și organizatoric ca să fie în măsură a-și îndeplini misiunea istorică. Silită să abandoneze provincii din vatra neamului fără nici o rezistență, „a căzut într-o stare de dezordine”. Faptul a pricinuit îndoieli foarte serioase în străinătate în ceea ce privește calitatea armatei române.

Programul militar al Conducătorului, care a început să fie aplicat în intervalul septembrie 1940 – iunie 1941, va fi dezvoltat pe etape în anii 1942–1944, în condiții foarte dificile de război. Performanțele au atins parametri excepționali – două ample reorganizări ale armatei în plină campanie, după Odessa (1941) și după Stalingrad (1943); în vara anului 1944, România menținea sub armă un milion de militari, mulți dintre ei cu experiență remarcabilă pe front.

Acțiunea militară a României a fost de legitimă apărare în fața agresiunii ruse începută în anul 1940 și ea nu putea să se oprească la 1941. Mareșalul Ion Antonescu a chemat la luptă sfântă pe toți ostașii țării, rostind: „Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoșești și a bisericii, pentru virtuțile și altarele românești de totdeauna. Ostași, vă ordon treceți Prutul! Zdrobiți vrăjmașul din răsărit și miazănoapte. Dezdrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații voștri cotropiți. Reîmpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile noastre!... Înainte! Fiți mândri că veacurile ne-au lăsat aici de strajă dreptății și zid de apărare creștină. Fiți vrednici de trecutul românesc!”

Mareșalul Ion Antonescu era convins că întregul popor român împărtășea ideea sacrificiului pentru întregirea neamului. De altfel, chiar a doua zi a primit telegrame de adeziune din diferite sfere ale vieții politice românești și străine. La 16 iulie 1941 armatele române au eliberat Chișinăul, iar până la 26 iulie, întreaga Basarabie și

Bucovina, acțiunea militară românească întruchipa idealul de ordine românească și realizarea unui drept legitim al țării noastre. De aceea rămân scrise cu litere de aur pe frontispiciul războaielor noastre luptele de la Țiganca, Dealul Kania, Bădărăi, Movila Ruptă, Pădurea Hâncești și alte localități. Cu eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, la 26 iulie 1941, se încheie o etapă decisivă a războiului nostru în est, dar epopeea luptelor armatei române, cu destule momente de un tragism sfâșietor era abia la început.

Campania anului 1941 se încheiase cu rezultate militare clare pentru țara noastră: ocuparea Odesei și izgonirea Armatei Roșii din Bucovina de Nord și Basarabia. Opinia publică română și conducerea de stat se pregăteau să-i primească pe eroii învingători. Pacea mult așteptată era pe cale de a se instaura. Destinul a hotărât însă altfel: Germania avea să impună României noi eforturi militare și antrenarea pe pista periculoasă a conflictului cu Anglia și S.U.A.

Sursele documentare existente probează că atât Ion Antonescu cât și Mihai Antonescu se străduiau să facă distincție între angajamentul împotriva U.R.S.S., alături de Germania și participarea la război contra întregii coaliții aliate, chiar dacă oficial și în mod formal ne găseam în luptă cu S.U.A. și Marea Britanie. Atunci când afirma că România este aliata Germaniei contra Rusiei, neutră în conflictul dintre Germania și Marea Britanie și favorabilă S.U.A. în războiul cu Japonia, Ion Antonescu definea o conduită de stat, nerealizabilă, din păcate, din cauza lipsei de mijloace materiale pentru a fi promovată cu eficacitate. Indiscutabil, Conducătorul spera într-o victorie totală germană în est, urmată de o pace de compromis anglo-germano-americană în vest, păstrându-și această convingere până cel puțin în ianuarie 1944. Era o construcție logică, rod al unei gândiri geostrategice clasice și totodată un model ideal de combinație politico-militară pentru salvarea României. Totodată, prin continuarea războiului în est s-a urmărit modificarea statutului teritoriilor din Transilvania aflate sub ocupație horthystă. În februarie 1942, conducerea de stat a României va asocia participarea la războiul din est dincolo de Nistru cu situația din Ardealul de Nord și aportul militar al Ungariei și Bulgariei. „Am comparat cu ce au făcut ei – declara Ion Antonescu la 12 februarie 1942 în convorbirile cu liderii la Berlin – și ce am făcut noi. Am subliniat că Ungaria și Bulgaria au avut mari beneficii, și acum Japonia în Extremul Orient care depășesc limitele aspirațiilor”. Pentru ca la

încheierea discuțiilor Ion Antonescu să recunoască cu amărăciune: „Am ținut să fac afirmația aceasta; nu acceptăm definitiv arbitrajul de la Viena, în speranța de a obține de la el o afirmație de revedere a arbitrajului. Nici cu această ocazie nu am primit vreo speranță de la Führer”. Führerul se străduia să ne împingă mai adânc în est. De acum înainte vom urma traiectoria Germaniei depinzând de victoriile și dezastrurile sale militare în Rusia, în ciuda rezistenței regimului de la București și a mesajelor sale disperate de câștigare a ajutorului occidental; față de România, Rusia și Germania continuau să fie punctele de referință, inclusiv în Marea Britanie și S.U.A. Translația de la statutul de țară semiocupată la cel de satelit și angrenarea în campania de est, mai ales dincolo de Bug, au reșezat România pe locul din 1918. Speranțele de viitor depindeau de rezolvarea ecuației cu două necunoscute: zdrobirea U.R.S.S. în 1942 și o pace de compromis între anglosaxoni și Axă, cu sau fără Hitler.

În urma înfrângerii de la Stalingrad, împovărat de răspunderea pentru pierderile armate, Ion Antonescu, fără a încerca să se disculpe, îi scria generalului Ilie Șteflea de la Marele Cartier General, în zona frontului: „Ca soldați disciplinați trebuia să executăm ordinul (...). Răspunderea în fața istoriei o port eu pentru că nu am făcut mai mult decât am făcut pentru a împiedica masacrarea armatelor, datorită ușurinței cu care a procedat conducerea germană, a lipsei totale de prevedere și a pasivității cu care a primit semnalele de alarmă și pregătirile știute din vreme ale inamicului”.

După acest usturător eșec al armatelor germane și române, mareșalul Ion Antonescu a acceptat și facilitat acțiunile cercurilor politice românești în vederea scoaterii țării din război și salvării a ceea ce se mai putea salva. În ziua de 23 august, reprezentanții opoziției și ai regelui Mihai I au devansat lovitura de stat hotărâtă pentru 26 august 1944 și la ora 17.00, chemați la Palat, mareșalul Ion Antonescu și Mihai Antonescu au fost arestați.

Cu această cariera militară a mareșalului Ion Antonescu s-a încheiat și după un simulacru de judecată de către așa-zisul „Tribunal al Poporului” din București, la 1 iunie 1946, la Jilava, gloanțele plutonului de execuție l-au trecut în eternitate.

Autoritar, cu nenumărate accese dictatoriale în exercitarea puterii, gospodar în administrarea averii publice, urmaș al Brătienilor în apărarea independenței și unității de stat, al adâncirii reformelor sociale,

promotor al dezvoltării economiei naționale și sprijinitor al Băncii Naționale, Mareșalul s-a dorit un „naționalist integrist”. Viața îi va juca fără doar și poate festă după festă, țara fiind prinsă în angrenajul războiului mondial într-un mod fără putință de scăpare, într-un context de fulgerătoare, derutante și multiple evenimente și dependențe, imposibil de stăpânit până la capăt fie și de gândirea și acțiunea celui mai capabil ofițer român și a omului de stat obsedat de a fi excesiv de loial față de misiunea istorică pe care și-o asumase.

Ne exprimăm, în acest context, speranța că documentele ce le publicăm în continuare și care vād în mare parte pentru prima dată lumina tiparului vor aduce noi elemente cu privire la evenimentele anilor 1940–1941.

RĂZBOIUL DIN EST NE-A FOST IMPUS DE RUSIA SOVIETICĂ!

Drumul către Odessa a început cel puțin cu mulți ani înainte de august 1941. A început când acest oraș, amplasat într-un cadru geografic feeric, a fost transformat mai întâi de țări și apoi de conducătorii bolșevici într-o bază pentru deschiderea drumului imperial al Rusiei eterne spre Balcani și Constantinopol. Opuându-se, de pe la anul 1700 Rusiei țariste, românii de la Constantin Brâncoveanu la Nicolae Bălcescu, sau de la Brătieni la Ion Antonescu nu făceau decât să-și apere ființa de stat și ființa etnică și, totodată, să servească o Europă de cele mai multe ori infidelă față de ei. Deci atunci când, în cel de-al doilea război mondial s-a conturat ocazia nesperată a anihilării „bazei agresive“ a „Imperiului Roșu“ de la Odessa, Conducătorul statului român a acționat în conformitate cu imperatiile istoriei: „frontiera roșie“ trebuia împinsă pentru totdeauna spre est, altfel poporul nostru și celelalte popoare europene urmau să fie în continuare amenințate cu subjugarea.

Abuzurile Rusiei față de România sunt motivul real al ridicării armelor împotriva ei. De la politica de expansiune barbară a Rusiei Kievene până la „iluminismul sângeros“ al lui Petru cel Mare, marele vecin din Răsărit și-a făcut un obicei din a ne transforma țara fie în teatru de război, fie în teritoriu de troc diplomatic. Succesorii țărilor din Moscova, după 1917, au practicat în relațiile cu România, în iunie 1940 și mai cu seamă în lunile următoare o amenințare cinică și provocatoare menită a furniza pretextul invadării și ocupării țării.

De aceea, motivația istorico-juridică a războiului dus de România în răsărit – inclusiv a bătăliei pentru Odessa – poate fi descifrată numai pe baza unei serioase cronologii a raporturilor româno-ruse și româno-sovietice. Poziția juridică a Rusiei Sovietice în raport cu problema Basarabiei și Transnistriei este prea fragilă pentru a merita o exegeză; vom înregistra numai câteva aspecte. Rusia țaristă anexase Basarabia, în anul 1812, de la principatul autonom al Moldovei, pe atunci sub suzeranitate otomană; Bucovina de Nord fusese ocupată în 1774–1775 de Habsburgi. Prăbușirea țarismului și a imperiului dualist austro-ungar a permis românilor majoritari să-și exprime liber voința de a se alipi vechiului Regat. Marea Unire se desăvârșea prin aplicarea dreptului la autodeterminare proclamat și recunoscut inclusiv de bolșevicii ruși din 1917. În perioada interbelică, U.R.S.S. și România se comportaseră în relațiile bilaterale ca state suverane, egale juridic. „*Cele două țări – evidenția Constantin Vișoianu într-un memoriu adresat în 1946 marilor puteri – se găseau, mai mult, legate printr-o serie de angajamente internaționale precum Pactul Ligii Națiunilor, Pactul Briand-Kellog și, mai ales, Convenția pentru definirea agresorului încheiată la 3 iulie 1933 la Londra și a căror respectare asigură părțile contractante împotriva oricărui risc de conflict dintr-o parte sau cealaltă*“. Însăși motivarea ultimatului sovietic din 26 iunie este de-a dreptul stupefiantă: „*În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, cu Republica Sovietică Ucraineană*“. Or, în 1918, Uniunea Sovietică nu exista ca stat; cum să se interpreteze, apoi, identificarea Rusia–U.R.S.S., în condițiile în care prima, potrivit constituțiilor sovietice, era un membru egal într-o uniune de state egale? Și mai fără noimă ne apar „drepturile“ arogate de această creație Rusia–U.R.S.S. de a proteja interesele ucrainene în Basarabia. Abordarea istorică și juridică a motivelor invocate de Moscova la 26 iunie 1940 devine nerezonabilă, dacă nu imposibilă în prezența unor asemenea „probe“. Mai simplu ar fi fost să se proclame „dreptul istoric“ al U.R.S.S. de a elibera popoarele muncitoare!

Pus în fața logicii contorsionate a Kremlinului, a **agresiunii** săvârșite de U.R.S.S. pe seama României în anul 1940, în disprețul oricărei legislații internaționale, Ion Antonescu nu s-a simțit obligat

să declare oficial război, în dimineața zilei de 22 iunie 1941, fie și pentru simpla constatare că o astfel de declarație, anunțată la depășirea liniei Prutului, implică recunoașterea automată a frontierei trasate silnic în 1940.

Gh. Tătărașcu, într-un memoriu din mai 1943 afirma: „Evenimentele din luna mai și iunie 1940 au creat astfel o situație europeană nouă și au creat Sovietelor situația optimă pentru realizarea oricărui act de cucerire și de agresiune și, în special, pentru o agresiune împotriva României... Sub presiunea necruțătoare a evenimentelor și aruncată brutal în fața agresiunii ruse, România e silită, pentru a-și salva existența, să ia în considerare încheierea imediată cu puterile Axei a acordurilor politice și militare“. D. Ciotori, membru al Organizației Români Liberi, într-un document din august 1946 releva: „Poporul român recunoaște că el a purtat războiul împotriva Rusiei Sovietice, însă el crede că are dreptul să ceară ca circumstanțe atenuante să-i fie acordate: pentru că un atac neprovocat a fost de mult timp pregătit și efectuat împotriva lui, iar propria sa existență era periclitată“. „Sunt fatalități care duc uneori chiar la situațiuni care par paradoxale – adăuga fostul prim ministru I. Gîgurtu. În opinia publică românească exista o mare ezitare pentru o apropiere de Germania. Felul cum a fost bruscată ocuparea Basarabiei a împins la această apropiere, pentru că a dat impresia că Rusia nu se va opri la Prut. Tot această procedură a făcut ca războiul pentru recucerirea Basarabiei să fie la început popular“.

Nicolae Băciu, secretar al lui Mihai Antonescu, scria referindu-se la rațiunile de stat ce au prezidat actul din 22 iunie 1941: „România nu a intrat alături de Germania, la 22 iunie 1941, în războiul contra U.R.S.S.-ului. România a intrat în acest război de legitimă apărare, pentru a-și recuceri teritoriile căzute sub stăpânire rusească...“ Victimă a lui Adolf Hitler și Stalin, poporul român a trebuit să lupte alături de unul împotriva celuilalt... Oare ducând un război de legitimă apărare națională, mareșalul Antonescu nu se bucura de aprobarea întregului neam? „Poporul român și armata sa au intrat în războiul contra Rusiei pentru singurul scop al recâștigării a ceea ce fusese furat prin amenințarea cu forța – consemna în anul 1943 diplomatul Brutus Coste. Pentru a pune capăt umilirii pe care au suportat-o în urma deciziei guvernului lor de a capitula fără vărsare de sânge, românii au resimțit moralicește necesitatea de a lupta pentru recâștigarea pământului ce aparținea de drept României“. Grigore

Gafencu, surprins de evenimente pe post de ministru la Moscova, la scurt timp după ce au răsunat primele salve de tun, îi comunica lui Molotov: „U.R.S.S. nu a făcut nimic pentru a împiedica, între țările noastre, durerosul deznodământ de azi. Pentru brutalul ultimatum din anul trecut, prin care ni s-a cerut nu numai Basarabia, dar și Bucovina și un colț din vechea Moldovă, prin încălcările teritoriului nostru care au urmat atunci, prin actele de forță ce au intervenit pe Dunăre... Uniunea Sovietică a distrus în România orice sentiment de încredere și de siguranță și a trezit îndreptățita teamă că însăși ființa statului român e în primejdie...“. Molotov i-a răspuns abătut că dacă am fi vrut, am fi putut găsi din vreme o înțelegere cu privire la Basarabia, „care ne-ar fi scutit de multe neplăceri“. Cine mai credea în sinceritatea omului căruia i se datora acordul de împărțire a sferelor de influență din august 1939? Același om, artizan al împărțirii estului cu Reich-ul și mai apoi al divizării Balcanilor și Europei Centrale cu britanicii și nord-americanii. Un personaj malefic, capabil să-și jertfească și familia ca să se mențină în grațiile lui Stalin.

Până mai ieri, motivația moral-politică a războiului cu Sovietele aproape că nu se lua în discuție de către specialiști ori publiciști, cu toate că materialele de mai sus erau cunoscute. Se decretase că țara fusese târâtă în acțiune de Ion Antonescu, că de drept se găsea sub ocupație germană, că în cel mai bun caz lupta trebuia să înceteze la Nistru etc. Nu este totuși normal să tratăm lucrurile așa cum ne-au obișnuit decenii de spaimă, muțenie și aliniere ideologică. Sunt întrebări care nu pot rămâne măcar fără o propunere de răspuns, fie el și incomplet. A pregătit singur Antonescu războiul? A organizat el singur armata, industria de apărare, a elaborat singur, fără nici un ajutor, planurile de operații și mobilizarea trupelor? A mișcat singur complicatul aparat al unui stat gata de luptă? A impus de unul singur opiniei publice, forțelor politice, monarhiei, societății în ansamblul său, un aranjament potrivit intereselor naționale?

Ion Antonescu spune că Da! Își ia asupra sa toate răspunderile, toate vinovățiile acelor ani 1940–1944, toate erorile, păcatele, greșelile de calcul diplomatic, mai puțin crimele. „Am făcut război cu Uniunea Sovietică. Aceasta mi-a cerut-o onoarea poporului român și imperativul timpului. Nu puteam periclita viitorul țării. Orice s-ar afirma astăzi, aici, nici un om politic nu ar fi luat puterea în acele momente... Fostii mei colaboratori – rostea cu amărăciune dar și cu neegalatul său cavalierism Ion Antonescu în ședința finală a procesului

ce i s-a montat în 1946 – au încercat să se desolidarizeze de mine. Eu nu mă desolidarizez de greșelile lor. Las țării tot ce a fost bun în guvernarea mea. Tot ceea ce a fost rău iau asupra mea, în afară de crimă. Acest război care s-a sfârșit cu înfrângerea Germaniei hitleriste nu va pune capăt conflictului mondial deschis în 1914”.

Ion Antonescu nu s-a sfiit să proclame lupta în est, deopotrivă, război propriu de eliberare, război sfânt, cruciadă de apărare a civilizației europene, doar că a atribuit acestor noțiuni alte semnificații decât Hitler.

„În ceea ce privește frontiera din est, este o problemă ce se va rezolva pe plan european – comenta Ion Antonescu în noiembrie 1940 – în care România va interveni atunci când situația va fi favorabilă și când va putea să acționeze o dată cu cei interesați deopotrivă în chestiunea slavă și bolșevică”. Proclamația către țară din 22 iunie 1941 era și mai explicită: „În ceasul când popoarele își torc istoria pe câmpul de bătaie, când drepturile se cuceresc cu flacăra jertfei,... poporul românesc nu poate privi cu brațele nevolnice și suflet golit mărețul vârtej al onoarei neamurilor... Români, vă chem la lupta sfântă în contra năvălitorilor civilizației și bisericii, ai dreptății propriilor noastre drepturi. Războiul sfânt a început”.

„Rusia reprezintă ca de obicei inamicul comun dispus să atace Germania sub drapelul dublu al panslavismului și al anarhiei”, considera Conducătorul în primele luni ale anului 1941. Popoarele german și român trebuie să se apere împreună „împotriva pericolului slav... Sarcina cea mai presantă constă în terminarea războiului și că pentru aceasta el trebuie să acționeze hotărât în Est”. Antonescu „este venit (la München) pentru a pune la dispoziția Führerului resursele militare, politice și sociale ale României cu scopul ca acest pas să fie făcut”. Aderarea la Pactul Tripartit înseamnă că România „va fi gata să ridice armele alături de Puterile Axei pentru a combate pentru cauza civilizației”.

Acestea sunt declarații oficiale. În orice caz, Ion Antonescu nu a făcut război de exterminare în Răsărit, nu a confundat aparatul comunist și de represiune cu populația; orientarea sa și a echipei de colaboratori apropiați a fost excelent surprinsă de **un diplomat occidental, în decembrie 1941 – aliat al Germaniei împotriva Rusiei Sovietice, neutru în conflictul dintre Anglia și Germania, simpatizant S.U.A. în războiul cu Japonia.**

Socotim nimerit să amintim pe larg și **Nota de răspuns** adresată de Conducător guvernului britanic la 30 noiembrie 1941. „În luna iunie 1940 România a fost victima unei grave agresiuni din partea U.R.S.S. Disprețuind regulile Dreptului Ginților, drepturile istorice și de liberă determinare, ca și obligațiile convenționale formal asumate prin actele din 9 februarie 1929 și 2 iulie 1933, Guvernul U.R.S.S. a ocupat Basarabia, Bucovina și Regiunea Herța a Moldovei. Mai grav decât atât – și acest lucru Guvernul Regal Român ține să-l declare fățiș – U.R.S.S. este principala vinovată a unor schimbări teritoriale și pe alte granițe românești pe care a trebuit să le sufere din pricina agresiunii sovietice. Toate actele de neutralitate și de neagresiune și recunoașterea de drepturi făcute României de U.R.S.S. între 1929 și 1940 nu apar altfel decât ca mijloace de disimulare a unor scopuri de expansiune și de uzurpare împotriva României... Acțiunea militară a României a fost o acțiune de legitimă apărare în fața agresiunii ruse începută în 1940 și ale cărei etape urmau să continue; iar operațiunile militare pentru refacerea frontierei, pentru suprimarea centrului militar sovietic Odessa, care de la 45 km de limanul Nistrului constituie un focar de amenințare, după cum Crimeea constituia centrul aviatic de veșnică primejdie a teritoriului și petrolului românesc, aceste operații sunt acte militare naturale ale unui front născut din agresiunea rusă”.

Din multiple motive, șefii „opoziției istorice” (I. Maniu și D. Brătianu) au împărțit punctele esențiale ale „scenariului Antonescu”, probă fiind și opțiunea pentru desemnarea Conducătorului drept singura persoană indicată să încheie armistițiul cu aliații. Ca și în perioada interbelică de pace și relativă hegemonie franco-engleză, România încerca, în atmosfera războiului mondial, într-o etapă de avânt a Axei, să-și realizeze obiectivele (programul național), inclusiv să joace un anume rol în diplomația regională și, în 1943–1944, în cea continentală. Spre regretul nostru trebuie s-o spunem, personalitățile din fruntea marilor puteri anglo-saxone nu-i vor lăsa nici o șansă, nici măcar atât cât Germania lui Hitler, pentru care Antonescu era totuși o puternică prezență politică și militară, iar România, sortită unei anumite întâietăți în Balcani. Până și Rusia Sovietică va încerca, cu siguranță din interes egoist, să trateze regimul Antonescu în calitate de interlocutor, în primăvara anului 1944. Dacă n-ar fi văzut în Antonescu o personalitate de neclintit și n-ar fi cunoscut armata română în acțiune, Rusia, înclinată să pună forța înaintea dreptului, s-ar fi comportat cu noi precum cu cehii sau bulgarii.

În fața aceluiași complet de judecată din 1946, pe vremea ministeriatului lui L. Pătrășcanu la Justiție – ce ironie, îi va urma peste ani mareșalului pe drumul fără întoarcere – I. Maniu declara: „Am arătat că este o profundă greșeală ca noi să intrăm în război cu Rusia. Nu poate fi oprită națiunea în calea ei printr-un cuvânt de onoare“. Fără intenția de a deschide o polemică, vom observa numai că dl Maniu nu mai reținea declarațiile sale din 1940–1942 și că își închipuia în continuare că jocul său complicat de culise, precum și „protecția“ occidentală îi vor asigura vreun viitor politic în România (sovietizată). Pentru a nu fi totuși confundați cu alte personaje, reproducem din scrisoarea adresată de liderul național-țărănist lui Ion Antonescu la 18 iulie 1941. „Opinia publică românească urmărește cu mare însuflețire acțiunea militară condusă de dumneavoastră pentru dezrobirea provinciilor cotate de străini, și cu o încordată atenție toate măsurile luate în legătură cu această istorică desfășurare“. Indiscutabil, I. Maniu a reclamat oprirea armatei la Nistru, sugerând în mai multe rânduri să se evite angajarea în război și cu aliații occidentali; după cum, este sigur că s-a opus transformării luptei de eliberare a Basarabiei și Bucovinei de Nord într-un „război sfânt contra Rusiei, pentru organizația ei internă de stat și socială. Război sfânt, militar și politic, să-l prestăm pentru România Mare, cu toate provinciile sale“. Just punct de vedere, fără ca afirmarea lui să nu însemne **acceptarea unui război cu Rusia**, până la Nistru chiar și lipsit de aură „sfântă“.

Altă personalitate, care s-a ilustrat prin asumarea, mai nouă, a întregii responsabilități a Actului de la 23 august, regele Mihai I de România, a susținut, direct ori implicit, ideea neaderării sale la hotărârea din 22 iunie 1941. Neconsultarea regelui de către Conducător, în adoptarea principalelor decizii de stat, este un fapt dovedit. De aici nu reiese însă că monarhul ce a păstorit România acelor ani, nu-și asumase, aproape automat nici o responsabilitate politică, diplomatică, militară, până la Actul de curaj din 23 august 1944. Deoarece colecțiile de documente n-au fost total înstrăinate din România, oferim o mostră din 22 iunie 1941 de raliere la conduita generalului în est: „În clipele când trupele noastre trec Prutul și codrii Bucovinei pentru a reîntregi sfânta țară a Moldovei lui Ștefan cel Mare, gândul meu se îndreaptă către domnia voastră, domnule general, și către ostașii țării. Vă sunt recunoscător, domnule general, pentru că numai prin munca, tăria

și străduința domniei voastre, neamul întreg și cu mine trăim în veci bucuria zilelor de glorie străbună, iar ostașilor noștri bravi le urez sănătate și putere pentru ca să statornicească pentru vecie dreptele granițe ale neamului“. Orice comentarii sunt de prisos!

Realitatea nu se poate ignora la infinit. Opinia publică, forțele politice, Casa Domnitoare, salvate, între altele, de Antonescu în septembrie 1940 de la prăbușirea iminentă, au primit intrarea în luptă cu Rusia Sovietică ca pe un act de dreptate; deosebiri în vederi vor suferi ulterior, după trecerea liniei Nistrului. Nici un membru al guvernului nu și-a dat demisia, așa cum nu s-au înregistrat defecțiuni în armată, administrație ori în mijlocul populației. Fără doar și poate, aproape nimeni nu pleca pe front în speranța că se duce la o petrecere; toți erau conștienți de pericole, însă educația serioasă primită în România modernă – în familie, școală, societate – impunea jertfe de sine pentru interesele supreme ale națiunii. Și lupta începută la 22 iunie, o gândea un neam întreg – cu excepția unor înstrăinați sau agenți ai vrășmașilor – era dreaptă, servind o cauză legitimă. O explica cu franchețea sa recunoscută Alexandru Cretzianu, în anul 1945 la Paris. „Guvernul român care a hotărât la 22 iunie 1941 intrarea în acțiune a armatei române pentru reluarea Basarabiei și Bucovinei de Nord era un guvern de dictatură. Totuși, nu este de închipuit că un guvern bazat pe voința populară ar fi putut lua altă hotărâre“.

De altfel, însuși Winston Churchill, care vorbește de Basarabia ca de o provincie românească, a așteptat până la 20 noiembrie 1941, adică până la completa restabilire a suveranității românești asupra Basarabiei și la terminarea campaniei de la Odessa, pentru a pune în vedere Guvernului de la București că Anglia se va considera în stare de război cu România dacă „operațiunile militare române împotriva armatei sovietice aliate nu încetează“. S.U.A. a reacționat într-o manieră similară, recunoscând implicit, ca și Marea Britanie, legitimitatea eliberării Basarabiei și Bucovinei. Ministrul Ghigi comunica în vara anului 1941 că Washingtonul face diferență între „sateliții“ Germaniei care au revendicări îndreptățite față de U.R.S.S. și ceilalți. „Atât timp cât armata română nu va depăși vechea graniță – se înregistrează la Departamentul de Stat la 24 iunie 1941 – Statele Unite nu au nici un motiv de a critica acțiunea României“.

Operația Odessa era prin urmare atât un act de Război, cât și un act de Istorie.

LUPTA PENTRU DEZROBIREA BASARABIEI ȘI BUCOVINEI DE NORD SE VA ÎNCHEIA LA ODESSA

Acțiunile de luptă desfășurate de armata română în toamna anului 1941, la Odessa, se pot plasa între marile bătălii ale celei de-a doua conflagrații mondiale. Este esențial faptul că acestea au fost concepute și conduse în exclusivitate de instanțele naționale militare superioare și executate de forțele proprii, fără aproape nici un ajutor extern, împotriva unui inamic cu o capacitate militară deosebită. Pe plan politic, această bătălie a plasat România pe poziția de a doua forță a Axei pe Frontul de Est, contribuind la acceptarea necondiționată de către puterile Axei a revenirii Basarabiei și Bucovinei de Nord la patria mamă.

La 27 iulie 1941, Führerul îi adresa lui Ion Antonescu felicitări „din toată inima” pentru succesele dobândite în luptele din Basarabia. În virtutea comportării meritorii a comandamentului și trupelor române, el îi propunea să preia controlul asupra teritoriului dintre Nistru și Bug – în ciuda opoziției lui Göring și a lui Rosenberg –, punându-i în subordine și Corpul 54 armată german. Ion Antonescu îi confirma Führerului în ziua de 30 iulie, că va „merge până la capăt în acțiunea ce am pornit la răsărit” și că accepta misiunea oferită.

La Berdicev, în ziua de 6 august, A. Hitler și I. Antonescu au discutat detaliile cooperării militare româno-germane până la Bug și au analizat perspectivele războiului, cu precădere la flancul sudic al frontului. O solicitare suplimentară a lui Hitler se ivește la 14 august 1941 și anume: grosul armatei române să preia siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru, cu excepția marilor unități de elită, cerute în

mod expres pentru a participa la acțiunile militare de la est de Nipru (corpurile de Munte și Cavalerie și Brigada blindată). I. Antonescu accepta, la 17 august, să-și asume responsabilitățile ce decurg din paza, ordinea și siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru, cu observația că administrația și exploatarea economică de dincolo de Bug nu pot fi asigurate de români. O scrisoare a Misiunii Militare germane, din 24 august, confirma asentimentul Berlinului la sugestiile avansate de guvernul de la București. „Acordul de cooperare semnat la 30 august între Misiunea Militară germană și Marele Cartier General român reconfirma oficial controlul administrativ, economic și militar al armatei noastre între Nistru și Bug și misiunile ei de pază și ordine între Bug și Nipru”. Nu se face referire la nici o intenție românească de anexiune a teritoriului dintre Nistru și Bug; prezumțiile fostei istoriografii sovietice și ale imitatorilor ei de la noi și de aiurea după care România ar fi intenționat cucerirea Transnistriei nu rezistă unei analize de fond.

Vom insista mai mult asupra convorbirilor dintre A. Hitler și I. Antonescu de la Berdicev, din 6 august 1941, cu intenția de a încerca o clarificare asupra controversatei probleme a acțiunii armatelor române la est de Nistru.

Generalul I. Antonescu sosește la cartierul Führerului însoțit de generalul A. Ioanițiu. Hitler îi conferă generalului „Crucea de Fier” în grad de cavaler – faptul că Ion Antonescu era primul militar străin care se bucura de o asemenea înaltă distincție germană spunea foarte mult (regele îl va înainta la gradul de mareșal la 23 august 1941; peste trei ani îl va aresta în aceeași zi fatidică pentru mareșal – 23 august). Protocolul oficial odată terminat, conducătorii celor două state, asistați de generali lor Keitel, Jodl, von Rundstedt și Ioanițiu „se adâncesc în analizarea situației strategice pe frontul de est”. Hitler subliniază că între 22 iunie și 6 august Armata Roșie a suferit un „dezastru”: 900.000 prizonieri, 3–4 milioane efective scoase din luptă, 13.000 tancuri și 10.000 tunuri distruse etc. Primul obiectiv al „Planului Barbarosa” fiind atins (anihilarea principalelor forțe vii ale inamicului), se va proceda la realizarea celui de-al doilea: cucerirea marilor orașe și a bazelor industriale și de materii prime (Leningrad, Harkov, Moscova, a Ucrainei de Sud etc.). Graficul de ofensivă nu se respectase – se justifică Führerul – datorită lungirii excesive a liniilor de comunicații. Situația se va remedia însă curând. În această

perspectivă, operațiile din Ucraina de Sud deveneau decisive, o mare victorie conturându-se în zona Kiev.

A. Hitler îi propunea lui I. Antonescu să preia sarcina de curățire și de control a întregului teritoriu din spatele flancului drept al frontului sovieto-german, misiune de maximă importanță (în ziua de 11 februarie 1942 îi va oferi anexarea Transnistriei). Încrederea sa față de români atinsese cote atât de înalte încât peste câteva zile numai de la despărțirea de Conducător îi declara ambasadorului spaniol Espinosa: „*trupele române sunt foarte bune (...) Generalul Antonescu a făcut minuni*”.

Mulțumindu-i Führerului pentru cuvintele de apreciere la adresa oștirii române, I. Antonescu își manifestă voința de a susține activ Axa în răsărit, în primul rând din motive naționale.

El îi mărturisește lui Hitler că pregătise un proiect propriu de operații împotriva porturilor militare și zonelor strategice de pe litoralul Mării Negre – Odessa, Sevastopol, nordul Caucazului – ce constituiseră, în trecutul mai îndepărtat și apropiat, amenințări teribile la adresa independenței și integrității României și factori de instabilitate în regiune. Suntem pe deplin edificați că el a avut o politică proprie în Marea Neagră, pe linia tradițională a marilor săi înaintași și că această politică l-a determinat să depășească Nistrul, după cum a promovat și o politică, la fel de tradițională, în Balcani și Europa Centrală.

Lăsând în spate Nistrul, cucerind Odessa și izgonindu-i pe ruși din Crimeea și Caucaz, îi explica I. Antonescu lui A. Hitler, România va fi pusă definitiv la adăpost de viitoarele agresiuni terestre și atacuri aeriene venite din partea Rusiei. Din acest motiv și numai în acest scop politic s-a continuat războiul din est; ca să se împingă cât mai departe Rusia de gurile Nistrului și Dunării. Angajarea Germaniei într-o invazie dincolo de Niemen era o ocazie unică și ea nu putea fi pierdută. Numai că trupelor române li se vor stabili obiective ofensive pe cât posibil pe litoralul pontic; inclusiv la Stalingrad, armatele române nu făceau altceva, la nivelul marii strategii, decât contribuiau la apărarea spatelui dispozitivului Axei pe coastele Mării Negre, din Caucaz și Crimeea. „*Statul german trebuie să fie tare pe Marea Baltică și la sud; statul român și poporul român trebuie să fie mare și tare la Marea Neagră și la nord, ca să formeze un bastion în contra intențiilor Rusiei Sovietice*” – iată o axiomă a gândirii și acțiunii lui I. Antonescu în războiul din est. Era o perioadă de entuziasm în august 1941, atunci când zilele imperiului roșu păreau numărate, însă nici mai târziu, în

1943–1944, Conducătorul nu va putea accepta ideea că România încetase să joace vreun rol în plan internațional în calculele marilor puteri vestice, deși ele cedaseră Moscovei hegemonia până la linia Viena–Berlin. Astfel, se poate înțelege de ce Bucureștiul, stăpân încă pe gurile Dunării și pe litoralul pontic între Mangalia și Odessa propunea aliaților să debarce ei în România – via Turcia – forțele menite să deschidă un nou front occidental în dublul scop de a aplica Axei o lovitură de proporții și de a ține Sovietele la distanță de Balcani.

Schimbul de mesaje scrise între Conducător și liderii opoziției țărănist-liberale abundă și el în argumentări ale necesității de a se continua campania în est dincolo de Nistru. Se combătea opinia, parțial nerealistă, a domnilor I. Maniu și D. Brătianu, după care România ar fi dispus în 1941–1943 de posibilități de a practica un joc de basculă între Axă și Națiunile Unite. „*A mă opri la Nistru și a retrage astăzi (1942 – n.n.) forțele din Rusia însemnează (...) a anihila dintr-o dată, total, toate sacrificiile făcute de la trecerea Prutului, acțiune în contra căreia nu v-ați pronunțat public; însemnează a ne dezonoara pe vecie ca popor; însemnează a crea țării, în cazul victoriei germane, condiții dezastuoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm (...). Nu puteam, domnule Brătianu, în calitate de Conducător responsabil să mă opresc la Nistru și nici nu pot să retrag armata din Rusia*”. „*Trebuie să mărturisesc fără nici o ezitare, franc și categoric, că am trecut Nistrul – recunoștea mareșalul – pentru că am avut interes politic, militar și economic. a) Politic, fiindcă dacă Germania ar fi ieșit victorioasă din această luptă, ar fi tratat țara cu brutalitate, ar fi pedepsit-o pentru felonie și, ca o consecință, orice șansă pentru a răsturna arbitrajul de la Viena ar fi fost exclusă (...). b) Economic, fiindcă eram la limita posibilităților economice (...). Reluând Basarabia și luând Transnistria (...) am putu pune la timp capăt (...) atât crizei alimentare cât și celei industriale. c) Militar. În Transnistria, la Odessa și în Crimeea se găseau bazele marinei și aviației rusești (...). Cu alte cuvinte Transnistria și Crimeea au reprezentat și reprezintă zona noastră de securitate militară, din spre est și gajul nostru politic. Nu ni s-a cerut de către germani să trecem Nistrul. L-am trecut din proprie voință, fiindcă așa îmi impuneau atât teama de consecințele politice care ar fi putut decurge din oprirea la Nistru, cât și interesele de ordin economic și militar. Astăzi discutăm cu Germania de la egal la egal*”. „*Pentru câștigarea războiului mergem oriunde*”, nota Ion Antonescu în august 1942.

Contextul politico-militar internațional nu venea, la momentul analizat, în contradicție cu aprecierile conducătorilor români. Astfel, în august 1941 se consumau consultările „la vârf” americano-britanice. W. Churchill și F.D. Roosevelt semnau la 21 august „Carta Atlanticului”, document aflat la temelia Declarației Națiunilor Unite din 1942. Nu se admitea nici o extindere teritorială după 1 august 1939, „care nu corespunde năzuințelor liber exprimate ale popoarelor interesate”; se reconfirma dreptul popoarelor de a-și alege în libertate forma de guvernământ pe care o doresc. Guvernul sovietic adera la acest document (24 septembrie 1941) cu rezerva ca „aplicarea acestor principii va fi în mod necesar adaptată la circumstanțele istorice ale diferitelor țări”!

Sfârșitul lunii septembrie aducea și prima conferință britanico-americano-sovietică; la Moscova se stabilea cadrul primelor ajutoare oferite de anglo-saxoni rușilor. Churchill oscila între o politică de așteptare – până la clarificarea operațiilor în desfășurare pe frontul de est, unde oricând putea interveni colapsul Armatei Roșii – și o asistență imediată și masivă, cu toate că Stalin îl solicita disperat, la 3 septembrie, să deschidă oriunde un al „doilea front”, fie și în Balcani (niciodată nu se va mai referi la o debarcare aliată în Balcani). La 11 septembrie, S.U.A. mai fac un pas spre războiul cu Axă: de la Washington se ordona flotei să deschidă focul asupra navelor germane intrate în zona de securitate proprie (neprecizată totuși). „A considera drept sigură victoria germană și a juca pe o singură carte – nota G. Gafencu în Elveția în toamna anului 1941 – însemna a nesocoti seriozitatea problemei în fața căreia ne aflăm. A crede, pe de o parte într-o victorie anglo-saxonă, sigură și desăvârșită, care va îngădui Angliei și Statelor Unite să rânduiască lumea cum vor, înseamnă o voită simplificare a greutăților în care ne zbatem”. Nu trebuie „să facem jocul Germaniei împotriva Rusiei... Războiul nostru național se oprește la Nistru”. Probabil așa se putea opri de la Geneva! De la București cu siguranță nu!

În vara și toamna în anul 1941 o debarcare anglo-saxonă în Balcani și la gurile Dunării era departe de a se contura și până la urmă rămânea cel mult o teză diversionistă a serviciilor occidentale în capcana cărora au căzut domnii Maniu și Brătinau. I. Antonescu credea încă sincer în victoria germană în Europa – convingere ce-și pierde din tărie în decembrie 1941 – și oricum el n-ar fi admis să „defecteze”

din alianța cu Reichul decât în cazul în care ultimul n-ar mai fi fost capabil să ofere „garanții” de apărarea României. În august 1941 în prim planul actualității militare românești stătea „obiectivul Odessa”.

„Bătălia pentru Odessa” – cea mai importantă operație a armatei române pe frontul de est – ne referim la operațiile concepute și executate prin forțe exclusiv proprii – s-a desfășurat pe un fundal istoric, restrâns de această dată la cadrul european, marcat de două evenimente cu efecte deosebite: a) accelerarea pătrunderii strategice a forțelor Axei la est de Nipru, în Crimeea și Caucazul de Nord; b) definitivarea acordurilor româno-germane cu privire la aranjamentele politice la est de Prut, est de Bug și la cooperarea politico-militară româno-germană în U.R.S.S.

La începutul lunii august 1941, forțele Axei (aproape numai cele germane) desfășurau bătălii ofensive, înaintând energic pe întreg frontul de est. După străpungerea „Liniei Stalin” și debarșarea la est de Nistru și Nipru, ultimele poziții de rezistență strategică ale Sovietelor căzuseră, până la Don. La 14 august 1941, trupele române încercau pe uscat Odessa. În ziua de 21 august, A. Hitler a emis directiva strategică pentru „marea bătălie” de la est de Kiev, ce conținea ordinul expres de ocupare a Crimeii. Aproape o lună mai târziu – la 23 septembrie 1941 – marile unități germane luau cu asalt pozițiile Armatei Roșii din Istmul Perekop; forțele române din Armata 3 au fost introduse în luptă în zona Melitopol (fiind contraatacate de mari unități din armatele 9 și 18 sovietice). În preajma lui 2 octombrie 1941 trupele sovietice au trecut la apărare. La mijlocul lunii noiembrie 1941 Crimeea a cedat*. Operațiile ofensive româno-germane în Crimeea au avut efectul unor acțiuni „indirecte”, obligând garnizoana Odesei să se apere tot mai greu, având comunicațiile periclitate. Totodată, blocarea a 80–100.000 trupe sovietice la Odessa a ușurat soarta forțelor aliate din Crimeea. În cele din urmă Sovietele au pierdut ambele obiective sub presiunea românilor la Odessa și a germanilor și românilor în Crimeea. Suntem în prezența unui aport militar pe care Germania nu putea să-l ignore ca argument pentru a recunoaște României o poziție politică aparte în războiul ei ciudat de coalitie.

* Rezistența în Sevastopol se va prelungi până în iulie 1942

Relațiile politice și politico-strategice româno-germane și-au exercitat la rândul lor, influențe notabile asupra „bătăliei Odessei”. În optica Comandamentului român de căpetenie – a mareșalului I. Antonescu personal – ofensiva de la Odessa trebuia: să finalizeze campania de eliberare a Basarabiei și Bucovinei de Nord; să elimine o amenințare la adresa Basarabiei; să pună la dispoziție o bază navală pentru eliminarea prezenței ruse în Marea Neagră; să „convingă” partea germană că armata română este un aliat credibil; să obțină pentru țară, prin efort militar, o poziție favorabilă în negocierile politice și de comandament dintre România și cel de-al treilea Reich, în august–septembrie 1941.

Rezultatele politice, o subliniem anticipat, au fost poate mai mari decât performanțele militare fără a se putea nega totuși dependența celor dintâi de ultimele. Iată câteva dovezi. Istoricul german A. Hillgruber, notează de exemplu în lucrarea sa de referință *Relațiile româno-germane 1938–1944*, că A. Hitler, încă de la începutul lunii august 1941, își modificase părerea asupra „valorii combative” a României, considerând-o ca partener „serios”. Prin urmare, el nu pune nici o condiție pentru „recuperarea” Basarabiei și Bucovinei de Nord și favorizează luarea sub control românesc a Transnistriei, considerată de I. Antonescu, „moneda de schimb” în tratativele cu Germania, Uniunea Sovietică sau anglo-americanii.

În plus, după întâlnirea din 6 august 1941 dintre A. Hitler și I. Antonescu sfera de competență militară și administrativ-militară a României se extindea spre gurile Niprului, ajutorul mareșalului fiind solicitat și la est de Nipru. Reichul considera România un partener, este adevărat de rangul doi, în bazinul Mării Negre și Balcani, după cum rezervase și Italiei o poziție întrucâtva asemănătoare. „Dintre toți aliații noștri, Antonescu este acela care are cea mai atotcuprinzătoare viziune – recunoștea A. Hitler. Este o reală personalitate și cel mai mult a realizat că acest război dă României șanse de a deveni predominantă în Balcani”. Încrederea Berlinului se cerea confirmată pe câmpul de luptă.

Reamintind faptul că atacurile generale asupra Odessei dintre 18 august – 23 septembrie 1941 au fost concomitente cu definitivarea negocierilor de cooperare româno-germane la est de Nistru, se va observa ușor de ce partea română a „forțat nota” la Odessa. I. Antonescu se străduia să câștige o poziție de prestigiu în convorbirile

cu aliații. A. Hitler va recunoaște în septembrie 1941 „loialitatea părții române” – și datorită faptului că aceasta nu a revendicat asistență militară directă germană pe timpul luptelor – și Odessa, în pofida pierderilor noastre grele, va consacra în ochii Führerului, România drept cel mai loial aliat de pe front, valoarea armatei sale depinzând – se aprecia la Berlin – numai de măsura în care se va îmbunătăți organizarea și dotarea trupelor. Odessa, ca prestație militară de excepție, era destinată să atârne greu pe talgerul victoriei ca argument politic în vederea anulării Dictatului de la Viena, la proxima conferință de pace.

ODESSA – OBIECTIV INEXPUGNABIL?

„Operația Odessa“, ca mare bătălie a celui de-al doilea război mondial, se caracterizează prin câteva trăsături distincte: este o confruntare de nivel operativ-strategic desfășurată aproape în exclusivitate între trupele române și cele sovietice; este unul dintre puținele asedii (incomplete) ale unui oraș-port la Marea Neagră, angajat împotriva unui inamic ce deținea superioritate maritimă. Importanța operației militare – cea dintâi executată de armata română modernă – este pusă în evidență, în primul rând, de caracteristicile terenului, dispunerea și intențiile forțelor adverse, tăria obiectivului vizat.

Odessa era cel de-al doilea oraș al Ucrainei, al cincilea ca mărime din U.R.S.S., cu o populație de peste 600.000 locuitori (în 1939). Situat pe un platou la 47 m deasupra nivelului Mării Negre, avea o lungime de 10 km și era plasat în apropierea unui golf, propice amenajării portului civil și militar. Localitatea fusese construită după un plan geometric, cu străzi lungi și bine pavate, centrul fiind situat între port și gara principală. În partea de nord se găsea „orașul satelit“ Peresâp. Totodată, teritoriul Odesei era „acoperit“ de la est, la nord și vest de lacurile Adjalâk, Kujalnâk, Limanul Hagibei, Limanul Suhoi, obstacole serioase în fața infanteriei.

Odessa prezenta o însemnătate remarcabilă ca nod de comunicație la flancul sudic al frontului de est. Căi ferate o legau de Kiev, Harkov, Chișinău, Ovidiopol; șoseaua Chișinău– Tiraspol– Odessa– Nicolaev– Herson făcea legătura cu nordul Crimeei. Portul se situa

pe primul loc în sudul U.R.S.S., după Sevastopol. Aici se instalase și o redutabilă flotă maritimă, practic era cea mai eficientă bază înaintată a Flotei sovietice din Marea Neagră, dispusă cu grosul la Sevastopol. Din acest motiv, Odessa cu porturile și aerodromurile sale constituiau o amenințare permanentă la adresa României. Orașul-citadelă se găsea la numai 150 km de gurile Dunării, la 300 km de Constanța și la 400 km de zona petroliferă din Valea Prahovei. Aviația sovietică de bombardament putea deci lovi puncte strategice de pe teritoriul țării noastre și, de asemenea, era în măsură să creeze disfuncționalități majore forțelor Axei plasate la flancul sudic al frontului de est.

„În Transnistria, la Odessa și în Crimeea se găseau bazele marinei și aviației rusești – evidenția mareșalul I. Antonescu în 1943. Dacă aceste baze rămâneau în mâinile rușilor, în acești doi ani de război, orașele și teritoriile noastre ar fi fost în continuu bombardate, iar coastele amenințate de o debarcare.

Nu este nevoie să fi mare strateg și genial om politic pentru a-ți da seama de acest aspect al problemei noastre militare, economice și politice la est. Este nevoie să te uiți pe o hartă și să fii om de bun simț și cu o elementară judecată, însă de bună credință“.

Aceste considerente, desigur prezentate sumar, au determinat atât comandamentul român, cât și pe cel sovietic să se preocupe în mod special de obiectivul militar Odessa. Partea sovietică, în condițiile retragerii majorității trupelor pe cursul inferior al Niprului, a decis să transforme Odessa într-un centru puternic de rezistență în spatele dispozitivului Axei.

Apărarea era organizată atât pe uscat, cât și pe mare și în aer. Comandamentul sovietic a optat pentru o apărare terestră adânc eșalonată, structurată pe trei linii defensive cu lucrări de campanie dezvoltate (tranșee, șanțuri antitanc, rețele de sârmă, cazemate din lemn și pământ, adăposturi pentru personal), totalizând 240 km.

Prima linie de apărare (îndepărtată), 80 km lungime – dispozitiv semicontinuu de apărare situat la 25–30 km distanță de Odessa, se sprijinea cu flancul estic pe Limanul Adjalâk (limanul de est), iar cu flancul de vest pe Limanul Nistrului în zona localității Bielaevka. Parcurgea următorul traseu: Bielaevka, Macarovka, 1,5 km nord-vest Vigoda, Polijova, 3 km nord Kubanka, 1 km sud Blagodatnoe, 4,5 km nord-est Bujalâk, vârful Limanului Adjalâk. În fața acestei

linii, la distanță de 3–12 km, se găsea poziția avanposturilor pe aliniamentul general nord Bielaevka, Kajarlâk, 1 km nord-vest Manheim, 1,5 km nord-est gara Karpova, Brinavka, vârful Limanului Hagibei, imediat sud Severinovka, Bujalâk.

Linia principală de apărare (rezistență), 60 km lungime – la 10–14 km de periferia Odesei și următorul traseu: malul vestic al Limanului Suhoi, 1 km vest Tatarca, Dalnik, Gniliakovo, 1,5 km nord Augustovka, 2 km sud Kubanka, vârful de nord al Limanului Adjalâk. Localitățile arătate mai sus erau puternic fortificate. Linia principală dispunea de un șanț antitanc larg de 6–8 m și adânc de 2–4 m. În lungul șanțului se executaseră locașe individuale și colective, cazemate din lemn și cărămidă; înaintea și înapoia șanțului antitanc se executaseră lucrări de fortificații pe căile de acces. Majoritatea mijloacelor de foc se dispuseseră în contrapantă, bine camuflate.

De remarcat că terenul, între lacurile Kujelnik și Adjalâk, ca și între lacurile Hagibei și Kujelnik, nu se preta unor acțiuni ofensive de amploare datorită îngustimii lui: doar între lacurile Suhoi și Hagibei terenul era mai larg, favorabil ofensivei. Terenul era cel mai adesea minat.

Linia de apărare imediată, situată la 6–8 km de oraș, cu lungimea de circa 30 km avea următorul traseu: 4,5 km sud-vest Col. Fontanu, Odeskie, 1,5 km nord-vest Fomina Balca, după care bara de la vest către est culoarul limanurilor Hagibei și Kujelnik și de la nord spre sud culoarul dintre ultimul din aceste limanuri și țărmul mării.

Orașul fortificat – străzile principale fuseseră blocate cu 250 baricade și alte lucrări de fortificație pasageră, în care se fixaseră puncte de rezistență. Legăturile dintre liniile de apărare și oraș, precum și între clădirile-puncte de rezistență se făceau prin treceri subterane; liniile de tramvai din oraș facilitau manevrele de rocadă ale părții adverse. Totodată, căile de comunicații numeroase dintre Odessa și localitățile întărite din centura de apărare ușurau afluirea rezervelor sovietice din spatele frontului spre înaintea. Trebuie remarcat și faptul că amenajarea cartierelor pe grupuri de clădiri relativ izolate, înlesnea apărarea orașului împărțit în mai multe semicitadele capabile să reziste autonom și să se sprijine reciproc. Portul acoperea o suprafață de 103 ha, cu o întindere de 5 km (rada interioară, 7 bazine, 3 diguri), avea instalații moderne de transport descărcare. Protecția lui de pe uscat se realiza cu baterii de artilerie grea de coastă.

Un interesant document referitor la amplasamentele de apărare din Odessa îl constituia Adresa nr. 589 din 19 august 1941 trimisă de Armata 11 germană Marelui Cartier General român. Din document rezultă faptul că sovieticii dispuneau de catacombe cu intrări mascate în suburbia Moldovanka, în străzile Arnauțkaia Mare și Mică, Piața evreiască de antichități, Tolskov și în alte străzi. Ieșirile conduc către malul Mării Negre, spre port, aproximativ între Longeron și Fântâna Mică. Comandamentul german avertiza asupra pericolului franc-tirorilor și pregătirii unor acțiuni diversioniste și teroriste. Întreaga zonă de apărare a Odesei dispunea de tuneluri subterane, o „catacombă” descoperită lângă Limanul Hagibei ascunzând un „aerodrom” pentru 30 de hidroavioane. Aviația dispunea de 8 aerodromuri la suprafață.

Litoralul și, mai cu seamă, portul erau apărate prin mijloace specifice: flota (27 nave de luptă), baterii de coastă, aviație (aproximativ 200 de avioane ale forțelor de uscat și navale), câmpuri de mine. Mai multe porturi improvizate deserveau portul principal (Arkadia și Zolotoi Pliaj). Apărarea antiaeriană se baza pe unități de aviație și de artilerie antiaeriană.

Acest puternic dispozitiv defensiv fusese încadrat cu însemnate forțe terestre, sprijinite de artileria grea și de artileria Flotei Mării Negre.

Câteva concluzii reieșite din analiza terenului: forțele române erau separate în trei compartimente, limanurile Suhoi-Hagibei, limanurile Hagibei-Kujalnâk, limanul Kujalnâk-Marea Neagră, fără linii de rocadă, spre deosebire de inamic; inamicul deținea supremația aeriană și navală, iar terenul deschis dintre limanurile Suhoi și Hagibei fusese puternic fortificat de front și în adâncime. Înaltul comandament român nu cunoștea cu exactitate traseul pozițiilor de rezistență.

Deși nu deținem încă toate datele asupra trupelor sovietice, totuși, din cele investigate (documente de arhivă românești și lucrări monografice sovietice) reiese faptul că Înaltul comandament sovietic a destinat importante forțe și mijloace pentru apărarea Odesei. De asemenea, trebuie precizat că în perioada acțiunilor militare de apărare a Odesei cu ajutorul flotei navale s-au adus întăriri, rulându-se în cele două luni circa 150.000 militari.

Inițial, sovieticii dispuneau de Armata de Litoral, compusă din diviziile 25, 95 infanterie și Divizia 9 Cavalerie, 2 regimente de

infanterie marină, 1 regiment de grăniceri și resturi din Divizia 51 Infanterie. După datele furnizate de documentația sovietică, către 20 august 1941, trupele de uscat aveau un efectiv de 34,5 mii luptători; 250 piese artilerie (incluzând și artileria de coastă); 1 regiment aviație vânătoare cu 19 aparate, iar la 1 septembrie, după sosirea întăririlor – 40 avioane și trei escadrile aviație de vânătoare din Flota maritimă dispuse pe aerodromurile Odessei; din Flota maritimă a fost destinat, la început, un detașament format din 27 de nave. Ulterior, au fost aduse pe mare întăriri în valoare de aproximativ două divizii. La 16 octombrie 1941, sovieticii au reușit să evacueze în Crimeea 80.000 oameni, circa 500 tunuri de diferite calibre, 14 tancuri, 5 mașini blindate, 163 tractoare cu blindaj și 3,5 mii cai.

La 4 august 1941, Comandamentul Flotei Maritime sovietice ordonă Consiliului Militar al Flotei din Marea Neagră să organizeze și să conducă apărarea Odessei în orice condiții. Așadar, planul inițial de operații al inamicului prevedea apărarea până la ultima resursă a orașului. Spre sfârșitul lunii septembrie, intenția respectivă se va schimba, optându-se pentru evacuarea trupelor din Odessa sub presiunea acțiunilor românești și a amenințărilor din Peninsula Crimeea.

Comandantul bazei militare navale din Odessa a primit misiunea de a coopera cu comandantul trupelor de uscat în vederea elaborării planului de apărare al orașului. Ideea principală a părții sovietice consta în organizarea unei defensive de lungă durată în spatele frontului inamic, pentru a amenința comunicațiile și flancul drept al Axei. În ziua de 5 august 1941, Cartierul General al Armatei Roșii dă indicația stabilizării frontului pe Nipru și între Nipru și Nistru; în legătură cu această măsură se stabilește și conduita de apărare înverșunată a Odessei. Misiunea este încredințată în principal Armatei sovietice de Litoral (2 divizii infanterie, 1 brigadă cavalerie).

Comandamentul Armatei de Litoral stabilește la 13 august sectoarele defensive Vestic, Estic și Sudic și măsurile de fortificare rapidă a aliniamentelor (înaintat, principal și de acoperire a orașului). Generalul-maior de geniu A. Hrenov a condus lucrările de amenajare genistică, finalizate până la sfârșitul lunii septembrie. La 16 august 1941, Comandamentul Direcției de Sud-Vest a cerut subordonarea Armatei de Litoral Comandamentului Flotei Mării Negre. Trei zile mai târziu se formează Raionul de Apărare Odessa cu: Armata de Litoral și Baza Navală Odessa. Comandant a fost numit contraamiralul

G.V. Jukov, comandantul Bazei Navale, avându-l ca locțiitor pe generalul-locotenent G.P. Sofronov, comandantul Armatei de Litoral. La 16 septembrie, Cartierul General, intenționând să prelungească rezistența Odessei, hotărăște trimiterea de noi întăriri, inclusiv de artilerie reactivă. După 22 septembrie apărarea devine și mai activă, sovieticii pregătind și executând o manevră contraofensivă de desant maritim și parașutat în zona Grigorievka (la flancul drept al dispozitivului defensiv), combinat cu acțiunea forțelor din centura de apărare.

În cele din urmă, în ziua de 30 septembrie 1941, Cartierul General sovietic ordonă retragerea forțelor proprii din „Capul de pod”. În vederea sprijinirii acestei acțiuni, la 2 octombrie trupele sovietice au organizat un contraatac în zona Dalnik, iar la 15 octombrie, la orele 23.00, începe retragerea masivă a forțelor adverse, din Odessa, îmbarcate la 16 octombrie pe nava cu destinația Crimeea.

STEAGUL ROMÂNESC VA FLUTURA CURÂND DEASUPRA CITADELEI ODESSA!

Concepția Înaltului comandament român în cursul Operației Odessa, reconstituită pe baza documentelor, a evoluat astfel: într-o primă etapă, între 8–24 august 1941, s-a încercat cucerirea „din mișcare” a obiectivului vizat; ulterior, accentul s-a pus pe străpungerea Liniei principale de rezistență, între 23 august–23 septembrie; după 23 septembrie s-a trecut la asediul propriu-zis.

Directiva operativă nr. 31 din 8 august a Marelui Cartier General preconiza: Armata 4 are misiunea „*de a urmări și bate definitiv inamicul între Nistrul inferior și Limanul Tiligulski*”, la vărsarea Bugului și de a pune stăpânire „*cât mai repede*” pe Odessa. În conformitate cu acest document, comandamentul Armatei 4 i se indică să cucerească din mișcare Odessa; Corpul 5 armată se deplasa la est de Odessa pentru a intercepta comunicațiile Odessa – Nikolaev; Corpul 3 va înainta pe axa Razdelnaia – Odessa. Se preconiza executarea unui atac de front combinat cu o manevră de învăluire (a Corpului 5 armată). Se considera că inamicul intrase în derută și că va opune o slabă rezistență. Aceste misiuni se regăsesc în Ordinul de Operații nr. 32 al Armatei 4 pentru ziua de 10 august, semnat de generalul N. Ciupercă. În ziua de 11 august, generalul I. Antonescu va da instrucțiuni personale comandanților Armatei 4 și Corpului 3 armată. Pe 12 august, Marele Cartier General emite Ordinul nr. 934 către Armata 4. Măsurile se subordonau aceleiași concepții a cuceririi Odessei din mișcare. Se insistă

pe crearea de batalioane de asalt și de puternice grupări de artilerie grea, la Corpul 3 armată, pe direcția principală de efort; Comandamentul român considera adversarul atât de zdruncinat, încât la 7 august 1941 a respins ofertele germane de asistență; o singură divizie din Corpul 54 armată era menținută în rezerva Marelui Cartier General. Fiind pe parcurs informat mai pe larg asupra inamicului, generalul N. Ciupercă avea să adopte un punct de vedere întrucâtva deosebit de cel al M.C.G. În calitatea sa de comandant al Armatei 4 atrăgea atenția la 13–14 august că sovieticii nu par decizi să abandoneze cu ușurință Odessa.

Pentru străpungerea apărării, Armata 4 își propusese să se ia ofensiva începând cu 16–17 august între Nistru – Limanul Hagibei în largul arterelor Tiraspol – Odessa, Razdelnaia – Odessa cu intenția de a pătrunde cu forță în oraș. Manevra Corpului 5 armată (învăluirea flancului adversarului) este temporar amânată, respectându-se ideea generală de manevră stabilită prin ordinul de Operații nr. 1.009 al Marelui Cartier General din 14 august, ce ordona aplicare loviturii principale în sectoarele Corpului 3 armată și Corpului 1 armată între Lacul Suhoi și Limanul Hagibei. Se renunța deci vremelnice la manevra de învăluire în favoarea unor puternice lovituri frontale, în teren relativ deschis. Inconvenientul principal – trupele sovietice erau avantajate de lucrările de fortificații, în timp ce forțele române nu beneficiau de un suficient sprijin de artilerie grea, blindate și aviație. Deși deranjat de observațiile comandantului Armatei 4 – ele nu se corelau cu planul lui I. Antonescu de a încheia în scurt timp acțiunile de la Odessa –, Comandantul de căpetenie adoptă măsuri de întărire a dispozitivului ofensiv. Pe lângă Corpul 1 armată, introduce în ofensivă și Corpul 4 armată cu speranța de a suplini prin superioritatea de efective inferioritatea în mijloace tehnice. Eșafodajul argumentației sale îl forma aceeași prezumție că sovieticii nu dispuneau de resurse pentru stabilizarea apărării. La 17 august devine totuși din ce în ce mai clar pentru comandamentele române aflate în contact nemijlocit cu sovieticii că marile unități inamice au capacități contraofensive redutabile, dovadă numeroasele acțiuni de ripostă executate pe întregul front. În același timp, după cum reiese din corespondența dintre generalul I. Antonescu și partea germană, la Marele Cartier General bătălia pentru Odessa era încă apreciată drept o operație scurtă și violentă de curățire. În consecință, și Ordinul de Operații nr. 35 din 17 august al Armatei 4, pentru 18 august conținea prevederile cunoscute din 14–17 august:

declanșarea unui atac energetic cu corpurile 3 și 1 armată între Lacul Suhoi și Limanul Hagibei.

În acest scop, s-a constituit următorul dispozitiv: în eșalonul întâi trei corpuri de armată (C 1, 3 și 5 A) dispuse astfel: la flancul drept Corpul 1 armată cu diviziile 1 gardă și 1 grăniceri în eșalonul întâi și Divizia 21 infanterie în eșalonul doi; la centru Corpul 3 armată cu diviziile 3, 7 și 11 infanterie, toate în eșalonul întâi, având la stânga un detașament din Divizia 5 infanterie; la flancul stâng al armatei, la est de Limanul Adjalâk – Corpul 5 armată cu Divizia 15 infanterie și Brigada 1 cavalerie în eșalonul întâi și Divizia 13 infanterie în eșalonul doi; între Limanurile Hagibei și Adjalâk un detașament din Brigada 1 cavalerie, întărit ulterior – în lungul căii ferate Razdelnaia – Odessa.

În sprijinul diviziilor 7 și 11 infanterie (Corpul 3 armată) care se găseau pe direcția principală de efort, a acționat și Regimentul 1 care de luptă din Divizia 1 blindată. În rezerva armatei s-au menținut, inițial, Divizia 5 infanterie, Brigada 9 cavalerie și Divizia blindată (– R.C.L.), urmând ca în cursul nopții de 18/19 august să sosească în zonă și Corpul 4 armată (diviziile 8 și 14 infanterie).

În seara zilei de 24 august 1941, Armata 4 acordă un respiro corpurilor 1 și 3 armată, pentru ca trupele să se organizeze pe liniile atinse și să pregătească un nou atac, metodic, în scopul străpunerii fortificațiilor în care practic se îngropaseră la pământ trupele sovietice. La flancul stâng al armatei, Corpul 5 armată și detașamentul Hagibei au continuat atacurile pentru a strânge cât mai mult cercul de învestire în jurul Odesei.

ATACUL GENERAL ASUPRA ODESSEI

Succesele inițiale au lăsat Comandamentul român de Căpetenie și Marelui Cartier General impresia că rezistențele sovietice din fața Odesei vor fi înfrânte printr-un atac general al Armatei 4. Pe timpul pregătirii și executării acestor acțiuni ofensive se vor confrunta totuși două concepții: cea a generalului I. Antonescu și a Marelui Cartier General, axată pe declanșarea „atacului general” pe direcții concentrice, pe întreg frontul Odesei și concepția generalului N. Ciupercă, comandantul Armatei 4, (până în ziua de 9 septembrie 1941), care pleda pentru concentrarea principalelor forțe și mijloace române pe un front îngust, la flancul drept al armatei, în sectorul Dalnik – Tatarca, ruperea apărării și înaintarea rapidă spre Odessa.

Cu toate că la Armata 4 se aprecia că sovieticii se retrăseseră pe linia principală de rezistență, la Marele Cartier General persista ideea că ei luptau pe o linie înaintată, apărarea nefiind încă pe deplin stabilizată. Dacă s-ar fi stabilizat, regulamentele de campanie ar fi indicat adoptarea unui dispozitiv de asediu. Pentru a nu se crea confuzii, evidențiem din capul locului că preconizatele atacuri generale românești nu se vor executa în fapt decât asupra „pozițiilor intermediare”, dintre Linia îndepărată și Linia principală de apărare a Odesei, vizând abia după 9 septembrie 1941, înălțimile vest Dalnik și Gniliakovo din Linia principală de apărare. De asemenea, se cuvine a avansa și informația că în perioada analizată nu se punea în mod serios problema organizării unui asediu metodic.

Comandantul de căpetenie intenționa să procedeze la „atacul general” în ziua de 23 august, ca dezvoltare a ofensivei declanșată la 18 august. Efortul se înscria în **directivele** din 22 august – se va dirija obligatoriu asupra poziției Gniliakovo – Limanul Suhoi cu aripile interioare ale Corpurilor 3 și 1 armată. Se va întruni o „*masă de artilerie*” la vest Dalnik pentru a lovi pozițiile inamice de la nord și sud și a bate liziera de vest a Odesei și comunicațiile sovietice; Detașamentul Hagibei va acționa în stânga „*forței de izbire*” între limanurile Hagibei și Kujalnik; artileria va fi împinsă în linia 1. Se stabilește ca aliniament de cucerite: sud Limanul Kujalnik – Mihailovka – Gniliakovo – Dalnik – Limanul Suhoi. Corpul 1 armată va lovi de front în sectorul Dalnik – Tatarca cu două divizii în linia 1 și una în rezervă; Corpul 3 armată va acționa de flanc pe direcția Balka–Fomika; Corpul 5 armată va opera spre sud, cu accent la flancul stâng spre Limanul Kujalnik și Marea Neagră.

Apreciindu-se că trupele sunt obosite și neaprovizionate cu armament și muniții, Marele Cartier General ordonă la 24 august, încetarea temporară a ofensivei în sectoarele corpurilor 3 și 1 armată; dar menține misiunile anterioare pentru Corpul 5 armată.

Directiva Operativă nr. 1.335 din 25 august 1941 a Marelui Cartier General aduce o sensibilă schimbare de optică. Se considera pe mai departe că „*inamicul înfrânt, face ultimele eforturi pentru apărarea Odesei*”. Pentru a i se aplica lovitura ultimă, Armata 4 trebuia să reia ofensiva în ziua de 28 august cu efortul pe flancuri, susținută de două grupări de artilerie la flancuri, fiecare a 320 guri de foc. Corpul 11 armată, la dreapta „*masei de izbire*” sprijinit de 8 divizioane artilerie române și 1 baterie artilerie asalt germană – pe direcția Freudenthal – Dalnik – Odessa; Corpul 1 armată, susținut de 3 divizioane artilerie la stânga Corpului 11 armată; Corpul 4 armată, cu diviziile 5, 6, sprijinite de 10 divizioane artilerie, pe direcția în lungul căii ferate Tiraspol – Odessa; Corpul 5 armată își păstrează misiunile anterioare; Corpul 3 armată se trage în rezervă.

Directiva Operativă nr. 1.336 din 26 august a Marelui Cartier General întărea misiunile anterioare. Documentul era destinat, totodată, să rezolve o nedumerire a generalului Nicolae Ciupercă, cu privire la direcția de efort a Corpului 11 armată. Comandantul Armatei 4 fixase atacul Corpului 11 armată pe direcția Tatarca, la sud de Dalnik, deoarece observase o „spărtură” în dispozitivul sovietic. De asemenea,

generalul Ciupercă atrăgea atenția că deoarece nu s-a „*obținut supremația aerului*” pe frontul armatei, Corpul 5 armată fusese sistematic lovit de avioanele sovietice. Marele Cartier General rămânea totuși pe pozițiile sale – Corpul 11 armată va depune efortul la nord de Dalnik. Mai mult, la flancul drept al Armatei 4 se conturau două lovituri puternice cu forțele Corpurilor 11 și 4 armată; pe centrul acestui flanc de armată se dispuneau totuși forțe reduse și introducerea relativ târzie în acțiune a Corpului 3 armată din rezervă nu putea modifica raportul de forțe până la 6 septembrie 1941.

În dimineața zilei de 28 august 1941, ora 8.30, după o pregătire de artilerie de 25 minute, Corpul 4 armată (diviziile 11, 5, 6 infanterie și Detașamentul Hagibei) a trecut la ofensivă la flancul stâng al „*masei de izbire*”. Atacul a progresat pe tot frontul, rezistențele cele mai puternice ale inamicului fiind resimțite în fața localității Octiabri și de-a lungul căii ferate Razdelnaia – Odessa. La 11.30, primul obiectiv al corpului de armată (3 km vest de Gniliakovo – 2, 5 km est Octiabri – 1 km est Vajni) a fost atins de diviziile 11 și 5 infanterie. Au fost capturați circa 150 prizonieri, mari cantități de armament și au fost distruse 5 care de luptă.

La flancul stâng al Corpului 4 armată, Detașamentul Hagibei (Brigada 1 cavalerie și 3 batalioane din Divizia 13 infanterie), după ce la ora 8.00 a respins un atac al inamicului pornit din direcția localității Augustovka, a început să înainteze spre sud și către ora 11.00 a ajuns pe linia: 3 km sud Bulgarka – 1 km sud Augustovka – 2 km sud Cerevinka.

La Corpul 1 armată – de la centrul „*masei de izbire*” – Detașamentul colonel Mihăilescu Soare a urmat înaintarea dreptei Corpului 4 armată (Divizia 6 infanterie) cu un batalion, ajungând la ora 10.00 la circa 1,5 km est față de baza de plecare. Cu dreapta a progresat puțin la sud de Vacarjani, în legătură cu stânga Diviziei 21 infanterie (din Corpul 11 armată). Vacarjani era încă în stăpânirea inamicului (va rezista, încercuit, până la 3 septembrie).

La Corpul 11 armată – pe flancul drept al „*masei de izbire*” – atacul a fost declanșat la 8.30 pe tot frontul după o pregătire de artilerie ce a durat 20 minute. Divizia 21 infanterie a înaintat până la ora 10.00 circa 800 m cu dreapta, iar stânga a fost oprită la înălțimea satului Varcajani de focul intens al armaelor automate ale inamicului, de pe marginea de sud a localității. Până la căderea întinericului, divizia a mai înaintat cu dreapta 300–400 m, suferind însă pierderi mari.

Divizia 8 infanterie nu a putut nici ea să progreseze prea mult, fiind întâmpinată de un foc puternic de arme automate și de artilerie. În jurul orei 10.00 ajunsese până la aproximativ 800 m față de baza de plecare, iar până în seara zilei stăpânea un aliniament situat la circa 600 m vest șanțul anticar, cu centrul, iar cu prelungirea către sud până la joncțiunea cu Divizia 14 infanterie într-o zonă situată la circa 2 km est de baza de plecare.

Divizia 14 infanterie care și-a împins inițial stânga, aproximativ 1 km către Tatarca, a dus lupte grele cu inamicul în tot cursul zilei; până seara a depășit cu dreapta satul Petersthal, iar cu stânga a ajuns în legătură cu Divizia 8 infanterie, în zona menționată mai sus.

În zorii zilei de 29 august (ora 4.30) inamicul a contraatacat puternic, în trei valuri succesive, pe frontul diviziilor 5 și 6 infanterie ale Corpului 4 armată. Divizia 5 infanterie s-a repliat inițial 500–600 m, i-a oprit pe sovietici și, contraatacând la rândul ei, a recucerit terenul cedat, după care, continuând înaintarea, a ajuns până în seara zilei la 2,5 km vest Gniliakovo cu aripa dreaptă, iar cu stânga pe cota 76,7 m (circa 2 km nord-vest Gniliakovo). Divizia 6 infanterie nu a putut stăvili atacul inamic decât cu stânga (Regimentul 10 infanterie), în vreme ce dreapta (Regimentul 15 infanterie) a fost silită să se retragă circa 700 m (în satele Octiabri și Bierzeni).

În ziua de 30 august, ofensiva Armatei 4 a continuat, dar nu s-au obținut succese decisive.

Pentru intensificarea efortului ofensiv, la 31 august dimineața, armata a introdus în eșalonul întâi Corpul 3 cu Divizia 7 infanterie, între Corpurile 4 și 1 armată. Corpul 3 armată lua în subordine și Divizia 6 infanterie de la Corpul 4 armată.

Diviziile 6 și 7 infanterie au întâmpinat însă o rezistență foarte puternică din partea inamicului, care a acționat intens cu focul armelor automate, artileriei, aviației, mitraliind fără încetare trupele noastre. Până în seara zilei, dreapta Diviziei 7 infanterie și stânga Diviziei 6 infanterie au reușit o pătrundere spre est cca 500–600 m. Deoarece la Divizia 14 infanterie un puternic contraatac al trupelor sovietice a pus în mare dificultate Regimentul 6 vânători, un regiment din Divizia 1 gardă, aflat în rezerva armatei, a fost nevoit să intervină cu vigoare.

Începând cu 1 septembrie se introduc în acțiune și diviziile 3 infanterie și 1 grăniceri. Până la lăsarea întinericului, Divizia 1 grăniceri a reușit să înainteze 1 km. La 2 septembrie, Divizia 14 infanterie este

atacată violent atât de front cât și de flancuri și unitățile roșii reușesc, pe unele direcții, să ajungă în pozițiile artileriei. Servanții bateriilor au acționat prin trageri directe cu tunurile, cu puștile și grenadele, rezistând tenace și salvând toate piesele. Situația a fost restabilită de Divizia 1 gardă, printr-o intervenție rapidă cu două batalioane de infanterie și o companie care de luptă. Frontul s-a refăcut pe aliniamentul: marginea de nord Josefthal – 4 km nord Marienthal – 4 km vest colțul de sud Dalnik.

La 3 septembrie, Detașamentul colonel Mihăilescu Soare din Corpul 1 armată, împreună cu Batalionul 70 pionieri german, au asaltat satul Vacarjani, unde trupele sovietice rezistau încercuite în spatele frontului român. Până la ora 12.00, satul a fost cucerit și curățat de inamic.

Sub impresia atâtor săptămâni de eforturi neîntrerupte (Armata 4 acționa în campania de la 2 iulie 1941) și a sângeroaselor încleștări la care asistasă la Odessa, generalul Nicolae Ciupercă a intervenit la Marele Cartier General, propunând acordarea unei pauze normale și modificarea planului operativ. Prin Memoriul Operativ și Raportul nr. 38.614 din 4 septembrie 1941, el făcea cunoscută starea de epuizare a diviziilor din prima linie și lipsa de efective complete la cele din linia a 2-a. Comandantul Armatei 4 aprecia că există o singură posibilitate pentru ieșirea din impasul în care se găsea armata: reorganizarea neîntârziată a 6 divizii (3, 6, 7, 14, 21, de Gardă), singurele capabile de efort ofensiv; declanșarea unui atac decisiv fie în zona Gniliakovo, la centrul armatei, unde inamicul ocupă poziții tari, fie în zona Tatarca, la flancul drept al armatei, spațiu mai slab întărit și mai apropiat de oraș și port, și abordarea atacului general pe front larg. Cel mai indicat pentru străpungerea apărării este sectorul sud Dalnik – Tatarca. Trebuia lovit aici cu două corpuri de armată, susținute de 8 divizioane de artilerie și de batalioane de asalt. După cum se observă, comandantul Armatei 4 revenea la frământările sale din zilele de 25–26 august. El sublinia că atacurile fragmentare de până atunci nu puteau să se soldeze cu rezultate decisive. De aceea solicită ca aviația română și germană să susțină „atacul general” și să împiedice afluirea rezervelor adverse spre Odessa.

Spre surprinderea generalului N. Ciupercă și a statului său major, generalul Ioanițiu, șeful Marelui Cartier General, a respins propunerile din 4 septembrie 1941. Contraargumentul său principal fiind: „ideea

de a concentra totul pe o direcție prezintă riscuri mari față de contramanevră". Comandamentul de căpetenie întârzie la 4 septembrie, prin Directiva Operativă nr. 1.548, rezoluția Marelui Cartier General. Corpul 11 armată va ataca între Dalnik și Tatarca. Corpul 3 armată va sprijini atacul Corpului 11 armată cu centrul său și cu flancul drept, între Gniliakovo și Dalnik. Se încerca astfel „un compromis” între soluțiile „Ciupercă” și „Ioanițiu” cu menținerea concepției atacului general pe direcții convergente, implicit a unei anumite dispersări a forțelor și eforturilor ofensive. Corpul 1 armată cu 2 divizii va face legătura între cele două corpuri de pe direcțiile principale de ofensivă. Corpul 4 armată se dispune în stânga Corpului 3 armată. Se va ataca după cum rezultă din acest ordin – spre deosebire de soluția „Ciupercă” – cu toate corpurile de armată în linie și se va fragmenta artileria grea, împărțită între corpurile 11 și 3 armată. Corpul 5 armată, tocmai marea unitate ce putea amenința cu artileria grea orașul și portul Odessa, va rămâne în defensivă. În aceeași zi de 4 septembrie, Comandamentul de Căpetenie emitea noua Directivă Operativă nr. 1.549 (reconfirmând pe 1.548) pentru „reducerea” intrândului de la vest Gniliakovo și vest Dalnik. Se pare că mareșalul Ion Antonescu aprecia ca obiectiv imediat reducerea celor două intrânduri, urmând apoi o reorganizare a dispozitivului ofensiv.

Disputa Ciupercă – Ioanițiu avea să fie soluționată de Antonescu în defavoarea comandantului Armatei 4. La 5 septembrie 1941, generalul N. Ciupercă propunea Marelui Cartier General trecerea la apărare pe tot frontul după o săptămână de atacuri neîntrerupte. Înaltul comandament a refuzat însă propunerea.

În situația existentă, s-a apelat, într-un târziu, la ajutorul german. Adepții prezentării festive a bătăliei Odessei ignoră îndeobște, un document lămuritor – **Nota transmisă de generalul A. Ioanițiu, șeful Marelui Cartier General, către generalul Haufler, din 6 septembrie 1941.** Generalul A. Ioanițiu reia în relațiile cu partenerul de coaliție argumentele generalului N. Ciupercă, fără să se sinchisească de faptul că ultimul va fi destituit pentru aceleași argumente. Generalul Ioanițiu comunica: sovieticii au concentrat la Odessa aproximativ 50 batalioane regulate, 20–30 batalioane create ad-hoc, 4 regimente cavalerie, 7–8 regimente artilerie însoțire, 2 regimente artilerie grea și după 28 august au întărit garnizoana cu 7.000 oameni efective proaspete; ei au supremația navală și bat infanteria română cu artileria

grea de pe navele Flotei din Marea Neagră (peste 210 mm calibru), ținând-o la 25 km de oraș; între 18 august și 3 septembrie, românii au pierdut peste 36.000 oameni (morți, răniți, dispăruți), echivalentul a 30% din efectivele infanteriei angajate în operație; unele unități au 60–70% din efective anihilate; armata folosește o singură linie ferată – de aprovizionare, împreună cu germanii; „necesitățile de ordin politic și militar cer – puncta șeful Marelui Cartier General – ca Odessa să fie cât mai curând cucerită”. Se mai preciza că Marele Cartier General va aduce din țară ultimele 7 divizii mobilizate până la 20 septembrie. În plus, conchidea șeful Marelui Stat Major, rușii pot fi înfrânți dacă germanii ne sprijină cu: Stukas-uri, specializate în atacarea navelor de război și cu 4–5 batalioane de asalt și artilerie grea. După cum reiese din *Jurnalul de Operații* al Marelui Cartier General, partea germană se declara de acord să pună, începând cu 10 septembrie, la dispoziția celei române: 1 divizie, 1 regiment, 2 batalioane asalt, 4 batalioane pionieri, 3 divizioane artilerie grea pentru frontul dintre limanurile Hagibei – Suhoi, în aceeași zi fiind reluată ofensiva generală.

Marele Cartier General preconiza: orientarea efortului ofensiv în direcția vest Dalnik și ocuparea înălțimilor vest Dalnik și Gniliakovo. **Atacul general** urma să continue în direcția Liniei principale de rezistență a inamicului. Directiva Operativă nr. 1.548 din 7 septembrie prevedea: se accepta repausul cerut de Armata 4 prelungit până la 10 septembrie; misiunile de după 10 septembrie vizau reducerea „intrândului” de la vest de Dalnik și ocuparea înălțimilor Gniliakovo – vest Dalnik, ruperea frontului inamic pe două direcții, în continuare, între Gniliakovo – Dalnik și Dalnik – Tatarca, pentru a se lua în stăpânire poziția principală de rezistență a trupelor sovietice. Artileria grea se va concentra la flancul drept al armatei, în fâșia Corpului 11 armată, după cum propusese generalul Ciupercă la 4 septembrie 1941.

Cu toate acestea, în ziua de 9 septembrie, ora 15.00, generalul de corp de armată N. Ciupercă este înlocuit la comanda Armatei 4 de generalul de corp de armată adjutant Ilie Iacobici. El avea indicația expresă de a aplica fără nici o reticiență planul Comandamentului de Căpetenie.

Prima acțiune a noului comandant a fost o solicitare către Marele Cartier General, formulată la 10 septembrie, de amânare a noului „atac general”. În rest se va aplica, începând cu ziua de 11 septembrie, Instrucțiunea Operativă nr. 3 a Marelui Cartier General pentru ocuparea

înălțimilor de la nord și vest Dalnik (corpurile 11 și 3 armată, parțial, după cum avansase propunerea generalul Ciupercă la 4 septembrie). „Atacul general” pe frontul dintre Limanurile Hagibei – Suhoi va fi precedat de o lovitură locală în sectorul Dalnik. Totodată, generalul Iacobici își exprimă punctul de vedere, conform căruia, s-a ajuns la situația de asediu metodic asupra Odessei. Comandamentul de Căpetenie aprobă amânarea „atacului general” pentru 11 și apoi pentru 12 septembrie 1941. Acțiunile locale din 12 septembrie din sectorul Dalnik se consumă fără a se izbuti străpungerea Liniei principale de rezistență a sovieticilor.

După o săptămână de pregătiri intense, în ziua de 12 septembrie 1941 s-a reluat atacul, a cărui evoluție este redată în rapoartele operative ale Armatei 4. Ca rezultat al eforturilor depuse la centrul armatei în zilele de 12, 13, 14 și 15 septembrie 1941 s-au obținut unele succese, cauzându-se inamicului pierderi mari, făcându-se peste 3.000 prizonieri, capturi mari de materiale și cucerindu-se aproape întregul spațiu dintre Limanul Nistrului, Lacul Suhoi și Marea Neagră.

În ziua de 14 septembrie, probabil prea târziu, generalul Iacobici dispune prin Ordinul de Operații nr. 60 orientarea „*efortului armatei la sud între Dalnik și Suhoi Liman*”, întărind Corpul 11 armată cu Divizia 21 infanterie; se constituie la flancul stâng al Corpului 11 armată un „*grup special de asalt*” (batalioanele 21, 11 asalt, un batalion german și un divizion artilerie). Corpurile 3 și 4 armată vor ataca pe direcția secundară de efort; rezervele de artilerie ale Armatei 4 se dispun în sectorul Corpului 11 armată. În aceeași zi, generalul Iacobici comunică Marelui Cartier General că nu poate continua ofensiva pe front larg, din cauza lipsei de muniții – îndeosebi de artilerie și de rezerve. Marele Cartier General și Comandamentul de Căpetenie persistă în declanșarea unui „atac general” între Limanurile Hagibei – Suhoi, pentru 17 septembrie 1941. Acum, însuși M.C.G. sconta că trupele române vor străpunge linia inamică între Dalnik și Suhoi Liman (lovitura principală) și în sectorul secundar Gniliakovo. În vederea declanșării ofensivei generale, în ziua de 17 septembrie, însuși mareșalul Ion Antonescu, Conducătorul statului, se deplasează în sectorul frontului; la Baden, postul de comandă al Armatei 4, generalul Ioanițiu, șeful Marelui Cartier General, va înceta din viață în urma unui stupid, dar tragic accident la coborârea din avionul de transport. Atacurile repetate din 17–22 septembrie nu vor reuși să deschidă „Porțile Odessei”.

Situația marilor unități de la flancul stâng al Armatei 4 se agravează. O debarcare la est de Corpul 5 armată și un atac violent în sectorul Diviziei 13 infanterie, au făcut ca întreg Corpul 5 armată să cedeze teren într-un timp foarte scurt. În noaptea de 21/22 septembrie, începând de la ora 0.45, inamicul a debarcat circa 12 batalioane întărite cu artilerie și care de luptă la Grigorievka și Cebanka (între Limanurile Bold și Adjalâk) după o pregătire de artilerie de pe mare, de 30 de minute. Simultan, în dimineața aceleiași zile, sovieticii au luat cu asalt și pozițiile din dreapta Diviziei 13 infanterie, reușind să pătrundă către ora 11.00 până la nord Gildendorf, nord Sovhoz Ilicevka. Până la aceeași oră, inamicul pătrunsese între Limanurile Adjalâk până la linia Staroia – Dafinovka – Buialka. Încercările de debarcare a noi forțe între Limanul Adjalâk și Tiligulski au eșuat.

Corpul 5 armată a intervenit cu rezervele sale (2 batalioane) pentru a limita pătrunderea unităților Armatei Roșii între Limanurile Adjalâk și a interzice înaintarea spre Kubanka. În fața Diviziei 13 infanterie, inamicul a fost oprit prin acțiunea unităților din rezervă, tragerile artileriei Diviziei 13 infanterie și Brigăzii de cavalerie. Aviația trimisă în sprijin a bombardat navele și trupele debarcate și, până la ora 12.00, au doborât în zona Dalnik și în sectorul Corpului 5 armată circa 15 avioane *Rata* și un avion de bombardament.

Marele Cartier General și Armata 4 au efectuat o anchetă amănunțită cu privire la „criza” tactică de la Corpul 5 armată. Au rezultat: Corpul 4 nu respectase, pe 21–22 septembrie, ordinul Armatei 4 de a fixa inamicul, ignorându-l; Corpul 5 armată, cu diviziile 13 (dreapta) și 15 (stânga) luase ofensiva pe front larg între Limanul Kujalnik și Mare, cu toate că Divizia 13 dispunea numai de 4 batalioane pe un sector de 10 km; în noaptea de 21/22 septembrie, ora 0.30, armata sovietică a dezlănțuit prin surprindere o puternică pregătire de artilerie terestră și maritimă; concomitent, între orele 03.00 – 06.00 au desantat 2.000 oameni între Grigorievka – Cebanka, folosind 5 nave mari, 11 ambarcațiuni mijlocii, 30 șalupe – pentru a dispersa forțele Corpului 5 și a rupe frontul lor, între diviziile 13 și 15 infanterie. Mobilizând rezervele și apelând la cooperarea aviației de asalt române și aliate și a infanteriei germane, Divizia 15 a reluat sub control plajele. Un detașament moto este trimis repede în ajutor. Divizia 13, lovită după ora 06.30 pe uscat de artileria grea și blindate, precum și din aer de aviația sovietică s-a descumpănit. Un batalion din regimentul 22

infanterie, pierzându-și comandantul, a intrat în debandadă și cu toată intervenția unor subunități de elită de asalt, Divizia a cedat 6 km (inclusiv punctul strategic Gildendorf). Este de reținut că sovieticii aruncaseră în luptă Divizia 157 proaspătă împotriva Diviziei 13, altminteri mare unitate distinsă în Basarabia și Bucovina prin fapte de arme excepționale. Oboseala își spunea cuvântul. Divizia 13 pierdea 1.300 oameni și posibilitatea de a ține sub foc direct portul Odessei cu artileria grea din pozițiile sale vechi.

CĂDEREA ODESSEI

În zilele de 22–23 septembrie 1941 instanțele române de comandă au hotărât abandonarea – sau măcar amânarea „asalturilor generale”. Marele Cartier General a decis la 24 septembrie 1941 cu documentul Nota 3.328, „amânarea atacului asupra Odessei”. Pretextul oficial folosit: lipsa de muniții; în realitate doi factori au contribuit la schimbarea opțiunii Marelui Cartier General și anume: pierderile drastice înregistrate (peste 30.000 oameni în zece zile) și necesitatea obținerii unui serios sprijin german.

De la 24 septembrie până la 1 octombrie, Armata 4 efectuează regrouparea forțelor sale păstrând terenul cucerit. La 2 octombrie inamicul (diviziile 157 și 25 infanterie cu 40 tancuri și aviație) a executat un atac violent asupra centrului Armatei 4 în sectorul Diviziei 1 grăniceri și la stânga Diviziei 6 infanterie – general V. Davidescu – penetrând până la Hutor Dalnițki pe un sector de 4 km front. Stânga Diviziei 6 infanterie, reușind să-și păstreze pozițiile de apărare, în sectorul Diviziei 1 grăniceri artileria a lovit tancurile pătrunse în pozițiile ei prin trageri directe. Căpitanul V. Antoniu de la Regimentul 1 artilerie cade în mijlocul oamenilor săi. Corpul 3 armată a socotit situația favorabilă pentru o ripostă decisivă și în acest scop, prin Ordinul de Operații nr. 70, s-a hotărât executarea unei manevre care să ducă la nimicirea Diviziei 157 infanterie sovietică.

În acest scop, Corpul 3 armată, întrebuițând Divizia 21 infanterie – general N. Dăscălescu – a interzis avansul atacatorului de-a lungul

șoselei Dalnik – Pereselenet. Grosul diviziei a lovit în flancul de nord al sovieticilor. Concomitent, Corpul 11 armată a atacat cu rezervele sale flancul stâng. Puternicele contraatacuri din noaptea de 3/4 și 4 octombrie ale trupelor noastre asupra flancurilor „pungii” executate cu rezerva Corpului 3 armată și apoi cu diviziile 21 și 7 infanterie au reușit să reducă intrândul și în final, în noaptea de 4/5 octombrie să restabilească situația inițială. În zilele următoare, marile unități și unități ale Armatei 4 au continuat reorganizarea dispozitivului pentru declanșarea asaltului final asupra Odesei.

Perioada până la retragerea forțelor ruse din Odessa (15–16 octombrie 1941) este întrebuințată pentru două acțiuni: obținerea unui sprijin german – cel puțin în artileria grea și pregătirea unui „atac general” cu participarea unor noi forțe, aduse din țară (din păcate lipsite de armament modern și experiență de război).

Din punct de vedere al concepției de stat major, se cuvine a analiza „Proiectul de operații” pregătit de Armata 4, la începutul lunii octombrie 1941. Acest document se axa pe: a) ideea unei ofensive concentrice a Armatei 4 asupra obiectivului terestru „Odessa”; b) pe cooperarea forțelor aeriene germane și pe introducerea în acțiune a unor „batalioane de asalt”, aliate, a unor unități de pionieri și a unor forțe speciale de artilerie grea.

Pentru reluarea ofensivei asupra Odesei s-a stabilit următorul dispozitiv și misiuni: Corpul 5 armată, cu diviziile 1, 4 și 13 infanterie va forța pe direcția generală Blagodatnoe – Odessa, pentru a bate forțele inamicului din față și a pune stăpânire mai întâi pe înălțimile dintre Solanoe Pruski și Krijanovka, cu efortul pe direcția Bujalâk – Odessa. Ulterior, va continua atacul pentru a cuceri defileul Uzanovka și a pătrunde în Odessa pe la nord-est; Corpul 6 armată cu divizia 1 gardă și Brigada 3 mixtă atacă între Limanurile Hagibei și Kujalnik, cu efortul în lungul șoselei Ilinka – Odessa, pentru a rupe rezistența inamicului și a pune stăpânire mai întâi pe înălțimile din raionul Poselok, de unde va fi în măsură, fie să ajute înaintarea Corpului 5 armată, fie să pătrundă în Odessa pe la nord; Corpul 1 armată, cu diviziile 2, 3 și 11 atacă pe direcția generală Gniliakovo, înălțimile Kujalnik, manevrând pe la nord-est și sud-vest pentru a pune stăpânire pe înălțimile dintre Odessa și Usatovo; Corpul 11 armată, cu diviziile 6, 10 și 21 infanterie, atacă pe direcția generală Marienthal – Opatnoe Pole pentru a cuceri mai întâi înălțimile imediat vest și nord-vest Tatarca

și a pătrunde apoi cu grosul pe la nord de Tatarca, spre Opatnoe Pole, Svauka și de aici în Odessa; Corpul 4 armată, cu diviziile 7, 14 infanterie și grăniceri, Brigada 7 cavalerie, Detașamentul de asalt nr. 1 (col. Eftimiu) și eventual Divizia 132 germană (în locul unei divizii române din cele indicate mai sus) atacă cu grosul printre Tatarca și Lacul Suhoi, pentru a pune stăpânire pe raionul Svauka și a intra în Odessa pe la sud; Corpul 3 armată, cu diviziile 5 și 18 infanterie, lovește cu flăcările exterioare, pe la imediat nord și sud de Dalnik; curăță satul și pune stăpânire pe înălțimile de la estul satului și apoi, pe înălțimile dintre al doilea șanț anticar și Poslednaia Zastava.

Rezerva armatei: Divizia 8 infanterie, în zona Petersthal – Marienthal – Leninthal, în măsură a întări acțiunile corpurilor 11 și 4 armată; Divizia 1 grăniceri, în eventualitatea când vine Divizia 132 germană.

Așa cum reiese și din corespondența dintre Hitler și mareșalul Antonescu, forțele germane de susținere urmau să fie utilizate la flancul stâng al Armatei 4 române, cu scopul de câștiga „teren” la est de Limanul Kujalnik și între Limanul Kujalnik și Marea Neagră pentru a lovi parțial bazele de îmbarcare din portul advers. În zonele respective aveau să acționeze corpurile 5 și 6 armată române; succesele lor, la flancul stâng al Armatei 4, trebuiau să favorizeze declanșarea unui nou „atac general” pe direcții concentrice, cu toate marile unități proprii, în principal, cu forțele corpurilor 4, 11, 1, 3 armată de pe „Frontul de vest” al Odesei între Limanurile Hagibei și Suhoi.

Manevra respectivă nu s-a efectuat, în ansamblu, din cauza retragerii precipitate și prin surprindere a sovieticilor în circumstanțele în care aceștia aveau „stăpânirea mării” și „supremația aeriană”. Unele succese tactice au continuat să se consemneze. Divizia 11 de la Corpul 1 armată reducea pe 13 octombrie „punga” de la Gniliakovo, capturând 400 prizonieri și rupând frontul pe o lungime de 6 km.

Și sovieticii reacționau în chipul cunoscut. În ziua de 14 octombrie 1941, de exemplu, se înregistrau în apropierea litoralului pontic 7 nave de război inamice, ce bombardează pozițiile Corpului 5 armată (de la flancul stâng al Armatei 4 române) și Marele Cartier General remarcă fără a putea interveni – o „creștere a acțiunilor navale”. În ziua de 15 octombrie 1941, Marele Cartier General consemna „intensificarea focului” pe tot frontul și „acțiuni navale” persistente. O dată cu începerea evacuării masive a Odesei, s-a

intensificat presiunea trupelor Armatei 4. Pentru prevenirea surprizelor pe timpul acțiunilor de degajare a Odesei, din ordinul comandantului armatei, s-a elaborat de către șeful genului „Instrucțiunea tehnică” privind organizarea modului de acțiune a echipelor de pionieri pentru curățirea orașului. S-a stabilit pe această bază ca să pătrundă primele în oraș: batalioanele de pionieri ale diviziilor și corpurilor de armată, precum și unitățile de asalt.

Urma eșalonul de ocupare, constituit din 1–2 regimente din fiecare corp de armată cărora li se va afecta un sector din compartimentul corpurilor de armată. După al doilea eșalon înainta al treilea eșalon, compus din alte batalioane de infanterie, în scopul de a ocupa întregul compartiment și a asigura ordinea și continuitatea curățirii orașului.

Deoarece armata română suferise sistematice atacuri teroriste – montate de NKVD – și în circumstanțele participării civililor la apărarea Odesei – Divizia 10 infanterie a avut misiunea, de pe 16 octombrie, de a strânge ca ostatici toți bărbații între 15–50 ani și pe evreii „refugiați din Basarabia” (o unitate teroristă fusese identificată cu sediul în strada Pasteur, formată din grupe de 6–8 oameni și dotată cu puști mitralieră, grenade, explozivi. Membrii ei nu purtau uniforme).

Restul marilor unități române se vor regrupa la vest și nord de Odessa.

În baza acestei instrucțiuni tehnice, corpurile de armată și-au întocmit planurile de acțiune organizând coloanele de pătrundere de la fiecare eșalon, prevăzute cu puternice echipe de pionieri.

În cursul nopții de 14/15 octombrie și în ziua de 15 octombrie, unitățile Armatei 4, intensificând acțiunile de verificare a contactului prin incursiuni și recunoașteri au fost întâmpinate cu un foc deosebit de violent. Față de această reacție neobișnuită, Armata 4 a dat ordin să se amplifice acțiunile de verificare a atitudinii inamicului prin recunoașteri în forță, iar în caz că el rupe lupta, să se procedeze pe loc la pătrunderea în Odessa. Recunoașteri de aviație semnalaseră inundări ale terenului de la sud de Limanul Hagibei și incendii în oraș.

O notă informativă a Armatei 4 anunță că ultimele trupe sovietice se retrag precipitat, elemente din populație deschizând foc asupra lor.

LA ODESSA „S-A SCRIS CEA MAI GLORIOASĂ PAGINĂ A ISTORIEI MILITARE ROMÂNEȘTI ÎN RĂZBOIUL MONDIAL“

„Bătălia pentru Odessa” s-a încheiat în a doua jumătate a lunii octombrie 1941. O dată cu aceasta a încetat, în linii mari, și **Campania anului 1941**.

Pentru perioada 22 iunie 1941 – 1 ianuarie 1942, după statistica Marelui Cartier General, România a mobilizat și întrebuințat pe frontul de est: 418.760 oameni în Basarabia și Bucovina de Nord, 426.440 în Transnistria și la Odessa, 78.240 în Crimeea, 75.040 la Marea de Azov, 64.120 la Harkov. La Odessa inamicul ne-a distrus 58 avioane, 19 care de luptă, 90 tunuri, 115 aruncătoare de mine, 956 puști mitralieră, 336 mitraliere, 10.250 arme de infanterie. Germanii au introdus în „bătălia Odesei” 7 baterii artilerie grea (din care 4 de coastă), 2 batalioane de asalt, 1 escadrilă bombardament. În această sângeroasă înfruntare, armata română a lăsat pe câmpul de luptă 875 ofițeri, 308 subofițeri, 16.708 trupă morți, 2.470 ofițeri, 1.035 subofițeri, 59.775 trupă răniți, 90 ofițeri, 42 subofițeri, 8.717 trupă dispăruți (28,50% din total ofițeri, 14,6% din subofițeri, 26,76% din trupă); așadar la Odessa au fost scoși din luptă 3.435 ofițeri, 1.385 subofițeri, 85.200 trupă (morți, răniți, dispăruți). Sovieticii s-au apărut inițial cu 2 divizii infanterie, 2 regimente NKVD, 2 regimente marină, formațiuni independente; din august – septembrie au primit ca întăriri 1 divizie infanterie (157), 1 divizie cavalerie (1), 1 divizie apărare fortificații, 2 regimente marină, aproximativ 8 divizii plus formațiuni și unități

independente, la care trebuie adăugate aviația antiaeriană și Flota din Marea Neagră.

La sfârșitul bătăliei de la Odessa, cele două comandamente de armată române au fost scoase din operații: la 1 noiembrie 1941, Armata 4 a fost readusă în țară, la Iași, și demobilizată, iar la 4 noiembrie Armata 3 a primit misiunea de a face siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru, fiind deplasată inițial la Nicolaev și ulterior la Tiraspol. Pentru siguranța teritoriului dintre Nistru și Bug au fost destinate corpurile 2 și 6 armată din compunerea Armatei 3, totalizând 6 divizii infanterie, 1 brigadă fortificații și 2 de cavalerie. Unitățile din Crimeea (2 brigăzi de munte și 1 cavalerie), împreună cu brigăzile 5 și 6 cavalerie și comandamentul Armatei 3 au rămas în subordinea Armatei 11 germane. După revenirea în țară a majorității armatei, la sfârșitul anului se mai aflau la est de Nipru aproape 180.000 militari români, din care erau angajați în acțiuni militare 52.243, restul fiind folosiți pentru paza și supravegherea teritoriului dintre Nistru și Bug și a litoralului pontic.

Armata 4 a înregistrat în cursul acțiunilor desfășurate între 8 august și 16 octombrie 1941, pierderi grele cifrate la 17.729 morți, 63.345 răniți și 11.471 dispăruți. Îngrijorat de „hemoragia de sânge” de la Armata 4 în „bătălia Odesei”, Marele Stat Major a întreprins o vastă anchetă pentru stabilirea cauzelor acesteia, în toate unitățile și marile unități și a elaborat un set de propuneri pentru eliminarea lor în acțiunile viitoare.

Sovieticii au avut la rândul lor pierderi foarte grele. Între 2 iulie și 6 octombrie, românii au luat 60.000 prizonieri și încă 6.000 la 15–16 octombrie; lor trebuie să li se adauge de trei ori mai mulți morți și răniți (160–180.000 oameni).

Aeronautica. Între 22 iunie – 16 octombrie, aviația a efectuat 30.000 ore de zbor, 18.000 misiuni, consumând 3 milioane bombe și 630.000 proiectile de artilerie, doborând și distrugând la sol 600 aparate sovietice (397 în aer). Aviația română a introdus în luptă – înregistra maiorul B. Păunescu de la Statul Major al Aerului – 650 aparate (17 escadrile vânătoare de 12–14 aparate, 14 escadrile de bombardament cu 8–10 aparate, 13 escadrile de informații și 3 recunoaștere) și 52 baterii artilerie antiaeriană, pierzând 58 aparate. Bombardamentul german din sectorul Corpului 5 armată, din septembrie, a provocat pierderi cifrate la 18 nave sovietice. S-au capturat: 4 avioane de luptă,

50 avioane de luptă reformate, 70 motoare avion, 1.214 proiectile de avion, 49 tunuri antiaeriene calibrele 76,5 mm, 85 mm și 12,7 mm, 6 proiectoare, 16.000 obuze, 582.896 cartușe mitralieră etc.

Flota. Ținând seama de superioritatea navală a inamicului – se consemna într-o sinteză a Marelui Cartier General – flota maritimă română a operat cu prudență. În aceste împrejurări, totuși, după 5 august 1941 s-a reînceput escortarea tancurilor petroliere repartizate flotei italiene din Mediterană pe linia Constanța – Bosfor. Forțele navale au executat și incursiuni cu vedete rapide în apele Tendrei (sud Okeakov) și Odesei, avariind, cu torpile, 1 distrugător. Vedeta „Viscolul” a ieșit în larg în noaptea de 19/20 august și la 18/19 septembrie; „Viforul” a acționat între 26–27 septembrie și 30 septembrie – 1 octombrie. Submarinul „Delfinul” a îndeplinit două misiuni în imersiune (în total 22 zile) pe coasta de est a Crimeii. În ansamblu, sovieticii au pierdut 30 de nave de suprafață cu un tonaj de 100.000 tone la Odessa și pe ruta Odessa – Sevastopol. Marina a fost comandată de contraamiral I. Georgescu.

La ora bilanțului, conducerea politico-militară a României împărtășea sentimente contradictorii: pe de o parte, victoria de la Odessa, chiar incompletă cum era, dovedise că armata proprie se prezenta ca un adversar redutabil pe frontul de est; Basarabia și Bucovina de Nord fuseseră eliberate, iar principala bază navală sovietică din Marea Neagră – după Sevastopol – căzuse; în zona câmpurilor petrolifere din Valea Prahovei nu se mai simțea amenințarea aviației sovietice; pe de altă parte, în special mareșalul Antonescu nu ezita să-și manifeste deschis insatisfacția pentru **mersul operațiilor, îndeosebi pentru pierderile mari consemnate.** „*Iată ce au făcut oamenii politici timp de 20 de ani cu Armata – afirma mareșalul în decembrie 1941. Același lucru pe care l-au făcut și cu școala, cu biserica, cu facultatea, cu studenții, cu funcționarii etc. (...) Toate trebuie luate de la cap și de la bază. De la cap, o nouă organizare, o nouă instrucție, o nouă metodă, o nouă disciplină. (...) O nouă pregătire a cadrelor, o revedere totală a pregătirii nației.*”

În prezent este posibil, în lumina documentelor de arhivă (îndeosebi a Anchetei M.St.M), precum și a mărturiilor unor participanți direcți la evenimente, să precizăm cele mai importante cauze pentru care **la Odessa s-a constatat un succes militar incomplet.**

Adversarul. M.C.G.-ul român nu a omis în analizele sale de profunzime să aprecieze Armata Roșie ca un adversar de talie, bine înarmat, instruit, comandat de profesioniști, cu o voință de luptă excepțională. Românii – spre deosebire de alți beligeranți – și-au respectat dușmanii, inclusiv, atunci când i-au tratat ca oameni pe prizonieri.

Infanteria sovietică – concretiza căpitanul Gr. Măstăcan, fin observator al evenimentelor – primise în dotare și știa să utilizeze o gamă largă de mijloace noi de foc. Grupele de 10 oameni foloseau câte o pușcă mitralieră, o pușcă semiautomată model 1939, o armă cu lunetă și o pușcă antitanc; comandanții de la pluton în sus aveau pistoale automate. Batalioanele erau sprijinite de secții de aruncătoare de la 50 la 80 mm, iar regimentele de 1–2 baterii de artilerie de 76,2 mm. Aruncătoarele, împinse în fața liniei 1, produceau pierderi grele și demobilizau trupa noastră. Aviația tactică, artileria grea și blindatele susțineau infanteria, focul fiind ținut la loc de cinste de ruși. Trupele contraatacau permanent, utilizau șiretlicuri, luptau la fel de bine ziua și noaptea și aveau instrucția valorificării terenului. O sinteză a Secției de Informații a M.St.M. concluzionează: „*comandantul sovietic în operațiile contra noastră s-a prezentat ferm și hotărât*”.

Organele de informații și contrainformații adverse ne-au cunoscut forțele și chiar proiectele de operații, deși au fost surprinse la Prut, în iulie 1941. Altminteri, retragerile Armatei Roșii s-au desfășurat metodic, terenul a fost disputat, s-au evitat încercuirile, s-a contraatacat în permanență cu ajutorul tancurilor și al aviației, cu toate că piloții români îi depășeau cu mult pe cei sovietici în calitate de profesioniști.

Infanteria română, din păcate, încă nu se familiarizase complet cu aruncătoarele de 60 și 81 mm, arareori primea sprijinul aviației în picaj (din lipsă de aparate) și, nu o dată, era insuficient servită de artileria proprie.

Conducerea armatei la război. Întâi vom observa că însăși conducerea politico-militară a țării s-a lăsat surprinsă de mișcările înșelătoare ale inamicului, a tratat, uneori, superficial datele cu privire la specificul teatrului de acțiuni militare, raportul real de forțe dintre Armata 4 și Gruparea sovietică Odessa și a neglijat obținerea unui sprijin aliat în artileria grea, forțe experimentate în acțiuni de asalt, aviație. Cu franchețea sa de notorietate, mareșalul Ion Antonescu recunoștea: „*Nu am fost suficient de prevăzători nici noi* (Ioanițu și

cu mine – I. Antonescu). *Este drept că ne-a indus în eroare și slaba rezistență – relativă – întâlnită între Prut și Nistru*”.

La indicația expresă a mareșalului – care obținuse din partea lui Hitler dreptul de a afirma decizia strategică în spațiul de pe coasta Mării Negre, între Nistru și Nipru – Armata 4 a primit ordinul inițial de a „*lua din mișcare*” Odessa. Mai târziu, cu toate că obiectivul fusese încercuit pe uscat, nu s-a executat un asediu clasic – fie și pentru motivul că inamicul deținea supremația aeriană și navală – sau măcar o „*blocadă terestră*”. Atacurile susținute timp de peste o lună, între 18 august și 23 septembrie 1941, nu se puteau solda însă cu succese notabile din motivele arătate anterior. Suntem deci în prezența unei supraevaluări a forțelor proprii, combinată cu subaprecierea și chiar necunoașterea la zi a adversarului; este de domeniul evidenței, de exemplu, că Înalta comandă (Marele Cartier General) nu reușise încă la începutul lunii septembrie să identifice numărul și traseul liniilor de apărare sovietice, confundând Linia apărării îndepărtate cu Linia principală de rezistență. Destituirea generalului N. Ciupercă, comandantul Armatei 4, la 9 septembrie, nu va schimba situația, succesul său trebuind să îmbrățișeze în realitate ideea de manevră propusă de acesta, în cunoscutele rapoarte către M.C.G. Inclusiv partea germană observa, la începutul lunii august 1941, că singura măsură eficientă rezidă în ocuparea pozițiilor de la nord-est de Odessa de unde se puteau lovi aerodromurile și porturile civil și militar; M.C.G. român – dimpotrivă – a concentrat principalele sale forțe la vest de oraș, în teren deschis, uzându-le în atacuri generale și locale epuizante și fără rezultate decisive. În răspunsul din 11 octombrie 1941, la scrisoarea lui A. Hitler (din 5 octombrie) I. Antonescu își apără astfel opțiunea de a masa grosul forțelor pe „*Frontul de Nord*” de la Odessa: „*Necesitatea unei apropieri de Odessa dinspre nord-est a fost văzută de la începutul operațiunilor (...). Însă o prea strânsă apropiere ne-a fost stânjenită de teren și de acțiunea de pe mare (...). Acțiunea noastră de la vest spre est tindea să ne permită baterea plajelor de debarcare de la sud de oraș și ne oferea perspectiva de deciziune*”. Armata 4 a fost obligată astfel să atace pe două direcții principale, la nord și vest de obiectivul vizat, împotriva unui inamic puternic fortificat, superior în aer și pe mare. Orice s-ar spune, concepția Marelui Cartier General a atârnat greu în desfășurarea operației.

Conducerea operației la nivelul comandamentului Armatei

4. Conducerea operației de către comandamentul Armatei 4 a suferit influența a trei factori: concepția Comandamentului de Căpetenie și a Marelui Cartier General (etapa „luării din mișcare“, etapa „atacurilor generale“, etapa „asediului incomplet“); situația în teren (teren deschis fără acoperiri, teatrul de acțiuni militare fragmentat de limanuri cu scurtcircuitarea „liniilor de rocadă“); tăria dispozitivului și a forțelor sovietice (trei linii de apărare fortificate, efective de circa 80–90.000 oameni, supremația aeriană și navală). În plus, libertatea de comandă a comandamentului Armatei 4 a fost drastic limitată de Comandamentul de Căpetenie și de Marele Cartier General. Oricum, generalul N. Ciupercă are meritul de a fi avertizat pe superiorii săi că sovieticii sunt pregătiți să se opună cu încredințare, că au mai multe „linii“ fortificate pe care rezistă și a propus un „proiect“ de ofensivă la începutul lunii septembrie judicios întocmit, în ideea lovirii inamicului pe flancul său stâng, între Dalnik și Tatarca, într-un sector de front vulnerabil, plasat la cea mai scurtă distanță în linie dreaptă de Odessa.

După schimbarea generalului N. Ciupercă din funcție, generalul I. Iacobici i-a aplicat parțial planul (nu a renunțat totuși la atacul principal pe direcția Gniliakovo – Odessa, provocând o dispersare a forțelor); sub comanda generalului I. Iacobici, Armata 4 a trecut definitiv la apărare, cu eșecul dureros de la Corpul 5 armată. Despre acest eșec din 23 septembrie 1941, mareșalul I. Antonescu sublinia: „Un corp de armată a fost, în condiții rușinoase, dat 10 km înapoi că s-a produs o defecțiune la un regiment (...). Un regiment inamic (...) a produs această catastrofă rușinoasă“.

Fără a ignora durerea provocată de pierderi și fără a ignora erorile de comandament și execuție, trebuie să recunoaștem acestei înfruntări de proporții caracteristicile sale indiscutabile: prima operație de asemenea natură și anvergură executată de armata română împotriva unui inamic – a doua armată a Europei – cu numeroase posibilități de rezistență, cu dotare și instruire superioare; Armata 4 română cu peste 400.000 militari, 650 avioane și câteva sute de piese de artilerie, susținută de 2 vedete rapide, 1 submarin și 2 escadrole bombardament în picaj germane s-a măsurat la Odessa cu aproximativ 150.000 militari sovietici din trupele de uscat sprijiniți de 1.000 avioane și de întreaga Flotă sovietică a Mării Negre.

Aportul flotei adverse a fost major – alături de solidul și complexul sistem de fortificații al citadelei – în apărarea Odesei, operație din care Marele Cartier sovietic a încercat să facă un titlu de glorie. În cele din urmă, indiferent de pretextele aduse de omagiatorii recentii ai Armatei Roșii, aceasta a suferit o gravă înfrângere la Odessa în confruntarea cu o „armată de țărani“ – formularea aparține lui I. Antonescu – deși deținea cel puțin supremația navală – esențială pentru un oraș-port încercuit numai pe uscat. Eșecul sovietic la Odessa este unic în analele războiului din est; blocată la Odessa, Flota Militară sovietică nu a avut capacitatea de a susține apărarea Crimeii; blocând Flota sovietică la Odessa, s-au asigurat transporturile de petrol spre Italia, prin Strâmtoarea fără nici o piedică. A. Hitler recunoștea la 5 octombrie aportul trupelor române de la Odessa la obținerea victoriilor de la Kiev și din sudul Ucrainei. „O dată cu luarea Odesei, pentru România, războiul este de fapt terminat – observa el. Lăsându-l la o parte pe Duce, printre aliații noștri, Antonescu face cea mai puternică impresie. Este un om grav pe care nimeni nu-l sperie; în plus este incoruptibil, un om cum România n-a avut niciodată“.

Ocuparea Odesei a eliminat ultima enclavă de importanță a Armatei Roșii la vest de Nipru. U.R.S.S. a fost lipsită prin aceasta de cea mai eficientă bază navală avansată din Marea Neagră și a înregistrat grele pierderi umane și materiale. Pe plan moral s-a demonstrat că poporul român și armata sa au capacitatea de a riposta prin luptă unei mari puteri ce patronase direct tentativa de dezmembrare a țării de la începutul războiului mondial și beneficiase cinic în urma rapturilor teritoriale din vara anului 1940; armata română – în Basarabia și la Odessa – se ilustrase deja ca a treia prezență militară pe Frontul de est, prin efective și capacitate combativă.

ODESSA – MEMORIA UNEI ISTORII UITATE

Bătălia pentru Odessa – ca moment culminant al Campaniei anului 1941 – a fost intens mediatizată atât în țară cât și peste hotare. Cu toate erorile pe care nu am încercat să le trecem sub tăcere în lucrarea de față, Odessa constituie, fără îndoială, un test foarte dur trecut de Oștire atât din punct de vedere militar cât și din punct de vedere psihologic. **Este singura operație concepută și condusă independent de români în timpul celui de-al doilea război mondial.** De asemenea, Odessa se prezintă ca **una din cele mai mari operații de asediu din secolul XX.** Din punct de vedere psihologic, mai ales, liderii de la București s-au străduit desigur, cu exagerările de rigoare, să prezinte oficial această victorie într-o lumină foarte favorabilă; demersul era justificat în principal de atmosfera acelor ani, de umilirea Armatei și Națiunii prin cedările teritoriale din 1940.

Pe de altă parte, mareșalul Ion Antonescu se străduia să trimită mesaje semnificative aliaților și adversarilor României. În fapt, pentru toți trebuia să fie clar, și mesajul este de certă actualitate în epoca noastră, că **România, prin poziția sa geostrategică, potențial uman și material, este și va rămâne un factor important în desfășurarea evenimentelor politice, militare, economice și de altă natură în sud-estul Europei (s.a.);** deopotrivă mareșalul și apropiații săi urmăreau să sublinieze capacitatea remarcabilă de efort și redresare a **unui neam care timp de două mii de ani a făcut istorie la frontierele Europei. (s.a.)**

ACEASTA ESTE ȘI VA FI ATÂT TIMP CÂT VOM TRĂI PE MELEAGURILE DE LA CARPAȚI, GURILE DUNĂRII ȘI MAREA NEAGRĂ ȘI CONVINGEREA NOASTRĂ!

ANEXE

1. 14 octombrie 1940, București. Cuvântarea rostită de generalul I. Antonescu cu ocazia sosirii Misiunii Militare Germane

Colaborarea militară germano-română

Excelențe, d-lor generali, d-lor ofițeri,

Sunt mulțumit că pot saluta, în Capitala Regatului, pe reprezentanții strălucitei armate germane.

Sunteți aici, la chemarea guvernului român, expresie hotărâtă a unei colaborări realiste și rodnice.

Cel dintâi rege al țării noastre, Carol I, a cărei mândrie a intrat în istorie, a făcut altă dată un apel asemănător, nu pentru a întuneca o suveranitate, care atunci abia începuse să răsară, ci pentru a consolida, pe baze realiste, sigure, armata și viitorul regatului Său.

Azi, datorită atât dezvoltării mașinismului industrial și tehnicei militare moderne, cât și vastei întinderi a războaielor, armata și războiul au depășit planul eroismului individual și pe acela al moralei naționale abstracte. Războaiele sunt azi mari ciocniri de mașini noi și întâlniri de forțe morale și tehnice conduse de doctrine vaste.

A recurge azi la experiența și doctrina unei mari armate și la posibilitățile tehnice ale unei mari industrii de război, pentru a-ți organiza, pe baze noi, armata și securitatea, este a face un act cumpănit și realist de patriotism, pe care țin să-l subliniez în fața dumneavoastră ca un omagiu adus rolului ce-l aveți aici.

D-le ministru, d-lor generali,

Salut azi, în dumneavoastră, o veche și strălucită civilizație militară care leagă într-o glorie nepieritoare și continuă pe: Frederich II și pe Führerul Hitler.

Civilizația germană a întemeiat Națiunea pe disciplină; Statul pe Armată; și conducerea politică pe autoritatea unitară și sigură a Conducătorului.

Consecință firească, organizarea internațională, în concepția germană, trebuie să se reazeme pe realitățile etnice, geografice și economice, nu pe ficțiuni, iar unitatea ordinii internaționale trebuie să plece de la forțe și unități organizate, nu de la iluzii filosofice, oricât de generoase ar fi ele.

Pentru a realiza această civilizație, Națiunea germană n-a cântărit nici o jertfă în compunerea puterii sale militare.

Printr-o ascensiune glorioasă de lucru, de la bătăliile din Silezia, ale nemuritorului Frederich II, și până la vastele și concludentele războaie din Polonia, Norvegia și Flandra, ale Führerului Hitler, armata germană a unit strălucirea Micei infanterii a principelui von Anhalt-Dessau cu gloria aviației și armatei Mareșalului Reichului, Goering; și, din Mica Prusie, a făcut, cu spada, Marea Germanie, pe care o reprezentați.

Dumneavoastră personal, dle General Hansen, reprezentați un trecut de mare militar și este o plăcere pentru mine să vă amintesc că ați început cariera militară în regimentul Dragoni al Regelui nostru Carol I și că ați fost în România în această calitate în 1914. Sunt mulțumit să salut în dvs. pe fostul șef al Secției Operațiilor din Marele Stat Major și pe eminentul profesor de tactică ce sunteți.

Dvs., d-le General Speidel, sunteți ostașul rănit de patru ori în război, în timpul căruia ați trecut de la comanda plutonului la aceea a batalionului prin eroismul dvs. Intrat în 1927 în aviație, dvs. ați unit meritele combatantului de front cu acelea ale aviatorului, lucrând ca șef de Stat Major al unei flote de aviație și jucând un mare rol în campania din Polonia, apoi în Vest.

Sunt merite care vă cinstesc deosebit, d-lor Generali și pe care le dau azi pildă ofițerilor români.

Folosesc prezența Excelenței Sale d-lui Ministru al Italiei și reprezentanților armatei italiene ca să le adresez salutul meu cordial și plin de stimă, acum când armata italiană luptă să construiască un nou

imperiu latin și când faptele de arme ale ostașilor italieni sunt răsăritul făgăduitor și glorios al marilor așezări romane.

Salut de asemenea pe reprezentanții Imperiului Japon și al Spaniei reînviată de Generalul Franco.

Domnilor, veți vedea aici în România o armată, care nu e mare, dar care a fost totdeauna puțin zgomotoasă, dar bravă. Personal sunt legat de ea prin toate rădăcinile vieții mele. Am luptat cu pasiune și voi lupta fără preget pentru înălțarea ei. Azi mai mult ca oricând, Națiunea întreagă își pune, cu drept cuvânt, toată nădejdea, toată siguranța și tot respectul în corpul nostru ofițeresc și în Armata noastră.

Convins că veți găsi într-însa un câmp de acțiune care să mărească încrederea în viitorul și în drepturile Regatului lui Mihai I, închin:

Pentru Marele Führer Hitler,

Pentru neîntrecutul său colaborator Mareșalul Goering și

Pentru Marea Germanie;

Pentru Regele Italiei și Albaniei, Împărat al Ethiopiei,

Pentru Marele ziditor de Imperiu Ducele Benito Mussolini și

Pentru Marea Italie.

2. 22 iunie 1941, Ordinul de zi către Armată al generalului Ion Antonescu, Conducătorul statului român și președintele Consiliului de Miniștri

OSTAȘI,

V-am făgăduit din prima zi a noii domnii și a luptei mele naționale să vă duc la biruință.

Să șterg pata de dezonoare din cartea Neamului și umbra de umilire de pe fruntea și epoleții voștri.

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta pentru vetrele și altarele românești de totdeauna.

OSTAȘI,

Vă ordon:

Treceți Prutul.

Zdrobiți dușmanul din răsărit și miazănoapte.

Dezdrobiți din jugul bolșevismului pe frații noștri cotropiți.

Reimpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile voastre.

OSTAȘI,

Plecați azi pe drumul biruințelor lui Ștefan cel Mare ca să cuprindeți cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoșii noștri cu lupta lor.

Înainte!

Fiți mândri că veacurile ne-au lăsat aici strajă dreptății și zid de cetate creștină.

Fiți vrednici de trecutul românesc.

Proclamația generalului Ion Antonescu către țară la 22 iunie 1941

ROMÂNI,

În fața Dumnezeului strămoșilor noștri, în fața istoriei și a veșniciei românești, mi-am luat azi răspunderea de a smulge prin onoare dreaptă ceea ce ne-a fost cotropit prin silnică umilire și trădare, hotărând să pornesc lupta sfântă de redobândire a drepturilor Neamului.

În ceasurile când popoarele își torc istoria pe câmpuri de bătaie, când drepturile se cuceresc în flacăra jertfei, iar civilizația se plămădește din sângele veacurilor, poporul românesc nu poate privi cu brațe nevolnice și suflet golit mărețul vârtej al onoarei neamurilor.

Raclele strămoșilor, crucile martirilor și drepturile copiilor noștri ne poruncesc să ne scriem cu propriul nostru sânge dreptul la onoare, spălând cu același sânge pagina nedreaptă înscrisă anul trecut în istoria noastră, nu de neamul românesc însuși, ci de trădătorii lui.

În numele credinței creștinești, al drepturilor românești și pentru viitorul nostru neînfricat.

ROMÂNI,

Vă chem la luptă,

La lupta sfântă în contra prăvălitorilor civilizației și bisericii, ai dreptății și propriilor noastre drepturi.

La luptă sfântă pentru Neam și pentru Rege.

La luptă mare și dreaptă alături de marea națiune germană, pentru dreptatea viitorului omenesc.

ROMÂNI,

La 6 septembrie 1940 destinul îmi așezase pe cuget povara istovitoare a unei țări sfâșiate și descompuse.

Am jurat să nu abdic o singură clipă de la sfintele drepturi și de la porunca demnității omenesti.

M-am trudit să țin sufletele, să unesc puterile, să adun toată munca românească pentru ca să pot păstra și reînălța Neamul.

V-am cerut să-mi dăruiti nădejdea voastră, încrederea voastră, făgăduindu-vă să lupt pentru reînălțarea patriei. Și m-ați ascultat.

OSTAȘI,

Veți lupta cot la cot, suflet de suflet, lângă cea mai puternică și glorioasă armată a lumii.

Îndrăzniți să vă măsurați vitejia și să vă dovediți mândria camarazilor noștri.

Ei luptă pe pământul moldovean, pentru granițele noastre și pentru dreptatea lumii.

Fiți vrednici de cinstea pe care v-a făcut-o istoria, armata marelui Reich și neîntrecutul ei comandant Adolf Hitler.

OSTAȘI,

Înainte!

Să luptați pentru gloria neamului.

Să muriți pentru vatra părinților și a copiilor voștri.

Să cinstiți prin vitejia voastră amintirea lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Vodă, a martirilor și eroilor căzuți în pământul veșniciei noastre cu gândul ținut la Dumnezeu.

Să luptați pentru dezrobirea fraților noștri, a Basarabiei și Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții și căminelor batjocorite de păgânii cotropitori.

Să luptați pentru a ne răzbuna umilirea și nedreptatea.

V-o cere Neamul, Regele și generalul vostru.

OSTAȘI,

Izbânda va fi a noastră.

La luptă!

Cu Dumnezeu înainte!

Comandant de Căpetenie al Armatei
GENERAL

(Războiul nostru sfânt... Acte și documente
22 iunie 1941, Editura Universul, București, 1941)

3. 22 iunie 1941. PROCLAMAȚIA FÜHRERULUI

Führerul A. Hitler expune motivele pentru care a declanșat războiul împotriva Uniunii Sovietice

Naționali socialiști!

După grele preocupări, obligat să păstrez tăcere timp de mai multe luni, a sosit în sfârșit momentul când pot să vă vorbesc în toată sinceritatea.

Atunci când în ziua de 3 septembrie 1939, Reichul german a primit declarația de război britanică, s-a repetat încă o dată încercarea britanică de a face să nu reușească, printr-o luptă contra puterii cea mai puternică din acel moment, orice început al consolidării și deci al propășirii Europei.

Pentru acest motiv, în trecut, Anglia a zdrobit Spania printr-o serie de războaie. Tot astfel, ea a dus războaiele sale contra Olandei. În același scop, mai târziu, cu ajutorul Europei întregi, ea a luptat contra Franței. Tot pentru același motiv, încă de la începutul secolului nostru, Anglia a început încercuirea Reichului german de atunci și în 1914 a declanșat războiul mondial. În 1919, Germania a pierdut în mod exclusiv din cauza neînțelegerilor interne.

După ce a declarat în mod ipocrit că nu a luptat decât împotriva împăratului și a regimului său, s-a început, atunci când armata germană depusese armele, distrugerea metodică a Reichului german.

Atunci când părea să se realizeze întocmai prezicerea unui om de stat francez, anume că în Germania ar fi 20 de milioane de oameni prea mult, ceea ce înseamnă că ei ar fi trebuit înlăturați, fie prin foamete, fie prin boli sau emigrare, mișcarea național-socialistă a început opera de unificare a poporului german, deci să pregătească refacerea Reichului.

Această redresare a poporului nostru, după ani de suferințe, de chinuri și de grea umilință, s-a făcut sub semnul unei renașteri a ordinii interne în mod exclusiv. Mai ales că ea nu atingea și nici nu amenința pe Anglia. Totuși, politica de ură și de încercuire contra Reichului a fost reluată imediat. În interior și în exterior, s-a pus la cale complotul pe care-l cunoaștem, între evrei, democrați, bolșevici și reacționari, cu singurul scop de a împiedica formarea noului stat popular german, nu numai pentru a menține Reichul într-o stare de neputință și de nefericire.

Dușmănia acestei conspirații internaționale s-a îndreptat și împotriva popoarelor care, năpăstuite de soartă, erau obligate să-și câștige pâinea lor zilnică cu prețul celei mai grele lupte pentru existență. În special Italiei și Japoniei, la fel ca și Reichului, li s-a contestat sau interzis participarea lor la bunurile acestei lumi.

Unirea stabilită între aceste națiuni nu era deci altceva decât un act de apărare legitimă contra coaliției mondiale ce se formase contra lor, grație bogăției și forței.

Dar chiar în anul 1938, după cum rezultă din declarațiile generalului american Wood, făcute în fața unei comisii a Camerei Reprezentanților, dl Churchill a declarat că Germania ar ajunge prea puternică și de aceea ea ar trebui să fie distrusă.

În vara anului 1939, se părea că a venit momentul pentru Anglia de a putea începe în această nouă distrugere a Reichului ce se pune la cale, reluându-se vechea politică de încercuire, în dauna Reichului. Baza campaniei mincinoase pornită în acest scop, constă în tactica de a susține că alte popoare sunt amenințate, de a pune mâna pe ele prin făgăduieli de garanție și asistență pentru a le face apoi să meargă contra Germaniei, ca în timpul războiului mondial.

Anglia a reușit astfel ca între luna mai și luna august 1939 să răspândească în întreaga lume alegația că Lituania, Estonia, Letonia, Finlanda, Basarabia și Ucraina ar fi direct amenințate de Reich. O parte dintre aceste state s-au angajat astfel să accepte făgăduiala de garanție ce le-a fost oferită în acest mod și intrau astfel în frontul de încercuire contra Reichului.

În aceste condițiuni am crezut că pot să asum în fața conștiinței mele și a istoriei poporului german, răspunderea nu numai de a afirma acestor țări și guvernelor lor atât falsitatea alegațiilor răspândite de englezi, cât și de a asigura cea mai mare putere din est prin declarații solemne care au mers până la limitarea intereselor noastre.

Național socialiști!

Voi ați simțit toți într-o zi, așa cred, că această hotărâre a fost pentru mine dureroasă și grea. Niciodată poporul german nu a nutrit sentimente ostile față de popoarele Rusiei. Totuși, conducătorii iudeo-bolșevici de la Moscova au făcut toate eforturile de peste două decade de a da foc nu numai Germaniei, ci și întregii Europe. Nu Germania este aceea care a încercat vreodată să impună concepția lumii național-socialiste celor din Rusia. Guvernânții iudeo-bolșevici de la

Moscova însă au încercat în mod continuu să impună dominația lor asupra poporului nostru și a altor popoare din Europa, și aceasta nu numai în domeniul intelectual, ci și, în special, în domeniul militar și al regimului de stat. În toate țările în care bolșevismul a desfășurat activitatea sa, el nu a provocat decât haos, mizerie și foamete.

Față de această stare de lucruri, am căutat timp de două decade să ajung cu un minimum de intervenții și fără a distruge cât de puțin industria noastră, la o nouă ordine socialistă în Germania, care nu numai că înlătură șomajul, dar face ca să beneficieze într-o măsură tot mai mare, toți lucrătorii de produsul muncii.

Succesele dobândite prin această politică de reorganizare economică și socială a poporului nostru, care face să dispară metodic deosebirile de clasă și de castă, urmărind un singur scop, adică realizarea unei comunități a unui popor demn de numele său, sunt unice în lume întreagă.

În aceste condițiuni, și numai cu părere de rău, m-am hotărât în august 1939, să trimit la Moscova pe ministrul meu pentru ca el să încerce să împiedice politica de încercuire dusă de Marea Britanie față de Germania. Am făcut aceasta nu numai pentru că eram conștient de răspunderea mea față de poporul german, ci mai ales cu speranța de a sfârși prin a ajunge, cu orice preț la o destindere permanentă și de a putea să micșorez sacrificiile ce ne-ar fi fost cerute în alte condițiuni.

La Moscova, Germania a declarat solemn că ea consideră teritoriile și țările numite, cu excepția Lituaniei, ca fiind în afara oricăror interese politice germane. În afară de aceasta, o convenție specială prevedea cazul în care Anglia ar fi reușit să împingă, în mod efectiv, Polonia într-un război contra Germaniei. Dar și aici a existat o limitare a pretențiilor germane, care nu era în raport cu realizările armatelor germane.

Național socialiști!

Consecințele acestui tratat, dorit de mine și încheiat în interesul poporului german, au fost deosebit de grele pentru germanii care trăiau în țările vizate. Un număr de germani, trecând cu mult peste o jumătate de milion, toți mici cultivatori, meșteșugari și lucrători, au fost forțați de la o zi la alta să părăsească țările în care erau stabiliți, pentru a scăpa de un regim în care erau amenințați, în primul rând cu o mizerie nesfârșită iar apoi, mai curând sau mai târziu, de completa exterminare.

Cu toate acestea, mii de germani au dispărut. A fost imposibil să se știe vreodată ceva despre soarta lor și nici de locul unde ei se găsesc.

Printre ei se află cel puțin 16.000 de oameni de naționalitate germană. În fața tuturor acestora, am tăcut fiindcă a trebuit să tac. Căci, după cum am spus deja, aveam dorința să ajung cu acest stat la o destindere definitivă și, dacă era posibil, la un aranjament permanent.

Totuși, imediat după înaintarea noastră în Polonia, guvernul sovietici au pretins pe neașteptate Lituania, contrar acordului încheiat. Reichul nu a avut niciodată intenția să ocupe Lituania, și nu numai că niciodată nu a luat contact cu guvernul lituanian în acest scop, dar el a respins, ca nefiind conformă cu politica germană, cererea ce i-a fost adresată de guvernul de atunci al Lituaniei de a trimite trupe germane în Lituania, în scopul ocupației.

Cu toate acestea, eu am consimțit la această nouă exigență a Rusiei. Nu a fost totuși decât începutul unei serii de noi șantaje, care s-au repetat fără încetare. După victoria dobândită de noi în Polonia, victorie câștigată în mod exclusiv numai de trupele germane, am adresat o nouă ofertă de pace puterilor occidentale.

Această ofertă a fost respinsă de agitorii în favoarea războiului sub îndrumul evreilor. Motivul acestui refuz a fost convingerea Angliei că va putea mobiliza o coaliție europeană, cuprinzând Balcanii și Rusia Sovietică, împotriva Germaniei.

În aceste condițiuni, la Londra s-a decis să se trimită ca ambasador la Moscova, Sir Stafford Cripps. Acesta a primit un ordin precis, anume de a relua, în orice condițiuni, relațiile dintre Anglia și U.R.S.S. și de a le da o impulsie conformă cu interesele engleze. Presa engleză a înregistrat progresele acestei misiuni, afară de cazul în care considerații de ordin tactic au impus tăcere. Primele consecințe ale acestor eforturi au fost constatate vădit în toamna anului 1939 și în primăvara anului 1940. Rusia se pregătea să subjuge din punct de vedere militar nu numai Finlanda ci și Statele Baltice, motivând această intenție pe afirmația mincinoasă și ridicolă că ea este obligată să apere aceste țări împotriva unei amenințări externe sau să prevină o asemenea amenințare. Aceasta viza, în mod evident, numai Germania, fiindcă nici o altă putere nu putea să pătrundă în țările baltice, nici să pornească războiul.

Cu toate acestea a trebuit să păstrez din nou tăcerea. Dar imediat conducătorii Kremlinului au făcut un nou pas, în timp ce Germania retrăgea în primăvara anului 1940 forțele sale de la frontiera orientală, în conformitate cu prevederile așa-zisului pact de amicitie. Degarnisind o mare parte din aceste regiuni de trupe germane, concentrarea forței

rusești începea încă din acel moment într-o măsură ce nu putea să fie interpretată decât ca o amenințare bine chibzuită contra Germaniei. O declarație făcută atunci de dl Molotov preciza că cel puțin 22 de divizii rusești se găseau, încă din septembrie 1940, numai în țările baltice. Guvernul sovietic, continuând să afirme că trupele rusești fuseseră cerute de populația din țările baltice, nu a putut să ascundă faptul că prezența trupelor sovietice în aceste țări nu poate fi explicată altfel decât ca o demonstrație antigermană.

Soldații noștri zdrobind la vest forțele franco-britanice, încă de la 10 mai 1940, concentrarea trupelor rusești de-a lungul frontierei noastre de la est a fost continuată în proporții tot mai mari, ajungând să fie amenințătoare.

În aceste împrejurări, am crezut încă din august 1940, că nu mai pot, în interesul Reichului, să-mi iau răspunderea de a lăsa fără apărare provinciile noastre orientale, atât de adesea devastate, care se găseau în fața concentrării de divizii bolșevice. Dar hotărârea luată de mine în această privință a dus tocmai la ceea ce tindea colaborarea dintre Anglia și Rusia, adică la concentrarea obligatorie spre răsărit, a unor forțe germane atât de importante, încât comandamentul german nu putea să-și mai asume toată răspunderea de a termina în mod radical, mai ales în domeniul aerian, războiul din vest.

Aceasta corespunde scopului urmărit nu numai de politica britanică ci și de politica sovietică. Anglia, ca și Rusia Sovietică, au intenția să prelungească acest război cât mai mult posibil pentru a putea astfel să slăbească întreaga Europă și să o aducă în stare de neputință cât mai pronunțată.

Periculosul atac dat de Rusia contra României nu tindea, în ultimă instanță, decât să-i dea puțină să pună mâna pe o bază importantă economică, nu numai germană ci și europeană sau într-o altă eventualitate, să distrugă cel puțin această bază. Germania este însă aceea care, încă din 1933, a căutat cu o răbdare nelimitată, să câștige statele din sud-estul Europei în favoarea sa, din punct de vedere comercial.

De aceea, noi avem cel mai mare interes ca statele în chestiune să fie consolidate și ca în interiorul lor să domnească ordinea.

Invadarea României de către Rusia și dependența în care se găsea Grecia față de Anglia amenințau să transforme aceste regiuni într-un teatru de operații general într-un termen scurt. Contrar principiilor

noastre și metodelor noastre, am dat guvernului român de pe atunci, care singur era răspunzător de această evoluție a evenimentelor, în urma cererii sale insistente, sfatul de a ceda în fața șantajului sovietic în interesul păcii și de a consimți la cedarea Basarabiei. (s.n.)

Totuși, guvernul român nu a crezut că poate să-și asume răspunderea acestei măsuri față de poporul său decât cu condiția ca Germania și Italia să-i dea cel puțin garanția lor, ca o compensație, că ceea ce rămânea din România era intangibil.

Cu părere de rău am consimțit să dau această garanție. Am ezitat să o fac mai ales pentru motivul că dacă Germania dă o garanție, ea este decisă să-și țină făgăduiala pe care ea o implică. Noi nu suntem nici englezi, nici evrei. Am crezut deci, că am servit, în ultima clipă, pacea în această regiune, deși am asumat o gravă obligație. Dar, pentru a rezolva definitiv aceste probleme și pentru a face de asemenea lumină în ceea ce privește atitudinea luată de Rusia față de Reich, precum și sub presiunea mobilizării în mod constant intensificată care se făcea la frontiera noastră orientală, am invitat pe dl Molotov să vină la Berlin.

Dând urmare invitației mele, ministrul sovietic al afacerilor străine a cerut ca să fie clarificate și ca Germania să-și dea asentimentul său la următoarele patru chestiuni:

Prima chestiune a dlui Molotov: ministrul rus m-a întrebat dacă garanția germană dată României ar juca în cazul unui atac contra României din partea Rusiei Sovietice.

Răspunsul meu la această chestiune a fost următorul: Garanția germană este generală și ne leagă în orice stare a lucrurilor. Rusia nu ne-a declarat niciodată că ea ar avea în România alte interese, în afară de Basarabia. Chiar ocuparea Bucovinei de nord era contrară acestei asigurări. De aceea eu nu pot să cred că Rusia poate să aibă pe neașteptate noi pretenții contra României.

În al doilea rând, dl Molotov, după ce a spus că Rusia se simte din nou amenințată de Finlanda și că ea este hotărâtă să nu îngăduie această amenințare, m-a întrebat dacă Germania este gata să nu acorde nici un ajutor Finlandei și, înainte de orice, să retragă imediat trupele germane care trecând prin Finlanda în direcția orașului Kirkenes, urmau să se unească.

La această chestiune am răspuns astfel: Germania nu are nici acum vreun interes politic în Finlanda. Guvernul Reichului nu poate să aprobe un nou război dus de Rusia împotriva micului popor finlandez

și aceasta cu atât mai puțin cu cât nu putem să credem că Rusia este amenințată de Finlanda. În nici un caz noi nu am voi ca Baltica să ajungă din nou teatrul operațiunilor de război. În al treilea rând, dl Molotov m-a întrebat dacă Germania este gata să consimtă ca Rusia Sovietică, în ceea ce o privește, să dea o garanție Bulgariei și să trimită în acest scop trupe sovietice în Bulgaria. Aceste trupe sovietice – a precizat dl Molotov – ar avea intenția, într-o anumită ipoteză, să încerce, de exemplu, să izgonească pe Regele Bulgariei. La aceasta am răspuns că Bulgaria este un stat suveran și că, după câte știu, Bulgaria nu a cerut garanția Rusiei Sovietice, așa cum România a cerut-o Germaniei. Totodată, am adăugat că sunt obligat să mă consult cu aliatul meu asupra acestei chestiuni.

În al patrulea rând, dl Molotov mi-a spus că Rusia Sovietică are nevoie, în mod absolut, de o trecere liberă prin Dardanele și că ea pretinde, în interesul apărării sale, să ocupe câteva baze importante pe malurile Dardanelor sau Bosforului. El m-a întrebat dacă Germania ar fi sau nu de acord.

La această chestiune am răspuns că Germania este gata să dea în orice moment asentimentul său la o modificare în favoarea statelor riverane Mării Negre, a statutului dat la Montreaux, dar că Germania refuză ca Rusia să dobândească baze în regiunea Strămtorilor.

Popor german!

Am adoptat astfel singura atitudine pe care puteam să o iau, în calitate mea de șef răspunzător al Reichului, dar și în calitate de reprezentant conștient al răspunderii mele față de cultura și civilizația europeană.

(„Curentul”, 24 iunie 1941)

4. Cuvântarea rostită la radio de profesorul Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri

Duminică, 22 iunie 1941, la ora 10 a.m., dl Mihai Antonescu, vice-președinte al Consiliului de Miniștri și interimar al Președinției Consiliului, după ce a citit proclamația dlui general Ion Antonescu către țară, a rostit, în numele guvernului, următoarea cuvântare:

ROMÂNII!

Națiunea noastră a început azi un război mare și sfânt.

În ceasul acesta izbăvitor, granițele sfâșiate și umilite ale țării, valea bătrânului Prut, au răsunat de geamătul dezrobitor la tunului, iar armatele germane și române, de sub comanda generalului Antonescu, scriu cu sângele luptei ultima pagină a istoriei pământului Basarabilor.

Trăgând spada sa de ostaș și de despicător de drumuri, Generalul Antonescu a prăbușit azi umbrele pătate ale dezonoarei de ieri.

Prin el, Providența a revărsat azi zorii mândriei naționale și bucuria regăsirii istorice.

Prin el, destinul taie azi în piatra veșniciei noastre tiparul statornic al destinului român.

ROMÂNII,

Războiul acesta este o tragică dar măreață purificare națională.

Sub ochii noștri lumea și viața se clatină și se schimbă. O lume nouă se întemeiază. Suntem la răscruce de veac.

Veacuri noi și-au început ființa. Providența creează oameni și popoare care împinse în lupta vieții, în vârtejul concurenței vitale, se ofilesc și pier, tac și trădează sau se înalță puternice și stăpânitoare.

După cum viața nu este făcută pentru trădători sau lași, nici istoria nu este creată pentru popoare slabe.

Când un neam ucide într-însul fiorul vieții, când surpă într-însul religia mândriei, când se lasă purtat de vorbe deșarte, de fetișisme și prejudecăți, când este neapt să se unească într-un vifor de dezlănțuire națională și trăiește numai din ofrandele norocului sau târgul internațional, atunci acest popor își poate număra paginile istoriei ce-i mai rămâne să trăiască.

Azi voința și lupta, religia și biologia, dreptatea iminentă și îndârjirea de a o câștiga, acestea singure califică și descalifică popoarele.

Românii aveau noroc de fiorul sfânt al luptei, de chemarea sentimentelor și a vetrelor pustiite, de întruparea într-o religie nouă. Ca flacăra unui altar, a unei candelă, trebuie să ne aprindem pentru o jertfă nouă, pentru o suferință, pentru o încercare, spre a putea împlini purificarea națională, mândria drepturilor noastre.

Războiul ne va uni. Războiul ne va dezrobi, nu numai de juguri străine, dar de prejudecăți și erezii.

Războiul ne va restabili, prin cultul eroic al luptei de onoare, sentimentul exact al valorii și al meritului.

Războiul ne va face să iubim mai mult pământul, să fim mai aspri cu cei ce stăpânesc destinele.

Sufletul războiului ne va da puterea să lovim lașitatea, oriunde am găsi-o, să disprețuim neloialitatea, să zdrobim necinstea, să sfințim munca.

Războiul ne va face să deosebim adevărații prieteni și să știm nu numai a-i cunoaște și a-i recunoaște, dar a-i iubi și simți.

Războiul ne deschide calea lumii viitoare, în care poporul român, eliberat azi de cătușele înfrângerii, va aduce mâine tot sufletul său nou și plin de credință loială.

Români, acest război nu este numai o sfântă purificare națională; el reprezintă și o măreață regăsire istorică.

Poporul românesc este un neam de trecut eroic. Voievozii și domnitorii și-au câștigat coroanele sau numele pe câmpuri de bătaie.

Blând și credincios, poporul nostru nu s-a clintit de veacuri din leagănul său carpatic, fiindcă a știut în toate ceasurile grele ale cotropirilor să arunce fluierul doinii păstorești și unealta câmpului pentru ca să ia securea luptei și a vitejiei.

Pagina scrisă de o generație obosită, de o cărmuire întunecată și dăruită neamului românesc în 1940, pagina trădării pământurilor, această pagină neamul românesc a sfâșiat-o prin izgonirea din viața publică a celor ce au scris-o, iar azi a ars-o în primele flăcări ale tunului dezrobirii noastre.

Generalul Antonescu, pe câmpul de bătaie, reîntoarce neamul la vechile tradiții voievodale, la epica adevăratului cuget românesc, la retrăirea legendară și eroică a destinului nostru de popor militar.

Așa am fost, așa trebuie să rămânem.

ROMÂNI,

Războiul de azi este un act de reparație istorică.

Drepturile unui neam nu stau nici în coroane desuete, nici în titluri istorice găsite în arhive sau biblioteci, nici în tratate câștigate prin jocuri de echilibru politic, prin târguri sau donații internaționale.

Ci este drept al unui Neam tot ce este în stare puterea și sufletul lui însetat de dreptate să cuprindă și să păzească.

Acolo unde veacuri de-a rândul se deapănă aceeași viață, acolo unde mor bătrânii rostind cuvântul „Dumnezeu“ în același fel, acolo unde se nasc copiii strigând „mamă“ cu același cuvânt, acolo unde arde lumina creștină sub aceleași icoane, acolo unde mulțimea se adună

cu același suflet și acolo unde același sânge e gata să cuprindă aceeași jertfă pentru același pământ, acolo și numai acolo stă dreptul unui Neam.

Pe pământul Basarabilor și până dincolo de Nistru, ca și pretutindeni unde bate inima românească, acolo este dreptul și viața noastră și nimic pe lume nu ne va opri s-o culegem acolo unde Dumnezeu și pământul au dăruit-o, iar veacurile n-au putut-o stinge.

Lupta pentru pământurile Moldovei este lupta pentru viață a poporului român, iar biruința este un act de înaltă reparație istorică.

Acest lucru l-a înțeles mai ales Germania și Marele ei Führer.

Războiul, războiul acesta este, români, o mare luptă a civilizației creștine contra unei noi barbarii.

Azi nu se înfruntă în Europa statele, ci rasele și lumile. Masa slavă cu amorfismul ei social degradator, bolșevismul, tinde să distrugă nu numai viața vechilor rase europene, dar să răstoarne însăși bazele civilizației noastre străvechi, prăbușind cupola spirituală sub care s-a întemeiat toată așezarea Europei.

Familia, proprietatea, biserica trebuiau să fie arse în flăcările demiurgice ale nebuniei religiei comuniste.

Simulând idealul și săpând ocult și perfid puterile vieții lumii, comunismul era insula iluziilor pentru rătăciți și veșnica amenințare a Europei.

El nu va mai fi.

ROMÂNI,

De azi înainte trupele Führerului luptă pe pământul românesc pentru granițele noastre, pentru granițele civilizației Europei în contra anarhiei, pentru viitorul nostru comun.

ROMÂNI,

Războiul a început.

Acesta este cel dintâi act de istorie al domniei Maiestății sale regelui Mihai I.

Să-i urăm o glorie veșnică.

Armatei noastre, bravei noastre oștiri care luptă pentru viața și vetrele noastre, pentru drepturile veșnice ale neamului, să-i închinăm azi toată credința și toată dragostea noastră, iar armatei germane, mândria și recunoștința poporului român.

Ție, țaran român, care lupți azi ca întotdeauna pentru drepturile noastre sfinte, Generalul și Țara, istoria și dreptatea îți vor închina nu numai gloria biruinței, dar și roadele victoriei.

Toată așezarea noastră de viață, toată întocmirea Statului de mâine, se vor face pentru ridicarea țărânimii, vor găsi, prin reforme drepte, cuvenita cinstire a sângelui care s-a jertfit pentru aceste brazde.

ROMÂNI,

În aceste ceasuri, acolo, pe plaiurile bătrânei Moldove, lângă soldații săi, stă strajă neînfricăată, soldat al credinței noastre, Generalul Antonescu, nădejdea noastră, puterea noastră. Stă veghe și scut al faptei de arme românești.

În acest ceas solemn, când datorită lui neamul românesc se reasează, nu numai în istoria onoarei naționale și a drepturilor sfinte, dar în lupta civilizației și la temelia lumii noi europene, singurul lucru pe care îl puteți face pentru acest neam este să coborâți în cugetul vostru, să vă îngenunchiați conștiința dacă este nevoie, să răscoliți într-însa adevărul și tot ce veți găsi întreg, adevărat, puternic, să-l aduceți azi, în acest ceas, ofrandă de înțelegere, danie de credință țării. Este singurul lucru pe care îl puteți dărui Generalului, dreaptă închinare pentru tot ce a făcut el, pentru tot ce a adus el acestui neam în scurtul popas de când îi stăpânește destinul.

Fiindcă azi Generalul este țara, generalul este viitorul ei; de puterea lui, de biruința lui, de slujirea noastră credincioasă a gândurilor și luptei lui, depind drumul de glorie și viitorul neamului.

Și acest drum îl vom stăpâni, și acest viitor îl vom înălța.

Cu Dumnezeu înainte!

(„Războiul nostru sfânt... Acte și documente 22–25 iunie 1941“)

5. TELEGRAMA M.S. REGELE MIHAI CĂTRE DL GENERAL ION ANTONESCU

„Domnului General Ion Antonescu, Conducătorul Statului“

În clipa când trupele noastre trec Prutul și codrii Bucovinei pentru a reîntregi Sfânta țară a Moldovei lui Ștefan cel Mare, gândul Meu se îndreaptă către Domnia Voastră, Domnule General, și către ostașii țării.

Vă sunt recunoscător, Domnule General, pentru că numai prin munca, tăria și străduința Domniei Voastre neamul întreg și cu Mine

trăim bucuria zilelor de glorie străbună iar ostașilor noștri bravi le urez sănătate și putere ca să statornicească pentru veșnicie dreptele granițe ale Neamului.

Trăiască în veci România!

Trăiască viteaza noastră armată!

MIHAI

(„Războiul nostru sfânt... Acte și documente 22–25 iunie 1941“)

6. 27 iulie 1941. Berlin. Scrisoare a lui Adolf Hitler către Ion Antonescu

**Führerul îi mulțumește pentru hotărârea de a duce războiul
alături de Germania, pentru ajutorul dat până atunci,
cerându-i să înainteze la est de Bug. Îl informează cu unele
operațiuni ce urmează a fi executate**

EXCELENȚĂ,

Dați-mi voie să exprim la începutul acestei scrisori mulțumirea mea pentru scrisoarea dumneavoastră din care am constatat nu numai concordanța concepțiunilor noastre comune, și înainte de toate, hotărârea dvs. de a duce până la ultima consecință alături de Reichul german, acest război care, după părerea mea, hotărăște soarta Europei pentru secole. Știu, domnule general Antonescu ca aceasta este în primul rând hotărârea dvs. Voința dvs., puterea de acțiune și curajul dvs. bărbătesc au determinat poporul dvs. de a urma această cale care – după cum sunt convins – va duce nu numai la mari succese, dar și la o nouă înflorire a României.

A vă felicita astăzi din toată inima pentru aceste mari succese este pentru mine personal o bucurie tot atât de mare ca și o satisfacțiune de înțeles. Recăștigarea Basarabiei este recompensa cea mai firească pentru eforturile dvs. și ale vitezelor dvs. trupe.

Din partea-mi vă mulțumesc pentru conducerea dvs. plină de energie, precum și pentru înfăptuirile excelente ale trupelor dvs. Aceste înfăptuiri și voința generală pentru o colaborare dezinteresată între unitățile germane și române mi-au fost descrise și confirmate de către Comandanți în cuvinte de înaltă prețuire.

Aș aprecia acum cu deosebită recunoștință dacă dvs., domnule general Antonescu, îndată ce sub presiunea Grupului de armate Sud, dinspre Nord-Est rezistența pe Nistru va fi dislocată și mai departe înspre Sud, ați înainta cu trupele dvs. în spațiul de la Sud-Vest de Bug și, prin aceasta, ați lua asupra dvs. și asigurarea controlului acestui teritoriu. În acest scop pun sub ordinele dvs. Corpul de Armată LIV cu diviziile 50, 72 și 73 conduse de generalul de cavalerie Hansen, în timp ce Armata a XI-a împreună cu Corpul de Armată IV România, care îi este afectat la aripa dreaptă, va înainta sub ordinele Grupului de armate Sud la Răsărit de Bug, spre partea de jos a Niprului.

Dați-mi voie, domnule general Antonescu, să adaug numai câteva cuvinte asupra cursului operațiunilor generale. Sunt deosebit de mulțumit de rezultatele de până acum. În general aceste rezultate reprezintă maximum capacității de marș a infanteriei, luând în considerare drumurile adeseori cu adevărat îngrozitoare. Avem multe unități care în cinci săptămâni au făcut în linie dreaptă circa 700 km, adică peste 1.000 km de marș. Eu am contat asupra faptului că rușii se vor bate în apropiere de frontieră. Am fost de la început de părere că afirmațiunea relativă la o retragere efectuată din vreme îndărătul marilor fluvii rusești sau chiar peste munții Urali, exprimă doar dorințele utopice ale englezilor. Rușii, sau își vor apăra teritoriile dinaintea centrelor lor industriale, sau își vor pierde în orice chip teritoriul de dincolo de aceste centre. Faptul că, recunoscând clar această necesitate, rușii au ales răfuiala chiar de la început, a dus îndată la un mare număr de lupte sângeroase care s-au sfârșit însă fără excepțiune ori prin împrăștierea, ori prin înfrângerea unităților rusești.

Singură spargerea frontului peste Nipru în direcțiunea Smolensk a costat pe ruși aproximativ 200.000 prizonieri, nenumărați morți, precum și pierderea unui material de război care nu poate fi calculat pentru moment. Numărul celerelor blindate rusești care au fost distruse sau capturate până acum de noi atinge cifra de 10.000. Pierderile rusești în artilerie și material de altă natură sunt incalculabile. Înlocuirea acestor arme pierdute este imposibilă. Nu am nevoie să vă mai asigur, domnule general Antonescu, că pentru mine nu este vorba în primul rând de câștig teritorial, ci de distrugerea dușmanului, și anume nu numai din punct de vedere al oamenilor cât, înainte de toate, din punct de vedere al materialului. Căci, dacă înlocuirea oamenilor ar putea fi ușoară pentru ruși, înlocuirea unor combatanți buni și instruiți este deja mult mai

greu pentru ei, iar înlocuirea unor asemenea cantități de arme și de material le este cu totul imposibilă. Această înlocuire va deveni cu totul imposibilă în clipa în care vom ajunge în posesia centrelor esențiale de producție. După un război de cinci săptămâni văd că vom atinge această țintă probabil înainte de timpul convenit.

Dați-mi voie deci, domnule general Antonescu, să vă mulțumesc încă o dată pentru ajutorul pe care ni-l dau în acest război Domnia Voastră personal, cât și bravii Domniei Voastre soldați și îngăduiți-mi să Vă felicit pe dvs. și pe poporul dvs. în mod deosebit și din toată inima pentru recăștigarea unei provincii a cărei pierdere, în împrejurările din 1940, era inevitabilă, și care mai cu seamă în acel moment nu putea fi împiedicată prin măsuri militare.

Vă rog totodată, să binevoiți a transmite Majestății Sale tânărului Rege, aceste sincere felicitări ale mele.

În credincioasă camaraderie și cu cele mai cordiale salutări al Domniei Voastre

(ss) Adolf Hitler

(Arhivele Statului București, fond P.C.M. dos. nr. 476/1941 f. 132-135)

7. 1941 iulie 31, București. Scrisoare a generalului Ion Antonescu către Adolf Hitler

Ion Antonescu îi mulțumește pentru aprecierile și gândurile de prețuire a ostașului român, comunicându-i că va merge până la capăt în campania pornită în răsărit

EXCELENȚĂ,

Vă mulțumesc cu toată căldura pentru aprecierile și gândurile de prețuire a ostașului român și a camaraderiei militare germano-române.

Vă exprim totodată recunoștința mea pentru cuvintele cu care măsurați și înțelegeți strădania mea de a da neamului românesc un destin desrobitor și nou.

A fost pentru mine, Excelență, o mare satisfacție să pot dovedi prin fapta soldatului român că neamul românesc este o națiune pe care se poate rezema. Iar soldatul care sunt, am fost totdeauna sigur de puterile ostășești ale românilor.

Desigur neamul acesta ar fi putut să dea și mai mult; iar organizarea sa militară și în special cea tehnică și de armament să fie mult mai înaintată. Regimul de descompunere morală, care a stăpânit țara zece ani de-a rândul, sub fosta domnie, lipsa de conștiință a unora în conducerea destinului armatei, n-au putut să fie șterse de strădania mea și de munca ofițerilor români, atât de repede.

Totuși sunt mulțumit că soldatul român și-a făcut datoria și mai ales că el a primit buna apreciere a neîntrecutei armate germane și a marelui Führer.

Așa cum am rugat pe domnul ministru von Killinger să vă comunice ca răspuns la scrisoarea Excelenței Voastre, vă confirm și acum că voi merge până la capăt în acțiunea ce am pornit la răsărit împotriva marelui dușman al civilizației, al Europei și al țării mele: bolșevismul rus.

De aceea nu pun nici un fel de condiții și nu discut cu nimic această cooperare militară pe un nou teritoriu.

Voi îndeplini această acțiune din convingere adâncă că slujesc nu numai neamul românesc și populațiile românești de peste Nistru, dar și comandamentul civilizației și nevoia de a lupta conștient la întemeierea noii soarte a Europei.

Cred că numai prin eforturi și prin unitatea Europei se poate zidi pentru secole destinul ei, așa cum Excelența Voastră are convingerea.

Iar eu am deplină încredere în justiția pe care Führerul Cancelar Adolf Hitler o va face poporului român și drepturilor sale statice și seculare, misiunii sale în Carpați, la Dunăre și la Marea Neagră.

De aceea, mulțumindu-vă pentru toate informațiile pe care mi le dați și cu privire la marea campanie ce duceți în Rusia și felicitându-vă din toată inima pe dvs., Excelență, și glorioasa armată germană pentru neîntrecuta victorie militară ce ați raportat – dar de sânge civilizație oferit Europei – vă rog să primiți expresiunea sentimentelor mele credincioase, de admirație.

Majestatea Sa Regele vă mulțumește de asemenea pentru felicitările ce i-ați trimis și vă roagă să primiți mărturia admirației sale.

Al D-voastră devotat
General Antonescu

(Arhiva M.A.E., Fond 71/1920–1944, România, vol. 10, p. 460–461)

8. 14 august 1941. Berlin. Scrisoare adresată de Adolf Hitler generalului Ion Antonescu

Führerul îl informează despre unele acțiuni, propunându-i ca după atingerea Niprului inferior să ia în primire siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru

EXCELENȚĂ,

După victoriile câștigate împreună, trupele noastre aliate se află în urmărire rapidă la aripa de Sud a frontului. Teritoriul de la Est de Bug va fi în scurt timp curățit de inamic până la Marea Neagră. În această situație, mi se pare potrivit să fac cu dvs., domnule general Antonescu, un schimb de păreri asupra conducerii viitoare a operațiunilor.

Primul țel în spațiul operativ la Nord de Marea Neagră îl văd împiedicarea inamicului de a constitui un nou front defensiv organizat pe Nipru, cucerind peninsula Crimeea, care formează pentru adversar, baza sa aeriană în atacurile terenului petrolifer român, iar pentru noi pe aceea a continuării urmăririi.

În cadrul acestor operațiuni viitoare, propun dezvoltarea acestuia gând al meu, ca dvs., domnule general Antonescu, să luați în primire, după atingerea Niprului inferior cu grosul forțelor dvs. siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru. Ar fi deosebit de prețioasă participarea unităților române repezi – Corpul de Cavalerie, Brigada mecanizată și Corpul vânătorilor de munte – la operațiile viitoare la Răsărit de Nipru.

Dacă veți fi de acord cu acest proiect, propun ca trupele care vor participa la operațiunile la Est de Nipru, depărtându-se de bazele lor de operație, să primească ajutor material în limita posibilităților chiar de la trupele care rămân pentru siguranța Basarabiei.

Voi însărcina pe comandantul Grupului de armate Sud, mareșalul von Rundstedt ca, pe baza hotărârilor ce veți lua, dle general Antonescu, să rezolve împreună cu dvs. toate chestiunile ce vor reieși din colaborarea armatelor noastre aliate, cum ar fi reluarea în subordine a C. 54 A de către Armata XI și folosirea teritoriilor câștigate pentru întreținerea viitoare a operațiunilor.

Colaborarea aviațiilor aliate propun să se facă ca și până acum, sub conducerea ambelor Comandamente.

Important va fi pe viitor și siguranța navigației în partea de vest a Mării Negre.

Vă rog să transmiteți M.S. Regelui salutările mele și că rămân în sinceră camaraderie.

Al dvs. obligat cu toată inima,

(ss) Adolf Hitler

(Arh. Statului, București, fond P.C.M., doar nr. 476/1941, fila 117 și dosar nr. 292/1941, fila 3)

9. 17 august 1941. Răspunsul generalului Antonescu la scrisoarea lui Adolf Hitler, din 14 august 1941

Conducătorul Statului Român

EXCELENȚĂ,

Confirm primirea scrisorii din 14 august 1941, la care am onoarea să vă răspund următoarele:

1. Sunt bucuros să contribui cu trupele române la desăvârșirea victoriei dincolo de Nipru și la salvarea civilizației, dreptății și libertății popoarelor.

Corpul de cavalerie și Corpul de munte stau la dispoziție pentru operațiunile la est de Nipru.

Brigada blindată, pentru care nu mai am posibilitatea de a-i completa pierderile materiale suferite, va participa la aceste operațiuni cu elementele care vor putea fi reorganizate, după terminarea operațiunilor contra Odesei, în care este angajată.

Voi lua legătura cu domnul general feldmareșal von Rundstedt, comandantul Grupului de Armate Sud, pentru reorganizarea și aprovizionarea unităților române care vor opera la est de Nipru.

Cum practic îmi este imposibil să asigur transporturile de aprovizionare, din cauza lipsei de mijloace de transport auto, rămâne ca ele să fie făcute prin mijloace de transport germane.

De asemenea, aviația va colabora cu aviația germană, însă pentru aceasta este absolut necesar a i se completa, cel puțin în parte, pierderile suferite și a i se asigura mijloacele de aprovizionare.

Pentru siguranța navigației în partea de vest a Mării Negre, am pus deja toate forțele maritime române la dispoziția domnului amiral Schuster, în vederea escortării convoaielor de aprovizionare.

În ceea ce privește Corpul 54 german, el nu a fost nici un moment sub ordinele mele, cu excepția Diviziei 50, pentru curățirea spațiului de la Ocakev.

Voi reda și această divizie Armatei 11 germane.

2. Îmi asum, conform dorinței Excelenței Voastre, paza, ordinea și siguranța în teritoriul dintre Nistru și Nipru. Rămâne ca acest teritoriu să fie delimitat spre nord.

3. După cum am făcut cunoscut și domnului ministru von Killinger, nu aș fi în măsură, din lipsă de mijloace și organe pregătite, să-mi iau răspunderea administrației și exploatarei economice a teritoriului decât între Nistru și Bug, aceasta cu atât mai mult cu cât întreg teritoriul țării, și mai ales cel al Basarabiei, are nevoie de totală refacere și reorganizare administrativă și economică.

4. Pentru a se asigura ordinea, administrația în exploatarea economică a teritoriilor ocupate, în vederea continuării războiului, cred absolut necesar a se realiza o conducere unitară și a se înlătura suprapunerea a două autorități.

În consecință, rog pe Excelența Voastră să binevoiască a da instrucțiuni precise, care să stabilească că drepturile și răspunderea administrării și exploatarei economice între Nistru și Bug, precum și a pazei, siguranței și ordinii în întreg teritoriul dintre Nistru și Nipru, revin în întregime subsemnatului.

Vă rog să primiți, Excelență, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Al Excelenței Voastre devotat
General Antonescu

(Arh. MAPN. fond 1000, dosar 123, ff. 14-15)

10. 1941 august 24. Scrisoare a Misiunii Militare germane către Marele Stat Major român

Se confirmă mareșalului Antonescu primirea de către Führer a scrisorii expediate la 17 august și că este de acord cu propunerile lui I. Antonescu, fiind necesară stabilirea unor înțelegeri pe care le enumeră

MCG. 24.8.1941

Misiunea Militară Germană
Eșalonul de conducere

M.St.M. dl general Ioanițiu

A. Comandamentul Suprem al Armatei a însărcinat MMG să confirme Ex. Sale, domnului mareșal Antonescu, primirea scrisorii sale expediată Führerului la 17 august și să transmită următorul răspuns:

Führerul este de acord cu propunerile dlui mareșal Antonescu privitor la siguranța și administrația teritoriului între Nistru și Bug și mulțumește pentru ajutor. În interesul operațiunilor de ansamblu sunt necesare următoarele înțelegeri principale pentru care Excelența Sa, șeful statului este rugat:

1. Ținutul dintre Nistru și Bug limitat la nord de cursul Nistrului, de la Hotin, prin Moghilev, până la Iampol Rudnica – cursul râului Savranca până la Savran și apoi malul de vest al Bugului – intră, potrivit dorinței Excelenței Sale șeful statului, sub conducerea românească cu privire la siguranța internă și externă, întreaga administrație și valorificarea economică a regiunii. Pentru paza coastelor și apărarea aerului se va putea oferi la cerere ajutor german.

Rămâne subordonat domnului mareșal Antonescu în acest teritoriu, dacă e posibil în Odessa, un nucleu de legătură cu Grupul de Armate Sud. Sub ordinele Grupului de Armate Sud rămân: șeful aprovizionării germane pentru România, comandanții de posturi Odessa și Oceakov, servicii de aprovizionare sanitare și veteriniere, camioane, formațiuni de reparații și personal administrativ cu vehicule necesare, toate în măsură a face față pe acest spațiu.

Efectivele lor se vor stabili de către Grupul de Armate Sud. Telefonoarele pentru toate organele germane în acest spațiu se vor instala

și întreține de România (în primul rând Bacău – Odessa – Nicolaev, Odessa – Oceakov – Nicolaev). Pentru repunerea în stare de funcțioare a rețelei de cale ferată, conducerea traficului și atelierele de reparații este înainte de toate răspunzător șeful transporturilor armatei germane, cu organele române respective.

În acest scop se vor institui și îngloba în nucleul de legătură al Grupului de Armate Sud, organele de transport german necesare. Șeful transporturilor este ținut să aprecieze necesitățile române și să destine românilor liniile ce nu sunt utile operațiunilor. O cotă aparte din provizii și producțiile țării ce pot fi utile la război se vor pune la dispoziția Grupului de Armate Sud, pentru continuarea operațiunilor.

În acest scop, se va atașa nucleului de legătură un organ economic care este autorizat să folosească fabricile de vagoane și locomotive pentru transporturile militare germane.

2. În teritoriul dintre Bug și Nipru trebuie să se stabilească răspunderile de ambele părți, pe baza propunerilor române, cu Comandantul Grupului de Armate Sud.

Se rezervă dreptul delimitării acestui teren spre nord, pentru mai târziu. Siguranța se va face prin grija trupelor române cărora le revine și aici întreaga ordine și serviciul de pază, paza coastelor și a aerului ca la punctul 1.

Administrația, inclusiv folosirea economică a acestui teritoriu, revine forurilor corespunzătoare germane.

3. După consimțământul Excelenței Sale, domnul Conducător al statului român, relativ la punctul 2, Comandantul Suprem al Armatei va da instrucțiunile necesare pe baza cărora Comandamentul Forțelor terestre va lua legătură mai strânsă cu autoritățile române.

B. Pe baza convorbirii din 23.08. cu Excelența Sa, domnul Conducător al statului, șeful Misiunii Germane și Comandantul Suprem al Armatei germane a comunicat că, principal, Excelența Sa, domnul mareșal Antonescu este de acord cu cele arătate la punctul A, cap. 2 cu următoarele excepții:

a) Delimitarea spre nord: cursul Nistrului de la Hotin până la Vasiliuți, apoi o linie până la Rudnica (Excelența Sa, domnul Conducător al statului, dorește să aibă Moghilev și Iampol în ținutul Domniei Sale, deoarece acolo se află mulți români).

b) Excelența Sa, domnul Conducător al statului, roagă ca la împărțirea proviziilor să se aibă în vedere necesitățile populației și ale trupelor de ocupație române.

C. Excelența Sa, domnul Conducător al statului, insistă încă o dată ca să se traseze clar tuturor autorităților răspunderile și atribuțiile lor.

(ss) Hauffe,
general de brigadă

(Arh. Statului, București, fond PCM, dos. 292/1941, ff. 7-9)

11. Misiunea Militară Germană în România. Descrierea geografico-militară a fortăreței Odessa

604.220 locuitori (1939)

Capitală de regiune, al doilea oraș al Ucrainei și al cincilea din U.R.S.S., este așezat pe un platou înalt de 47 m, abrupt spre Marea Neagră, brăzdat de tăieturi peste care s-au întins poduri și care înconjoară golful Odessa pe o întindere de 10 km. Clima este îndulcită de influența Mării Negre.

Planul orașului și caracterul edilitar: orașul este clădit regulat, are străzi largi, bine pavate. Centrul este între port și gara principală. O stradă largă limitează suburanele.

Din teritoriul orașului fac parte:

- suburbana Péressyes de la nord de port
- cartierele Tiraspol și Sastava la vest, Moldovanca, Voronzovka și Meloizy la sud-est, precum și Slobotka, Momenovka la nord.

Liniile de tramvai traversau orașul și legau suburanele și împrejurimile.

Pe coasta mării, spre uscat sunt mai multe așezări independente. În general, orașul se împarte în dreptunghiuri regulate care sunt limitate între ele prin străzi ce merg de la nord la sud și de la est la vest.

Odessa posedă cea mai mare circulație comercială din toate porturile U.R.S.S. la Marea Neagră; este un însemnat centru industrial și oraș universitar. Nod de cale ferată a liniilor: Odessa – Ovidiopol, Odessa – Kiev, Odessa – Harkov.

Populația: ruși, evrei, ucraineni, greci, armeni, polonezi.

Monumente culturale și colecții de artă.

Instalații militare și de importanță militară: Reședința Comandamentului Regiunii Militare, 3 dispensare medicale, spital, farmacii, hoteluri, uzină de gaz, uzină electrică.

Aprovizionarea orașului cu apă se face din lacul Beloe–Osero situat la 40–45 km vest Odessa; rezervorul de colectarea apei pentru conducta principală spre Odessa este pe malul de est al lacului; uzina de pompare; stație de radio; stația T.F.F.

Școli de infanterie, aviație militară, artilerie; lucrări de fortificații; depozite de muniții (depozit artilerie); aeroport militar, aeroport central și câteva aeroporturi noi (total 8); baterii puternice de coastă și poziții AA; depozitul principal de muniții în satul Luijdorf; elevatoare; Tc de petrol; abator, tipografii.

Instalațiile portului: portul cuprinde cca. 103 ha cu o întindere de 5 km. El constă din rada interioară și 7 bazine care sunt despărțite prin cheiuri. Pe partea de est spre mare, portul e mărginit de cheiul șerpuit de carantină și prelungirea lui (cheiul Retdovij) spre golful Odessa, un dig lung de 1.220 m, paralel cu coasta (spre V – N-V) și două diguri ce merg spre N – NV. Regiunea din interiorul digului este anteportul de care se mărginesc celelalte bazine. Portul Odessa este prevăzut cu apeducte și lumină electrică. Toate cheiurile sunt din beton căptușit cu plăci de granit și au legături cu CF.

Rada interioară (anteportul) (suprafață 62 ha, 300–320 m lățime) servind ca loc de staționare a vapoarelor; are 6 geamanduri de legătură și 56 bebare pe partea interioară a digului.

Portul Karantinaia (Carantină) (23 ha suprafață, lungimea cheiului 2030 m, adâncimea apei 7,3–9,1 m) format din cheiul Karantiniy, cheiul Bakalinaia (materiale) și cheiul Platanov.

Portul Novaia (nou) (suprafața apei 16 ha, 1025 m lungimea cheiului pentru vapoare până la 9,1 m sub linia de plutire, mărginit de cheiul Nevi se leagă de portul Karantinaia. El are 4 locuri de ancoră (dane) pentru vapoare.

Portul Kabotaschnaia (vapoare de coastă) sau port pentru cărbuni (suprafața apei 13,5 ha, lungime chei 1040 m, pentru vapoare până la 5,4 m sub linia de plutire, între cheiul Novi și Vojenij (militar).

Portul Praktitscheskaja (practic), portul guvernului (lungimea cheiului 180 m).

Portul Chlebnaja sau portul de cereale (suprafața 15,5 ha).

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P III, 1014)

12. Nota informativă din 5 octombrie 1941 a Biroului 2 din C 3 A către A 4, cu privire la lucrările subterane din Odessa și împrejurimi

I. Lucrări subterane la Odessa și împrejurimi

Între satele Nerubaiscoe și Odessa există un tunel lung de cca. 6 km, în zigzag, având dimensiuni între 3–4 m lărgime și 2–2 1/2 m înălțime.

Tunelul acesta începe de la liziera de N a satului Nerubaiscoe (la cca. 100 m est de drumul ce vine dinspre Fomina Balca). O altă intrare, care comunică cu același tunel, se zărește tot la liziera de N a satului Nerubaiscoe, la cca. 200 m vest de același drum.

Mergând pe acest drum cca. 300 m spre sud, în interiorul satului Nerubaiscoe, din partea de vest se zărește o gură de beci care de asemenea comunică cu tunelul de mai sus, iar la distanță de 1000 m, în partea stângă, se zărește cea de-a doua gură de beci de sub satul Nerubaiscoe, iar tunelul principal se continuă până la satul Usatovo, unde are o altă serie de ramificații.

La cca. 400 m vest de biserica din Usatovo se zărește o intrare care comunică cu tunelul de mai sus.

De asemenea, părți ale pârâului, care trece prin satul Usatovo de la S spre N (ce se varsă în Limanul Hagibei), sunt o serie de intrări în catacombe, cu următoarele denumiri: „Pașcova Vâiezd” (în partea de est a pârâului), „Hrișova Vâiezd” (la intrarea pârâului în sat) și „Borodatova Vâiezd” (la vest de pârâiaș). Toate aceste intrări comunică între ele și se concentrează împreună cu Pașcova Vâiezd, continuându-se până la mijlocul satului Cuialnic. Aici ieșirile din catacombe se află în curtea locuitorului Ivanov Vasili Ivanovici, ce se află în mijlocul satului.

— La Crivaia Balca începe o catacombă de la liziera de vest a satului, care se continuă în direcția fermei Burda.

Tot în Crivaia Balca, la cca. 500 m de școala de lângă colhoz este o catacombă care se continuă pe sub sat până la malul Limanului Hagibei, unde are 5 ieșiri în ramificație. Aici există o cale ferată pe malul lacului și amenajări speciale pentru încărcarea pietrei adusă din carieră.

— La Fomina Balca Mare sunt mai multe catacombe cu câte o singură ieșire, neavând deloc ramificații. Lungimea acestora variază între 100–150 m și n-ar prezenta mare însemnătate, deoarece ascunderea în ele ar fi periculoasă.

— Între drumul de la Holodnaia Balca la Fomina Balca Mică și Limanul Hagibei se găsesc circa 5 catacombe care au ieșirea spre liman, având ramificații care comunică între ele. Unele dintre acestea ajung până sub drumurile de la Holodnaia Balca la Fomina Balca Mică.

— În locul unde erau înainte băile de nămol, se găsește o catacombă mare, care servește drept aerodrom subteran pentru hidroavioane. Capacitatea cca. 30 hidroavioane.

În Odessa:

— În cartierul Moldoveanca, pe str. Kartamicescaia nr. 26 sau 28, se găsește o intrare într-o catacombă care nu mai are altă ieșire. Aceasta are o construcție specială, lucrările au fost executate în anul 1938, fiind supravegheată de infanteria militară.

— Pe str. Cosevenaia, în apropiere de Piața Mihailovscaia, se găsește o intrare în altă catacombă, care are lungimea de cca. 150 m, având mai multe ramificații în zigzag.

La cca. 300 m vest de sanatoriul Arcadia se află gura unei catacombe. Din această catacombă s-a scos piatră din care s-a construit sanatoriul. Se continuă spre N-V cca. 2–3 km.

II. Diverse

Catacombele specificate mai sus din satele Usatovo și Nerubaiscoe au posibilitatea să adăpostească în bune condiții foarte mulți partizani și chiar trupe.

Catacombele sunt în general la 10–15 m adâncime și la intrări se golesc gurile de puțuri.

În anii 1918–1919 aceste catacombe au fost folosite de grupe de partizani comuniști împotriva armatei albe.

Se recomandă ca la ocuparea acestor sate, toate puțurile să fie sever controlate pentru a nu fi folosite.

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, P II 1549)

13. Organizarea zonei fortificate Odessa pentru apărare

Odessa este cel mai mare port comercial de la sudul țării și baza maritimă militară a flotei din Marea Neagră. Ea are o mare importanță economică și militară.

În vara și toamna anului 1941 importanța Odesei a crescut și mai mult, deoarece în legătură cu retragerea Armatei Roșii fluxul în acest port al mărfurilor care erau destinate pentru export pe mare din regiunile sudice ale U.R.S.S. (Nicolaevski, Herson, Odessa etc.) spre Orient a crescut mult. Numai în iulie 1941 portul a trimis 58 mii tone, iar în august 6.716 mii tone diferite marfuri.

O importanță și mai mare a căpătat Odessa ca bază înaintată a flotei din Marea Neagră. La 4 august, comandantul șef al flotei maritime militare, amiralul N.G. Kuznețov, a dat indicații Consiliului Militar al Flotei din Marea Neagră de organizare și executare a apărării Odesei în orice condiții. Comandantului bazei militare maritime Odessa i s-a ordonat ca împreună cu comandantul trupelor de uscat să elaboreze Planul de apărare al orașului cu utilizarea artileriei navale și în special de coastă pentru acțiuni asupra trupelor terestre. Comandantul german acorda o importanță uriașă cuceririi Odesei. Supremația flotei sovietice pe Marea Neagră îi neliniștea pe germani. De asemenea, oferea posibilitatea deplasării ulterioare a trupelor proprii prin Ucraina spre Caucaz și zona de dincolo de Caucaz.

În legătură cu aceasta, scopul apropiat al grupului de armate „Sud” este cucerirea Crimeei și a bazei principale a flotei Mării Negre – Sevastopol.

Importanța pe care o acorda comandamentul german fascist cuceririi Odesei se vede și din faptul că **pentru realizarea acestui scop a fost afectată întreaga armată română.** (s.n.) Încă la începutul lui august comandamentul român a aruncat asupra Odesei forțe înarmate, iar apoi, pe măsura desfășurării luptei, ele au crescut permanent.

La 15 august, pe căile de acces spre Odessa se aflau deja 8 Divizii inamice (din ele una de Tc) și 2 Brigăzi cavalerie. Pe lângă acestea, spre Odessa s-au deplasat încă 2 Divizii infanterie și 1 Brigadă cavalerie. În compunerea trupelor destinate pentru cucerirea Odesei intrau, de asemenea, unități ale Diviziei 72 infanterie germană. Acțiunile acestor trupe erau sprijinite de peste 100 avioane.

În legătură cu înaintarea inamicului spre Pervomaisk și amenințarea învăluirii în adâncime a frontului de sud, Cartierul General la 5 august a dat indicația de a se retrage trupele frontului pe aliniamentul Cighirin – Voznesensk – estuarul Nistrului. Simultan comandantul frontului de sud a primit ordinul Cartierului General: „...**Odessa să nu fie cedată și să fie apărată până la ultima posibilitate, atrăgând**

pentru soluționarea misiunii flota Mării Negre”. Executarea acestei misiuni a fost atribuită Armatei Independente Primorsk, navelor, aviației și unităților apărării de coastă a flotei Mării Negre.

Trupele Armatei Independente Primorsk, în compunerea căreia intrau 2 divizii infanterie și o brigadă de cavalerie, până la 10 august au oprit asaltul forțelor superioare ale inamicului pe căile de acces îndepărtate spre Odessa, dar apoi au fost forțate să se retragă pe linia Koblevo – Svedlovo – Kubanka – Cebotarevka – Kagarlâk, estuarul Nistru, unde au oprit înaintarea trupelor române.

Pentru crearea unei apărări sigure a Odesei și, de asemenea, pentru organizarea unei cooperări strânse a trupelor de uscat cu navele și artileria flotei Mării Negre, apărarea căilor de acces spre Odessa la ordinul comandantului armatei Primorsk, a fost împărțit la 13 august în sectoarele estic, vestic și sudic. A început construirea intensă a lucrărilor de apărare și perfecționarea aliniamentelor de apărare deja pregătite, a aliniamentelor înaintate principale și de acoperire a orașului. Pe lângă acestea, pe căile de acces, spre aliniamentul înaintat s-au înălțat puncte de sprijin independente și poziții în brețelă. La toate aceste lucrări a luat parte activă populația Odesei. La lucrările de apărare, începând cu 20 august, au lucrat zilnic 10–12 mii de oameni, 100 de mașini și 400 căruțe. În total, la construirea aliniamentelor de apărare au luat parte până la 100 mii de oameni. Amenajarea genistică a terenului a fost condusă de general-maior de geniu A.F. Hrenov.

Ca urmare a unirii eroice a locuitorilor Odesei și a personalului armatei, spre sfârșitul lunii septembrie, orașul a fost înconjurat de lucrări de apărare pe o lungime de 250 km de oraș. Flancurile lui se sprijineau pe obstacole de apă: estuarele Adjalâk și Nistru. Aliniamentul principal (cca. 60 km), înălțat la 10–14 km de periferia orașului, trecea pe la gurile Adjalâk-ului și marginea de sud a Ghildendor-ului spre Protopopovka, Sniliakovo, Dalnik, Tatarka, Suhoi Liman. Aliniamentul de acoperire trecea la 6–10 km de oraș.

Pe linia orașului au fost create fâșii de apărare care au fost destinate atât pentru ducerea luptelor chiar în Odessa, cât și pentru acoperirea retragerii ultimilor ei apărători. Circa 250 de baricade au despărțit străzile orașului.

(Istoria Marelui Război Pentru Apărarea Patriei (1941–1945), vol. 2, Moscova, 1961, p. 46–47)

**14. 8 August 1941. Directivă Operativă nr. 31
a Marelui Cartier General către Armata 4 română,
prin Ordinul nr. 899/1941**

I. Inamicul bătut pe tot frontul armatelor 11 germană și 3 română se retrage în grabă spre est. Divizia 16 blindată germană a ajuns pe Bug și a creat două capete de pod la vest de acest râu; la Konstantinovka și Voznesjensk. Armatele 11 germană și 3 română au ordin să urmărească spre sud-est, iar Corpul 54 armată germană va înainta în direcția generală Bierezovska.

II. Armata 4 română are misiunea să urmărească și să bată definitiv inamicul dintre Nistrul inferior și Limanul Tiligulski și să pună spăpânire cât mai curând pe Odessa.

III. Dispozitiv și misiuni:

1. Corpul 5 armată (diviziile 15 infanterie, 1 blindată și Brigada 1 cavalerie) va înainta pe direcția: Katarjii – Buzinovo – Kol. Bol. Bujalâk și apoi spre sud pentru a tăia comunicațiile inamicului de la Odessa spre est și nord-est.

Prim obiectiv de atins:

a) Divizia blindată și Brigada 1 cavalerie – regiunea Kol. Bol. Bujalik – pentru a intercepta calea ferată Odessa – Bierezovska;

b) Divizia 15 infanterie – regiunea Katarjii și Buzinovo. Ulterior, Divizia blindată și Brigada 1 cavalerie vor fi îndreptate spre sud pentru a tăia retragerea inamicului de la Odessa spre est, iar Divizia 15 infanterie va fi în măsură să sprijine la nevoie acțiunile Diviziei blindate.

2. Corpul 3 armată (diviziile 3, 7 și gardă) va înainta în direcția generală: Ploskaja – Razdelnaia – Odessa cu Divizia de gardă eșalonată înapoi aripei drepte.

Prim obiectiv de atins: regiunea Razdelnaia. Ulterior, Corpul 3 armată va împinge repede la Odessa pentru a ocupa această regiune.

3. Curățirea malului de est al Nistrului va fi făcută de batalioanele de asalt, care vor fi împinse de-a lungul malului stâng al Nistrului pe măsura înaintării spre sud a Corpului 3 armată.

4. În rezerva Armatei 4 este Divizia 5 infanterie, care va fi grupată în zona Ploskaja până la 10 sau 11 august 1941.

5. Celelalte forțe care se găsesc astăzi la dispoziția Armatei 4 vor rămâne la vest de Nistru. Armata 4 va trece la est de Nistru 5-6 divizioane artilerie grea care vor fi întrebuințate în zona Corpului 3 armată.

IV. În rezerva Marelui Cartier General o divizie germană din Corpul 54 armată care va urma în spatele Corpului 3 armată.

V. Limita de despărțire:

– între Corpul 54 armată și Armata 4: Pogrebi – Szyóka (ambele la Armata 4) – Novo Cerbicova – Vorobijovka – Novo Nicolaevka – Guljajevka (toate la Corpul 54 armată) – Limanul Tiligulski.

VI. Aviația are misiunea:

1. A sprijini acțiunile terestre bombardând coloanele importante inamice în curs de retragere sau care ar încerca rezistențe sau reacțiuni în fața Armatei 4.

2. De a face tot timpul protecție aeriană Diviziei blindate.

3. De a stabili liniile pe care inamicul încearcă să le apere.

4. De a împiedica evacuarea Odessei acționând în special asupra cheiurilor și plajelor de îmbarcare.

La această ultimă misiune dacă se va constata că Odessa are o puternică apărare antiaeriană, se va evita pe cât posibil pierderile de materiale.

În acest caz, bombardamentele vor fi executate prin avioane izolate la mare altitudine.

Seful Marelui Cartier General

General Ioanițiu

Nr. 899 din 8.VIII.1941, ora 0.00

(Arh. M.Ap.N., Jurnal M.C.G., vol. II, f. 52-53)

15. 8 August 1941. Armata 4 română.

**Instrucțiunea Operativă nr. 3
pentru materializarea Directivei Operative nr. 31
a Marelui Cartier General**

**Instrucțiunile Operativei nr. 3 pentru comandanții
corpurilor 3, 5 și 11 armată**

Harta: 1 : 500.000

I. Inamicul bătut pe tot frontul armatelor 11 germană și 4 română se retrage în grabă spre est. În fața Armatei 4 se găsesc – după toate

probabilitățile – resturile diviziilor 95, 25 infanterie, 51 și 10 motorizate. Aceasta din urmă probabil proaspătă.

Divizia 16 blindată germană a ajuns pe Bug și a creat două capete de pod la est de acest râu (Konstantinovka și Voznesjensk).

Armatele 11 germană și 3 română au ordin să urmărească spre sud-est, iar Corpul 54 armată germană va înainta în direcția generală Berezovska.

II. Armata 4 are misiunea să urmărească și să bată definitiv inamicul dintre Nistrul inferior și Limanul Tiligulski și să pună stăpânire cât mai curând pe Odessa.

III. Dispozitiv și misiuni:

1. Corpul 5 armată (diviziile 15, blindată și Brigada 1 cavalerie) va înainta pe direcția Katarji – Buzinovo – Kol. Bol. Bujalâk și apoi spre sud pentru a tăia comunicațiile inamicului de la Odessa spre est și nord-est.

Prim obiectiv de atins:

a) Divizia blindată (mai puțin Regimentul 2 care de luptă ușoare R-35, care trece la Corpul 3 armată) cu Brigada 1 cavalerie – regiunea Kol. Bol. Bujalâk – pentru a intercepta calea ferată Odessa – Berezovska.

b) Divizia 15 infanterie – regiunea Katarji și Buzinovo. Ulterior, Divizia blindată și Brigada 1 cavalerie vor fi îndreptate spre sud, pentru a tăia retragerea inamicului de la Odessa spre est, iar Divizia 15 infanterie va fi în măsură să sprijine la nevoie acțiunile Divizei blindate.

2. Corpul 3 armată (diviziile 3, 7, gardă și Regimentul 2 care de luptă ușoare R-35) va înainta în direcția generală: Ploskaja – Razdelnaia – Odessa cu Divizia de gardă eșalonată înapoi aripei drepte.

Prim obiectiv de atins: regiunea Razdelnaia, ulterior Corpul 3 armată va împinge repede la Odessa pentru a ataca și ocupa această regiune. Pentru curățirea malului de est al Nistrului, Corpul 3 armată va mai dispune de batalioanele de asalt nr. 10, 11, 15 grăniceri, gardă și Grupul 1 pionieri, care sub conducerea colonelului Fuchs Paul, vor continua curățirea malului de est al Nistrului pe măsura înaintării spre sud a Corpului 3 armată, precum și demontarea și distrugerea cazematelor.

3. Artileria grea:

a) Corpul 5 armată dispune numai de Regimentul de artilerie grea organic.

b) Corpul 3 armată de regimentele 3 și 7 artilerie grea.

c) Toate celelalte divizioane vor rămâne la vest de Nistru în rezerva armatei și vor fi concentrate în zona Bulboaca – Tighina – Căușani, astfel:

– Divizionul 41 artilerie grea la Bulboaca;

– Divizioanele 45 și 51 artilerie grea la Căușani;

– Divizionul 55 artilerie grea și Regimentul 2 artilerie grea la Tighina.

4. Limita de despărțire între Armata 4 română și Corpul 54 armată german este linia Pogrebi – Zibka (ambele la Armata 4) – Kol. Cerbicova – Vorobijovka – Novo Nicolaevka (toate la Corpul 54 armată) – Limanul Tiligulski.

5. În rezerva armatei: o divizie care se va fixa ulterior de Marele Cartier General și se va grupa în zona Ploskaja.

6. Celelalte forțe care se găsesc astăzi la dispoziția armatei vor rămâne la vest de Nistru. Pentru regrouparea lor se vor da ordine ulterior.

IV. Aviația:

1. Recunoașteri:

– va preciza noile linii de rezistență ale inamicului în special regiunea Razdelnaia și în fața Odessei, care vor fi și fotografiate;

– va urmări mișcările inamicului îndeosebi la Odessa și comunicațiile de la est de acest oraș.

2. Aviația de luptă:

– va sprijini acțiunile terestre bombardând coloanele importante inamice în curs de retragere sau care încearcă rezistențe față de Armata 4;

– va face tot timpul protecția Diviziei blindate;

– va stabili liniile pe care inamicul încearcă să le apere;

– va împiedica evacuarea Odessei și în special îmbarcarea pe chei.

V. Posturile de comandă:

a) Armata 4: Chișinău, ulterior Tiraspol.

b) Corpul 5 armată: Mihailovka, ulterior Katarji.

c) Corpul 3 armată: Iașlic, ulterior Ploskaja, apoi Razdelnaia.

Comandantul Armatei 4

General de corp de armată

Nicolae Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O. A. 4, f. 102–104)

16. 17 August 1941. Armata 4 română. Ordinul nr. 35

Armata 4

P.C.Tighina

Statul Major

17.VIII.1941, ora 10.00

Secția a 3-a

Nr. 37030

Ordin de Operații nr. 35

1. Inamicul, conform buletinelor de informații nr. 206 și 210.
2. Atacul se va executa cu Corpurile 3 și 1 armată în ziua de 18 august 1941, în condițiile fixate prin ordinele de operații nr. 33 și 34 și precizate la conferința cu comandanții de mari unități din ziua de 16 august.

3. Atacul infanteriei pornește pe întuneric astfel încât rezistențele principale ale inamicului să fie abordate la ora 3 și 10 minute.

Ora de plecare se va fixa deci de fiecare unitate în parte în raport cu distanțele care separă baza de plecare a fiecărui sector de atac de rezistența principală a inamicului.

4. Nu se execută pregătire de artilerie. Atacul va fi însă sprijinit și protejat cu eficiență de artilerie care va deschide foc numai când începe artileria inamică să acționeze (contrabateria) și la cererea infanteriei (sprijin de protecție).

5. Brigada blindată ia sub ordine toate carele de luptă date de Corpul 3 armată. Va acționa cu toate mijloacele sub ordinele Corpului 3 armată după ce infanteria a pătruns dispozitivul inamic și a dislocat apărarea anticar.

Prin acțiunile laterale va dezorganiza apărarea inamicului și spatele dispozitivului.

6. Divizia 5 infanterie pune la dispoziția Corpului 3 armată un detașament de un regiment de infanterie (a două batalioane) și un regiment de artilerie (a două divizioane) care va ataca pe creasta dintre Valea Svinaia și Limanul Hagibei, în scop de a fixa forțe inamice și a asigura stânga Diviziei 3 infanterie.

7. Brigada 9 cavalerie în măsură să intervină pentru oprirea inamicului între limanuri, dacă detașamentul Hagibei este respins.

8. Corpul 5 armată se menține în atitudine prescrisă de ordinele 33 și 34 interceptând comunicațiile spre nord-est și est Odessa.

9. Corpul 11 armată fixează prin acțiuni de foc forțele inamice pe Nistrul inferior.

10. Aeronautica.

a) Se vor executa, începând de la 5.30, bombardamente zilnice:

– Egorovka – Otradovka

– Vasilevka – Dobrojeni

– Rezervor de apă – gara și conac Vigoda.

b) Înainte de acestea, se vor bombarda masiv terenurile aviației inamice.

c) În cursul atacului bombardamente asupra obiectivelor aflate la vedere.

d) Se va face protecția aeriană în special a intrării în acțiune a Brigăzii blindate.

e) Cercetarea aeriană după ordinele date.

Comandamentul Armatei

General de corp de armată

Nicolae Ciupercă

Șeful de Stat Major

General N. Pălăngeanu

(Arh. M.Ap.N., J.O. A. 4, vol. II, f. 160-161)

17. 20 August 1941 Ordin de zi pe Armata 4 română

După trei zile de lupte îndârjite (18-20 august, inclusiv), am reușit să zdrobim rezistențele inamicului și să-l punem pe goană.

Succesul se datorește efortului tuturor, ofițeri și trupă, cărora le aduc pe această cale mulțumirile mele călduroase, proslăvind în același timp cu toată cucernicia, memoria celor căzuți pe câmpul de luptă.

Fac mențiuni speciale pentru diviziile: grăniceri, 7 și 5 infanterie cărora le atribui în cea mai mare parte succesul operațiilor din aceste zile.

Operațiunile bine organizate, conduse și executate cu energie de aceste trei divizii, au dus la sfărâmarea rezistenței inamicului din fața Armatei.

Comandantul Armatei a 4-a

General de corp de armată

Nicolae Ciupercă

Mr. 37.320/20.VIII.1941

(Arh. M.Ap.N., J.O. A. 4, vol. II, f. 192)

**18. 21 August 1941 Decretele regale de înălțare
a generalului Ion Antonescu la gradul de mareșal
al României și conferire a ordinului militar
„Mihai Viteazul“ cl. I**

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională rege al României
La toți de față și viitori, sănătate.
Am decretat și decretăm:

Art. 1. Pentru serviciile aduse patriei și Tronului pe câmpul de
bătăie în conducerea războiului nostru pentru dezrobirea hotarelor de
răsărit, Generalul de Armată Ion Antonescu, Conducătorul Statului
Român și Comandantul de căpetenie al Armatei, se înalță pe ziua de
22 august 1941 la demnitatea de Mareșal al României.

Mihai I

Dat la Sinaia la 21 august 1941

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională rege al României
La toți de față și viitori, sănătate.
Am decretat și decretăm:

Art. 1. Conferim Ordinul Militar „Mihai Viteazul“ cl. I
Generalului de Armată Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român
și Comandant de căpetenie al Armatei. „Pentru merite cu totul
excepționale în comanda Armatelor române și germane în cursul
marilor lupte dintre Nistru și Bug – pentru continuarea războiului
sfânt care a condus la zdrobirea trupelor bolșevice și la eliberarea de
sub tirania sovietică a populației transnistrene, cât și pentru curajul
și spiritul de jertfă manifestat în situațiile cele mai grele, când prin
prezența sa în primele linii și dispozițiunile date pe câmpul de luptă
a dus la victoria unităților cele mai greu încercate“.

Art. 2. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul
Apărării Naționale este însărcinat cu executarea decretului de față.

Mihai I

Dat la Sinaia la 21 august 1941

**19. 21 August 1941 Ordinul de operații nr. 40
al Armatei 4 pentru continuarea ofensivei**

1. Inamicul opune rezistență puternică într-o poziție organizată
cu rețele de sârmă în regiunea Vakarjani.

În fața Corpului 3 armată, care a atins linia gara Vigoda –
Polijova, rezistență mult mai slabă.

Intenția inamicului pare a fi să întârzie cât mai mult apropierea
forțelor noastre de poziția principală de apărare a Odesei.

2. Armata 4 va continua înaintarea pentru a ajunge cât mai curând
în strâns contact cu poziția fortificată Volonovka – Suhoi Liman.

3. Misiuni:

a) Corpul 1 armată va ataca pe front inamicul din regiunea conac
Vakarjani și în același timp îl va manevra întorcându-l pe la sud.
Manevra se va produce în zorii zilei.

b) Corpul 3 armată va continua înaintarea pe direcția ordonată
în scopul de a întoarce pe la nord rezistențele inamice din regiunea
conac Vakarjani, pentru a înlesni înaintarea Corpului 1 armată.

Dacă este posibil, dezlănțuie acțiunile chiar în a doua jumătate a
noptii.

Ia sub ordine Divizia 3 pe care o poate folosi la nevoie și care se
găsește regrupată în spatele Diviziei 11.

c) Corpul 5 armată execută misiunea dată în Ordinul de Operații
nr. 39.

Este necesar să pătrundă cât mai adânc cu Detașamentul Hagibei
în care scop îl va întări cu cele două divizioane artilerie grea puse la
dispoziție Vondalinka.

Brigada 9 cavalerie se pune la dispoziția Corpului 5 armată.

d) În rezerva armatei: Corpul 4 armată (P.C. la Poniatovka) având
sub ordine Divizia 5 în regiunea Egorovka și Divizia 8 (P.C. Mannheim).

4. Aviația.

Efortul întregii aviații în dreapta armatei pentru a sprijini și proteja executarea misiunii Corpului 1 armată.

a) Recunoașteri către Odessa și sud-est pentru a determina liniile pe care inamicul își organizează rezistența și eventuale afluiuri din est și sud-est.

b) Bombardamente pentru incendiarea localităților în care inamicul rezistă și împotriva coloanelor și aglomerărilor de trupe.

Execută recunoașteri și fotografiile ordonate asupra poziției Volonovka – Suhoi Liman.

5. Pentru 23.VIII.1941 se ocupă P.C. ordonate cu Ordinul de Operații nr. 39.

Comandantul Armatei 4
General de corp de armată
Nicolae Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., A. 4, vol. II, f. 202–203)

20. 22 August 1941 Ordinele nr. 1155 și 1174 ale Marelui Cartier General

„În vederea atacului poziției întărite Gniliakovo – Dalnik – Limanul Suhoi se confirmă în scris următoarele directive date verbal de către domnul general Antonescu:

1. Rezistențele inamice trebuie rupte între satul Gniliakovo și Dalnik cu aripile interioare ale Corpului 3 și 1 armată.

2. Se va grupa o masă de artilerie la imediat vest Dalnik pentru:

– a anihila poziție inamicului la nord și sud de această localitate;

– a bate liziera de vest a Odesei;

– toate comunicațiile inamice din spate;

– eventual terenurile de aviație pe care inamicul le-ar avea în capul de pod.

3. Detașamentul Hagibei va fi împins spre sud cel puțin până la înălțimea aripilor interioare ale corpurilor 3 și 5 armată. În acest scop va fi dotat cu artilerie grea și va progresa spre sud odată cu corpurile 3 și 5 armată.

4. Pentru atacul acestei poziții se va asigura infanteriei sprijinul de foc necesar.

În acest scop toate mijloacele de foc vor fi împinse înainte pentru a sprijini înaintarea infanteriei. Interesează în special împingerea înainte a brandturilor, armamentul anticar și artileriei divizionare. În acest scop diviziile din linia I vor fi întărite cu unități de brandturi, armament anticar și obuziere de la diviziile din linia a II-a.

5. Inamicul va întrebuința intens aviația, se va organiza judicios apărarea a.a. în zona de efort a trupelor, întrebuințând toată A.C.A.

6. Acțiunile artileriei pentru pregătirea și sprijinirea atacului trebuie să fie masive, dar să nu conducă la risipă inutilă de muniție. În acest scop focul trebuie bine organizat, dându-se această sarcină comandanților artileriei de la corpurile de armată.

Șeful Marelui Cartier General
General Alexandru Ioanițiu

Domnul general Ion Antonescu ordonă ca Armata 4 să continue astăzi cu vigoare atacul pe tot frontul, pentru a ajunge cât mai repede pe linia generală Gâtul Limanului Kujalnik – Mihailovka (între limanuri) – Gniliakovo – Dalnik – Limanul Suhoi.

Se va căuta, de asemenea, de a se pătrunde această poziție odată cu inamicul, în special în sectorul Gniliakovo – Dalnik.

În acest scop:

1. Corpul 1 armată va împinge puternic pe direcția conac Vakarjani – Moldovanca cu Diviziile grăniceri, 21 și 14 în linia I și Divizia de gardă în linia a II-a.

Divizia 14 va interveni chiar azi după-amiază la dreapta Diviziei 21 pe direcția Col. Petersthal – Tâtarca, cu efortul între Col. Freudenthal și Col. Iosefsthal.

Detașamentul Eftimiu va pătrunde în spațiul dintre Valea Basarabiei și Limanul Nistrului acoperind dreapta Diviziei 12. Nu atacă fortificațiile.

Maiaki și Franzfeld trebuie cucerite pentru a se arunca cât mai repede pod la Maiaki.

2. Corpul 3 armată va continua cu vigoare atacul în direcția generală conac Vigoda – Fomina Balca.

Divizia 3 și rezerva va urma progresiunea diviziilor 11 și 7 gata să intre în acțiune între ele spre Gorodekie.

3. Corpul 5 armată va continua cu vigoare atacul spre sud, făcând efortul cu dreapta, pentru a arunca spre est forțele inamice din fața sa, a pătrunde cât mai curând până la gâtul dintre Limanul Kujalnik și Mare și a interzice comunicația de-a lungul litoralului.

Detașamentul Hagibei va împinge viguros spre sud pentru a ajunge la Mihailovka și a ajuta cu artileria prin foc de flanc dreapta Corpului 5 armată și stânga Corpului 3 armată.

4. În rezerva armatei: Diviziile 8 și 5 infanterie.

5. La dispoziția Marelui Cartier General: Divizia 6 care va fi aprovizionată de Armata 4 și deplasată în regiunea Elsass.

6. În vederea alimentării bătăliei este necesar a se accelera:

a) Organizarea bazelor de aprovizionare din zonele: Carcmaz – Palanc, Strasburg și Katrji.

b) Întărirea podului și podețelor de la Carcmaz pentru 12 tone.

c) Construirea podului Maiaki.

d) Dublarea circulației la Col. Starssburg și trecerile peste Limanul Cociurgan.

e) Drumul Tighina – Tiraspol de la sud de calea ferată, lărgit 200 m și pietruit.

7. Armata 4 va începe toate pregătirile pentru atacul liniei Gniliakovo – Dalnik – Limanul Suhoi conform instrucțiunilor domnului general Antonescu.

Șeful Marelui Cartier General
General Alexandru Ioanițiu

În baza acestor documente Ordinul de Operații nr. 40 se completează cu Ordinul de Operații nr. 41.

21. Ordinul de Operații nr. 41 al Armatei 4

1. Armata 4 face toate eforturile pentru a pătrunde odată cu inamicul în poziția Volonovka – Dalnik.

2. Manevra: Corpul 1 armată cu Divizia 14 se va axa pe direcția Col. Petersthal – Tatarca cu efortul între Col. Freudenthal – Col. Iosefsthal.

3. Detașamentul Eftimiu va pătrunde în spațiul dintre Valea Barabei și Limanul Nistrului, acoperind dreapta Diviziei 14. Nu atacă fortificațiile.

4. Maiaki și Franzfeld trebuie cucerite cât mai repede.

5. Divizia 3 poate fi întrebuințată de Corpul 3 armată pentru alimentarea bătăliei între diviziile 11 și 7 infanterie cu direcția Gorodekie.

6. Corpul 5 armată va face toate eforturile pentru a împinge Detașamentul Hagibei viguros spre sud, a ocupa Mihailovka și a ajuta cu artileria prin foc de flanc dreapta Corpului 5 armată și stânga Corpului 3 armată.

Comandantul Armatei 4
General Nicolae Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., A. 4, vol. II, f. 204–208)

22. Extras din lucrarea „Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei“

De la 10 august trupele inamicului (Armata 4-a română – n.a.) au întreprins numeroase atacuri pe întreg frontul de apărare al Armatei Independente Primorsk, încercând să cucerească Odessa din mișcare. Toate aceste atacuri au fost respinse. După 15 august, inamicul a fost forțat să schimbe metodele de luptă pentru învăluirea Odesei.

El a trecut la ofensiva pe întreg frontul spre executarea de lovituri pe flancurile aliniamentelor de apărare, mizând să pătrundă spre oraș dinspre N-E și N-V. Dar și aceste planuri s-au năruit ca urmare a contraloviturilor trupelor sovietice.

Un mare rol în apărarea orașului l-a jucat infanteria marină. Încă de la 8 august, din personalul flotei au fost alcătuite două regimente. Infanteria marină împreună cu unitățile Armatei Primorsk, cu sprijinul de foc al bateriilor de coastă și artileriei navale a adju-decât toate încercările inamicului de a cuceri orașul. Între 15–17 august marinarii, trecând de nenumărate ori la contraatacuri, au scos trupele române din localitatea Buldinka, au încercuit și au nimicit câteva subunități române. Ulterior, pentru completarea unităților trupelor de uscat, spre Odessa s-au mai îndreptat câteva detașamente

formate din personalul navelor flotei Mării Negre. În total, în luptele de la Odessa au luptat 8.000 marinari.

În luptele de pe căile de acces spre Odessa cu trupele de uscat au cooperat și forțele navale ale flotei. Artileria de coastă a bazei maritime militare Odessa a fost inclusă, de asemenea, în sistemul unic general al focului de artilerie de pe frontul de uscat. În același sistem, în caz de necesitate se includea și artileria navală.

Ca rezultat al desprinderii Armatei Primorsk de forțele principale și comandamentele direcției S-V, au apărut greutăți în conducerea armatei, cu aprovizionarea ei și organizarea cooperării cu flota. **La 16 august, comandantul șef al Direcției de S-V s-a adresat Cartierului General cu cererea de a trece în subordinea Armatei Primorsk, comandantului flotei Mării Negre, numindu-l pe comandantul de arme întrunite în calitate de ajutor al comandantului.**

Pe 19 august, Cartierul General a format Raionul de apărare al Odesei, înlocuind în el trupele Armatei Primorsk și ale bazei maritime militare Odessa cu compunerea navală afectată ei. Comandant al raionului de apărare a fost numit comandantul bazei maritime militare Odessa, contraamiralul G.V. Lukov, ca locțiitor al său – comandantul Armatei Primorsk, F.M.G.P. Sofronov, ca membri ai Cosiliului Militar – comisarul de brigadă I.I. Azarov și comisarul de divizie F.H. Veronin.

Flota Mării Negre a primit misiunea să sprijine cu focul de artilerie al bateriilor și navelor de coastă lupta trupelor de uscat, să asigure transportul întăriturilor, armamentului și echipamentului la Odessa și, de asemenea, evacuarea din oraș a răniților, a populației și a bunurilor de preț.

Pentru întărirea apărării, Cartierul General a ordonat să fie utilizate resursele interne ale orașului.

De la 20 august la 15 octombrie 1941, muncitorii Odesei au construit 55 tancuri și au reparat 40 tancuri.

Trupele de uscat ale Raionului de apărare Odessa, incluzând Armata Primorsk și unitățile abia formate de infanterie marină, către 20 august 1941, numărau 34,5 mii luptători și comandanți. Către 27 august, comandantul raionului de apărare dispunea de 249 piese de artilerie (incluzând artileria de coastă). Aviația Armatei Primorsk avea doar un RAV Vânători care număra, către 15 august, 19 avioane, iar la 1 septembrie, după sosirea întăririlor – 40 avioane. Pentru apărarea antiaeriană a Odesei au fost detașate, de asemenea, 3 escadrile ale

aviației de vânători din flota Mării Negre, care erau cazate pe aerodromurile Odesei. Pentru apărarea Odesei de pe mare s-a destinat un detașament al navelor raionului de N-V al Mării Negre.

Încercând să elibereze forțele pentru ofensiva din partea stângă a Ucrainei și de pe direcția Crimeei, **Cartierul General hitlerist i-a cerut comandantului român ca în termenul cel mai scurt să cucerească Odessa. Pentru aceasta, efectivele românești au ajuns la 18 divizii, ceea ce asigura inamicului o superioritate de 5 ori în fața garnizoanei Odessa.**

În decurs de o lună militarii sovietici, respingând atacurile furibunde ale cotropitorilor, le-au produs pierderi însemnate și i-au oprit pe aliniamentul principal de apărare la 8–15 km de oraș. În aceste lupte, trupele noastre de uscat au fost sprijinite de artileria a 27 nave ale flotei Mării Negre. Un mare ajutor au acordat unitățile terestre, de asemenea, aviația. Piloții flotei și ai Armatei Primorsk executau zilnic până la 100 și mai mult de raiduri. Numai R.Av.Vn.69 de la începutul războiului până la 3 septembrie a executat cca. 2.000 raiduri pentru lovirea trupelor inamice pe câmpul de luptă.

Și totuși, inamicul avea o superioritate prea mare în forțe. Unitățile raionului de apărare au fost forțate să se retragă. **Deși, încercarea trupelor române de a pătrunde dinspre N-E spre Odessa nu a reușit, o oarecare înaintare a lor pe această direcție le-a permis să execute foc de artilerie asupra orașului și portului și, de asemenea, să tragă în navele noastre care treceau la 4–5 mile de linia de coastă.**

(Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei, vol. II, Moscova, 1961, p. 47–48)

23.1. 23 august 1941, orele 12.00. ORDINUL DE LUPTĂ NR. 0026 AL DIVIZIEI 25 INFANTERIE DALNIK (SUD)

Harta: 1 : 100.000

1. Aduc la cunoștință ordinul de luptă nr. 0019 din 22 august 1941 al Statului Major al Armatei de Coastă „Comunicarea pentru executarea necondiționată a ordinului nr. 0406 al comandantului suprem al Frontului de sud-vest, general Budionai, mareșal al Uniunii Sovietice“

„Ordon încă o dată de a nu părăsi Odessa și de a apăra cu orice preț pozițiile ocupate. Consiliul de Război al Armatei de Coastă răspunde cu capul de executarea acestui ordin.

Flota din Marea Neagră vă va sprijini din orice punct de vedere. Pretindeți executarea hotărâtă a ordinului nr. 270 al comisarului poporului pentru apărarea țării, U.R.S.S.

Luați comanda forțelor înarmate 0406 Budionai”.

Ordinul mareșalului Budionai trebuie comunicat tuturor comandamentelor, trupelor și serviciilor, inclusiv comandanților de companie, baterii, detașamente de cavalerie.

Comandantul Suprem al Armatei de Coastă
General de divizie Sofronov

2. Ordinul nr. 0046 al mareșalului Uniunii Sovietice Budionai trebuie comunicat comandanților și comisarilor.

„Odessa trebuie menținută cu orice preț. Cine se retrage, va fi împușcat”.

Comandantul Diviziei 25 infanterie
General Petrov

23. 25 august 1941 Directiva Operativă a Marelui Cartier General nr. 1.335 pentru Armata 4

I. Inamicul înfrânt face ultimele eforturi pentru apărarea regiunii Odessa.

II. Armata 4 reia atacul în ziua de 28 august, cu efortul la cele două aripi.

1. Corpul 11 armată atacă cu diviziile 8 și 14, sprijinit de 3 divizioane de artilerie, 5 divizioane de artilerie grea și batalionul de asalt german.

Direcția de atac: Freudenthal – Odessa; va fi flancat pe dreapta de detașamentul colonel Eftimescu.

2. Corpul 1 armată atacă cu Divizia 21, sprijinit de 2 divizioane artilerie și 1 divizion artilerie grea, în strânsă legătură cu stânga Corpului 11 armată.

Va lăsa pe restul frontului 3 baterii mitraliere, 1 divizion artilerie și 1–2 baterii din Divizia 1 grăniceri, iar rezerva înapoia stângii.

3. Corpul 4 armată atacă cu diviziile 5 și 6, sprijinite de 5 divizioane artilerie grea în direcția generală Gorocechie – Odessa, flancând atacul pe stânga cu Divizia 11 infanterie.

4. Până la dazlânțuirea atacului general, Detașamentul Hagibei și Corpul 5 armată vor continua atacul cu toată vigoarea, pentru a respinge ultimele rezistențe ale inamicului din față și a-l arunca în mare.

5. Rezerve:

– Divizia 1 gardă înapoia dreptei Corpului 11 armată;

– Divizia 1 grăniceri înapoia Corpului 1 armată;

– Corpul 3 armată (diviziile 3 și 7) înapoia dreptei Corpului 4 armată.

Vor fi în măsură a continua efortul sau a trece la exploatare.

III. Aviația va continua:

– Acțiunea de distrugere a aviației inamice;

– Acoperirea frontului pentru a asigura regrouparea forțelor și instalarea dispozitivului de atac;

– Bombardarea aglomerărilor de trupe și coloane inamice.

IV. Se vor lua cele mai intense măsuri pentru completarea cu muniție și C.L. etc., a bazelor de aprovizionare de la sud Katarjii, Strasburg și Corcmaz Plonca și evacuarea răniților.

Comandantul de Căpetenie,
mareșal al României și Conducător al Statului,
Ion Antonescu

(Arh. M.Ap.N., J.O. A. 4, partea a II-a, f. 240)

24. 26 August 1941. Telegrama trimisă dlui Mareșal Ion Antonescu de către dl general de C.A. Iosif Iacobici, Ministrul Apărării Naționale

Domnului mareșal Ion Antonescu

Ostașii Armatei de uscat, ai aerului și marinei vă roagă să primiți respectuoase felicitări pentru înălțarea la demnitatea cea mai înaltă a

ierarhiei militare și cu noua distincție ce MAIESTATEA SA REGELE a binevoit a vă acorda, decorându-vă cu ordinul „Mihai Viteazul” cls. I.

Această dublă înălțare, încoronând rezultatele străduinței obținute de Comandantul nostru de Căpetenie în actualul război, ne umple inimile de bucurie și ne dă siguranța împlinirii tuturor idealurilor scumpe nouă.

Ostașii sunt mândri de Comandantul lor de Căpetenie și în modul cel mai respectuos vă asigură că vor lupta cu tot devotamentul oriunde și oricând pentru Țară, Tron și Conducător.

Ministrul Apărării Naționale,
General C.A. adj. I. Iacobici

(„Curentul”, an XIV, nr. 4.859, 26 august 1941)

25. 28 August 1941 Ordinul de Operații nr. 44 al comandantului Armatei 4 română

1. Inamicul a dus astăzi pe tot frontul, rezistență îndârjită.

Corpul 11 armată a înaintat cu stânga circa 2 km și a cucerit cu centrul platoul cota 80.

Corpul 4 armată a ocupat în întregime și a depășit cu dreapta obiectivul 1 înaintând circa 3 km de la baza de plecare.

Corpul 1 armată a însoțit cu ambele aripi progresiunea aripilor interioare ale corpurilor 11 și 4 armată.

2. Armata 4 continuă mâine atacul cu aceeași idee operativă.

3. Corpul 11 armată deplasează inițial efortul către stânga. Profitând de înaintarea Diviziei 21, va trece prin sectorul acesteia forțele Diviziei 8. Aceasta din urmă va fixa cu dreapta forțele din fața sa și va manevra rezistențele din fața drepte și centrului cu forțele trecute în sectorul Diviziei 21.

Această manevră va trebui să fie puternic sprijinită frontal și protejată cu mult foc de artilerie, plasat în regiunea Vakarjani și în regiunea cotei.

După degajarea Diviziei 8, Corpul 11 armată va putea reveni la direcția sa inițială de efort.

4. Corpurile 1, 4 și 5 armată, continuă operațiunea în ideea operativă dată prin Ordinul de Operații nr. 43.

5. Toate corpurile de armată vor raporta până la 29 august ora 1.00, fără întârziere, ora începerii atacului pentru a se putea asigura protecția aeriană.

6. Aviația asigură continuare misiunilor date prin Ordinul de Operații nr. 37.894, dând prioritate în ordinea de urgență a sectoarelor:

a) Corpul 11 armată

b) Corpul 4 armată.

Comandantul Armatei 4
General N. Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., A. 4, P. II, p. 260)

26. 29 August 1941 O zi de glorie pentru aviația românească

30 avioane inamice doborâte într-o singură zi

Comunicatul nr. 8 din 29 august 1941

Cartierul general al comandamentului frontului româno-german comunică:

De trei săptămâni, aviația și apărarea noastră antiaeriană duc zilnic, în condițiuni extrem de grele, o luptă de exterminare cu aviația inamică, întreprinzătoare și foarte îndrăzneță, atât în lupta aeriană, cât și în atacul trupelor terestre.

În toate aceste lupte, aviația și apărarea noastră antiaeriană au ieșit învingătoare. Zilnic au doborât, într-o strânsă și frățească colaborare, între 5 și 10 avioane inamice, în majoritatea cazurilor neavând nici o pierdere.

Ieri a fost a zi de glorie pentru aeronautică. S-au doborât peste 30 avioane inamice. Am pierdut numai două avioane.

S-au distins flotila 1 și 3 vânătoare, gruparea 2 a.c.a.

Patria și armata le aduc mulțumirile lor recunoscătoare.

(„Curentul”, XIV, nr. 4864, 31 august 1941)

**27. 31 August 1941. Citarea prin Ordin de zi
pe Armata 4 a unor mari unități
Ordin de zi nr. 12**

În cursul zilei de 29 august 1941, Divizia 15, dând lupte grele contra inamicului, de multe ori chiar la baionete, a reușit să zdrobească trupele acestuia și să atingă litoralul, între Limanul Bol. Adjalâk și pădurea 2 km est Marievka.

Pentru vrednicia și vitejia de care a dat dovadă Divizia 15, se citează prin ordin de zi pe Armata 4.

Comandantul Armatei 4
General N. Ciupercă

28. 31 August 1941. Ordin de zi nr. 13 al Armatei 4

După trei zile de lupte grele, rezistența inamicului a fost pătrunsă astăzi, 31 august, pe mai multe direcții importante și trupele Armatei 4 au înaintat către Odessa pe o adâncime de 5-6 km, într-o zonă apărată pas cu pas și întărită.

În cursul acestor acțiuni s-au distins în special Corpul 11 armată cu diviziile 8, 14 și 21, precum și Divizia 7 din Corpul 3 armată.

Citez prin Ordin de zi pe Armata 4, Corpul 11 armată, diviziile 8, 14, 21 și 7. Acest ordin se va citi la toate trupele și serviciile armatei.

Comandantul Armatei 4
General N. Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., A 4, partea 2-a, f. 276)

29. 4 Septembrie 1941. Memoriu Operativ al Armatei 4

Comandantul Armatei 4, generalul N. Ciupercă a înaintat Marelui Cartier General un „Memoriu Operativ” prin care analizează situația armatei și solicită remanierea dispozitivului pentru ofensivă și aprobarea unei singure direcții de efort.

Memoriu Operativ

I. Situația la data de 4 septembrie 1941 prezintă două trăsături caracteristice:

a) Aproape toate diviziile noastre din eșalonul 1 se găsesc la limita posibilităților lor ofensive: limita morală și fizică. Diviziile din linia a 2-a au nevoie încă de câteva zile pentru a-și completa efectivele, dar nu vor fi încă complet închegate.

b) Inamicul pare că profită din belșug de libertatea mării pentru a întârzi apărarea Odesei.

Consecința acestei situații este că înaintarea noastră este extrem de înceată, cu sacrificii disproporționate și nu este de natură să ne apropie în scurt timp de obiectivul nostru operativ: Odessa. Trebuie să facem o ultimă efortare pentru a da operațiunilor cursul dorit.

Față de această situație, există după părerea noastră o singură posibilitate pentru ca să ieșim din impasul în care se găsește Armata 4.

Soluționarea aceasta cuprinde două operațiuni pe care le expunem succesiv: 1. Prima operațiune este reorganizarea repede a 6 (șase) divizii, pentru reluarea atacului și ducerea lui până la obiectivul Odessa. Numărul de divizii apreciat ca necesar va rezulta din studiul atacului care urmează mai jos.

2. A doua operațiune, atacul propriu-zis, adică:

a) Gruparea dispozitivului;

b) Realizarea atacului.

II. Realizarea dispozitivului de atac

Considerăm ca cele mai apte divizii pentru atac: diviziile 3, 6, 7, 14, 21 și gardă. Aceste divizii au părți din infanteria lor descompletată.

Pentru reorganizarea totală vrem să întrebuițăm, în afară de mijloacele primite până acum, elemente din întăririle armatei și anume: pentru Divizia 3, un regiment din Divizia 5; pentru Divizia 7 un regiment din divizia grăniceri; pentru Divizia 14, Regimentul 11 roșiori din Brigada 7 cavalerie; pentru Divizia 6 un regiment din divizia 8. Diviziile 21 și gardă sunt aproape complete.

Cum marile unități au nevoie numai de infanterie pentru reorganizarea lor, această mică măsură readuce imediat diviziile de atac aproape la capacitatea lor operativă normală. Ea prezintă marele avantaj că elementele introduse în organica diviziilor de atac sunt elemente antrenate.

Apreciem necesare circa 6 zile pentru ca cele 6 divizii de atac să fie în măsură să opereze.

Diviziile care au cedat din infanteria lor, vor rămâne pe frontul pasiv al armatei cu misiuni defensive.

III. Atacul

Există posibilitatea de a întrerupe atacul prin una din cele două spturi existente în pozițiile fortificate Gniliakovo – Suhoi Liman.

Atacul prin spărtura de la nord:

a) Prezintă avantajul că se plasează exact pe axul comunicației armatei și în consecință se poate realiza în siguranță. Al doilea avantaj, mai mult aparent, este că două din cele șase divizii de atac se găsesc deja în dispozitiv.

b) Prezintă încă dezavantaje de ordin tactic:

– pare că reorganizările inamice de aici sunt mult mai puternice decât cele de la sud (de aceea credem că rezistența inamicului la sud a fost mult mai agresivă);

– odată pătrunse aceste organizațiuni, înaintarea spre Odessa se face defilând cu stânga în lungul localităților situate pe litoralul de vest al Limanului Hagibei, care constituie o amenințare permanentă;

– în același timp, după pătrundere, vom avea de parcurs 10–12 km pentru a aborda orașul. Atacul prin spărtura de la sud prezintă avantajul că:

– are de pătruns organizațiuni, probabil mai slabe ca în nord;

– are efecte mai decisive și mai imediate, căci după o pătrundere de circa 5 km ne pune în contact cu orașul.

Are dezavantajul că dispozitivul de atac se plasează la extrema dreaptă a armatei, deci excentric față de liniile ei de comunicații, acest dispozitiv se remediază însă dacă alcătuim un dispozitiv defensiv serios între sectorul atacului și Limanul Hagibei.

Comparând cele două direcții de atac, găsesc ca argument hotărâtor pe acela că atacul de la sud este într-adevăr un atac decisiv și dau acestei direcții preferință.

Axul atacului poate fi: Poligonul pentru aruncarea bombelor, 1 km nord ferma Bongorskaia, apoi peste Tatarka către Odessa.

Dispozitivul de atac: la stânga axului de atac, un corp de armată, pe un front de 4 km cu două divizii în linia I și o divizie în linia a II-a.

Sprijinul atacului: patru artilerii divizionare și 8 divizioane artilerie grea. La dreapta axului de atac, un Corp de armată cu 3 divizii

eșalonate în adâncime. La ambele corpuri de armată, toate batalioanele de asalt ale armatei intră la diviziile din linia I.

Credem că acest dispozitiv va pătrunde până la Odessa într-un timp foarte scurt.

Dispozitivul de atac este asigurat:

a) La nord, prin: diviziile 11, 5, 8, grâncieri și baterii de mitraliere, a căror misiune va fi să păstreze linia: Palijova, Berezeni, H. Vakarjani, Hutor Dalnițki, deci efortul apărării la dreapta.

b) La sud, prin: eşalonarea corpurilor de armată din dreapta prin brigăzile 7 și 9 cavalerie (Brigada 9 cavalerie adusă de la aripa stângă a armatei), Detașamentul col. Eftimiu. Această grupare va constitui flancgarda care se va deplasa pe măsura programului atacului în regiunea: Neuburg, Alexandrogilf.

Realizarea dispozitivului: Se face în același timp cu reorganizarea marilor unități și în orice caz timp mai puțin decât această reorganizare.

IV. În timpul pregătirii atacului armata va păstra pe tot frontul o atitudine defensivă pe care o cred preferabilă atacurilor parțiale și fragmentare pe care le facem în prezent cu mari unități incapabile de un efort, căci aceste atacuri ne vor face să pierdem tot atâta vreme, însă fără un rezultat decisiv și cu pierderea inutilă de sânge.

V. Rog să ni se dea aprobarea pentru realizarea cât mai grabnică a propunerilor din acest memoriu. Am convingerea că numai o concentrare de mijloace de felul acesta va îngădui armatei să realizeze scopul operativ care i-a fost încredințat la data de 8 august 1941.

Comandantul Armatei 4
General N. Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., A 4, partea 2-a, f...)

30. 5 Septembrie 1941

Marele Cartier General

Rezoluția marelui Ion Antonescu la Memoriul Operativ din 4 septembrie al comandantului Armatei 4

La ora 12.50 s-a primit răspunsul Comandamentului de Căpetenie al Armatei la Memoriul Operativ înaintat la 4. IX. 1941. Acest răspuns are următorul cuprins:

Domnul Mareșal Antonescu, luând cunoștință de Memoriul Operativ al Vrancei nr. 38.589/4 septembrie 1941, ordonă următoarele:

1. Reorganizarea propusă nu schimbă deloc valoarea combativă a Armatei 4. În schimb va produce o confuzie care va duce sigur la înfrângere. În loc să regroupăm forțele le disociem și mai rău, în loc să le întărim le slăbim, făcând astfel jocul inamicului.

2. Soluția de a se ataca pe o singură direcție cu un grup de șase divizii prin una din cele două părți are dezavantajul că permite apărării să concentreze rezistența reacțiilor ofensive, rezervele și toată aviația asupra atacului principal, iar pe de altă parte spațiul de pătrundere, pe oricare din cele două porțițe, este prea mic pentru cele șase divizii cu artileria suplimentară ce li s-ar da.

3. Ideea de a concentra aproape tot pe un spațiu restrâns și a rămâne cu forțe foarte puține pe restul frontului este riscantă dacă inamicul încearcă o contramanevră. Acest risc este și mai mare când atacul principal se dă pe la sud.

4. Domnul Mareșal Antonescu ordonă să se execute dispozițiile date în ultima Directivă Operativă, adică Directiva Operativă nr. 1.548 din 4 septembrie 1941.

În același timp, să se ia măsuri a se face puternic față contra unui eventual atac inamic asupra dreptei armatei, în care scop Divizia 21 și la nevoie Divizia 6 trebuie să fie în măsură să contraatace viguros.

5. Înainte de a începe ofensiva prin cele două porți este necesar să se curețe calea ferată de la vest de Gniliakovo și să se suprimă intrândul pe care frontul inamic îl face la vest de Dalnik, în scopul de a scurta frontul și a putea avea siguranța operațiunilor următoare.

După ce aceste operațiuni vor fi terminate și înainte de a se trece la ofensiva generală, se va da trupelor un repaus de câteva zile pentru regrouparea forțelor și terminarea reorganizării unităților.

Șeful Marelui Cartier General
General Alexandru Ioanițiu

Nr. 1.564/5. IX. 1941

(Arh. M.Ap.N., J.O. M.C.G., partea a 2-a, f. 419)

31. 6 Septembrie 1941.

**Nota șefului Marelui Cartier General,
generalul Alexandru Ioanițiu, privind concluziile
rezultate din expunerea făcută de generalul Hauffe
în zilele de 3 și 5 septembrie asupra situației
de la Odessa**

I. **Forțele sovietice** nu pot fi evaluate în mari unități. Au fost identificate 3–4 comandamente de mari unități (95, 25, 1 Cavalerie, 1 Apărare Odessa), dar în aceste mari unități sunt înglobate un amestec de unități numeroase, care au constituit cele 4 divizii și 1 brigadă fortificații pe Nistrul inferior și la care s-au adăugat unități improvizate în regiunea Odessa, sau aduse pe mare din alte regiuni. Din informațiile pe care le avem, ar rezulta că forțele inamicului din fața Armatei 4 ar fi:

- cca. 50 batalioane regulate, unele cu efective reduse;
- 20–30 batalioane organizate ad-hoc;
- 4 regimente cavalerie cu efective reduse;
- cca. 7–8 regimente artilerie ușoară și 2 regimente artilerie

grea.

Unitățile de infanterie dispun de un puternic armament. Cu tot începutul de dezorganizare observat în ultimul timp, infanteria rusă luptă încă cu îndârjire.

Din cauza lipsei unei coeziuni organice, valoarea ofensivă a trupelor sovietice este redusă, dar cea de apărare este încă mare.

Defensiva se sprijină pe organizări pasagere, abil organizate, iar zona proprie unei apărări îndelungate.

Odessa în împrejurimile ei formează o puternică citadelă, pe care sovietele au organizat-o puternic pentru a rezista cât mai mult posibil. Marea și portul Odessa permit forțelor să alimenteze bătlia atât cât va fi posibil.

În ultimul timp, începând de la 25–28 august, sunt informații sigure că au fost transportați la Odessa cca. 6.000–7.000 oameni.

II. Situația Armatei 4

De la trecerea Prutului până astăzi, timp de 2 luni de zile, Armata 4 este în operațiuni ofensive continue, aproape fără repaus, în cele 2 scurte opriri de 3–4 zile, unitățile trebuind să execute marșuri și deplasarea pentru regroupare.

Unitățile armatei au făcut de la Prut până la frontul actual între 300–500 km, la care trebuie adăugate marșurile pentru regrouparea de forțe, încă cel puțin 100 km în medie.

Începând de la linia Paliova – Vigoda – Beliaevka, operațiunile au luat caracterul unui război de poziție contra unui inamic bine organizat, care dispune de un puternic armament și se apără cu îndârjire.

Din această cauză pierderile Armatei 4 au crescut în ultimele zile în mod vertiginos.

Între 18 august și 3 septembrie s-au pierdut 1.409 ofițeri, 371 subofițeri și 35.714 trupă (morți, răniți și dispăruți), adică 30% din efectivul infanteriei. Sunt unități care au pierdut 60–70% din efective. Completările nu pot urma ritmul operațiunilor din cauza dificultăților de transport (o singură cale ferată comună și cu Armata 11 germană). Capacitatea de luptă a marilor unități nu poate fi întreținută la nivelul de până acum pentru că oamenii sosiți nu sunt bine instruiți, iar mari unități nu au timpul necesar să reorganizeze unitățile.

Căile ferate (7 trenuri pe zi) și mijloace auto insuficiente...

III. Comandamentul de Căpetenie Român este hotărât să ducă până la sfârșit bătălia Odessei.

În ziua de 3 septembrie a ordonat mobilizare ultimelor 7 divizii din interior care se termină la 10 septembrie.

Prima divizie nu va putea sosi în zona Armatei 4 înainte de 18–20 septembrie. A opri operațiunile Armatei 4 până la această dată, înseamnă a da inamicului posibilitatea de a se întări. Dar nici continuarea operațiunilor în condițiile actuale nu poate duce la un succes sigur.

1. În primul rând, este necesar a răpi inamicului libertatea de a aduce noi forțe la Odessa, ceea ce nu se poate realiza decât prin atacul cu Stuka a vaselor inamice care vin și se duc la Odessa. Acest atac trebuie în continuare susținut.

Aviația noastră nu poate să o facă, neavând avioane pentru atacul navelor. În luptele aeriene de până acum am doborât de 3–4 ori mai multe avioane decât cele pe care le-am pierdut sau au devenit indisponibile, însă în timp ce inamicul poate duce zilnic noi escadrole, aviația noastră nu poate înlocui pierderile avute.

Și din acest punct de vedere al aviației de vânătoare, un ajutor german este așadar necesar, căci orice ofensivă are nevoie de supremația aeriană.

2. Înainte de a începe ofensiva pentru străpungerea poziției generale Gniliakovo – Dalnik, este necesar ca operațiunile să fie oprite

timp de 3–4 zile pentru a se regrupa forțele și mai ales pentru a li se da timp să primească completările de efective și să reorganizeze unitățile.

3. Operațiunile Armatei 4 de la începutul campaniei s-au desfășurat toate în avantajul nostru, chiar ultima ofensivă de la 18 august, când rezistența inamică a fost din ce în ce mai puternică, a obținut rezultatele pozitive și anume o înaintare între 20–30 km printr-o zonă destul de întărită și contra unui inamic destul de dârz.

În ultimele zile, operațiunile au mers din ce în ce mai greu, iar pierderile au devenit din ce în ce mai mari.

În fața acestei realități, care nu poate fi contestată oricare ar fi cauzele, trebuie să ne gândim că am putea ajunge la un moment dat să ne istovim puterile ofensive, cu atât mai mult cu cât apărarea inamică pare a fi cu atât mai puternică cu cât ne apropiem de Odessa, iar întăririle primite de inamic, după informațiile primite continuă cu regularitate.

În afară de aceasta, armata noastră nu este special dotată și întreținută pentru a străpunge rezistențele solid organizate.

Un ajutor din partea armatei germane devine dar necesar. Acest ajutor poate fi dat sub forma a 4–5 batalioane de asalt care să opereze în cadrul diviziilor din linia I din zona de efort. Aceste bătălii vor fi și mai mari pentru străpungerea ultimelor organizațiuni inamice și ocuparea orașului Odessa.

Comandamentul Român a renunțat la ajutorul unei divizii germane care îi fusese propus, în dorința de a duce singur la capăt operațiunile pentru cucerirea Odessei și a nu imobiliza forțele germane în această parte atât timp cât ele erau necesare pentru continuarea operațiilor spre est.

Nu renunțăm de a duce operațiile până la capăt și nu ne gândim să menajăm forțele și să reducem sacrificiile, așa cum nu am stat o clipă la îndoială cu tot ce s-a cerut de la începutul campaniei până acum ca contribuție românească la războiul în curs.

Însă nu trebuie să ascundem riscul pe care-l avem ca operațiunile din jurul Odessei să meargă din ce în ce mai încet și poate chiar să stagneze, ceea ce ar fi în dezavantajul acestui front.

6 septembrie 1941

Șeful Marelui Cartier General
General Alexandru Ioanițiu

(Arh. M.Ap.N., Fond Microfilme, P II 1 2711, c. 829–833)

32. 9 septembrie 1941. Ordin de zi al Armatei 4

Pentru modul eroic în care și-a dat sfârșitul, colonelul Nasta Andrei și căpitanul Chirițescu Gheorghe, din Divizia 21 infanterie, s-a dat următorul Ordin de zi al Armatei 4

Ordin de zi nr. 21 / 9 septembrie 1941

În după-amiaza zilei de 31 august 1941, în luptele pentru cucerirea Odesei, situația pe frontul Diviziei 21 devenind critică, comandantul diviziei trimite pe colonelul Nasta Andrei și căpitanul Chirițescu Gheorghe, ambii din statul major al Diviziei 21, să-l informeze și să amplaseze în vederea unor noi acțiuni Batalionul 21 asalt.

Colonelul Nasta Andrei, însoțit de căpitanul Chirițescu Gheorghe, după ce au amplasat Batalionul 21 asalt, au trecut în flancul stâng al diviziei, luând măsuri pentru siguranța flancului și reluarea atacului Regimentului 24 infanterie.

Trecând la flancul drept al diviziei, unde atacul Regimentului 12 dorobanți fusese oprit, periclitând astfel stânga Diviziei 8, a luat imediat măsuri pentru continuarea atacului, conducând personal tragerile de artilerie.

Din cauza focurilor inamice extrem de puternice, atacul a fost oprit și trupa Regimentului 17 dorobanți a început să cedeze. În această situație, colonelul Nasta Andrei, însoțit de căpitanul Chirițescu Gheorghe, ia personal conducerea trupei pentru a o duce la obiectivul care-l atinsese.

Pe timpul acestui atac, ambii ofițeri cad pe rând răpuși de gloanțele dușmane.

Trupa, văzând moartea eroică a celor doi bravi ofițeri, se îmbărbătează să recâștige terenul pierdut.

Comandantul Armatei 4,
General Nicolae Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., partea a II-a)

33. 9 Septembrie 1941. Ordin de zi al Armatei 4

Pentru faptele de arme ale col. Halunga Raul, comandantul Regimentului 10 vânători, s-au dat ordinele de zi de mai jos

Ordin de zi nr. 22 / 9 septembrie 1941

În timpul luptelor pentru fortarea Prutului, colonelul Halunga Raul, comandantul Regimentului 10 vânători, a condus regimentul de la batalioanele din linia I, îmbărbătând ofițerii și trupa.

Prin curajul său personal în linia de foc, s-a impus ofițerilor, subofițerilor și trupei, deschizând calea peste Prut a întregului Corp 3 armată.

Ulterior, în Basarabia și Ucraina a luat parte la luptele de la Buldinovka (Limanul Adjalniski) comandând eroic un batalion din Regimentul 10 vânători cu unitățile de cavalerie descălecate, cauzând inamicului pierderi foarte mari.

În ziua de 22 august 1941, fiind trimis să restabilească o situație critică și să ia comanda unui detașament compus din infanterie și cavalerie, cade vitejește sfârșit de un obuz, la cota 59 sud-vest Bujalâk (Ucraina) la atacul Odesei.

Pentru faptele de arme de care a dat dovadă acest ofițer, ORDON:
Citarea prin ordin de zi pe Armata 4 a colonelului Halunga Raul, comandant al Regimentului 10 vânători.

Comandantul Armatei 4,
General Nicolae Ciupercă

33. 9 Septembrie 1941. Ordin de zi al Armatei 4

Ordin de zi nr. 14 din 9 septembrie 1941, dat de comandantul Armatei 4, general de corp de armată Nicolae Ciupercă cu ocazia predării comenzii

Dragi ostași ai Armatei 4!

V-am făgăduit la intrarea noastră în război că vă voi da puțină să ștergeți urmele înjosirii pe care dușmanul secular al Neamului

Românesc o făcuse Oștirea anul trecut și să răscumpărăm pământul sfânt al lui Ștefan cel Mare, Basarabia Română.

După sângeroase lupte, suntem stăpânii Basarabiei. Nu vom putea stăpâni însă cu adevărat frumos și roditor pământ până ce dușmanul nu va fi îngenuncheat.

La porțile Odessei, sunteți acum numai la un pas de acest țel! Țara și Neamul cere de la voi să faceți ultima efortare pentru a sfârâma porțile Odessei și zdrobi pe înverșunatul nostru dușman.

Împrejurările fac să nu vă pot întovărăși și pe această ultimă a voastră stăruință.

Plecând din fruntea voastră, mă închin cu cucernicie la memoria sfântă a celor care și-au jertfit viața pentru marea și scumpa noastră cauză și vă mulțumesc din tot sufletul, de la soldat la general, pentru devotamentul cu care m-ați ascultat și urmat.

Înainte cu Dumnezeu, ostași ai Armatei 4!

Dreptatea este cu noi.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată Nicolae Ciupercă

(Arh. M.Ap.N., J.O., M.C.G., partea a II-a, f. 10)

34. 9 Septembrie 1941. Armata 4

Noul comandant al Armatei 4, general adjutant Iosif Iacobici, emite Ordinul de zi nr. 16 din 9 septembrie 1941

Luând astăzi, 9 septembrie 1941, ora 15.00, comanda Vrancei (Armata 4) aduc salutul meu camaraderesc tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupe.

Contând în valoarea comandanților și în devotamentul trupe, am convingerea că Armata 4 își va îndeplini în curând misiunea care i-a fost încredințată și de care este strâns legată onoarea oștirii române.

General de corp de armată adjutant
Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., M.C.G., partea a II-a, f. 11)

35. 16 Septembrie 1941. Ordin de zi nr. 27 al Armatei 4

Ca rezultat al atacurilor victorioase, duse de centrul Armatei în zilele de 12, 13 și 15 septembrie 1941, Armata a obținut un succes foarte însemnat, cauzând inamicului pierderi foarte grele, făcându-se peste 3.000 prizonieri și capturând mai mult material, putând astfel să ocupe cu dreapta ei, în ultimele 20 de ore, aproape întreaga regiune întinsă între Limanul Nistrului, Lacul Suhoi și Marea Neagră.

Mulțumesc tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupe pentru eforturile depuse.

Trebuie să ne așteptăm că inamicul, sprijinit de organizațiuni tari, va face mari eforturi pentru a ne bara drumul spre Odessa.

Organizațiunile lui nu-i vor putea fi însă de nici un folos, căci vitejia infanteristului și puterea artileristului român, verificată în luptele din zilele trecute, vor ști să zdruncine pe apărători, ce deja se află într-o situație foarte grea.

Înainte deci la Odessa!

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

36. 17 septembrie 1941. Moartea într-un accident stupid de aviație a șefului Marelui Cartier General, generalul de corp de armată Alexandru Ioanițiu

La ora 16.00, pe aeroportul Baden (Transnistria) au aterizat domnii Mareșal Ion Antonescu, Comandantul de Căpetenie al Armatei, și generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Cartier General, veniți să facă obișnuita vizită a frontului.

După aterizare, generalul Ioanițiu, din nebagare de seamă, s-a apropiat prea mult de elice, care l-a lovit la cap. Lovitura a fost atât de puternică încât generalul Ioanițiu a fost trântit la pământ, cu capul spart.

Medicii veniți în grabă la locul accidentului au făcut eforturi uriașe spre a-l readuce în simțire, însă toate încercările au fost zadarnice.

După circa 45 minute – timp în care nu și-a recăpătat deloc cunoștința – s-a stins din viață cel care a fost șeful Marelui Cartier General, generalul Alexandru Ioanițiu.

La orele 17.20, un avion transportând rămășițele sale pământești, a decolat zburând spre Tighina.

(Arh. M.Ap.N., J.O., M.C.G., partea a II-a, f. 60)

37. Înfăptuirile guvernării de un an

a Mareșalului Ion Antonescu

(6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1941)

Opera de reconstrucție morală și materială a noii Româнии într-un an de guvernare a Mareșalului Antonescu

(Expunerea făcută la radio de dl profesor Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri.)

Ceea ce stăpânește, hotărât, opera de un an a Mareșalului Antonescu și a guvernării sale este: reînnoirea prestigiului Monarhiei și marea împlinire națională a dezrobirii românești de la Răsărit.

Reînnoirea prestigiului Monarhiei

Din primul ceas al guvernării sale, mareșalul Antonescu a fost preocupat să dea Monarhiei noi temeieri de viață, prin întoarcerea la tradiția demnă și sobră, care i-a făcut altădată strălucire.

Domnia Regelui Mihai I capătă astăzi o semnificație istorică nu numai pentru că a înfăptuit reîntregirea de hotare, dar pentru că reprezintă o monarhie curată, tânără și în care Neamul își pune nădejdea, ștergând toate amintirile întunecate ale trecutului.

Recăștigarea drepturilor la Răsărit

În popas de un an, Mareșalul Antonescu a întors drumul prăbușitor al Națiunii și ne-a recăștigat drepturile la Răsărit.

România izolată, părăsită, neînțeleasă, cu granițele sfinte prăbușite, în pragul guvernării Mareșalului, cu valuri de refugiați și cu Români risipiți peste granițe sub suveranități străine, își trăiește azi, prin dezrobirea Basarabiei și Bucovinei, o mare împlinire națională.

Mareșalul Antonescu a unit spiritul realist în politica externă prin legarea României de Germania și Italia și adeziunea la Pactul Tripartit, de voința de luptă și de jertfă a bravei noastre Armate și a

folosit cel dintâi moment istoric pentru drepturile românești și pentru civilizația Europei, pentru ca să putem recăștiga, prin luptă dreaptă, pământurile de la Răsărit, dezrobindu-le.

Politica externă a Mareșalului Antonescu a făcut ca România să-și câștige în popas de un an nu numai drepturile teritoriale din Răsărit, dar un prestigiu sobru, care stă azi temelie în sud-estul Europei, în războiul sfânt împotriva bolșevismului și în zidirea viitoarei Europe.

Populația refugiată din teritoriile frânte în 1940 a primit sprijinul statului, prin ajutoare în bani și profesionale, arendări de bunuri, acordări de credite și alte măsuri juridice.

Au fost ajutați 234.714 refugiați. S-au destinat refugiaților: 163.181 hectare teren arabil; 14 fabrici agricole; 227 mori și altele.

Avocații, medicii și funcționarii refugiați au fost plasați. S-au dat ajutoare în bani de peste 180 milioane lei numai prin Subsecretariatul refugiaților, pe lângă ajutoarele date de Ministere și Instituții. Astfel, numai Ministerul de Interne a alocat un fond de 50 milioane lei, pentru funcționarii refugiați.

Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale, Crucea Roșie, Cercul Basarabenilor și alte organe de inițiativă particulară au distribuit sub diferite forme ajutoare populației refugiate.

Astfel, guvernul regal român a făcut totul pentru a îmblânzi dureroasele consecințe ale frângerii granițelor noastre din 1940.

Relațiile economice internaționale și acordul economic cu Germania

Cu toate greutățile economice de război, România a continuat exportul său, asigurând astfel, nu numai o balanță comercială activă, dar și o poziție economică sănătoasă pe plan internațional.

La 4 decembrie 1940, România a încheiat un acord economic cu Germania, organizând credite considerabile cu o dobândă minimă.

Următor acestui acord, s-au comandat în Germania unelte agricole în valoare de 32 miliarde lei.

Exportăm în Italia, avem raporturi comerciale cu Bulgaria, Finlanda, Elveția, Turcia, Japonia.

Judecata moralizatoare a trecutului

Ceea ce stăpânește opera mareșalului Antonescu din primele ceasuri ale înfăptuirii este voința neiertătoare de a aduce asupra

trecutului vinovat nu judecata răzbunării, ci sfatul neiertător al pedepsei moralizatoare.

Controlul averii demnitarilor, trimiterea în judecată și cercetarea obligațiilor statului pentru revizuirea și anularea tuturor contractelor oneroase, anchetarea tuturor actelor de dezonoare din viața publică românească, au adus statului reparațiunea justă a unor prejudecăți suferite, iar societății românești valoarea educativă a sancțiunilor drepte.

Astfel, pentru a nu lua decât exemplele cele mai lămuritoare, Comisiunea de Anchetă a portofoliului putred al Băncii Naționale a constatat un prejudiciu de 1.383.475.285 lei, izbutind să aducă în patrimoniul statului o parte din această sumă și deschizând acțiuni de recuperare pentru celelalte sume.

Comisiunea pentru controlul contractelor oneroase a anulat și a revizuit numeroase contracte ferind statul de prejudicii de miliarde.

De asemenea, a fost expropriată fără indemnitate, ca o pecetie de nedemnitate asupra unui trecut umilitor averea aceleia care prin prezența ei lângă Monarhie, a umbrit prestigiul dinastic și a umilit sufletul românesc.

Românizarea proprietății și vieții economice

Urmărind să reazeze Neamul românesc în drepturile istoriei, să scutească proprietatea noastră de vâscuri străine și să readucă burgheziei și elementelor de muncă din societatea românească independența unei situații materiale demne ca și oprirea rolului dominant al evreilor în viața noastră economică, Mareșalul Antonescu a promulgat o seamă de legi de românizare.

Au trecut în patrimoniul statului: 36.496 ha teren arabil în valoare de 1.120.149.000 lei;

55.179 ha păduri;

119 fabrici de cherestea în valoare de 238.000.000 lei;

53 mori comerciale în valoare de 405.000.000 lei;

56 mori sistematice țărănești în valoare de 90.000.000 lei;

50 fabrici în valoare de 51.250.000 lei.

La toate aceste bunuri, rezultate din exproprierea evreilor trebuie adăugate:

41.510 ha pământ arabil în valoare de 641.326.487 lei provenit de la germani;

116.138 ha în valoare de 710.970.280 lei provenit de la bulgari;

1.467 ha păduri de la germani;

58 mori țărănești provenite de la germani;

2 mori comerciale provenite de la bulgari.

S-a creat Consiliul Național de Românizare.

Armata

Mareșalul Antonescu a urmărit din primele ceasuri să restabilească armata în dreptul său de prestigiu, să-i dea o organizare nouă și să o pregătească pentru marile misiuni naționale.

În acest scop, sancționând vinovățiile trecute, care au dus la demoralizarea valorilor ostășești și la micșorarea misiunii naționale a armatei, s-au fixat criterii noi pentru notarea și caracterizarea ofițerilor și subofițerilor, revizuiindu-se situația din trecut și raportându-se nedreptățile în înaintări și caracterizări.

Ministerul Apărării Naționale a fost reorganizat:

– s-a completat înzestrarea armatei cu mijloace moderne de luptă, comandate în Germania și Italia;

– s-a reorganizat producția de armament românească, înlăturându-se contractele oneroase;

– s-a pășit la o instrucție modernă a trupelor și la folosirea procedeeilor de luptă germane, prin centre de instrucție mixte și trimiterea de ofițeri la studii în Germania;

– s-a dat armatei un nou regim de aprovizionare, majorându-se alocația de hrană a trupei de la 18 lei la 25 lei zilnic, iar în perioada de război adăugându-se la aceasta, mai mult de înăditul alocației zilnice;

– s-a dublat fondul de întreținere și echipament al oștirii și s-a reorganizat Casa Dotației Oastei, acordându-i-se o subvenție de 20 milioane lei anual;

– s-au asanat datoriile ofițerilor la Casa Oștirii și s-au acordat ajutoare de împrumut avantajoase;

– s-a reorganizat Corpul Tehnic Militar și s-a creat continuu și un regim de aprovizionare nu numai pentru elementele armatei, dar și pentru lucrătorii industriali;

– s-au executat numeroase construcții pentru buna cazare a trupelor și adăpostire a materialului în valoare de 1.302.111.000 lei;

– s-au completat caii de trupă și ofițerești dintr-un fond de 20 milioane lei, pus la dispoziție în acest scop;

– s-au realizat până astăzi economii de cca. 800.000.000–1 miliard lei;

– s-au plătit până la 1 septembrie 1941 ajutoare familiilor concentraților, în valoare de 1.303.797.239 lei.

Armata a ajutat pe refugiați, punând la dispoziția Comisariatului refugiaților peste 10.000 costume și a colaborat la transportarea și repatrierea ca și la opere de ajutorare a sinistraților de pe urma cutremurului și inundațiilor.

Armata a colaborat cu M.I., cu Ministerul Agriculturii la realizarea campaniei agricole, mărirea suprafețelor de cultură și sporirea producției agricole.

Armata a organizat apărarea pasivă și a colaborat la pregătirea aprovizionării, în vederea războiului.

De asemenea, Armata a distribuit ajutoare familiilor concentraților și mobilizaților, colaborând cu guvernul la organizarea regimului de protecție a invalizilor, orfanilor și văduvelor.

Dar, mai presus de toate, Armata ne-a dezrobât pământurile strămoșești, prin jertfa ofițerilor și soldaților români, redându-ne onoarea și mândria drepturilor.

Finanțele

Într-un stat prăbușit, cu veniturile reduse și aparatul fiscal dezorganizat, sarcina restabilirii ordinii financiare a fost foarte grea, iar servituțile războiului și nevoia permanentei adaptări au cerut Ministerului de Finanțe mari și grele activități.

Sprijinit pe încrederea contribuabililor și rezemat pe o ordine de economii, Ministerul de Finanțe a putut să dea nu numai siguranță, dar și posibilități de dezvoltare și investiții.

– A făcut față sarcinilor esențiale ale statului cu un buget pentru teritoriul întreg, pe teritoriul rămas redus cu o treime.

– A alinat nevoile provocate refugiaților.

– A încheiat bugetul exercițiului 1940/1941, cu următoarele excedente:

La bugetul ordinar lei 4.687 mil.

La bugetul F.A.N. lei 2.339 mil.

– Îmbunătățirea salariilor, soldelor și pensiilor.

– Politica de sporire a salariilor muncitorilor.

– Sprijinirea familiilor sinistraților.

– Politica creditelor și opera Băncii Naționale a României.

Economia națională

Agricultura

Lucrări publice și comunicații

Sănătatea și munca

Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale – s-a înființat în octombrie 1940.

Administrația și Ordinea Internă

De la 6 septembrie 1940 și până azi, administrația românească a fost schimbată prin succesiunea evenimentelor politice și nevoia reînnoirii sale.

Ministerul de Interne a lucrat la revizuirea aparatului nostru administrativ și la adaptarea lui neconținută față de nevoile țării prin promovarea funcționarilor de carieră, pregătirea profesorilor și îmbunătățirea administrației locale, 82 pretori, 697 notari din ținuturile cedate și 2.800 funcționari și-au găsit, prin Ministerul de Interne, locuri de muncă.

O mare contribuție națională a adus Ministerul de Interne în acțiunea de pregătire a războiului, prin internarea comuniștilor și evacuarea evreilor, mai ales din regiunile de război.

Ministerul de Interne a colaborat cu Ministerul Agriculturii, aducând mari servicii statului și economiei românești, prin mărirea suprafețelor cultivabile, care au atins în anul agricol actual 8.300.000 ha și care au mărit considerabil capacitatea agricolă a țării noastre, făcând ca suprafețele cultivate să depășească însăși întinderea cultivată în vechiul teritoriu, românesc, neștirbit.

Ministerul de Interne a colaborat, de asemenea, la opera de sprijinire a refugiaților, dând 33.500.000 lei funcționarilor refugiați, a cooperat de asemenea la ajutorarea sinistraților de pe urma cutremurului și a inundațiilor, dând 65.000.000 lei pentru aceasta.

De asemenea, exploatarea comunale au fost dezvoltate prin extinderea instalațiilor de apă și electricitate.

S-au acordat numeroase subvenții, planul de lucrări însumând lei 1.500.000.000.

Ministerul de Interne a avut o mare răspundere în apărarea ordinii publice în această vreme.

După frământările prin care a trecut țara în perioada pregătitoare a războiului, pe lângă păstrarea cu fermitate a ordinii publice, Ministerul de Interne a avut de dus și o acțiune de siguranță pentru a combate toate încercările de pătrundere a acțiunilor oculite străine încercate de dușmanii Neamului.

Ministerul Culturii Naționale a avut o nouă organizare dând administrației locale și poliției Statului noi principii de bază.

Școala și cultele

Ministerul Culturii Naționale a avut o activitate frământată de toate consecințele pierderii teritoriale, care i-au adus mii de învățători, preoți și profesori izgoniți.

Biserica a fost pusă în drepturile ei de prestigiu.

Justiția

Guvernarea Mareșalului Antonescu n-a avut la dispoziție elementele tehnicii legislative obișnuite, iar structura autoritară a noului stat român a înlăturat elaborarea parlamentară a dreptului pozitiv.

De aceea, fundamentala prefacerea din 6 septembrie 1940 a impus Ministerului Justiției o nouă concepție, noi răspunderi și funcțiuni.

Ministerul Justiției prin înalți magistrați a sprijinit opera Mareșalului Antonescu și a guvernului în judecarea trecutului prin Comisiunile de anchetă.

Ministerul Justiției a elaborat legiurile cele mai însemnate.

Propaganda și Presa Națională

Ministerul Propagandei și Presei a adus contribuția sa atât în acțiunile de unitate românească exprimate de presă și în pătrunderea în viața satelor noastre, cât și la pregătirea spirituală a războiului și la păstrarea cugetului românesc în luptă.

Astfel, Ministerul Propagandei a înființat „Cuvântul Generalului către Săteni”, ziar care răspândește în toate satele noastre gândul Mareșalului către săteni, înfăptuirile guvernului, sfaturi agricole, îndemnuri culturale și religioase.

Prin acest ziar s-a organizat o legătură permanentă între satele noastre și Președintele Consiliului de Miniștri. La „Cuvântul

Generalului către Săteni” s-au primit 3.660 plângeri sătești și s-au publicat răspunsurile la 889.

De asemeni, în perioada de război, Ministerul Propagandei a editat ziarul „Soldatul” cu ediții germane și italiene și a sprijinit înființarea ziarelor „Basarabia” și „Transnistria”.

Propaganda anti-românească și problemele Transilvaniei s-au regăsit în activități de documentare și propagandă ale Ministerului.

Direcția cinematografică a fost organizată în colaborare cu Armata, creându-se un serviciu special pe lângă Marele Cartier General, pentru cinematografierea frontului și dând până azi 6 jurnale care oglindesc faptele de arme ale Românilor și aliaților lor pe frontul nostru.

Societatea de Radiodifuziune a fost reorganizată.

S-au organizat: ora germanilor, ora italienilor, ora ostașului român, ora ostașului german, ora satelor și ora răniților.

Recensământul populației făcut prin Institutul de Statistică.

Reorganizarea Statului și organizarea Basarabiei și Bucovinei.

(„Curentul”, XIV, nr. 4.872, luni, 8 septembrie 1941)

38. 30 septembrie 1941 Armata 4 română, general I. Iacobici

„Memoriu Operativ”

relativ la reluarea atacului contra Odesei

1. **Înteruperea atacului asupra Odesei** în ziua de 23. IX., avea două motive:

– probabilitatea mare de a nu putea lua orașul cu puțină muniție disponibilă de artilerie grea;

– oboseala trupeii evidențiată clar în luptele de la sfârșitul fazei I și mai ales la începutul fazei a II-a (continuarea atacului după actuala poziție), deci tocmai în momentul când armata luase contact cu o zonă de apărare adânc organizată, care dă portului Odessa caracterul unei fortărețe semipermanente.

Înteruperea a urmărit a obține de la aliatul german sprijin prin trupe cu capacitate mare de pătrundere și mai ales muniție, prin participarea la atac a unor noi unități de artilerie grea.

2. Situația proprie

(Posibilitatea reluării atacului fără sprijin german).

Nu se prezintă noi șanse în ceea ce privește situația unităților. În ceea ce privește oboseala trupelor, situația s-a îmbunătățit prin:

- încetarea eforturilor cerute de atac în ce privesc diviziile din linia I
- refacerea unui număr de divizii retrase în rezervă și mai ales:
- sosirea a patru divizii proaspete.

Mai ales mărirea numărului diviziilor oferă Armatei șanse mari, căci, față de lungimea redusă a frontului, vom avea posibilitatea înmulțirii eforturilor simultane, fapt care anihilează avantajul inamicului din trecut de a-și face jocul rezervelor.

Mai trebuie relevat că, în timpul atacurilor între 12 și 22 septembrie 1941, Armata se afla în ceea ce privește situația spatelui cu situația grea prin întreruperea tuturor podurilor peste Nistru prin inundații.

3. Situația inamicului

Numărul relativ mare de prizonieri făcuți în luptele din 12 și 22 septembrie 1941 (4.946) la care se adaugă pierderile sângeroase în morți și răniți, a slăbit așa de mult pe inamic, încât s-a văzut silit să hotărască imediat după începutul atacurilor noastre din faza I – pe la 15. IX. 1941 – aducerea unor Divizii din Caucaz (Divizia 15 infanterie).

Am impresia că inamicul a fost, pe la 20 septembrie, la limita puterilor sale și că Armata, continuând efortul, ar fi putut obține încă un succes.

Marea șansă a inamicului a fost că acest moment a coincis cu slăbirea pronunțată a puterii de pătrundere a tuturor marilor unități angajate în atac.

Inamicul atacând în 23. IX. 1941 cu Divizia 157 dreapta Corpul 5 armată, ne-a scos din luptă pentru un timp destul de lung, o divizie. Relația forțelor de astăzi rămâne, totuși, 3,2–4 la 1, după cum forțele inamice sunt apreciate la un total de 5 sau 4 divizii, fapt care la o bună conducere permite să atace local, în relația 4 la 1.

În concluzie:

Situația proprie și a inamicului îmi pare a justifica reluarea atacului, chiar și fără întărirea sprijinului german, permițând ajungerea mai aproape de Odessa, ceea ce ar oferi următoarele avantaje:

- orașul va putea intra și sub focul artileriei de câmp;
- frontul se va scurta, fixând pentru asediu forțe mai puține;

– ridicarea moralului Armatei printr-un succes pronunțat, care ar trebui exploatat pentru a paraliza propaganda de defăimare ce o duce inamicul prin radio la adresa armatei române.

Dezavantajele cu care trebuie socotit ar fi:

- pierderi mari, mai ales la diviziile fără experiență de război, angajate în lupte grele de la început;
- micșorarea stocului de muniții de artilerie. Lâncezirea operațiunilor pe timpul iernii va permite însă o ușoară refacere a situației muniției prin producția proprie și o refacere mai radicală prin sprijin german, care va trebui să găsească modalități, dacă va voi să mai conteze pe Armata română în anul viitor.

4. Concepția atacului

Frontul Odesei nu oferă decât două direcțiuni generale de atac:

- fie asupra frontului de Vest;
- fie asupra frontului de Nord.

A

Această din urmă direcție oferă posibilitatea de a distruge, sau cel puțin a slăbi mult, o parte destul de însemnată a forțelor inamice printr-un atac dat în condiții mai ușoare decât asupra frontului de Vest, deoarece terenul este în această parte mai slab organizat.

Trebuie însă socotit cu configurația terenului imediat nord Odessa. Marea și lacurile oferă apărării două defileuri de mare putere, cu serioase organizări...

Direcția mai are dezavantajul că forțele întrebuințate au linii de aprovizionare și mai ales liniile de rocadă în interiorul Armatei foarte lungite prin configurația lacurilor Hagibei și Kujalnik. Aceste împrejurări ar micșora deci sensibil posibilitatea unui atac simultan și pe frontul de Vest, căci conducerea forțelor devenite disponibile prin ajungerea pe defileurile nord Odessa pe frontul de vest ar cere o săptămână. Atacul s-ar duce deci cu lovituri succesive, despărțite de perioade prea lungi însemnând:

- pentru noi eforturi de marșuri grele, iar pentru inamic mișcări de rezerve foarte scurte.

Acest dezavantaj devine cu atât mai pronunțat cu cât ne apropiem de vreme rea, care desfundă mult comunicațiile de la țară decât pe cele din jurul Odesei.

Pentru mine nu vine în considerare un atac principal în contra frontului de Nord.

Judecarea cum s-ar putea schimba presupunând participarea la atac a unor forțe însemnate germane.

B

Atacul contra frontului de Vest

Acest front este caracterizat prin cele două localități foarte intime, Gniliakovo și Dalnik, prezentând puternice obstacole naturale în calea atacului formând două porți de pătrundere la Nord și Sud de Dalnik.

Cum de o parte proporția forțelor ne permite, iar de de altă parte strâmtoarea porților ne silește, vom putea ataca prin ambele părți cu câte 2 corpuri de armată.

Gruparea de nord va trebui să caute să taie extrema dreaptă a inamicului la vest de Limanul Hagibei, retragerea spre Odessa (actualmente 1 regiment întărit), ușurând astfel mult atacurile ulterioare. Aceeași încercare se va putea face de apărătorii satului Dalnik (actualmente grosurile a două regimente întărite), învăluindu-l dinspre nord și sud.

Atacul principal asupra frontului de vest ar fi sprijinit prin atacuri de fixare duse simultan atât între cele două limanuri printr-o divizie, cât și de Corpul 5 armată la est de Limanul Kujalnik, în scopul de a interzice jocul rezervelor.

Șeful Marelui Cartier General
Comandant al Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., partea a II-a, f. 142-144)

39. 30 septembrie 1941. Armata 4

În baza aprobării Memoriului Operativ a fost elaborată Directiva nr. 300.882

Studiul reluării atacului asupra Odessei.

Forțele cu care se va relua atacul asupra Odessei, (relația 3-1) ne permit și împrejurările generale ale operațiunilor ne silesc, a duce atacul din actualele poziții până la Odessa.

Păstrând secretul în mod absolut, domnul comandant al Corpului 1 armată va studia pregătirea și execută începutul atacului în detaliu,

reflectând asupra posibilității dezvoltării ulterioare până la ajungerea în Odessa, în urma condițiilor generale;

1. Forțe disponibile: 3 divizii și 6 Dn A.G.

2. Misiunea Corpului 1 armată: pe prima poziție a inamicului la sud Kubacenca, dirijându-și efortul între satele Gniliakovo și Fomina Balca. Merge spre Limanul Hagibei în scopul de a împiedica forțele inamice de la nord de Kubacenca a se retrage spre Odessa; apoi surprinde Odessa pe direcția Holodnaia Balca – Peresâp.

3. Corpul 1 armată va fi asigurat la dreapta sa printr-un atac al Corpului 3 armată, dar cu efortul principal pe direcția generală: cota 71,4 – canton ruinat – înălțimile nord și vest suburbie Romanovka.

Între limanurile Hagibei și Kujalnik, atacă Corpul 6 armată pentru a pune stăpânirea pe înălțimile D. Ievahova și portul Odessa.

4. Limita între Corpul 1 armată și 3 armată: 1 km nord cota 71,4 – canton ruinat, marginea sud-vest Nerubaiscoe, liziera sud Usatovo, fabrica de zahăr.

5. Pentru acțiunile până la Odessa se va putea conta pe următoarele cantități de muniție: pentru tunurile K.F. și De Bange câte 4,5 U.F.; pentru rest 3 U.F.

6. După ruperea primelor linii și după o pregătire scurtă înaintarea va fi reluată printr-o exploatare în viteză profitând de orice ocazie favorabilă și de faptul că inamicul, prin atacul general al armatei, va fi împiedicat a-și face jocul rezervelor de care nu va dispune decât în număr mic. Având în vedere relația forțelor în general de 3-1, aceasta va fi posibilă.

Această relație de forțe va putea fi mărită în favoarea noastră până la 4-1 prin eforturi locale și bine încheigate pe anumite direcții.

7. Se atrage atenția de a se studia și organiza problema alimentării atacului cu muniție, prin stabilirea imediată a direcțiilor organizării P.C. a M.U.

Rezultatul studiului rog a-l înainta până la 1 octombrie seara, indicând ziua cea mai timpurie pentru atac. Diviziile nu vor fi orientate deocamdată și vor trece numai cu aprobarea mea.

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea a In gazeta „Armata”

40. 2 octombrie 1941. Reportaj de pe front publicat în gazeta „Armata”

La 2 octombrie 1941, inamicul încearcă să rupă cercul Odessei. El dezlănțuie la ora 07.00 o puternică pregătire de artilerie și pornește la atac, sprijinit de aviație și care de luptă, reușind să creeze o breșă largă și adâncă de 4 km călare pe șoseaua Dalnik – Hutor Dalnițki.

Artileria inamică este în deplasare către ora 12.00 spre această breșă, pentru a susține atacul.

Care de luptă inamice se apropie de divizionul căpitanului Antoniu Viorel din Regimentul 1 artilerie grâniceri.

Artileriștii trag direct în ele până la gura țevii. Multe sunt distruse prin dârzenia și eroismul artileriștilor. Încleștarea e grea. Alte care de luptă pătrund prin spate în pozițiile bateriilor. Tunarii întorc piesele contra lor. Unii sar cu grenade și sticle cu benzină asupra tancurilor.

Au venit și unități sovietice transportate cu autocamioane blindate cu multe arme automate.

Lupta este aprigă în poziția bateriei căpitanului Antoniu Viorel cu ofițerii săi, mulți tunari cad în mijlocul bateriei în luptă corp la corp cu sovieticii.

Acolo unde a fost tunul a rămas și tunarul. Către ora 17.00 în aceeași zi, inamicul este oprit.

La stăvilirea lui au concurat prin trageri de pe liziera de vest a satului Dalnik, regimentele 2 și 7 artilerie grea și 1 regiment „De Bange”.

Se poate spune că atacul inamic de la Dalnik a fost oprit cu concursul decisiv al artileriștilor.

(Gazeta „Armata”, almanah 1943, an II, nr. 32–33)

41. 6 octombrie 1941 Divizia 18 infanterie

Biroul 2 comunică Corpului 3 armată informații privind organizarea și pregătirea detașamentelor sovietice de teroriști

În Odessa, în strada Pasteur nr. 4, funcționează sediul unei organizații teroriste, sub conducerea unui comisar politic, ajutat de maiorul Cvace.

Acolo se face recrutarea, instrucția, organizarea și expedierea detașamentelor de teroriști în spatele trupelor inamice.

Astfel, un detașament se compune din:

1 comandant, 1 comisar politic și sunt constituiți în grupe care au 1 comandant și 6–8 oameni; 1 detașament cuprinde 20–45 oameni. Ca armament au 3–4 puști mitraliere, puști, pistoale, grenade defensive, fitil bikford, cutii incendiare. Sunt echipați cu haine civile.

Misiunea lor este să urmărească deplasarea de trupe, să distrugă trenurile militare prin atacuri directe, să atace puncte de comandă și mici unități și să verifice starea de spirit a populației.

Primesc o zonă de acțiune.

Șeful de stat major al Diviziei 18 infanterie
Lt. col. Alexandru Caletanu

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P II 1.549, c. 400)

42. 12 octombrie 1941. Instrucțiunea operativă nr. 5 pentru comandanții corpurilor 5, 6, 1, 3, 11 și 4 armată

I. **Inamicul** continuă a rezista pe actualele poziții, pe care le apără, chiar atacat în forță și cu inversurare.

Totuși, semnele unei evacuări a Odessei se înmulțesc, ceea ce poate crea din oră în oră, condițiuni favorabile unui atac imediat.

II. **Armata** va relua ofensiva contra Odessei, în momentul oportun (ziua Z), atacând mai întâi la est de limes-ul Hagibei, pentru a pune stăpânire cel puțin pe înălțimile din regiunea Poselok și Krijanovka și eventual a pătrunde în Odessa, pe la nord.

Ulterior, la Z..., va lovi cu majoritatea forțelor de la vest la est, pentru a pătrunde în Odessa, făcând efortul prin poarta de la Tatarca.

Ziua Z este în legătură cu sosirea forțelor germane de întărire.

În cazul unei retrageri inamice, atacul va începe imediat la ordinul Armatei, oricare ar fi stadiul pregătirii pentru atacul de ansamblu. Pentru deplasarea de mari unități se va cere aprobarea Armatei.

III. **Dispozitiv și misiuni:**

1. Corpul 5 armată cu diviziile 1, 4 și 13 atacă pe direcția generală Blagodatnoe, Odessa, pentru a bate forțele inamice din față și a pune stăpânire mai întâi pe înălțimile din Solanoe Priiski și Krijanovka.

Efort pe direcția Bujalâk, Odessa.

Ulterior, va continua atacul pentru a cuceri defileul Uzanovka și a pătrunde în Odessa pe la nord-est.

2. Corpul 6 armată cu Divizia 1 gardă și Brigada 3 mixtă fortificații, atacă între limanurile Hagibei-Khjalnički, cu efortul în lungul șoselei / linia Odessa, pentru a rupe mai întâi pe înălțimile din regiunea Poselok, de unde va fi în măsură, fie să ajute înaintarea Corpului 5 armată, fie să pătrundă în Odessa pe la nord.

3. Corpul 1 armată cu diviziile 2, 3 și 11 atacă pe direcția generală Gniliakovo, înălțimile Kujalnik, manevrând forțele pe la nord-est și sud-vest, pentru a pune stăpânire pe înălțimile dintre Odessa și Usatovo.

4. Corpurile 1 armată, cu diviziile 6, 10 și 21, atacă pe direcția generală Marienthal, Opatnoe Pole pentru a cuceri mai întâi înălțimile imediat vest și nord-vest Tatarca și a pătrunde apoi cu grosul pe la nord de Tatarca, spre Opatnoe Pole, Svanca și de aici în Odessa.

5. Corpul 4 armată, diviziile 7, 14, Gr., Bg 7 Cv, Dt Asalt nr. 1 (col. Eftimiu) și eventual D 132 germană (în locul unei divizii române din cele indicate mai sus) atacă cu grosul printre Tatarka și Lacul Suhoi, pentru a pune stăpânire pe regiunea Svanca și a pătrunde în Odessa pe la sud.

6. Corpul 3 armată cu diviziile 5 și 18 flanchează atacul corpurilor 1 și 11 armată, atacând cu aripile exterioare, pe la imediat nord și sud de Dalnik; curăță apoi satul și pune stăpânire pe înălțimile de la est de acest sat și apoi pe înălțimile dintre al doilea șanț.

7. Limita zonelor de acțiune

a) Între corpurile 1 și 3 armată H. Petrovski (la Corpul 1 armată), la cota 79,3, la Corpul 3 armată 500 m nord cota 69, 4, apoi Razov de pe calea ferată, în continuare calea ferată (la Corpul 4 armată).

b) Între corpurile 1 și 11 armată, marginea nord Petersthal, 500 m nord cota 68,3, 500 m sud cota 55,2, Poslednaia Zastava (la Corpul 3 armată).

c) Între corpurile 1 și 4 armată, marginea nord Neuburg cota 54,7, Ferma Bougarskaia (ambele la Corpul 11 armată), biserica din Tatarka, ferma Vasinskaga, la Corpul 11 armată.

8. Rezerva armatei

a) Divizia 8 în zona Petersthal, Marienthal, Leninthal, în măsură a întări acțiunile corpurilor 11 și 4 armată.

b) Divizia grăniceri în eventualitatea când vine Divizia 132 germană.

III. Artileria: ordin special.

IV. Posturi de comandă:

– Armata 4: Baden;

– Corpul 5 armată: Blagodatnoe;

– Corpul 6 armată: Marianovka;

– Corpul 1 armată: Paliovo;

– Corpul 3 armată: Burcovskie (Post comandă înaintat Vakarjani);

– Corpul 11 armată: Marienthal;

– Corpul 4 armată: Gros Liebenthal.

V. Exercițierea comandamentelor, pentru corpurile de armată care intră în sectoare noi, cu începere de la 13 octombrie, ora 12.00.

Corpul 11 armată dispune deocamdată de diviziile 6 și 10, iar Corpul 4 armată, de diviziile 7 și 14, Brigada 7 cavalerie și detașamentul de asalt nr. 1.

Restul marilor unități care intră în compunerea acestor mari unități se vor mișca prin grija armatei.

Comandantul Armatei 4

General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea II-a, f. 248–249)

43.16 octombrie 1941, ora 14.00. Ordinul nr. 4 al Comandantului de Căpetenie către Armata 4

Trupele să continue cu energie și rezezițiune înaintarea, sprijinite de tunuri anticar, câmp și brandt-uri, împinse în linia întâi.

Nu trebuie să se mai producă nici o oprire.

Luăți măsuri de evitare a câmpurilor de mine și restabilirea ordinii în Odessa.

Mareșal Ion Antonescu

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea II-a, f. 267)

44. 16 octombrie 1941, ora 17.00. Raportul nr. 302.348 al Armatei 4 către Comandantul de Căpetenie

(Prin raportul nr. 302.348 se transmitea Cabinetului Militar vestea că trupele române au intrat în Odessa)

Trupele Armatei 4 au rupt ultima poziție de rezistență inamică ce apără Odessa și au pătruns în după-amiaza zilei în oraș, simultan pe toate direcțiile.

Rezistențele din Odessa sunt în curs de lichidare prin lupta de stradă.

Elementele rapide de asalt se găsesc încă de la ora 16.00 în portul Odessa și sunt în curs de a lichida ultimele rezistențe sovietice. Populația primește cu entuziasm trupele noastre.

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea II-a, f. 268)

45. 16 Octombrie 1941. Telegrama prin care mareșalul Ion Antonescu răspunde raportului Armatei 4, care anunță cucerirea Odesei

Domnului general adjutant Iosif Iacobici, comandantul forțelor din fața Odesei:

În momentul când armatele române au înfipt biruitoare drapelul nostru pe zidurile Odesei, vă transmit dumneavoastră, comandanților de mari unități, ofițeri, subofițeri și trupă recunoștința Patriei.

Neamul, Regele și Eu ne închinăm respectuoși în fața morților și a celor ce au luptat cu atâta eroism pentru onoarea și mândria Neamului.

Antonescu,
Mareșal al României și Conducător al Statului

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea II-a, f. 269)

46. 16 octombrie 1941, ora 21.40. Ordinul de zi nr. 36/1941 al Armatei 4 către corpurile 1, 3, 4, 5, 6 și 11 armată

Ofițeri, subofițeri și ostași ai Armatei 4!

După un asediu greu de câteva săptămâni dus de voi împreună cu camarazii germani, inamicul hărțuit de atacurile voastre vitejești și de bombardamentele neîntrerupte ale artileriei grele și ale bravei aviații, a fost astăzi izgonit din Odessa.

CINSTE VOUĂ!

În această zi istorică, când se termină o campanie care a adus oastea română, alături de falnică și invincibilă armată germană, printr-un șir neîntrerupt de succese din plaiurile frumoase ale Moldovei, până la coasta Mării Negre, se cuvine, înainte de toate, ca să ne închinăm cu smerenie în fața memoriei celor căzuți în fața Odesei, pentru sfânta noastră cauză.

Dumnezeu să odihnească-n pace, eroii Armatei 4.

Ca un semn de cinstire a memoriei lor, ordon pentru mâine, ora 10.00, un minut de reculegere.

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea a II-a, f. 270)

**47. 16 octombrie 1941, ora 24.00.
Raportul Operativ nr. 296/16. X. 1941 către
Comandantul de Căpetenie și Marele Cartier General**

În seara de 16 octombrie 1941, marile unități ale Armatei 4 au pus stăpânire pe regiunea, orașul și portul Odessa. La căderea serii, trupele continuau acțiunea de lichidare a ultimelor nuclee de rezistență în oraș.

Această acțiune de lichidare va continua în cursul nopții. Populația concură cu trupele, informând asupra dispozitivelor de distrugere și indicând nucleele de rezistență.

În rezumat, evenimentele s-au desfășurat după cum urmează:

1. În cursul nopții 14/15 octombrie și în ziua de 15 octombrie, unitățile Armatei 4 intensificând acțiunile de verificare a contactului prin incurisiuni și recunoaștere zi și noapte, inamicul a reacționat cu o violență neobișnuită.

În cursul zilei de 15 octombrie, aviația de vânătoare a fost destul de activă, acționând în special asupra trupei corpurilor 3, 5 și 11 armată.

În regiunea portului Odessa, s-a desfășurat o activitate foarte intensă a vaselor de război care au tras asupra Corpului 5 armată, atât în 14/15, cât și în 15 octombrie.

2. Față de această activitate neobișnuită, Armata 4 a dat ordin marilor unități să intensifice acțiunile de verificare a atitudinii inamicului, prin recunoașteri foarte puternice și, în caz că inamicul rupe lupta, să treacă la urmărirea pentru pătrunderea în Odessa.

3. Recunoașterile noastre au fost primite cu focuri vii. Recunoașterile trimise în zori au semnalat retragerea inamicului.

4. Ca urmare, marile unități au început viguros înaintarea spre Odessa, conform Instrucțiunii Operative nr. 5.

5. Inamicul a reacționat slab, numai cu focuri de infanterie.

6. Unitățile au continuat, fără întrerupere înaintarea, misiunile lor fiind îngreunate de câmpuri de mine, capcane și obstacole.

7. În după-amiaza zilei, diviziile din linia I au început să pătrundă în Odessa din toate direcțiile.

8. Inamicul a opus în oraș rezistențe izolate, în special în cariterul portului și cartierul industrial Pereesip.

9. La căderea serii, se găseau în Odessa unitățile din corpurile 1, 4, 6 și 11 armată, în valoare totală de 1-2 divizii.

10. Intenții:

1. În curs de executare.

Organizarea apărării și instalarea autorităților. Ocuparea definitivă a Odesei se face de către Divizia 10 infanterie al cărei comandant, generalul Glogojanu a fost numit comandant militar al orașului. Detașamentul Odesei intră în oraș în cursul nopții de 16/17 octombrie.

2. Se va executa cu începere din dimineața de 17 octombrie:

a) Eșalonarea în adâncime a corpurilor de armată care au acționat asupra Odesei, retrăgând în cursul zilei de 17 octombrie unitățile care au intrat în Odessa.

b) Deplasarea în interior a diviziilor 8 infanterie și 1 grăniceri va continua și cu alte mari unități, fără întrerupere.

Planul de transport se va raporta în cursul zilei de 17 octombrie.

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea a II-a, f. 271-272)

48. 17 octombrie 1941. Armata 4.

Răspunsul de la telegrama de felicitare primită din partea mareșalului Ion Antonescu

Ostași de toate gradele ai Armatei 4 aduc Comandantului lor de Căpetenie mulțumiri respectuoase pentru cuvintele de laudă ce li s-au adus.

Ei sunt gata, la ordinul Comandamentului de Căpetenie, pentru noi misiuni spre ridicarea Neamului, Gloria Regelui și Conducătorului Statului.

Comandantul Armatei 4
General Iosif Iacobici

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea a II-a, f. 274)

49. 22 Octombrie 1941. Armata 4. Aruncarea în aer a Comandamentului Militar Român din Odessa

La ora 17.45, clădirea în care era instalat Comandamentul Militar al Odesei a sărit în aer.

Fiind ora când lucrul era în toi, au fost foarte multe victime.

Imediat au început lucrările de salvare.

Printre morți au fost găsiți generalul Glogojanu, Comandantul Militar al Odesei, și colonelul Ionescu Mangu, șeful său de stat major.

S-au dat dispoziții ca toți morții, ofițeri și trupă să fie înmormântați în oraș și s-au luat măsuri de represalii împotriva comuniștilor.

(Arh. M.Ap.N., J.O., Armata 4, partea a II-a, f. 294)

50. 4 noiembrie 1941. Dare de seamă generală asupra operațiunilor armatelor sovietice în Basarabia și Transnistria în fața Armatei 4 în campania din 22 iunie – 16 octombrie 1941

(La 4 noiembrie 1941, Armata 4 a înaintat Marelui Stat Major darea de seamă elaborată de Secția a 2-a cu privire la concluziile și învățămintele rezultate din cunoașterea armatei sovietice)

I. Funcționarea comandamentului sovietic

Comandamentul sovietic în operațiunile contra noastră s-a prezentat ferm și hotărât să facă față situației cele mai grele. Forțele puse inițial la dispoziția sa în BASARABIA, în fața Armatei 4 au fost: 2 corpuri de armată (Corpul 14 și 35 armată) cu circa 6 divizii infanterie și 1 divizie cavalerie (Divizia 15 moto, Diviziile 95, 150, 30, 25, 51 infanterie și Divizia 1 cavalerie).

Comandamentul superior sovietic a funcționat la Odessa, de unde a condus operațiunile până la 16 octombrie, când Odessa a fost ocupată de trupele române.

Nu s-au putut obține date precise asupra organizării și funcționării comandamentelor și statelor majore sovietice, însă din documentele capturate (ordine de operații, instrucțiuni și hărți) cât și din modul cum au fost conduse operațiunile, reies următoarele:

1. Comandanții sovietici de toate gradele au dat dovadă de multă hotărâre, energie și pricepere în îndeplinirea misiunilor.

Comandamentul suprem sovietic a fost bine informat asupra forțelor și câteodată chiar și asupra intențiilor noastre.

Se remarcă operațiunile de pe Prut, din sectorul EPURENI – ȚIGANCA și operațiunile de pe frontul ODESSEI, unde comandamentul sovietic a dovedit pricepere și tenacitate.

În ceea ce privește pe micii comandanți până la B. inclusiv, aceștia s-au dovedit bine pregătiți în a-și ține trupa în mână, a reacționa prompt și cu energie prin contraatac sau a rezista la încercuire până la sacrificiu (cazul B.II/R.161 inf. – pe creasta BOLSAIA DELNIȚKAIA – NV Dalnik – în luna septembrie 1941).

2. Ordinele date de comandanți în luptă au fost scurte, cuprinzând capitolele:

- situația inamicului;
- misiunea unității și
- execuție.

Toate ordinele au fost contrasemnate de șeful de Stat Major (de la regiment inclusiv în sus) și de comisarul politic, care cenzura toate actele de comandament.

Se pare că deși actele de comandament erau sub controlul acestor comisari politici (politrucci), totuși, nu s-au produs întârzieri în majoritatea lor (mai ales a ordinelor de operațiuni).

3. Serviciul de transmiterea ordinelor a funcționat prompt, comandamentul sovietic având rețele multiple cu fir, agenți și radio.

4. Comandamentul sovietic, la începutul operațiunilor, a apreciat just situația, adoptând o operațiune activă pe PRUT.

După forțarea acestui râu, din cauza superiorității de forțe române și a loviturilor pe care frontul sovietic le primea în nord, comandamentul sovietic a pierdut inițiativa operațiunilor, mulțumindu-se la o operațiune întârziatoare, prin rezistențe dârze și contraatacuri cu caracter local, în scop de a limita pătrunderile sau degajarea unităților sovietice aflate în situații critice.

Nu a cedat teren decât atunci când orice rezistență devenea imposibilă sau inutilă.

Manevra prin rezistențe succesive în BASARABIA și trecerea la est de NISTRU a fost bine condusă și acoperită prin ariergărzi puternice, însă bogat dotate cu mijloace rapide de transport. Aceste ariergărzi au luptat și contraatacat în general până la căderea nopții, după care s-au retras pe alte poziții, de unde a doua zi au reluat lupta. Nu au fost rare cazurile când aceste ariergărzi au dat contraatacuri de noapte, în scop de a pune trupele noastre în dificultate, pentru ca astfel să se poată degaja și să nu poată fi urmărite cu vigoare.

În TRANSNISTRIA, comandamentul sovietic a încercat o puternică rezistență pe NISTRU, după care disputând terenul pas cu pas, printr-o apărare foarte activă, a acoperit direcțiile NICOLAEV și ODESSA, grosul dirijându-l spre ODESSA – care având o poziție strategică favorabilă – constituia o amenințare în flancul forțelor dirijate spre NICOLAEV.

Prin faptul că MAREA NEAGRĂ a fost în stăpânirea comandamentului sovietic, ODESSA a putut fi în continuă legătură cu CRIMEEA și cu CAUCAZUL, de unde s-au adus ca întăriri în

decursul operațiunilor cca. 80.000 luptători și materiale, astfel că s-a putut alimenta continuu lupta contra Armatei 4.

În plus, comandamentul sovietic a scos din ODESSA toate elementele în stare să lupte, pe care le-a utilizat la lucrări sau a constituit unități ad-hoc, aruncate în luptă în momente critice.

Prin aceasta, comandamentul superior sovietic s-a dovedit a fi suplu și energetic.

Se pare că și statele majore au funcționat bine, deoarece toate recompleteările golurilor la unitățile de pe front au fost în general făcute în fiecare seară cu promptitudine.

Evacuarea BASARABIEI, retragerea din TRANSNISTRIA și de la ODESSA sunt un exemplu de organizare a acestui fel de operațiuni și care au demonstrat o valoare ridicată a comandamentelor și statelor majore.

Se poate conchide deci că în operațiunile de apărare și retragere comandamentul sovietic și statele majore au dovedit o valoare deosebită.

II. Funcționarea legăturilor și transmisiunilor

(Mijloace folosite, caracteristici, dotare, rezultate obținute).

Din ansamblul operațiunilor reiese că forțele roșii au avut o foarte bună organizare și dotare în mijloace de transmisiuni la toate eşaloanele de comandamente și unități în subordine.

Au utilizat multiple mijloace de transmisiuni ca: telefon, radio, rachete, semnale acustice, panouri, agenți etc. Rachetele de diferite culori au fost întrebuințate în mare măsură pentru legături.

Între arme, legătura a fost realizată prin tot felul de mijloace și procedee tehnice improvizate (focuri în fundul tranșeelor noaptea pentru a marca aviației linia frontului, semnale cu oglinzi, panouri de hârtie pentru jalonarea frontului, zboruri convenționale ale avioanelor etc.).

În ceea ce privește transmisiunile, între eşaloanele superioare, s-a utilizat sistemul agenților prin avion, automobile, motociclete, telefon cu circuite duble foarte dezvoltate și transmisiuni radio, cu o rețea foarte bogată.

Din cauza acestor bogate dotări și a instrumentelor dezvoltate, întrebuințarea procedeele de transmisiuni, informațiile pe timpul luptei au ajuns la vreme.

III. Întrebuințarea armelor și procedeele de luptă

(infanterie, artilerie, aviație, mijloace motomecanice, aeronautice, marină, trupe speciale)

1. Infanteria

Dotată bogat cu armament semiautomat, arme cu lunete, mitraliere și brandt-uri, infanteria sovietică a acționat cu o mare putere de foc, a folosit bine terenul și a contraatacat îndrăzneț cu efective până la un batalion.

În general, regimentul de infanterie sovietic s-a prezentat la începutul operațiunilor cu efective mari și dotat pe lângă armamentul automat, cu artilerie și mijloace de transmisiuni bogate, putând acționa aproape individual.

Regimentul sovietic a avut 3 batalioane, fiecare a 4 corpuri, 1 batalion de brandt-uri (a 6 piese de calibru 50, 80 sau 120 mm cu bătaie după calibru, până la 5 km), precum și 1 baterie tunuri sau obuziere.

Compania a fost organizată pe 3 plutoane, fiecare a câte 4 grupe și 1-2 aruncătoare calibru 50 mm cu bătaie 800 m.

În timpul luptelor s-a dat unităților de infanterie fracțiuni de care de luptă; din modul cum au acționat a reieșit că atât infanteria cât și unitățile de care de luptă au avut o instruire solidă.

În câteva lupte s-au pus la dispoziția infanteriei și aruncătoare de flăcări, cu care au acționat eficace.

Infanteria sovietică s-a remarcat printr-o utilizare foarte bună a terenului și o judicioasă adaptare a focului pe formele de teren; în special focul dens și razant la distanțe mici, dezlănțuit prin surprindere, a constituit de foarte multe ori un baraj de netrecut.

Armele de foc inamice au fost bine adăpostite și perfect camuflate prin rețele de camuflaj și mijloace improvizate.

Armamentul a fost dispus în adâncime și întrebuințat la maximum în trageri de flanc, dezlănțuite prin surprindere la distanțe mici și numai când infanteria noastră s-a apropiat la 200-300 m, uneori chiar mai puțin.

Infanteria sovietică, deși în multe cazuri compusă din elemente amestecate și fără coeziune, a rezistat cu tenacitate la încercuire și până la exterminare în lupta corp la corp. Această forță de rezistență se bazează pe credința politică ce a fanatizat pe soldații tineri.

Legiferarea sovietică, prin care se prevede împușcarea familiei dezertorului sau fugarilor din liniile de luptă, a contribuit (...)

Infanteria inamică s-a dovedit abilă în lupta de noapte, în infiltrații, precum și acțiuni de rupere contact.

Instrucția tragerii dezvoltată, infanteria posedând numeroși tragători de elită, care au arme cu lunete și urmăresc mai ales ofițerii și comandanții noștri.

În acțiunile ofensive însă, infanteria sovietică are puțin elan.

Contraatacurile date de front, deși foarte bine pregătite prin foc de artilerie și sprijin de aviație de asalt, care de luptă și foc mare de brandt-uri și mitraliere, nu au avut succes, ci au stopat repede în fața tragerilor de oprire ale artileriei noastre.

În lupta de întâlnire și recunoaștere, infanteria sovietică era abilă, iar incursiunile îndrăznețe și au vizat pătrunderi adânci.

2. Artileria

Activitatea oastei ... s-a manifestat prin:

- o întrebuințare generalizată a artileriei grele;
- trageri la mari distanțe, cu caracteristici de hărțuială și interdicție.

Contrabateria a fost neeficace și numai în rare cazuri s-a executat prin concentrări; în special în operațiunile de pe PRUT s-au executat trageri mari și contrabaterie. În restul operațiunilor nu.

Pregătirea operațiunilor ofensive prin foc de artilerie când a fost cazul s-a făcut în condițiuni bune; se citează tragerea pregătitoare atacului de la 2 octombrie 1941 de la vest DALNIK.

Dacă în general artileria sovietică nu a făcut manevre de traiectorii, a făcut însă manevră de material și a întrebuințat ca regulă generală amplasamente de schimb numeroase. Aceasta a fost posibil fiindcă majoritatea era motorizată sau pe șenile, ceea ce a urmărit intrări și ieșiri din poziții.

Pregătirea tehnică a artileriei sovietice bună, deoarece toate intervențiile de foc au fost oportune și precise.

Cooperarea infanteriei, artileriei și aviației bine realizată.

În general, artileria sovietică ușoară și grea a tras de la distanțe mari pe baterii, secții și de multe ori pe piese izolate, ceea ce i-a micșorat eficacitatea.

Pozițiile au fost mult înapoia infanteriei, cu eșalonare mai adâncă decât s-ar fi convenit în apărare.

Proiectilele artileriei sovietice au funcționat normal.

S-au utilizat trageri percutante; numai în luna octombrie, în luptele din jurul ODESSEI, probabil din lipsă de proiectile pentru artileria ușoară, sovieticii au întrebuințat și șrapnele.

Nu au întrebuințat proiectile toxice.

Cantitatea de artilerie sovietică la o divizie a fost normală, adică de două regimente fiecare mixt – tunuri și obuziere – cu bătaie în jur de 12 km, întărită în unele sectoare cu artilerie grea de Corp Armată – tunuri și obuziere de 120–150 mm și bătaie de 15–18 km.

Pe frontul ODESSA, pe lângă artileria grea, Corpurile 35 și 14 Armată, rămase în sprijinul Diviziilor 95 și 25 infanterie, s-a acționat și cu parte din artileria din cupolele fortificate de pe coastă, precum și artileria navală a Flotei de război, ale căror calibre au depășit 250 mm, iar bătaia 25 km.

3. Cavaleria

Din această armă a acționat în Basarabia Divizia 9 și Divizia 5 cavalerie, iar în Transnistria Divizia 1 cavalerie.

În BASARABIA, o brigadă din Divizia 9 cavalerie a acționat ofensiv pe Valea Bucovățului prin atacuri pe jos și călare, însoțită de care de luptă, cu care ocazie s-a manifestat cu îndrăzneală și spirit de sacrificiu.

Unitățile care au atacat au fost distruse de focul mitralierelor noastre, iar cele care au acționat pe jos, au acționat ca și infanteria dovedind capacitate.

În operațiunea din TRANSNISTRIA, Divizia 1 cavalerie a folosit caii numai pentru transportul trupei care însă a luptat pe jos.

În ultima fază a operației, pe frontul ODESSA, unitățile de cavalerie au rămas fără cai și au fost dotate ca și infanteria cu mult armament automat și brandt-uri.

În general s-ar putea spune că afară de acțiunile contra Diviziei 35 infanterie, cavaleria sovietică nu a acționat călare, ci numai pe jos, ca infanteria.

4. Mijloace mecanice

Atât în operațiunile din BASARABIA cât și în TRANSNISTRIA, Armata sovietică a întrebuințat care de luptă contra trupelor noastre, însă pe fracțiuni mici, maximum un batalion (20–30 care de luptă). Numai în atacul de la DALNIK, al Diviziilor 157 și 25

infanterie, din zilele de 2 și 3 octombrie, inamicul a acționat cu 42 care pe front de cca. 4 km. În celelalte operațiuni (contraatacuri), în general carele au fost întrebuințate pe plutoane de 3–5 care sau fracțiuni de 8–10–16 care de luptă.

Pe frontul Armatei 4, rușii nu au acționat cu mari unități mecanizate. Acțiunile carelor de luptă au fost în general anihilate de infanteria noastră, prin armament antitanc, vânători etc.

În multe cazuri, aglomerările de care de luptă sovietice au fost descoperite și împrăștiate de focul artileriei noastre.

În operațiile de la 2–3 octombrie de la DALNIK, carele inamice au pătruns până în dispozitivul artileriei noastre. Prin trageri directe, artileria a distrus numeroase care.

În general, pe frontul Armatei 4 carele de luptă sovietice n-au fost întrebuințate la ruperea frontului decât în operațiunea de la DALNIK, ele au servit însă în foarte multe ocazii la sprijinul infanteriei la contraatacuri.

În general, care ușoare și tanchete și puține care peste 20 tone.

Pe frontul ODESSEI, din cauza lipsei de care de luptă, inamicul a introdus în luptă tractoare blindate, armate cu mitraliere și unele cu aruncătoare de flăcări. Blindajul improvizat în uzinele ODESSA.

Apărarea anticar sovietică dărză și a acționat prin tunuri anticar, incendiere cu benzină, grenade etc.

5. Aeronautica

Aviația inamică atât în operațiile din BASARABIA cât și în cele din TRANSNISTRIA s-a dovedit activă.

S-a manifestat prin:

- recunoașteri numeroase, vizând primul eșalon al dispozitivului nostru;

- bombardamentele în general fără efecte importante din cauza impreciziei lansării bombelor de la înălțimi mari;

- atacul cu mitraliere și grenade asupra infanteriei și artileriei din dispozitivul nostru, atât ziua cât și noaptea;

- însoțirea atacurilor și contraatacurilor infanteriei sovietice, având obiectiv infanteria și artileria;

- câteva atacuri ale bazelor și terenurilor noastre de aviație.

Aviația de vânătoare inamică a acționat mai totdeauna în grupe de 8–20 avioane și a dovedit o pregătire inferioară aviației noastre în luptele aeriene, de cele mai multe ori neprimind lupta.

Lansarea de parașutiști pe grupe mici în Transnistria și în interiorul țării noastre a fost una din misiunile aviației sovietice.

În zona Armatei 4, aviația sovietică nu a acționat prin parașutiști lansați în masă.

Din punct de vedere tehnic, aparatele sovietice inferioare celor ale noastre, iar instruirea personalului mediocră.

Cantitativ, pe frontul Armatei 4, atât în operațiile din Basarabia cât și cele din Transnistria sovieticii n-au avut mai mult de 200 avioane.

În ultima fază a operațiilor din jurul Odessei, bazele aviației și bombardierele intrând sub bătaia tunurilor grele românești, s-au mutat în Crimeea, din care cauză bombardierul sovietic cade în inferioritate.

Aviația sovietică pare să fi fost totdeauna bine informată, în special în operațiile pe frontul ODESSA, deoarece intervenția ei s-a făcut întotdeauna imediat ce aviația noastră de vânătoare părăsea spațiul aerian.

În general, în luptele aeriene superiori erau românii chiar dacă erau inferiori numeric.

Aerostația sovietică nu s-a manifestat decât în operațiunile de la EPUREȘTI – ȚIGANCA cu un balon captiv și pe frontul ODESSEI unde, în cursul lunii septembrie, au fost văzute înălțate 2 baloane captiv.

Artileria contra aeronavelor sovietice a avut atât calibre mici cât și superioare lui 75 mm.

În Basarabia au existat zone foarte bine apărate ca Chișinău și Bolgrad.

Apărarea contra aeronavelor Odessei se pare a fi fost bine organizată și dotată abundant cu artilerie contra aeronavelor, deoarece cerul acestui oraș nu a fost abordabil aviației noastre și celei germane decât de puține ori ziua și numai la înălțime mare. La apărarea Odessei s-au întrebuințat în special tunuri de calibru mare.

Apărarea contra aeronavelor sovietice ușoară compusă din tunuri și mitraliere cu țevi cuplate, fiind foarte mobilă a fost intens întrebuințată pentru apărarea trupelor în mișcare și în luptă.

6. Marina

Marina sovietică s-a manifestat în operațiunile din sudul Basarabiei și în bătălia Odessei.

S-au remarcat agresiv monitoarele sovietice pe Dunăre, unde prin foc de artilerie și încercări de debarcare în Dobrogea au asigurat flancul sudic al dispozitivului rus din Basarabia.

În operațiunile de pe frontul ODESSEI, marina sovietică a asigurat legătura acestora cu Crimeea și Caucazul.

Prin faptul că flota sovietică a stăpânit Marea Neagră, la Odessa a putut fi continuată aprovizionarea cu muniții, hrană și armament. În intervalul 1 august – 24 septembrie s-au putut aduce din Crimeea și Caucaz ca întăriri cca. 80.000 oameni și s-a asigurat evacuarea răniților, materialelor, fabricilor și tuturor depozitelor, precum și evacuarea în intervalul 4–15 octombrie a majorității forțelor care au luptat la Odessa.

În timpul operațiunilor de la Odessa, Flota sovietică a întreprins operațiuni de debarcare la est de Limanul Adjalâk și prin artileria sa a acționat tot timpul în sectoarele terestre de la Odessa. De remarcat coordonarea operațiunilor terestre cu cele navale, atât în sudul Basarabiei, cât și în operațiunile de pe frontul ODESSA.

Flota sovietică prin faptul că a stăpânit marea a permis evacuarea Odessei.

7. Geniul

În operațiunile din Basarabia, pontonierii sovietici au asigurat suficiente treceri peste Nistru, astfel că operațiunile de retragere în Transnistria s-au făcut bine. Pentru porțițe și poduri au folosit multe butoaie.

Pionierii s-au manifestat prin lucrări organizate pe teren atât în Basarabia cât și în Transnistria. În special au organizat distrugerea prin mine în câmpul tactic a lucrărilor de artă și căilor ferat pe direcții de retragere, precum și distrugeri de localități importante.

Distrugerea organizărilor la Chișinău și Odessa de către pionierii sovietici pot forma obiectul unui studiu special.

Unități de pionieri sovietici au fost întrebuințate și pentru apărarea fortificațiilor pe Nistru, iar la Odessa au luptat ca simpli infanteriști.

8. Aruncătoare de flăcări

Au fost întrebuințate parțial, în special în operații de pe frontul Odessei. Se pare că fiind improvizate, n-au avut eficiență mare.

Au fost folosite mai mult pentru a impresiona trupele noastre. Astfel, în ultimul timp, la operațiile Odessei au fost folosite câteva aruncătoare de flăcări montate pe tractoare blindate, în partea de nord a sectorului între DALNIK și SUHOI LIMAN.

IV. Lucrări de organizarea terenului

Operațiunile sovietice, având un caracter de defensivă activă, trupele sovietice au dat o mare dezvoltare lucrărilor de organizare a terenului, atât prin lucrări cu caracter permanent cât și pasagere.

Pe linia Prutului, rușii au barat direcțiile importante de trecere, prin cazemate din beton, cărămidă și lemn, judicios plasate, care au fost puternic armate, înconjurate cu rețele de sârmă și obstacole anticar – șanțuri și baraje de mine, iar între ele legate prin alte lucrări. Astfel s-au realizat baraje aproape de netrecut, dintr-un sistem de lucrări foarte bine camuflate.

În interiorul BASARABIEI s-au executat lucrări pasagere care au folosit operațiunilor întârziătoare.

Pe Nistru, inamicul a dispus de un sistem de fortificații permanente, având de bază numeroase cazemate în beton armat, bine camuflate și complex armate. Aceste lucrări, începute din 1932, au fost continuu îmbunătățite, astfel că au constituit pe malul de est al Nistrului un brâu de beton armat și foc, care interzicea aproape în mod absolut cursul acestui fluviu.

S-au găsit cazemate cu 2 și 3 etaje, cu mai multe ieșiri și armate cu tunuri de 76,2 mm, a căror cucerire a fost o problemă foarte grea pentru unitățile de asalt germane obișnuite pe frontul de vest cu lupta contra elementelor moderne de fortificații permanente.

Pe frontul Odessei, lucrările inamice au prezentat o dezvoltare deosebită, având de bază un șanț anticar larg de 6–8 m și adânc de 2–4 m pe al cărui taluz ridicat s-au amenajat gropi individuale și colective pentru luptători, precum și cazemate de lemn și cărămidă.

Alte lucrări individuale și colective au fost plasate înaintea șanțului anticar, iar punctele de sprijin mai dezvoltate au fost create înapoia șanțului pentru a bara eventualele direcții favorabile atacatorului.

Se remarcă folosirea contrapantelor, pe care au fost instalate majoritatea mijloacelor de foc inamice, camuflate în perfecte condiții și adaptate în mod ideal, pentru a furniza un baraj de arme automate și brandt-uri foarte eficiente, chiar când câmpul de tragere era limitat.

Pozițiile sovietice au fost așezate în general înapoia localităților, care puteau fi dominate de lucrările dinapoi și care localități au fost organizate.

În fața Odesei, inamicul a avut 3–4 poziții de apărare, care la început deși erau formate numai din fragmente de lucrări, au fost completate în timpul operațiunilor de pe Nistru și din Transnistria. Aceste poziții s-au completat cu diferite obstacole, flancări din elemente izolate așezate pe observatoare și cu întinse zone minate.

De asemenea, orașul Odessa a fost organizat pentru o apărare puternică, prin baricade înalte de 3–4 m, formate din blocuri de piatră, saci cu nisip, pietriș sau pământ, compartimentând orașul în sectoare de operații în care toate mijloacele de foc amplasate în clădiri și crenelele din baricade puteau izola și distruge pe atacator.

V. Mijloace noi de luptă

În operațiunile contra Armatei 4, forțele sovietice nu au întrebuițat mijloace noi.

Rușii au întrebuițat pe scară largă câmpurile de mine și foarte mult brandt-uri. De asemenea, unele unități de pionieri folosite pentru distrugeri masive nu au fost folosite în masă, ci individual sau grupe mici pentru terorism și spionaj (erau bine instruiți). Majoritatea parașutiștilor au fost prinși și suprimați.

Din punct de vedere al armamentului pe frontul Armatei 4 numai brandt-uri de mai multe calibre, în cantități foarte mari, au surprins trupele sovietice.

VI. Funcționarea serviciilor (aprovizionări și evacuări)

Din informațiile obținute de la prizonieri rezultă:

Aprovizionările au fost în general asigurate prin depozite teritoriale, inițial în Basarabia în centrele importante și noduri de comunicații, cu stocaje suficiente de hrană, echipament, armament și muniții, precum și din exploatarea locală, în zonele bogate.

În zonele din jurul Odesei, aprovizionarea s-a făcut prin aduceri dinapoi.

În special aprovizionările cu muniții bine organizate.

Aprovizionarea cu hrană n-a fost bine organizată. Astfel, în operațiile din jurul Odesei, din cauza greutatea în aprovizionare, rația luptătorului a fost redusă la 400 gr pâine/zi. În schimb, s-a dat alcool în cantități foarte mari.

Evacuările

Organizarea evacuărilor și execuția lor bine făcute.

Perfectă concordanță între ritmul acțiunilor și evacuări, atât în Basarabia cât și Odessa.

VII. Transporturile

Au funcționat bine.

În cursul operațiunilor, rușii au manevrat intens rezervele de la pluton la regiment, folosind transporturile auto, fapt ce a ajutat manevra rezervelor dintr-o parte în alta a frontului, precum Odessa.

VIII. Informații și contrainformații

1. Informații

Comandamentul sovietic a avut la dispoziție serviciile de informații ale NKVD – cu rețele pregătite din timp atât pe teritoriul lui cât și pe al nostru.

Rușii au cunoscut forțele și intențiile noastre. În timpul retragerii, a doua armată de rezidenți și spioni au fost lăsați în Basarabia și Transnistria pentru a culege informații despre trupele noastre și o altă parte a forțelor speciale a fost folosită pentru obținerea informațiilor prin luptă.

2. Contrainformații

Conspirativitatea și discreția – capitol al educării soldaților, ofițerilor și populației sovietice. Indiscrețiile erau pedepsite cu moartea.

Din cauza agenturii dezvoltate a NKVD, orice locuitor fiind supravegheat, agenții noștri s-au strecurat greu; majoritatea au fost prinși și suprimați.

În armată, prin agenți acoperiți între soldați și ofițeri, orice indiscret era bănuț și descoperit. Metodele aplicate de NKVD, mijloacele tehnice sovietice au dat superioritate serviciilor contrainformative.

IX. Concluziuni

Operațiunile forțelor sovietice din Basarabia, Transnistria și în fața Odesei au fost inițial și ulterior influențate de situația pe frontul germano-sovietic.

Din cauza aceasta, sovieticii nu numai că nu au putut aduce alte forțe în BASARABIA, dar au fost nevoiți să ia unități blindate care inițial existau în Basarabia centrală și de sud și să le întrebuințeze în nordul Basarabiei și pe alte fronturi. De asemenea, s-au luat unități de cavalerie și motorizate.

Din inferioritatea de forțe au rezultat și caracteristicile operațiunilor care s-au desfășurat și anume:

- inițial pe PRUT – surprindere, deoarece forțele sovietice nu au prins de veste de declanșarea atacului nostru;

- ulterior, rezistență pe PRUT, cu maximă intensitate, la est de FĂLCIU; după forțarea Prutului, disputarea terenului pas cu pas, pivotând pe masivul CORNEȘTILOR și ținând stânga pe loc, la adăpostul PRUTULUI inferior și al Dunării obstacole aproape absolute în luna iunie și iulie a acestui an.

Apărarea sovietică fiind întotdeauna continuată pe la nord, a sfârșit în a se transforma într-o retragere, acoperită pe direcții importante cu ariergărzi puternice dotate cu artilerie și infanterie motorizate precum și fracțiuni de care de luptă.

Datorită acestor mijloace de foc puternice și foarte mobile, s-a putut realiza retragerea forțelor sovietice și asigurarea evacuării fără pierderi mari pentru inamic, inerente în astfel de cazuri.

Operațiunile inamicului în TRANSNISTRIA, după ruperea frontului fortificat de pe NISTRU, între Dubăsari și Tiraspol, au prezentat același caracter, cu deosebire că forțele inamice prin spărtura făcută de Corpul 54 armată german, au fost separate, comandamentul sovietic a fost dezorientat, iar forțele care au putut să se retragă spre Odessa, au acționat pe cont propriu.

După această dată, acțiunile în fața ODESSEI par a fi conduse efectiv de comandamentul rus cu un caracter de rezistență, fără gând de retragere, probabil pentru a se asigura evacuarea bunurilor din Transnistria și Odessa, precum și pentru a câștiga timp în mersul operațiunii sau alte eventuale complicații politice (intrarea Turciei în război, ajutor englez etc.).

Bogăția mijloacelor și dotarea bogată în armament și muniții, precum și modul cum comandamentul rus a știut să facă față în timp util situației critice, arată o bună pregătire din toate punctele de vedere.

Ajutoarele trimise comandamentului litoralului de Comandamentul Superior rus, care a condus operațiunile, au fost efective și

au contribuit ca Odessa să reziste până la 16 octombrie și să se poată evacua.

Retragerea majorității forțelor ruse de pe frontul Odessa – în intervalul 4–15 octombrie, rămâne o operație bine concepută.

De asemenea, operațiunile pe frontul Odessei au dovedit tenacitatea și voința de rezistență.

Comandamentul rus a utilizat toate resursele, a manevrat bine rezervele și a întrebuințat maxim locul și valoarea defensivă a Odessei pentru a îndeplini misiunea, iar atunci când o parte din forțe erau necesare în Crimeea și orice posibilitate de rezistență cu succes în jurul Odessei nu mai era de întrevăzut, hotărârea de a retrage aceste forțe a fost corectă, iar organizarea acestei retrageri bună.

*

Ca învățăminte mari din această campanie rezultă:

- Focul masiv, ucigător, dirijat asupra infanteriei adverse este unul din mijloacele de acțiune cele mai puternice;

- Folosirea terenului în raport cu proprietățile armamentului în atac și operație, este un auxiliar al succesului;

- Instrucția tragerii, camuflajul și dotarea cu mijloace de transmisiuni trebuie făcută fără economie;

- Lucrările de organizarea terenului sunt un mijloc prețios pentru economisirea forțelor.

Elementul principal în luptă rămâne tot omul. Prin educație și instrucție trebuie format să știe, să voiască, să lupte și să învingă.

Luptătorul care caută să meargă cu orice preț înainte, riscă mai puțin decât cel ce stă pe loc sub foc inamic.

- În războiul modern, infanteria trimisă în atac fără care de luptă și artilerie de asalt nu e sigură de succes.

- Branturile sunt o sursă de foc prețioasă, care pot bate de la distanțe foarte mici, sub unghiuri foarte mari, ceea ce artileria nu poate face. Sunt ușoare și pot însoți infanteria oriunde;

- Artileria trebuie motorizată și șenilată pentru a putea merge în orice teren, făcută mai mobilă și coloane mai puțin vulnerabile;

- Calibrul 75 sau 76,2 mm, nu mai corespunde nevoilor câmpului de luptă decât ca material de asalt pe șenile sau roți de cauciuc. Se impune a se generaliza ca artileria de sprijin calibrul 100 sau 105 mm;

– Se impune a se da corpurilor de armată artilerie grea cu bătaie lungă de 20–25 km și numai motorizată;

– Majoritatea coloanelor trebuie să fie motorizate, iar pentru transportul infanteriei să existe unități de transport în cadrul marilor unități pentru operațiuni rapide și manevre rezervelor în câmpul tactic;

– Valoarea intervenției comandamentelor este funcție de posibilitățile de informare și transmitere a ordinelor; deci misiunea dată unităților și comandamentelor trebuie să fie transmisă prin variate și bogate mijloace de transmisiuni;

– Să se organizeze serviciile de informare pe baze reale, pentru a se putea folosi la război; plecând de la lozinca: „cu cât armata e mai mică și cu posibilități mai reduse, cu atât trebuie să fie mai bine informată”.

În acest scop, serviciile de informații trebuie să aibă o bună organizare și să fie bine dotate cu mijloace de transmisiuni.

– Se impune simplificarea instrucției ofițerilor, instruirea să fie numai practică, fără multe documente scrise, pentru a-i obișnui să fie cu ochii și mintea la inamic, nu la creion și hârtie.

– O disciplină a întregii națiuni bazată pe încredere reciprocă a conducerii și celor conduși, cu un dezvoltat spirit de sacrificiu pentru patrie, cu respectarea întocmai a ordinelor și legilor țării, cu o educație serioasă prin care se ajunge la formarea adevăratelor caractere, duce la victorie în cazul unui conflict armat, când națiunea este chemată să-și arate forța.

Șef Stat Major
General N. Tătăranu

Șef Secție II
Colonel I. Ciocan

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P.II, r. 1655, c. 625–635)

51. Contribuția aeronauticii în bătălia pentru cucerirea Odesei (1.VIII – 16.X.1941)

Aeronautica română a activat aproape în întregime în profitul Armatei 4 la extrema dreaptă a frontului de est.

În acest scop, a fost întrebuințată astfel:

– a atacat pozițiile de artilerie și rezervele inamicului la trecerea Nistrului și în capul de pod Odessa contribuind la slăbirea inamicului;

– a atacat terenurile de aviație inamice;
– a acoperit dispozitivul terestru la trecerea peste Nistru și împrejurul Odesei.

Aportul Aeronauticii Române în această bătălie este următorul:

A. Forțe angajate

1. Amice

a) Aviație cca. 650 avioane grupate în escadrile pe specialități, după cum urmează:

– aviația de luptă

– 17 esc. V. (12–14 avioane)

– 14 esc. bomb. (8–10 avioane)

– aviația de informații

– 13 esc. observ. și hidro (10 avioane)

– 3 esc. rec. (8 avioane)

– aviația de legătură și sanitară

– 8 esc. (10–15 avioane)

Acestea reprezintă totalitatea aviației noastre.

b) Artileria antiaeriană – cca. 52 baterii grupate pe specialități, după cum urmează:

– 20 bt. 75 mm;

– 22 bt. 37 mm;

– 6 bt. mtr. 13,2 mm;

– 3 bt. proiectoare 150 mm;

– 1 bt. pândă radio.

Aceasta reprezintă 1/2 din toate unitățile art. a.a.

2. Inamice

a) Aviația – cca. 1000 avioane de toate categoriile predominând aviația de vânătoare care a fost cel mai mult întrebuințată.

b) Artileria antiaeriană se cifrează la cca. 150 bt., ceea ce reprezintă cca. 900–1000 piese.

B. Pierderi în material

1. Proprii

a) Aviația a pierdut 58 avioane din forțele angajate care se repartizează astfel:

- aviația de luptă:
 - 20 avioane de vânătoare
 - 12 avioane de bombardament
- aviația de informație:
 - 5 avioane de recunoaștere
 - 10 avioane de observare
- hidroaviația:
 - 1 hidroavion
- aviația de legătură:
 - 9 avioane
- aviația de transport:
 - 1 avion

b) Artileria a.a. nu a avut nici o pierdere.

2. Inamicul

a) Aviația a pierdut 397 de avioane din toate categoriile, astfel:

- doborâte de aviația de vânătoare 249
- doborâte de aviația de bombardament 45
- doborâte de A.C.A. 103

Total pierderi 397

Raportul dintre pierderile cauzate inamicului și pierderile noastre:

$$\frac{397}{58} = 6,84$$

C. Pierderi în personal

1. Proprii

– 59 morți repartizați astfel:

- 21 ofițeri
- 15 subofițeri
- 23 trupă

– 81 răniți, repartizați astfel:

- 22 ofițeri
- 30 subofițeri și maiștri
- 29 trupă

– 32 dispăruți, repartizați astfel:

- 15 ofițeri
- 10 subofițeri
- 7 trupă.

Total 172

2. Inamicul

În raport cu numărul avioanelor inamice, se poate deduce că pierderile în personal ale inamicului au fost de 7 ori mai mari ca pierderile noastre:

D. Material de aviație și A.C.A capturat:

a) material de aviație:

- avioane de luptă 4
- avioane reformatate 50
- motoare de avion bune 20
- motoare de avion reformatate 50
- autovehicule diferite 50
- bombe de avion 1.214

b) materiale A.C.A.

- tunuri a.a. 76,5 mm 30
- tunuri a.a. 85 mm 7
- mtr. a.a. 12,7 mm 12
- proiectoare de 120 mm 6
- obuze 76,5 mm 16.000
- cartușe mtr. 12,7 582.896

E. Concluziuni

Acțiunile aeronauticii române în bătălia de la Odessa au atras din forțele rusești următoarele forțe:

- cca. 1.000 avioane
- 150 Bt. A.A.

Aceste forțe ar fi putut fi întrebuințate în altă parte.

Șef Secție Apărare Aero
Mr. Păunescu

52. Octombrie 1941
Ministerul Apărării Naționale
Statul Major al Marinei Regale Române

Operațiile Maritime Desfășurate de Flotele Sovietică și Română în Bătălia Odessei

1. **Flota sovietică.** În tot cursul perioadei 1 august– 16 octombrie 1941, s-a desfășurat o intensă activitate navală între porturile din sud-estul Crimeii și Odessa.

Apărarea Odessei a atras aproape totalitatea forțelor navale sovietice, atât din partea navelor de transport pentru a satisface necesitățile de înprospătare a efectivelor, aprovizionări și evacuări, cât și din partea navelor de război pentru asigurarea operațiunilor de debarcare, efectuate cu efective importante la est de Odessa (22 și 23 septembrie 1941).

O mare parte din navele de război sovietice au fost făcute indisponibile pentru alte operațiuni în Marea Neagră din cauza continuei nevoi de supraveghere, minări și patrulări între Bugaz și Tendra. Consecința imediată a absorbirii forțelor navale inamice în aceste misiuni impuse de apărarea Odessei a fost că de la 5 august 1941 s-au putut începe transporturile noastre de petrol cu destinația Italia (Constanța – Bosfor).

Pierderile navale ale inamicului în cursul bătăliei de la Odessa au fost circa 30 nave de transport, 1 distrugător avariat.

2. Marina Regală Română

În raport cu mijloacele sale reduse a întreprins incursiuni în apele Odessei și Tendrei (sud Oceakov) cu vedete rapide, avariind cu torpile un distrugător sovietic.

Aceste incursiuni au avut și rolul de a provoca o intensificare a măsurilor de patrulare și supraveghere din partea navelor sovietice.

Submarinul „Delfinul” a executat două misiuni (în total 27 zile de mare) către coasta de est a Crimeii; ceea ce a obligat pe inamic să întărească escorta convoaielor de-a lungul coastelor Crimeii cât mai aproape de mal și să execute mai multe baraje de protecție la coasta sa.

Toate aceste măsuri au scăzut randamentul transporturilor și au sporit nedisponibilitatea flotei de război sovietice pentru alte misiuni.

3. Ca o **concluzie** generală, slabele noastre mijloace navale au făcut ca prin sporirea măsurilor de siguranță a transporturilor din partea sovietică, acestea să maseze nave multe din convoaie, astfel să ofere aviației române și germane ținte favorabile pentru bombardament.

Astfel se explică faptul că aviația româno-germană a scufundat numai într-o zi 18 nave de transport dintr-un convoi de 40 de nave, iar totalul de 30 nave pierdute în timpul acestor operații de către sovietici reprezintă un tonaj de cca. 100.000 tone.

Cpt. comandor Popescu

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P.II 5.224, c. 321–322)

53. 15 octombrie 1942
Ministerul Apărării Naționale
Marele Stat Major
Biroul 3
Nr. 9.799/14

Valoarea aportului adus de forțele române în bătălia pentru cucerirea Odessei, în ansamblul dispozitivului aliat de la aripa de sud a frontului de est

(Lucrare întocmită la 15 octombrie 1942 de către Serviciul istoric al M.St.M. pentru Cabinetul Militar al Conducătorului Statului)

I. Importanța strategică a Odessei pentru aripa de sud a Frontului de Est

Prin situația sa la extremitatea de N-V a litoralului Mării Negre și comunicațiile maritime favorabile cu sudul Ucrainei, Crimeea, bazinul Donului și Caucazul – Odessa constituia pentru comanda-mentul sovietic o importantă bază de aprovizionare și operațiuni, prin care puteau aflui ușor resursele de oameni și materiale din sudul Rusiei Sovietice, pentru a fi utilizate în spațiul dintre Nistru și Nipru.

Portul Odessa avea o mare capacitate de trafic maritim, iar apropierea sa la 300 km de Sevastopol, principala bază navală de război din Marea Neagră, permitea flotei sovietice să protejeze în bune

con condiții transportul spre Odessa sau să se intervină la Odessa în câteva ore cu totalitatea mijloacelor.

Deoarece Odessa se găsea pe calea aerului foarte aproape de principalele puncte sensibile din România:

- 150 km de gurile Dunării;
- 300 km de Constanța și podul peste Dunăre;
- 400 km de București și zona petroliferă și posedea numeroase aerodromuri bine utilizate – constituie o bază aeriană de prim ordin amenințând aceste zone importante și pentru aliați.

Pentru a pune la adăpost Odessa de atacuri bruscate și a-i asigura spațiul de siguranță necesar montării unor reacțiuni ofensive spre nord sau nord-est, comandamentul sovietic o transformase într-un vast câmp întărit prin puternice organizații defensive eșalonate, pe o adâncime de 40 km și sprijinite de limanurile de la E la V orașului.

În sfârșit, se organizase o importantă bază de aprovizionare cu depozite numeroase – atât de materiale de război, cât și materiale diverse care întreceau cu mult necesitatea populației în raport cu standardul curent al pieței sovietice.

Toate aceste măsuri, precum și îndârjirea cu care a fost apărută Odessa dovedesc valoarea ce o atribuia comandamentul sovietic pentru menținerea acestei baze necesară operațiunilor ulterioare, care nu putea avea alt prim obiectiv decât flancul și spatele aripii de sud a dispozitivului aliat aflat în curs de înaintare din vestul Ucrainei spre bazinul Niprului.

Ordinul categoric din 22.VIII.1941 al mareșalului Budionai care cere păstrarea Odesei cu orice preț, punând la dispoziție concursul integral al flotei din Marea Neagră și făcând responsabil cu viața comandantului Armatei de Coastă – este edificator.

Era deci imperios necesară nimicirea forțelor sovietice din regiunile Odesei și suprimarea acestei importante baze de operațiuni, care constituia o serioasă și importantă amenințare pentru siguranța aripii de sud a frontului aliat în cursul înaintării sale spre Nipru.

II. Organizarea și desfășurarea bătăliei de la Odessa. Operațiunile aripii de sud a Frontului aliat

La 27 iulie 1941 Înalțul Comandament German cerea ca îndată ce rezistența pe Nistru va fi dislocată, „trupele române să înainteze

în spațiul de la sud-vest de Bug și să ia asupra lor controlul acestui teritoriu“.

Comandamentul de căpetenie român a ținut ca misiunea încredințată să fie executată integral numai de trupele române. În timp ce trupele germane și Armata 3 română, care constituiau aripa de sud a Frontului de est, erau în plină înaintare ajungând la 14 august pe Nipru și Kanjev – Kremenciug și la gura Bugului (Nicolaev) – armata română lua contact cu poziția înaintată la 33–40 km de Odessa.

La terminarea bătăliei de la Odessa, aripa de sud a frontului aliat se găsea:

- stânga la 50 km sud-est Harkov
- la centru la Slavianka (110 km) est Ecaterinoslav
- la dreapta ajungea la Taganrov pe litoralul Mării de Azov și la sud de istmul Perekop.

III. Mijloacele angajate de armata română în bătălia de la Odessa

Comandamentul de căpetenie român a ținut ca executarea misiunii primite de la Înalțul Comandament German să revină integral armatei române, care a angajat 22 mari unități reprezentând:

- 3/4 din totalul marilor unități române pe frontul de est sau peste 1/2 din totalul de 41 M.U. române mobilizabile.

În plus a mai angajat:

- 24 divizioane artilerie grea, reprezentând 2/3 din totalul artileriei grele;
- 6 B.Pi. de corp de armată;
- 6 grupuri de recunoaștere de corpuri de armată.

*

În numărul marilor unități se cuprinde și D.Bl. cu totalitatea carelor de luptă ce posedă armata română.(...)

Aviația a participat cu 650 avioane reprezentând 91% din totalitatea forțelor aeriene și cu 1/2 din mijloacele de apărare antiaeriene.

Marina, majoritatea mijloacelor sale reduse fiind angajate pentru siguranța litoralului, a participat cu 2 vedete rapide și un submarin

care au executat incursiuni în apele Odesei – sud Oceakov și pe coasta de est a Crimeei.

Efectivele angajate la Odessa au fost: 12.049 ofițeri, 9.845 subofițeri, 318.329 trupă. Pierderi totale (morți, răniți, dispăruți) au fost: 3.435 ofițeri (22,55%), 1.385 subofițeri (14,06%), 85.200 trupe (26,76%).(...)

Cele mai importante pierderi au fost:

- 58 avioane (9%);

- 19 care de luptă (11%);

- 90 tunuri de toate calibrele;

- 115 aruncătoare brandt;

- 956 puști mitraliere;

- 336 mitraliere;

- 10.250 arme.

Armata germană a concurat, la Odessa, numai în ultima perioadă cu următoarele unități:

- 7 batalioane artilerie grea (din care 4 de coastă);

- 2 batalioane de asalt;

- o escadrilă bombardament în picaj care a intervenit de câteva ori contra vaselor de transport;

- parte dintr-o escadrilă de bombardament în contra trupelor debarcate la 22 septembrie.

IV. Rezultatele bătăliei de la Odessa și influența asupra operațiunilor aripei de sud a frontului aliat

Armata română a mobilizat în cursul bătăliei de la Odessa valoarea a 8 divizii sovietice, cu un efectiv de 150.000 oameni și un puternic armament, reprezentând 1/8 din totalul marilor unități sovietice angajate de la sud de Kiev până la Marea Neagră și 1/7 față de totalul marilor unități inamice angajate contra aripei de sud aliate.

Necesitățile reclamate de apărarea Odesei se dovedesc și prin absența sa în sud-vestul Mării Negre, unde transporturile române de petrol pentru Italia au putut fi efectuate cu începere de la 5 august 1941.

Bătălia de la Odessa a adus inamicului numeroase pierderi în oameni și 6.363 prizonieri.

De asemenea, grele pierderi materiale, din care cele mai importante sunt: 400 avioane (20% din totalul angajat), 30 vase de transport cu cca. 100.000 tone, 1 distrugător avariat, peste 700 autovehicule, importante cantități de materiale de război și diverse de la Odessa, aripa de sud a frontului aliat înaintând până la 50 km S-V Harkov, a pătruns în Crimeea (40 km S Perekop) și a ajuns la Marea Azov până la Taganrog. O parte din forțele acestei aripi de sud a concurat – la extrema stângă – la marea încercuire de la Kiev.

Progresiunea aripei de sud, între 31.VII – 16.X.1941, a fost de 400–700 km.

Această adâncă progresiune dovedește că aripa de sud germană a avut totală libertate de acțiune la care a contribuit într-o măsură siguranta deplină ce a avut-o dinspre Odessa, de unde reacțiunile ofensive ce ar fi putut întreprinde inamicul în flanc și în spate, inițial cu cele 8 divizii și 1.000 avioane angajate la Odessa – și ulterior cu alte forțe – au fost interzise prin sacrificarea trupelor române.

Hotărârea Comandamentului de Căpetenie Român de a lua asupra sa cucerirea Odesei a contribuit în mare măsură și la economisirea forțelor germane de la aripa de sud, care nefiind stabilită prin detașări de forțe la Odessa, au ajuns până în apropierea Donului și a putut concura cu o parte din forțe în folosul bătăliei de la Kiev.

Aportul adus de armata română în bătălia de la Odessa în ansamblul operațiunilor de la aripa de sud a fost confirmat și de către Führerul cancelar al Marelui Reich, la 5 octombrie 1941, când, oferind participarea unei divizii și artileriei grea germană pentru cucerirea Odesei, a precizat că: „timpul când Armata 4 română era angajată la Odessa corespunde cu bătălia de la Kiev, unde toate forțele germane erau angajate acolo în lupte grele“ și califică de „valoroase“ serviciile operative aduse de armatele 3 și 4 române.

Rezultă că în cursul bătăliei de la Kiev, aripa de sud aliată nu ar fi putut fi ajutată dacă s-ar fi produs o reacțiune ofensivă dinspre Odessa și ar fi trebuit să i se facă față cu mijloace proprii, încetinind astfel înaintarea acestei aripi și făcându-i imposibilă contribuția cu o parte din forțe în bătălia de la Kiev.

Este însă de menționat că prin cucerirea Odesei s-a îndepărtat amenințarea pentru regiunea petroliferă română care interesează de aproape pe aliați.

Desfășurarea bătăliei de la Odessa și operațiunile aripei drepte a frontului de sud aliat

Situația la 31 iulie 1941

– A.17 ge, A.3 și A.11 ge pe frontul N-V Umam – Balta – N. Râbnița.
– C.4 A.ro (3 D.I.) pe Nistru între Vadul lui Rașcu și Norovata.
– C.54 ge în capul de pod Dubăsari – Vasilevka – Grigoriopol.
– A.4 ro, cu grosul (5 D.I., 2 Bg. Cv. și 1 D.Bl.) în regiunea Tighina – Vadul lui Vodă – Chișinău, gata a trece Nistrul, acoperită la sud de C.11 A. ro (2 D.I. + 2 Bg. Cv.) între Tighina – Llimanul Nistrului. În rezerva Armatei 2 D.I.

Desfășurarea acțiunii:

Faza I 31.VII – 14.VIII.1941

A.4 ro. trece Nistrul cu începere de la 31.VII.1941 și după înfrângerea rezistențelor succesiv întâmpinate, ajunge la 14.VIII.1941 în contact cu o linie de rezistență continuă jalonată de: Beliaevka – Kagarlik – Mannheim – Brinovka – D. Gildendorf – Alexandrovka. În această fază (31.VII – 14.VIII.1941) A.17 ge și Gr.1 Bl. ajunge pe Nipru între Kanjev (40 km sud Kiev) și sud-est Kremenciug, cu o D.Bl. la Nicolaev (pe Bug). A.3 ro. și 11 ge. se găsesc pe Bug între Voznejensk – Nicolaev.

A.3 ro. realizează un cap de pod peste Bug la Voznejensk. Progresiunea aripei drepte a frontului de sud a fost în această fază de 100–200 km.

Faza II 15.VIII – 22.VIII.1941

A.4 română respinge rezistența cu care a luat contact la 14.VIII. și ajunge la 22.VIII. în contact cu a doua poziție puternic fortificată jalonată de: Franzfeld – Freudenthal – Vakarjani – N-V Gniliakovo – sud Kubanka – sud Ceverdlovo (Kol.Bujalâk) – nord Sișavka (Alexandrovka).

La 22.VIII, A.4 își remaniază dispoziția introducerii a noi forțe în vederea continuării atacului.

În perioada 15.VIII – 22.VIII, aripa dreaptă a frontului de sud continuă înaintarea, ajungând cu:

– A.17 germană și Gr.1 Bl. pe Nipru între nord Konjev (40 km sud Kiev) – Cerkași – Kremenciug și Zaporoje.

– Divizia italiană Passubio și C.11 A. germană trecute prin capul de pod de la Vorniejensk ajung la C.F. Novo Ukrainka – Kremenciug între Nikolaevka – Jielisavetgrad, intrând sub A.17 germană.

– A.3 română pe râul Inguljek (50–60 km est Bug, între Anovka – Poski).

– A.11 germană cu stânga pe râul Inguljek și cu dreapta la gurile Niprului la Herson, o divizie din A.11 germană pe litoralul mării între Limanul Bugului – Limanul Tiligulskij.

Progresiunea aripei drepte a frontului de sud aliat a fost în această fază la flancul stâng de 60 km la centru 130 km, iar la flancul drept 50 km.

Extrema dreaptă a A.11 germană a operat la 40–50 km de Odessa.

Faza III 22.VIII – 16.IX.1941

A.4 română cucerește linia Franzfeld – Freudenthal – Vakarjani – N-V Gniliakovo – S Kubanka – Kol. Bujolin ajungând la 16.09. în contact cu alte rezistențe inamice pe aliniamentul: nord Ovidiopol – creasta de vest Liebenthal – V Dálnik – N-V Gniliakovo – N Trotașovka – S Gildendorf – litoralul mării.

În această perioadă aripa dreaptă a frontului aliat progresa astfel:

– La nord parte din forțe ajunseseră la Lubni (180 km est Kiev), participând astfel la marea încercuire de la Kiev.

– La centru se forma un nou cap de pod peste Nipru la Ecaterinoslav (Dnepetrovsk).

– A.3 română pe Nipru între Nikopol – Borislav pe unde trece Niprul Bg.1 și 2 Munte.

– A.11 germană în urmărire atinsese la est de Niprul inferior linia: Rubanovka – Rozdenișkoje, iar cu dreapta lua contact cu apărarea frontului Perekop.

Elementele de la extrema dreaptă A.11 ge, pe litoralul mării la sud-est și vest de gura Niprului.

Progresiunea aripei drepte a frontului de sud a variat în această perioadă între 100–150 km.

Faza IV 16.IX – 16.X.1941

A.4 ajunge cu dreapta la lacul Suhoi. La centru respinge puternice atacuri inamice și cucerește Gniliakovo.

La est de Limanul Kajalnâk inamicul sub protecția flotei debarcă forțe importante reușind a pătrunde până la sud Kubanka.

În dimineața zilei de 16. X, A.4 reia înaintarea pe întreg frontul și cucerește Odessa.

În perioada 16.IX – 16.X aripa dreaptă a frontului de sud aliat ajunge:

— La nord, A.17 Ge. la sud de Harkov, pe aliniamentul Starovarovka (60 km sud-est Harkov), Slavianka (115 km est Jeka-Terinoslav)

A.3 română și parte din A.11 germană fac față unor puternice atacuri inamice între bucla Niprului – Marea Azov, după care se reia înaintarea.

A.3 română se așează la 16.X pe litoralul Mării de Azov între Berdiansk – sud Melitopol.

La centru: Gr.1 Bl. manevrând dinspre Ecaterinoslav (Dnepopetrovsk) către Melitopol, realizând încercuirea forțelor inamice de la nordul Mării de Azov, după care se îndreaptă spre est ajungând la 16.X pe râu Mius-Taganrog.

La sud, C.30 A. germană în contact cu inamicul la isrul Gonicesk-Saikovo.

C.54 A. german cre forțase Istmul Perekop, ajunge la sud de Armiansk.

54. 4 decembrie 1941

REZULTATUL ANCHETEI referitor la cauzele pentru care Armata Română n-a putut să aibă o victorie rapidă și strălucită la Odessa

(Rezumat)

Statul Major al Armatei

Secția Operațiilor

Către

**PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINISTRI
Cabinetul Militar**

La ordinul verbal al dlui Mareșal Antonescu, s-a întreprins o anchetă la marile unități și trupe, spre a se cerceta cauzele pentru

care Armata Română nu a putut să aibă o victorie rapidă și strălucită la Odessa.

Rezultatul anchetei este concretizat în alăturatele patru dosare.

Totodată se înaintează și un rezumat asupra celor cuprinse în aceste dosare.

SUBȘEFUL DE STAT MAJOR AL ARMATEI

General N. Pălăngeanu

Rezultatul anchetei referitor la cauzele pentru care Armata Română n-a putut să aibă o victorie rapidă și strălucită la Odessa

Din cercetarea răspunsurilor primite de la comandamente și în special de la unități, se poate constata, de la început, că aceste cauze sunt multiple și că își au originea mult mai depărtată decât ar părea la prima impresie.

Dacă ar fi să le clasificăm, ele ar putea să fie grupate în trei mari capitole:

— organizare – dotare;

— instrucție;

— moral

A. ORGANIZARE – DOTARE

I. Încadrări

Interesează în special încadrarea infanteriei, armă care a dus greul luptei în operațiunile de la Odessa.

1. Trupa

Unitățile de infanterie au fost încadrate pentru mobilizarea anului 1940/1941 cu circa 12 contingente; de la începutul operațiunilor au intrat în compunerea infanteriei oameni trecuți de 30 de ani.

Mai mult încă, parte din oameni proveneau din contingente slabe, născuți în timpul fostului război, iar toți oamenii aveau în general o pregătire destul de sumară din cauza concediilor pentru economii bugetare, din epoca dinaintea războiului.

Cum, de la început, pierderile au fost simțitoare, completarea lor s-a făcut cu oameni de la unitățile de marș, constituite din elemente începând de la contingentul 1929, deci mai bătrâni și în mare parte

neinstruiți, așa încât s-a ajuns în fața Odesei cu o infanterie constituită din elemente lipsite de elanul tinereții, atât de necesar în astfel de operațiuni.

Acest factor reiese și mai mult în evidență, dacă se face comparație cu infanteria germană, care este infanteria tinerețului.

2. Subofițeri

Încadrarea numerică în subofițeri activi a fost de început deficitară. Cei lipsă au fost înlocuiți cu T.T.R. și sergenți în termen, din care cauză conducerea subunităților s-a resimțit în mod hotărâtor. Putem afirma că această lipsă a fost un factor determinant în operațiunile din fața Odesei, mai ales după ce s-au produs goluri în rânduri ofițerilor activi.

3. Ofițeri

Chiar de la intrarea în campanie, au fost deficite în ofițeri activi, unitățile au fost încadrate cu 50% ofițeri de rezervă, procent mult prea ridicat.

Din cauza marilor pierderi suferite, numărul ofițerilor s-a redus în așa proporție încât la sfârșitul bătăliei de la Odessa, au fost regimente de infanterie care s-au înapoiat cu 20 ofițeri activi, din 43 cu cât pleaseră. Din aceștia, abia 5 ofițeri activi mai erau din acei au care regimentul intrase în campanie, restul fiind primiți între timp, din interior.

Aceleași lipsuri mari s-au produs și la ofițerii de rezervă, situația acestora fiind agravată și de faptul că aceștia au fost înlocuiți cu elemente bătrâne și neinstruite.

II. Organziare – Dotare

1. Influența schimbărilor prea dese în constituirea unităților, asupra valorii organice.

Imposibilitatea de a dota de la început unitățile cu armamentul, oamenii (mai ales specialiști), caii și vehiculele prevăzute în tabelele de dotare, a dat naștere la dificultăți, care s-au agravat pe măsură ce războiul s-a prelungit și s-au produs pierderi.

De asemenea, diferitele modificări făcute în organizarea unităților, în preajma războiului, au avut consecințe dăunătoare atât asupra instrucției, cât și asupra coeziunii unităților.

Astfel:

În iarna 1939–1940:

– grupa de luptă trece de la 13 oameni, la 17 oameni;

– compania de la 4 plutoane a 3 grupe, la 3 plutoane a 3 grupe;

– batalionul își modifică organica companiei de mitraliere, transformând-o în companie de armament greu batalionar, prin reducerea unui pluton mitraliere și primirea în schimb a unui pluton brandt 60 mm, a 3 grupe, a 2 piese;

– regimentul trece de la organizarea pe 3 batalioane, la 4 batalioane, iar compania armament de însoțire se transformă în companie armament greu regimentar, cu un pluton anticăr, un pluton brandt 81 mm și un pluton tunuri însoțitoare. Regimentului i se adaugă compania de comandă.

Această organizare s-a realizat în februarie 1940, pentru ca în toamna aceluiași an să se revină la organizarea regimentului pe 3 batalioane.

În iarna 1940/1941:

– grupa de luptă se reorganizează pe 10 oameni;

– plutonul de pușcași pe 4 grupe;

– compania rămâne pe 3 plutoane, însă primește o grupă brandt 60 mm;

– compania armament greu batalionar devine companie de mitraliere a 4 plutoane și nu mai posedă brandt-uri;

– la regiment apare în plus compania de pionieri.

Concomitent cu aceste schimbări, a apărut și modificarea cu care s-a intrat în campanie.

La marile unități

a) S-a resimțit foarte mult lipsa comandantului brigăzii de artilerie, care să coordoneze și să conducă focul artileriei divizionare. Substituirea unui comandant de regiment de artilerie în această funcție nu a dat rezultate fericite din cauza lipsei grupului de comandă corespunzător. În același timp, unul din regimente rămânea fără comandantul titular;

b) Deplasarea comandamentelor, impusă de ritmul accelerat al operațiunilor, a întâmpinat dificultăți din lipsă de mijloace de transport auto proprii. S-a recurs la utilizarea mașinilor de la compania auto; din această cauză a fost influențat mult bunul mers al reprovizionărilor.

La trupe

a) Grupurile de comandă au fost insuficient dotate cu personal specializat și mijloace de transmisiuni, mai ales la artilerie. În special s-a resimțit continuu lipsa motocicliștilor.

b) Unitățile de infanterie

Compania de cercetare s-a dovedit a fi prea slab dotată cu armament automat. Nevoile operative au dus la întărirea ei cu un pluton de cercetași călări și s-au dat puști mitraliere.

Compania de pușcași a fost prea slab dotată cu armament brandt, atât ca număr cât și putere. În toate situațiile a avut nevoie de o masă de foc, pe care n-a putut să o realizeze.

Plutonul de pușcași, organizat pe 4 grupe, s-a dovedit greoi, din moment ce la comanda acestor grupe nu erau subofițeri.

Acest inconvenient s-a accentuat și mai mult în urma pierderilor mari în ofițeri, când la comanda plutonului au intrat subofițerii. De asemenea, plutonul are nevoie de un material curb (brandt 60 mm), de puști semiautomate individuale și de material exploziv pentru distrugerea rețelilor de sârmă etc.

Compania mitraliere nu dispunea de material antiaerian special pentru acțiuni contra avioanelor zburând la mică înălțime.

Batalionul are nevoie de o companie de armament, a cărei întreținere să se facă în masă, realizând un foc puternic pe obiectivul interesat. De asemenea, are nevoie în organica sa de material anticar.

Regimentul nu a avut la dispoziție un material curb de mare putere (aruncătoare superioare calibrului 100 mm).

c) Unitățile de artilerie

Se semnalează următoarele:

- dotarea slabă în material de transmisiuni și observare;

- materialul de 75 mm se pare că n-ar mai corespunde nevoilor câmpului de luptă, obuzierul de 100 mm dovedindu-se superior prin bătaie și efect la țintă;

- apărarea a.a. să fie organizată în cadrul bateriei și nu la divizion, de asemenea batalionul are nevoie de puști mitraliere pentru lupta apropiată;

- nevoia ca în cadrul regimentului să existe un atelier pentru reparatul aparatelor telefonice și radio, iar în cadrul corpului de armată, un atelier pentru reparații ușoare de artilerie.

d) Servicii și trenuri

Față de succesiunea rapidă a operațiunilor, organizarea și funcționarea trenurilor și formațiunilor de servicii bazate pe animal și căruță de rechiziție, au provocat tot timpul campaniei întârzieri de reprovizionări.

Încadrarea a lăsat iarăși foarte mult de dorit, toate formațiunile de servicii fiind organizate cu elemente bătrâne, care nu erau în măsură să facă față eforturilor cerute și gata în orice situație mai critică a intra în panică.

În majoritatea timpului, eforturile în reprovizionare le-au făcut puținele mașini tip militar la dispoziția unității, fapt care îndrituiește revizuirea completă a reorganizării formațiunilor de servicii, în sensul motorizării lor într-o măsură cât mai mare.

Unele comandamente și formațiuni de servicii au fost inutile, sau fără activitate. În această categorie ar intra:

- Comandamentul de grup servicii;

- Serviciul terenului;

- Serviciul farmaceutic.

Sunt anumite formațiuni care trebuiesc imediat reorganizate și dotate cu mijloace auto, altfel randamentul este sub mediocru și nu vor putea face față unor operațiuni cu ritm accelerat. Acestea ar fi:

- ambulanța divizionară;

- brutăria de campanie;

- grupul aprovizionare subzistențe;

- parte din trenurile de luptă și regimentare ale unităților.

În sfârșit, unele formațiuni trebuiesc prevăzute cu personal sporit și calificat, în special cel de la serviciul sanitar, care nu a putut răspunde marilor cerințe necesitate de strângerea și evacuarea răniților și în special de asanarea câmpului de luptă.

III. Menținerea forței combative a unităților

Această problemă s-a pus din primele operațiuni, datorită enormelor pierderi cauzate zilnic de un inamic dâr, bine utilat.

Completarea pierderilor s-a făcut:

a) Prin reorganizarea subunităților, încadrând armamentul greu și automat cu personalul existent la un moment dat. De cele mai multe ori, personalul rămas nu cunoștea însă funcțiile servanților principali pe care îi înlocuiau. În plus, rămăneau încă lipsuri în efectivele unităților.

b) Prin recompletări de la unitățile de marș organizate sau suplimentare și ofițeri aduși din interior.

Începând de la 15 august, din cauza pierderilor din ce în ce mai mari, forța combativă a infanteriei scăzuse foarte mult, iar urgența a cerut ca recompletarea să se facă chiar pe front. Ofițerii sosiți fiind

străini de regimente, au luat comanda sub focul inamicului, fără să-și cunoască trupa, uneori nici comandantul de regiment, grupuri etc.

În aceste condiții, rezultatul a fost o totală lipsă de legătură sufletească între comandanți și ostași.

Mai mult, valoarea oamenilor din unitățile de marș, submediocră din toate punctele de vedere, capacitatea combativă a unităților care a scăzut foarte simțitor, au avut drept rezultat repercusiuni adânci în conducerea operațiunilor.

B. INSTRUCȚIA

1. Pregătirea cu care s-a intrat în campanie

Timpul afectat instrucției contingentelor de la războiul mondial încoace, a fost cu totul insuficient. Din cauza condițiilor bugetare, perioada reală de instrucție pentru oamenii unui contingent nu atingea în general 6 luni. În restul timpului, numai o parte din elemente și anume instructorii, parte din specialiști și o infimă parte din servanții diferitelor categorii de armament, mai continuau instrucția, restul deveneau oameni de corvoadă sau santinele permanente în gărzi.

Perioadele de concentrări din ultimii ani nu au îmbunătățit gradul de instrucție, deoarece rulajul oamenilor în concediu, din 2 în 2 luni, avea drept rezultat o evidentă discontinuitate în pregătire. Mai mult, o mare parte din ostași erau sustrași de la concentrări, prin acordarea numeroaselor scutiri.

În plus se mai adaugă și faptul că o parte din armamentul modern a cărui instrucție trebuie făcută cu ocazia concentrărilor, a lipsit din dotare, armamentul sosind în preajma războiului.

2. Cunoașterea și întrebuințarea armamentului

Ostașii cu care unitățile au intrat în luptă cunoșteau în general materialul din punct de vedere tehnic, însă funcțiunile principale (ochitor, trăgător) nu erau cunoscute decât de unul, maxim doi oameni, scoaterea acestora din luptă a echivalat aproape cu scoaterea însăși a piesei din serviciu. Situația s-a agravat și mai mult, când toți vechii servanți au căzut și au sosit re completările, oameni străini cu totul de armamentul pe care trebuiau să-l deservescă.

Instrucția tragerii și întrebuințarea tactică, în special în unitățile de brandt-uri, putem spune că s-a făcut pe câmpul de luptă, ca urmare a experienței căpătate pe front. Brandt-urile au fost întrebuințate pe piese, comandate de grade inferioare, de la care nu se puteau obține rezultatele dorite; în general se trăgea neobservat și pe piese izolate.

Materialul anticar a fost ținut adesea în spatele artileriei.

A trebuit să treacă timp îndelungat pentru ca teama de carele de luptă să fie învinsă. Cu timpul, după ce soldații au văzut efectele tunurilor anticar, au căpătat încredere în armament și nu au mai dat înapoi la apariția carelor de luptă inamice.

Întrebuințarea grenadelor, în primele săptămâni, s-a făcut cu oarecare teamă, din lipsă de instrucție și tragere în timp de pace.

3. Folosirea terenului în atac și apărare

Terenul nu a fost folosit în bune condițiuni. Numai așa se explică marile pierderi suferite de infanterie.

Se infiltrasă deja ideea că acoperirile trebuie evitate, deoarece constituie obiective de artilerie, aruncătoare și aviație.

S-a făcut în schimb o largă întrebuințare a lopeții pentru construirea adăpostului.

4. Camuflajul și „șicanele” pe câmpul de luptă

Majoritatea unităților nu au folosit la maximum camuflajul. În special în câmpul tactic nu s-au luat măsuri de ascunderea dispozitivelor, contrar de ceea ce se întâmpla la inamic, care se disimula foarte bine în teren, folosind la maximum acoperirile și camuflajul artificial și păstrând disciplina mișcării și zgomotului.

În ceea ce privește „șiretlicurile” folosite din plin de ruși, noi le-am folosit sporadic și numai în cazuri izolate, fără a fi organizate.

5. Siguranța, observarea și informațiile

Din răspunsurile primite se pare că siguranța, deși vigilentă, nu a fost executată în spirit pur practic, ci mai mult în sensul „temerei de a nu fi făcuți prizonieri”.

Observarea și contactul strâns cu inamicul, în special în cadrul infanteriei, nu a fost continuat, justificându-se că terenul nu oferea bune observatoare. Din această cauză, inamicul a putut totdeauna să se sustragă vederilor noastre și să execute ruperi de lupte aproape nestingherit.

Deși soldații cunoșteau importanța informațiilor, se pare totuși că nu le-au dat atenția necesară.

Chiar când se obțineau informații, ele erau transmise târziu și uneori deformat.

6. Sprijinul înaintării

a) Focul artileriei

S-a obiectat că unele atacuri nu au reușit, deoarece durata pregătirii de artilerie a fost mică, în general, în jur de 10 minute.

Dar chiar când durata pregătirii a fost sporită până la o oră, atacul n-a mers, deoarece proiectilul de 75 mm întrebuițat contra personalului adăpostit în gropi sau în adăposturi ușoare (lemn) nu avea efect; armamentul automat inamic nu putea fi distrus, fiind perfect camuflat și adăpostit; s-a consumat muniție multă, însă trăgându-se pe obiective prea numeroase, nu s-au putut obține efectele dorite acolo unde s-a tras masiv, efectele de neutralizare nu au fost exploatate imediat de către infanterie, „care se mișca cu prea mare încetineală“.

b) Focul infanteriei

Inițial brandt-urile nu au fost întrebuițate masiv, această situație a fost însă remediată prin ordinele date de armată și prin care s-a prevăzut ca brandt-urile să fie grupate pe baterii.

În cursul atacului efectul focului era relativ, tragerile nefiind observate. Pentru a nu lovi trupele proprii, adeseori unitățile întrebuițau „înălțător sigur lung“.

Infanteria aștepta totul de la focul artileriei.

De asemenea, au fost cazuri când oprirea momentană a unei fracțiuni, din cauza focului unei arme automate inamice, atrăgea și oprirea vecinilor, deși aceștia nu primeau foc.

Nu se întrebuițau armamentul greu al infanteriei pentru înlăturarea unui asemenea incident, de teama reacțiilor inamicului.

7. Conducerea infanteriei în atac

În general organizarea atacului se făcea în bune condițiuni, pe măsură însă ce atacul progresa, acțiunea comandanților începea să dispară.

Se pare că combinarea focului cu mișcarea n-a existat; de multe ori întreg frontul de atac se oprea din cauză că nu era susținut de bazele de foc.

Ideea flancului descoperit paraliza orice mișcare de depășire sau învăluire.

În cursul atacului, oamenii se îngrămădeau în cadrul grupelor și plutoanelor; orice lovitură inamică lovea în plin. Așa se explica marea număr de răniți, după fiecare atac.

Din cauza lipsei de legături și conducerii efective pe timpul atacului, focul s-a executat pe obiective fixate dinainte, iar nu pe cele reale.

8. Schimbarea unităților

În cadrul marilor unități s-au făcut schimburi între batalioanele regimentului, bineînțeles dacă nu erau toate plasate în linia I.

S-au făcut însă adesea schimburi de batalioane numai pentru o singură zi, procedeu cu totul greșit. În loc de repaus pentru unitatea schimbată, dimpotrivă, rezulta o oboseală inutilă, plus pierderile în timpul schimbului.

Unitățile speciale (unități de mitraliere, anticar, a.a. etc.) au stat aproape tot timpul în linia I, nedispunându-se de unități similare pentru înlocuire.

De asemenea, artileria n-a fost înlocuită decât rareori, ea trecând de la o mare unitate la alta, ca artilerie de întărire. S-a folosit și deci uzat prea multă artilerie față de cantitatea de muniție alocată.

9. Înlocuirea la comanda unităților

Se știa dinainte cine va lua locul celui căzut, dar se afla prea târziu pierderea șefului, producându-se confuzie, mai ales în cazul când și înlocuitorul cădea și el puțin timp după luarea comenzii.

În general, înlocuitorii luau comanda cu întâziere și ezitare.

C. MORALUL

Moralul ostirii, în bătălia de la Odessa nu a mai fost la înălțimea celui de care armata a dat dovadă în operațiunile până la Nistru.

Cauzele care au provocat această stare de lucruri s-ar putea grupa astfel:

1. Lipsa pregătirii sufletești a războiului de la est de Nistru.

Necesitățile de păstrarea secretului au impus ca soldatul și chiar ofițerul să nu poată fi pregătit sufletește, în ceea ce privește nevoia de a continua operațiile la est de Nistru.

Mai mult încă, unii comandanți au făcut greșeala de a preveni soldații, că o dată cu atingerea Nistrului, operațiunile se vor termina.

Cu iluzia că vor lua parte la un război ușor și care va lua sfârșit o dată cu ocuparea Basarabiei, soldații nu au mai avut spiritul combativ reclamat de operațiunile de mai târziu.

2. Lipsa spiritului ofensiv datorat lipsei de instruire.

a) Timp de aproape 2 ani, unitățile au fost pregătite numai pentru lupta defensivă.

Angajați pe neașteptate în acțiuni ofensive, soldații au fost lipsiți de spiritul războinic și de sacrificiul care nu putea fi câștigat decât printr-o instruire corespunzătoare.

b) De asemenea, lipsa antrenamentului fizic a avut drept consecințe neobișnuința de a suporta rigorile vieții de campanie, ceea ce a atras după sine o scădere sensibilă a moralului.

c) La fel, lipsa de instruire în ceea ce privește cunoașterea tehnică și mai ales întrebuințările tactice, în mod deosebit ale mijloacelor moderne de luptă (tun anticar, mortarul brandt etc.), a făcut să se piardă încrederea în armamentul de care dispuneau.

Situația s-a remediat mai târziu când s-au putut cunoaște mai bine toate mijloacele.

d) Tot ca o lipsă de instrucție trebuie socotită și îngăduința neadmisibilă față de ostașii ce umblau în ținută destrăbălată, neglijând chiar și semnele exterioare de respect. Efectul acestei stări de lucruri s-a răsfrânt asupra disciplinei și spiritului de subordonare.

e) În sfârșit, instrucția din timp de pace nu a dezvoltat adevăratele virtuți ostășești, curajul fizic și moral și nici spiritul de sacrificiu.

Această insuficiență s-a resimțit pe tot timpul operațiunilor.

3. Consecințe de natură organică

Anumite măsuri luate în vederea menținerii capacității combative a unităților au avut repercusiuni, putem afirma dezastruoase asupra moralului, astfel:

a) La începutul lunii septembrie s-a adus un număr important de ofițeri din interior, pentru a înlocui pierderile de pe front.

Transportați în cea mai mare grabă cu autocamioanele, au fost trimiși pe timpul nopții la unitățile aflate în contact cu inamicul.

Ofițerii plecau la atac cu oameni necunoscuți, iar trupa cu comandanți pe care atunci îi vedea pentru prima dată.

În asemenea condiții, moralul și spiritul de coeziune și sacrificiu ajunseseră inexistente în unități.

b) La fel, completările de efective s-au făcut adesea sub focul inamicului și chiar la unități care se aflau în prima linie. Asemenea reorganizări, care în mod normal se fac înapoia frontului, în afara acțiunii inamicului, au avut drept rezultat că noul sosit nu-și cunoștea nici camaradul, nici șeful și nici misiunea ce-i revenea.

Se simțea, din această cauză, străin, izolat, iar fărâma de moral ce ar fi avut-o, dispărea.

Unitățile au fost adesea retrase în rezervă, cu refacere numai pentru o singură zi.

c) Prin pierderile suferite cu ocazia schimbului și oboseala provocată de deplasări, în loc de a se ajunge la rezultatul dorit,

dimpotrivă, s-a dat naștere la o uzură și mai mare a unităților, atât sub raport fizic, cât mai ales sub cel moral.

La aceasta s-a mai adăugat și durata lungă a operațiunilor, care a influențat, de asemenea, în rău asupra stării de spirit a ostașilor.

d) În fine, completarea pierderilor cu unități de marș a făcut ca spiritul combativ și în genere moralul să scadă și mai mult, datorită lipsei lor de instrucție.

4. Cauze de ordin psihologic

a) Nu toată armata a fost mobilizată. Mai mult încă, înainte de a se fi terminat războiul, unele unități au fost demobilizate (D.10, 35).

S-a creat astfel, între luptători, o anumită psihoză, cu urmări din cele mai nefaste.

Această psihoză avea la bază următorul raționament pe care și-l făceau mulți sodați:

– este inechitabil ca unii să lupte și alții nu;

– demobilizarea este un indiciu că războiul va fi ușor și de scurtă durată, deci a face tot posibilul pentru a evita orice risc.

b) Același efect l-a avut și zvonul că după căderea Odesei va urma demobilizarea. Fiecare a căutat să-și cruțe viața și în această ultimă încercare.

c) Pentru mulți ostași, cunoștința ce aveau despre răul tratament aplicat prizonierilor, i-a făcut să fie mai mult decât prudenți. Ezitau să se avânte spre inamic, de teamă de a nu fi prinși.

Se pare că propaganda noastră făcută în acest sens a avut efecte negative.

d) S-a zvonit că la Odessa vor veni întăriri germane. Cum ele nu au sosit decât într-un anumit punct al frontului, pentru rest a urmat decepția.

e) Poșta și ziarele nu au sosit în mod regulat la trupe.

5. Cauze specifice operațiunilor de la Odessa

a) În general, operațiunile s-au desfășurat într-un teren foarte descoperit, sub continua amenințare a aviației inamice și ținând trupa într-o stare de continuă tensiune nervoasă;

b) Lipsa apei de băut, ca și greutatea de a distribui mâncare în mod regulat, au supus trupa la privațiuni foarte grele.

c) Situația a impus, în special către sfârșitul lunii septembrie, ca să se atace aproape zilnic.

Rezultatele minime obținute au creat mentalitatea, în special printre soldați, că Odessa nu poate fi cucerită prin mijloacele obișnuite de care dispunem.

ȘEFUL SECȚIEI OPERAȚIILOR
Colonel A. Gavrilesco

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P II 1.1104, c 332-348)

55. Rezultatele anchetei desfășurate de Secția a 3-a în comandamentele marilor unități din cadrul Armatei 4, pentru stabilirea implicațiilor nivelului de instruire al Armatei Române în bătălia pentru Odessa

Sinteza răspunsurilor la „Ancheta în cadrul comandamentelor de mari unități“ (instrucție)

Ministerul Apărării Naționale
Marele Cartier General

I. – Armamentul era cunoscut de cei ce-l mânuiau? În special brandt-urile, anticarul și armamentul de însoțire?

- Știa precis fiecare soldat misiunea ce o avea?
- Când să deschidă focul și asupra cărui obiectiv?
- Când să înceteze focul?
- La ce distanță începe focul?
- Focul era condus, ori se trăgea la întâmplare, risipind muniția?
- Știau soldații să folosească grenada și când anume?

1. În general, oamenii cu care unitățile au intrat în campanie au fost instruiți și cunoșteau materialul din punct de vedere tehnic. Totuși:

– Instrucția tragerii nu a fost completă. În plus, instrucția tactică a întrebuințării materialului, putem spune că s-a făcut pe câmpul de luptă, în special la unitățile dotate cu brandt-uri.

– Apoi, pentru fiecare piesă, funcțiunile principale (ochitor, trăgător) nu erau cunoscute decât de câte unul, maximum doi oameni. Scoaterea lor din luptă a echivalat cu scoterea piesei din serviciu.

Mai târziu, odată cu sosirea oamenilor ce trebuiau să înlocuiască pierderile suferite în unități, situația s-a agravat, deoarece personalul nou sosit nu a mai avut o instrucție suficientă, iar din această cauză, rezultatele focului au fost sub așteptări.

2. Întrebuințarea tactică a materialelor, mai ales brandt-uri și armament de însoțire, a lăsat mult de dorit, întrebuințarea izolată și deci comandate în majoritatea cazurilor de grade inferioare, fără o instrucție tactică temeinică, s-a tras „așa cum s-a priceput fiecare“.

În notele primite, nu s-au găsit răspunsuri la întrebările precise, dacă cunoșteau misiunile, armamentul special (deschiderea și încetarea focului, distanța de la care începea tragerea, dacă focul a fost sau nu condus etc.).

3. Pentru materialul anticare nu s-au obținut rezultatele scontate, pentru că:

– acest material era păstrat de multe ori mult prea înapoi¹, din grijă de a nu fi pierdut;

– personalul ce îl deservea nu era suficient de stăpân pe el. Mulți dintre comandanți nu au văzut un car de luptă decât pe front; în schimb, toate efectele „nemaipomenite“ ale atacului cu care erau cunoscute din „auzite“ iar imaginația a completat restul pentru a se ajunge la ideea că „lupta contra carelor este foarte grea“.

4. Întrebuințarea grenadelor

Lipsa unei instruirii practice din timp de pace a avut drept rezultat că, în primele săptămâni, întrebuințarea grenadelor să se facă cu teamă².

Unii arată că au fost puține ocazii în care grenada să poată fi întrebuințată (nu s-a ajuns la contact atât de aproape).

II. Munițiunile soseau la timp și în cantitate suficientă?

1. Nu s-a dus lipsa munițiilor de infanterie și artilerie. Au sosit la timp.

2. Mulți au obiectat că artileria nu a tras întotdeauna la cererea infanteriei. Răspunsul artileriei că a depășit alocția nu a fost înțeles de „arma soră“ și deci unele incriminări.

¹ Chiar în spatele artileriei.

² O mare unitate care a fost în linia I la 22 iunie, făcea totuși la 25 septembrie exerciții de aruncarea grenadelor.

Realitatea este că ori de câte ori a fost nevoie, artileria a tras chiar peste alocăție. Infanteria însă cerea să se tragă cu artilerie grea, nu cu tun de 75 mm.

III. Rușii au recurs la toate șiretlicurile; s-au gândit și ai noștri sau șefii direcți i-au inițiat în această direcție?

Toți sunt de acord că rușii au recurs la tot felul de șiretlicuri. La noi nu a fost ceva organizat în această direcție. Dacă s-a făcut ceva și la noi totul a fost inițiativă individuală.

IV. Ce efect au avut tragerile noastre de artilerie? Ce spuneau prizonierii în această privință? Dar focul armamentului de infanterie?

1. În general prizonierii au declarat că sunt „îngroziți” de efectele artileriei noastre.

Deși s-a dispus de artilerie multă se crede totuși că unele atacuri n-au reușit, pentru că durata pregătirii de artilerie a fost mică, în general în jur de 10 minute.

Realitatea este că s-a sporit durata pregătirii chiar și până la o oră, însă fără rezultat, deoarece:

- armamentul automat inamic nu putea fi distrus;
- s-a consumat multă muniție, însă, pe obiective numeroase; nu s-au realizat concentrări puternice de focuri, a fost un foc risipit;
- efectele de neutralizare a focului nu au fost exploatate imediat de infanterie, „care se mișca cu încetinitor”;
- proiectilul de 75 mm întrebuințat contra personalului adăpostit în groapă sau adăposturi ușoare (de lemn) nu avea efect.

2. În ceea ce privește efectele focului de infanterie, concluzia este că el a fost slab.

Sunt răspunsuri în care se arată că unii nu au văzut decât „extrem de rar” soldați ruși, a căror moarte să fie datorată glonțului de armă (pușcă mitralieră, mitralieră).

V. Înaintarea a fost sprijinită prin armamentul greu al infanteriei și artileriei?

Din majoritatea răspunsurilor rezultă că înaintarea a fost sprijinită de artilerie și armament greu, dar efectul tragerilor nu a fost exploatat de infanterie.

De asemenea, se arată din nou că:

– Brandt-urile nu au fost întrebuințate masiv¹. (Nu se trăgea pe obiectivul principal). Precizia era discutabilă (mai ales în atac).

– Focul artileriei prea răspândit, fără efect asupra personalului adăpostit, efect neutralizant neexploatat la care se adaugă o infanterie care nu e manevrabilă. „Oprirea momentană a unei fracțiuni atrage oprirea vecinilor”.

VI. În cadrul fiecărei unități (și mari unități) trupele din linie făceau ele rotație cu cele din rezervă?

Nu s-au putut face înlocuiri între mari unități, decât în ultimul timp.

În cadrul micilor unități s-au realizat schimburi între batalioanele R (dacă nu erau toate în linia I).

Au făcut excepție unitățile speciale (B. mtr., anticar, a.a.) care aproape tot timpul au fost în linia I, nedispunând de unități similare pentru a le înlocui.

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P II 1.104, c 350–353)

56. Notă cu situația forțelor sovietice care au operat în perioada 16 august – 16 octombrie pe frontul dintre Kiev și Marea Neagră

(La cererea cabinetului Mareșalului Ion Antonescu, la sfârșitul bătăliei, Marele Stat Major prin Biroul 1, Secția a II-a, a întocmit nota de mai jos.)

Ministerul Apărării Naționale
Marele Stat Major
Secția a II-a

1. La 17 august 1941

Pe frontul de la Kiev – Kremenshug (exclusiv), a operat Armata 26 rusă.

¹ Către sfârșitul operațiilor s-a ordonat gruparea brandt-urilor pe batalioane.

Între Kremenshug – Dnepropetrovsk, până în zona Krivoi Rog, Armata 17 rusă.

De aici până în regiunea Nicolaev, Armata 9 rusă, iar mai spre sud au fost identificate forțe din Armata 18 sovietică.

2. La data de 22 august 1941

Între Kiev – Kremenshug, Armata 21 rusă.

Între Kremenshug – Zaporije, Armata 17 rusă.

De la Zaporije până la confluența râurilor Visuni cu Ingulețul, Armata 18 rusă, iar de aici spre sud până la mare era Armata 9 sovietică.

3. La 22 septembrie 1941

Armatele 11 germană și 3 română, operând la sud de Cotul Niprului (între Dnepropetrovsk și Azov) posedăm situația inamicului numai pe acest front.

La acea dată se găseau în fața armatelor 11 germană și 3 română pe frontul Dnepropetrovsk – Melitopol (de la nord la sud) armatele 18 și 9 ruse, iar în Crimeea s-a identificat Armata 51 sovietică.

4. La data de 16 octombrie 1941

Părți din armatele 11 germană și 3 română se găseau în marș spre Crimeea (după bătălia de încercuire de la Kirilovka), iar la 19 octombrie a început bătălia Crimeii.

În Crimeea se găsea Armata 51 și un comandament de apărare a coastei (unități de marină).

5. În concluzie

Totalul forțelor identificate care au operat în perioada 1 august – 18 octombrie 1941, pe frontul de la sud Kiev până la Marea Azov respectiv în Crimeea se ridică la 58 mari unități (în eșalonul 1) din care patru la Odessa. Numărul diviziilor identificate pe ansamblul frontului de la sud Kiev și până în Crimeea este:

a) Mari unități blindate: 4

– Diviziile 8, 11 și 12, precum și Divizia 3 moto.

b) Mari unități de cavalerie: 8

– Diviziile 1, 5, 7, 9, 26, 28, 30 și 34.

c) Trupe speciale:

– Diviziile N.K.V.D. 26, 28, 40 și 42;

– Diviziile de munte 4 și 44.

d) Mari unități infanterie (divizii sau brigăzi): 1, 2, 4, 25, 29, 30, 51, 74, 78, 95, 96, 106, 130, 152, 156, 164, 169, 170, 176, 213, 218, 223, 230, 253, 255, 261, 269, 270, 271, 274, 275, 276, 296, 297, 298, 300 și 496 (=40)

A mai fost identificată Armata 50 rusă care în această perioadă de timp se găsea (probabil) în rezerva de Grup Armate, cuprinzând diviziile: 245, 267, 279, 283, 287, 292, 293, 294, 295 și 299.

Pt. conformitate

ȘEFUL FRONTULUI DE EST

Cpt. Rațiu Bazil

57. Adevărul cu privire la lupta pentru Odessa

La început s-a hotărât ca Odessa să fie evacuată la 6 octombrie. Totuși, s-a amânat pentru 14 octombrie. Planul amânunțit de evacuare.

În zilele de 9 și 10 octombrie, trupele române au încercat să ia ofensiva pe tot frontul, dar au avut același insucces ca înainte. Pierderile trupelor române din Divizia 10 infanterie au fost grele: cam 50% din efective morți și răniți; Regimentul 33 infanterie din Divizia 10 infanterie a pierdut 500 prizonieri și 1.200 morți și răniți, iar statul major al Regimentului 33 infanterie a căzut în mâinile noastre cu documentele.

Înfrângerile suferite la 9 și 10 octombrie i-au făcut să se retragă.

La 15 octombrie, nu mai rămăsese pe front decât un număr minim de trupe care țineau ferm linia de apărare. La 15 octombrie, sub protecția vaselor din flota Mării Negre, vapoarele de transport au sosit la Odessa și la ora 23.00 a început îmbarcarea (efective, tehnică, alimente, muniții) care s-a terminat la ora 04.00 în ziua de 16 octombrie.

La 16 octombrie, ora 05.30, ofițerul de serviciu a raportat comandamentului că „Evacuarea Odessei este terminată”.

În cursul celor două luni de lupte de poziție în fața Odessei, inamicul a suferit pierderi mari. Peste 12 divizii românești au fost nimicite, circa 200 avioane distruse, sute de care și tunuri.

General maior Petrov

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P.II 1.2713, c. 106)

58. 20 ianuarie 1942

Cabinetul Militar al Conducerii Statului

Biroul 3

MARELE STAT MAJOR GENERAL AL ARMATEI CABINET

Notă

Se comunică rezoluția dlui mareșal Antonescu la „Rezultatul anchetei (reumat) referitoare la cauzele pentru care Armata Română n-a putut să aibă o victorie rapidă și strălucită la Odessa”, înaintat de Marele Stat Major General al Armatei;

I

„Roadele greșelilor comise timp de 20 (douăzeci) de ani nu puteau fi decât dezastruoase”.

„Comandamente nepregătite au dus la nepregătirea ofițerilor”. Nepregătirea acestora a provocat pe aceea a soldaților și subofițerilor. Totul se înlanțuie într-un organism.

Totul pornește de la cap.

Conducerea statului, politică mai ales – și militară – care este o consecință – nu putea duce decât la ceea ce a dus: la dezastru. Acum însă se pune întrebarea:

Ce facem?

Constatăm și ne scobim mai departe în dinți?

Trebuie luat de la cap și lucrat serios.

1. În Marele Stat Major trebuie un suflu nou de energie, de conștiință, de muncă pe brânci, de acțiune coordonată, încadrată, condusă.

2. Trebuie păstrați în capul marilor unități, corpuri de armată și divizii și al marilor unități, numai comandanți care trebuie să aibă nu numai cap, dar și suflet, și energie, și spirit de muncă, și de conștiință, care să servească nu numai de exemplu, dar și să antreneze, mai ales să antreneze pe toți la o muncă rațională, organizată, pregătită, animată.

3. Trebuie ca pregătirea și antrenamentul subofițerilor și ofițerilor să fie astfel făcute încât ei să-și dezvolte elanul, vigoarea, pricepera

și conștiința pe care o au la începutul carierei lor și pe care o pierd din cauza lipsei de metodă, răului exemplu, nedreptăților, nerecompensărilor celor merituosi, nepedepsirii celor vinovați etc. etc. de care se lovesc în unități, de la primii pași făcuți în cariera lor.

4. În sfârșit, trebuie o instruire serioasă și o încadrare completă a soldaților.

Fără încadrare și fără instrucție serioasă, antrenamentul nu poate fi folosit oricât suflet s-ar pune pe câmpul de luptă – și s-a pus – pentru înlăturarea dezastrului pe care l-a provocat fapta greșelilor făcute în timp de pace.

5. Și, mai presus de toate, trebuie continuitate în organizare, comandă, instrucție, măsuri, acțiune etc. etc.

Iată ce avem de spus pe marginea acestui rechizitoriu teribil, care nu poate lovi pe **adevărații vinovați – oamenii politici și Regele Carol** – care acum stau ascunși, rod ce au făcut, își freacă mâinile ca și alții să eșueze pentru ca să arate că nu ei sunt vinovați, ci poporul.

Realitatea este că poporul este victima.

Nu se poate răzbuna pentru că ignorează cauza răului și fiindcă ar fi o crimă și mai mare a i-o arăta în circumstanțele actuale și ar însemna a-l duce pur și simplu la revoltă, care l-ar duce la pieire, fiindcă **orice revoltă va provoca catastrofa granițelor**. (s.n.)

II

„Trebuie toți să ia cunoștință la Marele Stat Major” (comandanți de mari unități și de regimente), pe rând, de tot dosarul anchetei și de concluziile acestui rezumat și de rezoluția mea.

Trebuie ca împreună cu ei, să se facă un plan de acțiune serioasă pentru remedierea relelor, înlăturarea cauzelor și reînceperea unei vieți sănătoase, de muncă și de cinste ostășească și virilă în armată.

Trebuie găsite, în acord cu toți, cele mai bune metode.

Trebuie, în baza lor, înlăturate toate relele semnalate.

Sunt sigur că ele se pot ușor înlătura.

Trebuie ca la Secția Instrucție din Marele Stat Major să domine un suflu nou care să formuleze, pe baze de experiențe personale și ale tuturor, metode simple de instrucție, înlăturarea totală a inutilului și a superficialului, armonie în acțiunea de pregătire și împreună cu Organizarea și S.S.A.U. să asigure permanentizarea cadrelor la unități.

De la subofițer la comandant de corp de armată, **cine nu s-a permanentizat cel puțin 3 ani la comanda aceleiași formațiuni nu poate face carieră.** (s.n.)

Este ceea ce trebuie să se legifereze.

Fără continuitate nu se poate realiza nimic, nici de „genii“.

Mareșal Antonescu

Pt. conformitate

DIRECȚIA ORGANIZARE

Șeful Cabinetului Militar

Colonel R. Davidescu

(Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P.II 1.1004, c. 328-329)

59. PENTRU ZIUA EROULUI NECUNOSCUȚ

Ție îți închinăm azi, smeriți, toată sărbătoarea cugetelor noastre unite.

Pe tine și pentru tine s-au aprins azi din nou în piepturi, flăcările de credință românească și ostășească.

Prin tine, glorie mută și învățătoare, care n-ai cerut niciodată nimic, nimănui, dar ai dat totul tuturor.

Prin tine care ai intrat pe veci în Istorie, fără nume, dar ai dat pentru vecie Istoriei un nume.

Ne adresăm și trecutului și viitorului și mărturisim că ani de-a rândul am uitat jertfa ta dăruitoare și măreață și nu ne-am gândit decât la tine.

Ani de-a rândul am uitat fapta ta anonimă și nu ne-am gândit decât la ambiții și nume personale.

Ani de-a rândul am uitat că tu n-ai cerut să fii erou și că numai jertfa ta mută te-a înălțat erou.

Ani de-a rândul am uitat că virtutea ta cea mare era pilda tăcerii tale și a modestiei tale, pe când noi ne-am urât și ne-am disprețuit, ne-am lovit, ne-am dărâmat unii pe alții, aruncând în piețele publice tot valul deșertelor noastre vorbe și sângele tineretului nostru.

Lespede nepieritoare, mormânt de înviere, erou de legendă renăscătoare, veghea ta poate fi acum liniștită.

Neamul românesc se întoarce la împlinirea adevăratelor lui destine.

Azi suntem gata să-ți împlinim legea.

Nu mai cerem nimic, ci dăm totul.

Nu mai vrem vorbe, pretindem jertfă.

Nu mai împrăscăm cu ură, ci ne înfrățim în iubire.

Nimic pentru noi, totul pentru Patrie.

Fii cu noi, alături de noi, Erou Necunoscut, Puterea noastră.

Flacăra ta veșnică să ne lumineze calea și să ne încălzească inimile numai pe această dreaptă și nouă linie.

Trecutul tău să ne despice viitorul nostru.

General I. Antonescu

60. COLABORAREA MILITARĂ ROMÂNNO-GERMANĂ

Răspunsul dlui Gheorghe Brătianu

„Raporturile de colaborare româno-germane“ sunt înscrise în geografia însăși a țării noastre; ea ne arată, deoparte, legăturile economice firești, prin căile tradiționale ale negoțului și alăturarea unor economii în cea mai mare măsură complementare (industrie și agricultură), iar de alta ne așează ca **strajă înaintată a Europei** și a civilizației ei în fața năvălitorilor asiatici.

Lupta noastră de astăzi alături de armatele Reichului, nu e alta decât aceea a lui Ștefan cel Mare sau a lui Mihai Viteazu împotriva păgânilor. Nădăduiesc că puternicii noștri aliați și-au dat seama deplin de valoarea României și a armatei ei în lupta împotriva bolșevismului și că vor ști să rezolve toate problemele în legătură cu dezvoltarea țării noastre – teritoriale și altele – în spiritul luptei comune de pe câmpul de bătălie din răsărit. O Românie puternică și sănătoasă ce nu poate avea ființă fără a împlini integral legitimizele ei revendicări și aspirațiuni, rămâne o condiție esențială a păcii și a propășirii la aceste margini ale continentului nostru și trebuie deci să constituie un obiectiv esențial al politicii germane în Europa Orientală.

Nu știu ce trebuie relevat mai mult la camarazii noștri germani, curajul și dorința de luptă ce i-a mânat mereu în primele rânduri ale acțiunii sau spiritul de desăvârșită și leală camaraderie ce i-a identificat în totul cu unitățile române alături de care au luptat.

Colaborarea cu acești ofițeri rămâne una dintre cele mai frumoase amintiri ale acestei campanii și constituie în același timp una din temeliiile cele mai sigure ale relațiilor viitoare dintre țările noastre.

Soldat T.R. Ilariu Dobridor
reporter de război, Novo-Alexandrovka,
1 septembrie 1941

(„Curentul”, an XIV, nr. 4884, sâmbătă, 20 septembrie 1941)

61. Pagini de glorie în cele trei luni de război

Articolul „La porțile Odesei“

Alte unități românești pornite spre sud presează tot mai puternic asupra hinterlandului celui mai mare port al Mării Negre: Odessa.

Lupte grele sunt date la Hut-Timiș, la Plosca, la Razdelnaia, Poniotovka și Bacalovi, azvârlind tot mai mulți bolșevici spre mare. Între limanurile Hagibei și mlaștinile Straja, pe linia ferată Tiraspol – Odessa, la Vigoda și Mihailovka, la Șipca și Carpova, cercul de foc și de fier al diviziilor române se strânge tot mai tare în jurul disperatei rezistențe a bolșevicilor.

Se cucerește, palmă cu palmă, fiecare din localitățile sprijinite pe limanul Nistrului. Lupte se dau la Franzesfeld și Maiaki.

Iar pe axul central, puternica linie de fortificație de la Dalmik cedează presiunii tot mai îndârjite a dorobanților români.

Cele trei luni de război cunosc astăzi lupta de încercuire, fără posibilitate de salvare, a Odesei.

Cele trei luni de război cunosc încleștarea de nebănuită forță, căreia nimic nu-i rezistă, a ostașului român, ajuns astăzi până la istmul de pătrundere în Crimeea.

Cele trei luni de război cunosc astăzi toată apoteoza de mândrie românească, arcuită pe corul nădejdlor noastre de mâine în împlinirile

temeinice în fiecare brazdă a pământului îngrășat cu sângele generos al jertfei românești.

„Curentul”, an XIV, nr. 4886, luni, 22 septembrie 1941

62. TREI LUNI DE RĂZBOI SFÂNT

Cuvântarea rostită la radio de dl prof. M. Antonescu,
vice-președinte și președinte ad-interim
al Consiliului de Miniștri

Dl prof. M. Antonescu, vice-președinte și președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri, a rostit ieri la posturile de radio următorul discurs cu prilejul împlinirii a trei luni de Război Sfânt al României.

„Sunt azi trei luni de când Mareșalul Antonescu a întors drumul coborât al zbuciumatei noastre istorii, deschizând cu spada răsărit de soartă nouă din lupta răsăritului.

Trei luni de când oștile Regelui Mihai I au pornit, credincioase, lupta creștină a lui Ștefan cel Mare pe pământul Moldovei, luptă de întregire românească a lui Mihai Viteazu pentru plinătatea pământurilor strămoșești.

Trei luni de bătălie și de jertfă, trei luni de unire sănătoasă și mândră.

Acesta este cel dintâiu popas în Războiul Sfânt pentru Desrobire și Cruce.

Să privim în urmă, Români.

În urmă cu un an.

Sub prăvala Providenței și a Păcatului, ne dezrobisem trupul și onoarea.

Grașițele dreptății trozneau din creștetul românesc al Carpaților până în apele frământate ale Nistrului și în gemetul codrilor Bucovinei.

Ne pierdeam pământurile, pământurile noastre, de care nimeni nu ne va lipsi, pământurile pentru care am suferit obida veacurilor și moartea dezrobirii, pământurile bucuriei copiilor noștri, pământurile vecinicii noastre.

Sufletul ne era țândări și onoarea mormânt.

Patria, un val tulbure frământat de deznădejde.
Iar la graniță, ca plumbul negru al nopții, domnia întunericului ne amenința cotropitoare.

Viața, Familia, Biserica, proprietatea și Neamul însuși ne erau primejduite.“

(„Curentul“, an XIV, nr. 4887, marți, 23 septembrie 1941)

Comunicatul special german asupra ocupării Odesei de către trupele române

Berlin, 16 (Rador) – Agenția D.N.B. transmite următorul comunicat special:

„Înaltul comandament al forțelor armate germane a dat următorul comunicat special în legătură cu intrarea trupelor române în orașul Odessa:

Înaltul comandament al forțelor armate germane comunică următoarele de la Cartierul General al Führerului:

După cum a anunțat Cartierul General Român, trupele Armatei a 4-a române au atacat Odessa și au rupt ultimele linii de rezistență. În cursul după-amiezii, trupele române au intrat în orașul Odessa. Populația a primit cu entuziasm trupele române și germane.“

64. O zi de glorie în istoria României

Unitățile Armatei a 4-a au cucerit Odessa ieri după-amiază

Domnul profesor Mihai Antonescu, președinte ad-interim și vice-președinte al Consiliului de Miniștri a adus la cunoștința țării prin radio, joi seara, ora 19,00, marea veste a ocupării Odesei, după cum urmează:

„Români,

Am avut mândria, care va rămâne cel mai sfânt titlu al vieții mele, să vă citesc proclamația Mareșalului Antonescu în ceasul când armatele noastre au pornit în cruciada deschisă împotriva bolșevismului de Führerul Adolf Hitler: Războiul Sfânt. Azi vă citesc comunicatul

din 16 octombrie al Comandamentului de Căpetenie al Armatei, al Mareșalului Antonescu:

Comandantul de Căpetenie al Armatei comunică următoarele:

Comandamentul forțelor române din fața Odesei raportează:

„La ordinul Comandamentului de Căpetenie nr. 16 S din 16 octombrie 1941, trupele Armatei a 4-a au rupt ultima poziție de rezistență inamică ce apăra Odessa și au pătruns în după-amiaza zilei în oraș simultan pe toate direcțiile.

Rezistențele din Odessa sunt în curs de lichidare prin lupte de stradă.

Elementele rapide de asalt se găsesc încă de la orele 16,00 în portul Odessa, unde se duc ultimele rezistențe sovietice.

Populația primește cu entuziasm trupele româno-germane.

Comandantul forțelor din fața Odesei
General de armată adjutant Iacobici“

Este aceasta, Români, o pagină de glorie scrisă cu sângele jertfei ostașului român, o pagină care deschide răsărit nou drepturilor noastre veșnice.

Să ne închinăm gândul de credință, de recunoștință și de luptă tuturor acelor care în lupta sfântă împotriva bolșevismului ne-au adus bucuria mândriei dezrobirii și titlul de glorie al NEAMULUI ROMÂNESC.“

(„Timpul“, an V, nr. 1597, sâmbătă, 18 octombrie 1941)

65. Un articol de istorie încheiat

Articol publicat de Pamfil Șeicaru în ziarul „Curentul“,
cu prilejul cuceririi Odesei

Odessa este în flăcări, preludiu obișnuit al retragerilor bolșevice, decor sinistru pentru înfrângerii.

A fost cel mai infernal obstacol pe care l-am întâlnit, a fost o concentrare disperată de forțe bolșevice, în speranța că vor reuși să realizeze o manevră ce ar fi zădărnicit toată efortul făcută cu cucerirea Basarabiei. De câteva ori s-a vorbit de Odessa, s-a uitat să se lămurească

un singur aspect topografic: situarea Odesei la 60 km de Cetatea Albă. Era suficient pentru a înțelege importanța strategică pe care comandamentul rus o atribuia acestei cetăți fortificate – printr-o situație favorabilă a terenului – mai puternic decât Kievul, tot așa de mare rol atribuindu-se și orașului Leningrad când au fost construite toate lucrările de fortificații. Erau ultimele, reprezentau faza unei concepții ofensive rusești, de invazie prin Basarabia și Dobrogea în Bulgaria, aveau o și mai mare ingeniozitate, o și mai mare perfecție tehnică, fortificațiile Odesei. Astfel, cele 12 sau 14 divizii sovietice închise în Cetatea Odesei reprezentau o gravă amenințare pentru spatele frontului, amenințare sporită și prin faptul că legătura dintre Odessa și Sevastopol s-a menținut tot timpul liberă, adică alimentarea, înprospătarea de trupe, asigurată.

Am reînnoit atacurile, dar toate aceste vijelioase porniri ale diviziilor noastre se frângeau neputincioase ca valurile mării de malurile colțuroase. Au fost atacuri neverosimile prin mărimea atâtor atitudini eroice, risipite pe întinsul câmpiilor ce mărginesc Odessa. Comandanți de regimente căzând la atac în fruntea valurilor de asalt, ofițeri de toate gradele ținând cu orice chip să facă din fiecare act un exemplu animator al trupeii. Și nu o dată aceste acte au fost plătite cu moartea. Sunt pagini necunoscute ale unei epopei cu sensuri tainice, de care ne-am apropiat tot timpul cu o foarte neputincioasă putere de înțelegere.

Eram pe teritoriu străin, bătăliile pe care le-am dat în Ucraina și dincolo de Nipru și de Doneț pe malurile Mării de Azov se desfășurau în cuprinsuri străine. Nimic din peisajul înconjurător nu amintea soldaților ceva familiar, ceva care să mângâie gândurile.

Am intrat într-o fază nouă a istoriei noastre, fără să ne dăm seama; nu mai suntem un popor ce se luptă, ce este capabil de o forțare militară până la limita hotarelor lui firești.

Tot ce se petrece de la trecerea Nistrului depășește așa de mult capacitatea de înțelegere cu care ne-am obișnuit, încât nu avem ochii limpezi spre a îmbrățișa noul stil al existenței noastre în Europa.

Armata de sub comanda generalului Petre Dumitrescu, când în zilele de 5–8 octombrie opunea singură un zid de invincibilă tărie, împiedicând manevra îndrăzneată a 15 divizii motorizate rusești, armata ce a ținut înconjurată Odessa, strângând tot mai tare cercul, făcând să slăbească rezistența, imobilizând, paralizând orice încercare tactică a armatei rusești, pregătește implicit o nouă arhitectură, o nouă

concepție, un nou stil: monumental. Nu există sacrificiu care să nu rodească, nu rămân zadarnice pierderile pe câmpul de bătaie când sună fanfarele victoriei.

Am avut pierderi, dar n-a aflat nimeni nici un motiv de descurajare și nația s-a dovedit cu suflet brav. În această luptă noi nu ne valorificăm numai față de Germania: în această luptă noi ne valorificăm în fața tuturor popoarelor cu care vom conviețui în cuprinsul Europei de mâine. Sunt mișcări instinctive ce au o precizie de devinare a evenimentelor, precizie la care rar reușesc să ajungă unele inteligențe dotate cu o excepțională luciditate.

În elanul cu care pornea la atac cel mai obscur soldat, în acțiunile de posesă ai eroismului ale atâtor sute și mii de ofițeri, se mărturisea un instinct sigur al viitorului, ca și când toți, dar absolut toți, ar fi avut viziunea politică clară, acea înțelegere a apropiatelor transformări în situarea poporului român în Europa.

Așa cum Plevna a însemnat un moment crucial în delimitarea categorică a două faze din dezvoltarea noastră ca Stat și ca națiune, va însemna Odessa, punct de plecare pentru o depășire de prestigiu, pentru o afirmare de autoritate în comunitatea europeană, pentru un nou stil politic al României în viața internațională. Cine ar putea să-și închipuie că sacrificiile consimțite de nație ar putea fi inutile? Cine ar putea să conceapă un singur moment o situație subalternă a României după toate luptele date dincolo de Nistru?

Destinul popoarelor nu se țese cu suveica agerimii diplomatice. Destinele istorice se țes din sacrificiile consimțite de popoare, din aceste patetice încordări, în care cel mai profund instinct de viață simte necesitate tragicelor înfruntări.

Dincolo de Nistru, arma țării a modelat viitoarele destine ale poporului român.

Nu numai pe plan internațional ci și pe planul intern vor urma unele revizui, unele transformări radicale; încă o dată nația s-a dovedit strivitor de superioară. Statul va trebui să-și schimbe stilul, să aibă aceeași maiestozoasă arhitectură, ca și sufletul măreț al armatelor române ce au atacat dincolo de Nistru. Întinderea teritorială înseamnă doar un cadrul de dezvoltare a națiunii și în cuprinsul cel nou al României. Mai rămâne să păstrăm sufletul eroic al celor ce au luptat pe Bug, pe Nipru, pe Doneț, la Marea de Azov și la Odessa. Orice scădere a noastră pe planul internațional ar însemna o renegare; orice lipsă de

mândrie, o profanare a zecilor de mii de morminte în care am închis atâte energii neînfricate, atâte vijelioase voinți luptătoare. De acolo va trebui să pornească totul, acolo va trebui să se raporteze orice acțiune am porni-o, morții fiind judecătorii noștri, mormintele de acolo măsura unică a faptelor noastre.

Suntem la capătul unei mari efortări militare pe care nația a trecut-o voinică, gata de a împlini cu vieți lipsuri, trecând peste pericole cu același suflet unic.

Odessa a căzut.

Este un capitol de istorie care se încheie, este un capitol de istorie care începe. Asupra țării a coborât o mare mulțumire, o mare liniște.

În aceste clipe când emoția ni se înnoadă în gât, gândurile noastre să se îndrepte către acele căminuri în care bucuria victoriei nu poate intra tumultuoasă ca un chiot, spre acele căminuri de tăcere, de evocare a celor căzuți pentru Patrie.

Pentru familiile românești îndoliate, primul nostru gând, acum când pe străzile Odessei calcă pașii hotărâți ai diviziilor noastre.

Odessa a căzut.

(„Curentul”, an XIV, nr. 4.912, sâmbătă, 18 octombrie 1941)

66. Cucerirea Odessei de glorioasele trupe române a stârnit pretutindeni o impresie covârșitoare

**Populația Capitalei a făcut manifestații uriașe de entuziasm
la Președinție și Palat**

Țara în sărbătoare

Joi seară, când a ajuns în capitală vestea că bravele noastre armate au înfrânt rezistența bolșevică și au ocupat cetatea Odessei, un val de bucurie a umplut inimile tuturor. Ca la o poruncă, la ferestrele imobilelor și deasupra magazinelor și a instituțiilor, au apărut stindardele celor trei armate aliate și victorioase: română, germană și italiană.

— A căzut Odessa! Te întâmpinau oamenii pe stradă; A căzut Odessa! era parola tuturor; a căzut Odessa, era o trâmbiță unanimă care răsuna în inimile tuturor românilor. Trâmbița victoriei, câștigată cu bravura și cu sângele soldatului român.

Ieri dimineată, un soare strălucitor, un cer senin împodobește ca o pavoazare dumnezeiască Capitala trezită în plină sărbătoare națională.

Imensa Piață a Palatului s-a umplut de lume. Într-un glas toți au început să aclame pe tânărul nostru Suveran, Mihai I, sub a cărui domnie se împlinea una dintre cele mai vitejești fapte de arme din istoria poporului nostru. Aceleași răsunătoare aclamațiuni au fost făcute pentru Mareșalul Ion Antonescu, conducătorul oștilor triumfătoare, pentru Führerul Adolf Hitler și pentru Ducele Mussolini.

Muzicile militare intonau imnurile armatelor care le-au dus până la Odessa, până dincolo de Nipru.

De aici mulțimea s-a îndreptat spre Piața Victoriei, unde a manifestat în fața Președinției Consiliului de Miniștri. Un moment de nedescris entuziasm a fost când în balconul Președinției a apărut Mareșalul.

Uralele se ridicau în slăvi, se pierdeau departe, printre pomii și aleele șoselelor, spre Arcul de Triumf.

La ora 12 jumătate, mulțimea imensă s-a încolonasă cu muzicile militare în frunte, pronind la Legația germană, unde a manifestat pentru Führer, pentru glorioasa lui armată și pentru Națiunea germană.

De la Legația germană, manifestanții s-au îndreptat către Legația italiană, unde au manifestat pentru Maiestatea sa Regele împărat, Ducele Mussolini, armata și Națiunea italiană.

Grandioasa manifestație s-a terminat în Piața Universității, unde mulțimea a întins o uriașă horă în sunetele muzicii militare.

(„Timpul”, an V, nr. 1598, duminică, 19 octombrie 1941)

67. „NICI O FURTUNĂ NU MĂ VA ABATE” – a spus domnul Mareșal Antonescu în cuvântarea de ieri

Înainte de marea manifestație populară, membrii Guvernului s-au prezentat la Președinția Consiliului de Miniștri, pentru a-l felicita pe Mareșalul Antonescu pentru Odessa.

Cu această ocazie, domnul profesor Mihai Antonescu, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, a rostit următoarele cuvinte:

„Domnule Mareșal,

Guvernul Dvs. a ținut să vă exprime azi, în această zi sfântă de glorie totală recunoștința pentru tot ceea ce ați făcut pentru Neamul Românesc.

Avem conștiința, Domnule Mareșal, că Neamul nostru se găsea în ceasul când ați luat răspunderea conducerii lui, în liman de prăbușire.

Sufletul îndoliat al Neamului românesc era prăbușit o dată cu granițele, credințele lui erau amenințate. Armata era umilită, statul era dezorganizat.

Într-un an ați izbutit nu numai să înfrângeți toate granițele și toate încercările.

Nu numai să ridicați Statul și să restabiliți ordinea într-însul.

Dar ați izbutit, Domnule Mareșal, să înscriți în paginile istoriei noastre, fapte de glorie care ne deschid drumuri noi în viața internațională.

De aceea azi, când cucerirea Odessei amintește ceasurile de luptă ale Voievozilor de altădată pentru Cruce și drepturi veșnice, pentru biruința de la Răsărit, Guvernul Dvs. vă exprimă recunoștința sinceră pentru răsăritul pe care l-ați deschis Neamului.“

Răspunsul domnului Mareșal Antonescu

Domnilor,

Domnul Mihai Antonescu m-a surprins cu acțiunea dvs. de astăzi și cu cuvintele de îmbărbătare pe care le-a spus.

Îi mulțumesc.

De asemenea, vă mulțumesc Dvs. tuturor pentru concursul pe care mi l-ați dat și pentru sufletul pe care l-ați pus, pentru ca împreună să putem duce la bun sfârșit o operă destul de grea și de spinoasă.

Domnilor,

Nu am ajuns încă la sfârșitul eforturilor pe care trebuie să le facem, pentru ca să reîntregim opera aceasta, pe care am început-o anul trecut și pe care am dus-o prin greutățile pe care istoria le va aprecia și judeca cum va găsi de cuviință.

Tot ceea ce pot să vă spun, este că **eu pot să apar în fața judecății supreme cu conștiința curată că am vrut să fac numai bine acestui Neam.** (s.n.)

Desigur că tot ceea ce am realizat până acum este departe de a ajunge culmile pe care am vrut eu să le ajung, cu eforturile pe care le-am făcut, în toate ramurile de activitate românească.

Organismul Statului este așa de vast și acest organism reclamă atâta pricepere, atâta muncă, atâta conștiință și atâta energie, încât un singur om nu are azi puțința ca să poată să răspundă în mod ideal la toate dorințele, la toate ambițiile, la toate nevoile și la toate cerințele pe care le reclamă soluționarea tuturor problemelor atât de grele și de complicate care vin zilnic în calea noastră.

Totuși, nu dau înapoi.

Merg înainte și voi merge în fața istoriei cu conștiința omului care a făcut tot ce omenește putea face pentru a salva, pentru a îndreptăți, pentru a ridica, pe culmi înaripate, viața, drepturile și onoarea unui Neam.

Bunele dvs. cuvinte și sentimente constituiesc pentru mine o îmbărbătare, pentru ca să merg mai departe pe drumul pe care ne-am angajat cu toții și pe care mă zbat să trag întregul Neam Românesc.

Nu voi înceta de a acționa, oricare vor fi piedicile, oricât de mari greutățile, furtunile și decepțiile decât numai atunci când voi închide ochii.

Și nu voi fi mulțumit și nu voi merita felicitările dvs. și ale Națiunii, decât în ziua **când Țara aceasta va fi repusă în toate drepturile** (s.n.) pe care nu le pot uita și pe care nu le poate uita nimeni!

După cum constatați zilnic, pun pentru ridicarea poporului nostru pe planul național, cultural, economic, militar, spiritual, moral și social, toate eforturile ca el să ajungă la înălțimea la care ar fi putut să se găsească demult, dacă în acest Stat ar fi fost oameni care să pună același suflet, aceeași înțelegere, aceeași conștiință și aceeași cinste pe care Dvs. și cu mine o punem azi pentru îndreptarea și ridicarea lui.

Acesta este, domnilor, răspunsul pe care vi-l adresez la înflăcăratele sentimente exprimate de domnul Mihai Antonescu, mie, în numele dumneavoastră.

Vă mulțumesc din tot sufletul și închei asigurându-vă că vom continua pe calea pe care destinul m-a așezat la 6 septembrie 1940.

Nici o furtună nu mă va abate de pe această cale.

(„Timpul”, an V, nr. 1.598, duminică, 19 octombrie 1941)

68. Odessa, moment crucial în desfășurarea războiului sfânt

„Armata și națiunea română trăiesc astăzi clipe de mare înălțare sufletească. Cucerirea Odesei a prilejuit poporului nostru reafirmarea unor virtuți pe care numai dușmanii le credeau adormite; ele au izvorât din plin atunci când patria a chemat sub drapel pe cei ce n-ar fi admis niciodată, cu nici un preț, cedare pământului sfânt al Basarabiei și Bucovinei“. (...)

Căderea Odesei a produs în întreaga lume o covârșitoare impresie. Telegramme din toate colțurile pământului vestesc marele eveniment militar.

Cităm un pasaj concludent din comentariul apărut în „Deutsche Allgemeine Zeitung“. Iată ce scrie ziarul german:

„Intrarea în Odessa este o faptă de arme curat românească. Pentru acest aliat al nostru, cucerirea importantului oraș de la Marea Neagră înseamnă încoronarea campaniei de la Răsărit. De la 22 iunie, trupele române sub comanda Conducătorului statului, Mareșalul Antonescu, au eliberat Basarabia printr-o înaintare victorioasă dar și anevoioasă pe partea de sud a frontului de la Răsărit, înscriind victorie după victorie pe stindardul lor. Führerul a făcut Mareșalului Antonescu cinstea de a-i acorda Ordinul Crucea de Fier în rangul de Cavalier, exprimând totodată recunoștința și aprecierea sa pentru faptele de arme ale ofițerilor și soldaților români.“

Și mai departe:

„Armata română și-a dus individual luptele ei sub comanda Mareșalului Antonescu, ale cărui însușiri militare sunt prețuite în chip cu totul neobișnuit de către cercurile competente germane. România și-a asigurat prin faptele sale de arme în Campania de la Răsărit, locul în noua Europă la care are dreptul după această operă.“

(„Timpul“, an V, nr. 1599, luni, 20 octombrie 1941)

69. Telegrama de felicitare a Führerului către Majestatea Sa Regele Mihai I și răspunsul suveranului

Cu ocazia cuceririi Odesei de către trupele române, Führerul Adolf Hitler a transmis M.S. Regelui următoarea telegramă:

„Cu prilejul reînnoitei victorii a vitezelor armate al Majestații Voastre care prin cucerirea Odesei va intra în istorie ca o mare faptă de arme, rog pe Majestatea Voastră să binevoiască a primi felicitările mele cele mai sincere.“

Adolf Hitler

Majestatea Sa Regele a răspuns prin următoarea telegramă:

„Excelenței Sale

Adolf Hitler,

Führer și Cancelar al Marelui Reich

Mulțumesc foarte calduros Excelenței Voastre prin urările exprimate cu ocazia victoriei comune și a recente fapte de arme prin care armata Mea a deschis Țării Mele noul drum în istorie.

Mihai R.

70. Telegrama de felicitare către Mareșalul Antonescu trimisă de Adolf Hitler

„Cucerirea Odesei încorporează ca o mândră faptă istorică lupta de eliberare a poporului românesc sub viteaza și înfăptuitoarea dumneavoastră conducere.

Primiți pentru acest mare succes cordialele mele felicitări.

Această faptă de arme românească contribuie în același fel la victoria finală a armatelor noastre unite prin sânge și fier.

Vă salut, Mareșale Antonescu, cu sentimente de unire camaraderească.“

Adolf Hitler

(„Timpul“, an V, nr. 1.599, luni, 20 octombrie 1941)

71. Încorporarea Odessei în regimul administrației civile din Transnistria

Decretul semnat de dl Mareșal Antonescu

Dl Mareșal Antonescu, Comandantul de Căpetenie al armatei, a semnat următorul decret:

Văzând Decretul nr.1 din 19 august 1941, dat de Marele Cartier General la Tighina, prin care s-a instituit administrația civilă română în Transnistria;

Văzând că prin acel Decret se exceptă regiunea Odessei,

DECRETĂM:

Art. 1. Odessa împreună cu toată regiunea înconjurătoare se încorporează în regimul administrației civile din Transnistria.

Art. 2. Odessa devine capitala Transnistriei.

Guvernământul civil al Transnistriei și autoritățile respective își mută sediul în Capitală.

Art. 3. Odessa va fi organizată în conformitate cu instrucțiunile ce am dat guvernatorului nostru civil.

Dat astăzi, 17 octombrie 1941, la Marele Cartier General.

Mareșal Antonescu

(„Curentul”, an XIV, nr. 4.914, luni, 20 octombrie 1941)

72. Victoria Armatei Române la Odessa comentată entuziast în presa europeană

Sofia (Bulgaria)

Ziarul „Slava” în articolul de fond intitulat „Căderea Odessei”, scrie:

„Odessa, cel mai mare oraș după numărul locuitorilor săi și după importanța sa ca port de pe întreg litoralul Mării Negre, este de ieri în mâinile armatei române. Căderea orașului este condiția cea

mai importantă pentru apropiata distrugere a întregii flote navale din Marea Neagră ce va înlesni în mare măsură ocuparea întregului litoral caucazian de la Marea Neagră.”

73. Telegramele de felicitare trimise de Duce și de dl von Ribbentrop dlui Mareșal Ion Antonescu:

Cu ocazia ocupării Odessei, din partea Duceului:

„Mareșalului Antonescu

Conducătorul Statului
Cartierul General

Știrea ocupării Odessei de către valoroase trupe comandate de Domnia Voastră a stârnit o vie bucurie poporului italian. Vă trimit felicitările mele cele mai prietenești împreună cu ale forțelor noastre armate.

Mussolini”

Dl Mareșal Ion Antonescu a răspuns cu următoarea telegramă:

„Excelenței Sale

Ducele Mussolini

Vă rog să primiți mărturia caldă a gratitudinii mele pentru mesajul ce ne-ați adresat în numele poporului italian, al Armatei și al Excelenței Voastre, cu prilejul ocupării Odessei.

Excelența voastră, care a început cu două decenii în urmă lupta împotriva comunismului, poate azi trăi alături de noi această biruință în contra bolșevismului. La războiul anticomunist au contribuit nu numai armatele italiene, dar și armele spirituale ale Fascismului.

Mareșal I. Antonescu”

Dl mareșal a primit următoarea telegramă de la Ioachim von Ribbentrop, ministrul de Externe al Reichului:

„Excelenței Sale
Conducătorul Statului

Mareșal Antonescu
București

Vă rog, Excelență, primiți cordialele mele felicitări pentru marele succes obținut de viteazele trupe române prin cucerirea Odesei, după o luptă dârză, ca o încoronare a războiului dus împotriva bolșevismului.

I. von Ribbentrop
Ministrul de Externe al Reichului“

Răspunsul mareșalului Ion Antonescu:

„Vă mulțumesc călduros pentru felicitările ce mi-ați trimis după biruința de la Odessa, care a dat Armatei noastre, după mândria de a lupta alături de Marea Armată Germană, pe aceea de a-și arăta credința pentru civilizație.

Mareșal I. Antonescu“

(„Timpul“, an V, nr. 1.601, miercuri, 22 octombrie 1941)

74. Telegrama dlui profesor Mihai Antonescu către dl general Iacobici

Cu ocazia ocupării Odesei de către trupele române, dl Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, a tri dlui general I. Iacobici, comandantul Armatei 4, următoarea telegramă:

„Dlui general I. Iacobici
Comandantul A. IV

În numele Guvernului, vă rog să primiți, dle general, mărturia sinceră a recunoștinței noastre pentru biruința prin care brava armată

română din fața Odesei, sub comanda, dvs., ne-a adus bucuria gloriei și mândriei românești.

Mihai Antonescu
Vicepreședintele Consiliului de Miniștri“

La această telegramă, dl general Iacobici răspunde:

„Dlui Mihai Antonescu
Vicepreședintele Consiliului de Miniștri
București

Vă rog să primiți personal și să transmiteți Guvernului călduroasele mele mulțumiri pentru felicitările ce mi-ați transmis cu ocazia căderii Odesei. Sunt fericit că mi-a fost dat să pot contribui în fruntea bravei Armate a IV-a la realizarea unui nou și însemnat pas pe drumul mării victorii finale, spre care pășește neamul nostru biruitor.

General Iacobici“

(„Timpul“, an V, nr. 1.601, miercuri, 22 octombrie 1941)

75. Presa franceză despre importanța ocupării Odesei

Sub titlul „O armată în întregime românească a cucerit Odessa“

Ziarul „L'Eclair de Nice“ publică o dare de seamă amănunțită asupra operațiunilor și luptelor care s-au încheiat cu luarea Odesei, subliniind faptul că „orașul era puternic fortificat și că luptele înverșunate au avut loc împotriva forțelor sovietice încercuite“.

Ziarul constată că o armată în întregime românească, ajutată numai de câteva unități germane de geniu, a condus operațiunile neobișnuit de grele și a cucerit orașul după o lună și jumătate de lupte crâncene.

*

Ziaristul francez Saint Pourcain publică în ziarul „Petit Journal” un articol consacrat cuceririi Odesei. Autorul constată că prin acest mare succes militar, armata română a eliminat ultimul bastion al rezistenței bolșevice pe litoralul de N-V al Mării Negre și a consolidat pozițiile sale de pază în fața Bucovinei și Basarabiei.

Din presa italiană:

Roma: La posturile de radio italiene s-a citit conversația dlui Puccio intitulată „Ce înseamnă cucerirea Odesei pentru Europa sud-orientală”.

„Cucerirea Odesei - a spus dl Puccio - este un eveniment central al săptămânii care se încheie. El este legat de vitejia trupelor române, care au dus la bun sfârșit una dintre cele mai grele sarcini ale acestui război atât de greu”.

(„Timpul”, an V, 26 octombrie 1941)

Ziarul „Dnevnik”, sub titlul „Odessa, un nou Dunkerque”, scrie că „deasupra fortăreței fâlfâie drapelul român și german. Luptele continuă pe străzile din port. Bolșevicii încearcă să fugă pe mare. Multe vase încărcate cu soldați sovietici primesc loviturile grele ale bombelor aruncate din avioanele germane și române, care bombardează neîntrerupt zona portului Odessa. Aceeași zonă cade și sub loviturile artileriei române”.

*

Turcia – Ankara – ziarele din Istanbul publică comunicatul special al Marelui Cartier General Român privitor la cucerirea Odesei. Toate ziarele au pe prima pagină titluri ca: „Românii au ocupat Odessa”, „Odessa a căzut”, „Românii au luat prin asalt Odessa” etc., în special în ziarul „Cumhuriyet”, care publică și poza Regelui.

*

Cehia – Presa din Praga – ziarul „Poledni List” scrie că „România s-a înscris în istorie prin marea faptă săvârșită sub

conducerea mareșalului Antonescu”, iar ziarul „Narodni Stred și Narodni Prace” subliniază că bătălia de la Odessa înseamnă o etapă nouă în drumul spre noua Europă.

*

Elveția – Toate ziarele acordă o largă publicitate știrilor privind ocuparea Odesei.

(„Timpul”, an V, luni, 20 octombrie 1941)

76. Cuvântarea ținută de mareșalul Ion Antonescu la 8 noiembrie 1941, cu prilejul întâlnirii cavalerilor ordinului „Mihai Viteazul”

Maiestate,
Domnule feldmareșal Keitel*,
Camarazi vechi și noi,

Tradiția Ordinului „Mihai Viteazul” adună pe cavalerii purtători în această zi sfântă – pentru a cinsti camaraderia de luptă și de sânge care ne unește și a dura din ea brâu de credință în jurul tronului.

Adunarea Cavalerilor are bucuria să sărbătorească azi pe Regele Țării, Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”.

Fiindcă, începând de astăzi, sunteți, Sire, nu numai regele neamului, dar și Cavaler al Ordinului celor care s-au trudit și au luptat pentru temeliea lui. Și nu numai noi, dar și țara întreagă își închină gând creștin de rugă de ziua Regelui nostru tânăr.

De aceea, în numele Cavalerilor și al Țării, vă urez, Sire, ca Dumnezeu să vă învrednicească să dați numele de legendă românească pe care-l purtați, strălucirea împlinitoare de drepturi și mândria națională, pe care i-a zămislit-o voievodul ce a înscris întâia oară acest nume sfânt în istoria românească.

Și vă mai doresc, Sire, ca viața întreagă să rămâneți curat, întreg și plin de iubire de țară, cum sunteți astăzi, și toată viața Voastră,

* Feldmareșal german, al doilea personaj în conducerea Wehrmachtului după A. Hitler

neamul să vă privească plin de iubire, cum v-a privegheat copilăria, plin de nădejde, cum vă urmărește tinerețea și plin de onoare, cum vă așteaptă viitorul.

Adunarea Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul“ se face anul acesta sub semnul unei îndoite biruințe.

Am biruit în răsărit și ne-am împlinit drepturile, prin lupta și sângele ostașilor, prin vrednicia jertfitoare a ofițerilor, subofițerilor și soldaților.

Istoria, cu seninătatea ei aspră, va judeca în perspectiva veacurilor, a civilizației și a drepturilor, lupta armatei române, jertfa neamului românesc pentru drepturi, pentru cruce și pentru dreptate.

Dar neamul românesc nu a biruit numai la răsărit, prin lupta armatei, neamul românesc a biruit pretutindeni, prin marea luptă a reînvierii naționale.

Zdrobit de păcate apuse, cu trupul țării sfâșiat, încercat de zdruncinarea pământului și de zdruncinarea neînțelegătoare a unora să-și așeze rădăcini de viață nouă și să pornească la luptă dreaptă pentru a-și recâștiga onoarea și a-și redobândi pământurile pierdute prin vremelnice cotropiri.

Este aceasta cea mai hotărâtă dovadă că neamul românesc este sănătos și puternic, că neamul românesc nu poate fi confundat cu cei care i-au întunecat trecător demnitatea și i-au coborât nedrept drepturile.

Neamul românesc s-a reșezat pe temeliiile lui morale vechi.

Neamul românesc trăiește azi, nu numai plinătatea unei biruințe câștigată prin lupte și prin jertfă, prin sânge și peste morminte, dar și siguranța unei vieți pline de înțeles nou, în care patria și datoria viitorului apasă cu greutatea răspunderii în toate conștiințele.

De aceea, Sire, să simțiți că Domnia nouă a Maiestății Voastre este țesută de sufletul nou al țării. Și nimic pe lume nu poate să zdruncine această putere morală care va scrie de acum înainte istoria noastră. În această zi de cinstire ostășească și morală, este de datoria noastră să închinăm un gând de recunoștință și pietate acelor care și-au părăsit mame și soții, surori și prunci, pentru ca să poată să spele cu sângele lor petele trecutului și să poată întemeia cu mormintele lor temeliiile neamului de mâine.

Eroi și urmași de eroi recunoștința neamului vă va străjui jertfa, așa cum jertfa voastră ne va străjui poruncitor datoria față de neam și țară.

Alături de ostașii români căzuți în luptă, alături de Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul“ pierduți în bătălie, neamul nostru a avut mândria ca, pentru dezrobirea lui, pentru pământurile strămoșilor noștri, să lupte și să cadă, dar să biruie eroii germani.

Azi acești bravi sunt prezenți în mijlocul nostru, nu numai prin jertfa lor, pe care neamul românesc n-o va uita, dar și prin participarea la această cinstire românească a Mareșalului Keitel, Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul“ și trimis al Führerului Adolf Hitler și al marei armate germane, care ne-a ajutat să ne câștigăm drepturile și să ne dovedim onoarea.

Acelor germani care au căzut pe pământul nostru.

Acelora dintre germani care au biruit alături de noi.

Ca și marelui conducător de oaste și de lume, Adolf Hitler, Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul“ le mărturisesc azi sufletul lor de luptă și onoarea noastră de a fi luptat pentru drepturi și civilizație.

Sire,

Camarazi,

Neamul nostru, prin dezrobirea de la răsărit și pentru reînvierea de pretutindeni, a pornit acum cu pași noi spre un nou destin.

A fi Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul“ înseamnă a cinsti printr-o etică de luptă, de onoare și de credință marile comandamente ale neamului, ale Tronului și ale conștiinței de om și de ostaș.

A fi Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul“ înseamnă să nu uiți niciodată tradiția voievodală a acestui neam și să-ți faci din simbolul celui care a luptat și murit pentru sfânta noastră unitate o temelie de viață și o poruncă de român.

Cu această convingere, cu acest suflet, să strigăm cu toții:

Trăiască Regele!

Trăiască România!

Trăiască Germania!

MASA DE LA PALATUL REGAL

După terminarea parăzii militare de la Arcul de Trîmf, a avut loc la Palatul Regal Masa Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul“ în prezența M.S. Regele Mihai I și a Mareșalului I. Antonescu și a Feldmareșalului von Keitel.

**Cuvântarea rostită de dl Mareșal Ion Antonescu,
Conducătorul Statului:**

Majestate,
Dle Feldmareșal Keitel,
Camarazi vechi și noi,

Tradiția Ordinului „Mihai Viteazul” adună pe cavalerii purtători – în această zi sfințită – pentru a cinsti camaraderia de luptă și sânge care ne unește și a jura din ea brâu de credință în jurul Tronului.

Adunarea Cavalerilor are bucuria să sărbătorească azi pe Regele Țării, Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”. (Aplauze îndelungate)

Fiindcă, începând de azi, sunteți, Sire, nu numai Regele Neamului, dar și Cavaler al Ordinului celor care s-au trudit și au luptat pentru temelii lui.

Articolul „Se întorc vitejii”

Armatele biruitoare care au cucerit Odessa și-au făcut ieri intrarea triumfală în Capitală. Încă o încercare a acestui neam de atâtea ori încercat, s-a încheiat astfel glorios.

„Parada”

Dis-de-dimineață, 21 lovituri de tun au anunțat cetățenilor Capitalei că marea sărbătoare a oastei noastre, care se întorcea încărcată de glorie de pe frontul de la răsărit, a început.

Trupele victorioase se aflau orânduie, pe unități, de-a lungul Șoselei începând de la Fântâna „Miorița” și până la Arcul de Triumf. La ora 9 dimineața, în fața Institutului de Cercetări Agronomice, s-a format un careu care avea în mijloc pe comandanții victorioaselor divizii în frunte cu dl general Iosif Iacobici, șeful Marelui Cartier General și comandantul Armatei de la Odessa.

În întâmpinarea comandanților și a oștirii a ieșit dl general Rodrig Modreanu, primarul general al Capitalei, care le-a urat „BUN SOSIT”.

Erau de față dnii general Tătăranu, șeful Statului Major al Armatei care a luptat la Odessa, general Șova, comandantul Diviziei de Gardă, general Potopeanu, comandantul Diviziei de Grăniceri, generalul Sion,

comandantul Diviziei Blindate cu statele majore ale diviziilor și drapelele unităților care au fost decorate cu Ordinul „Mihai Viteazul”.

De asemenea, se mai afla de față un batalion german cu garnizoana în București, care a luptat alături de bravii noștri ostași la Odessa.

Sosește Majestatea Sa Regele.

La ora 10 și-a făcut apariția automobilul regal.(...)

Începe defilarea

Pe sub Arcul de Triumf trec, pe rând, armatele care au dus departe faima poporului român.

În fruntea parăzii se afla dl general Iosif Iacobici, glorioșul comandant al A. 4 care a cucerit Odessa, urmat de dl general Tătăranu, șeful de stat major al aceleiași armate.

Trec apoi stindardele și cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul”. Splendidele lor pelerine albe stârnesc ropote de aplauze.

Urmează Divizia de Gardă în frunte cu comandantul ei, dl general Șova.

Trec statul major al diviziei, glorioșul regiment „Mihai Viteazul”, primit cu vii aplauze, în frunte cu colonelul Opreș, care înlocuiește pe colonelul Iliescu, comandantul regimentului, căzut în luptă; unitățile de brandt-uri, trenuri și armament de însoțire și anticar, Regimentul 1 vânători de gardă nr. 2, în frunte cu colonelul Săulescu Gheorghe, decorat cu „Mihai Viteazul”, Regimentul 2 vânători de gardă nr. 9, în frunte cu colonelul Costachi, comandantul regimentului. În rândurile acestui regiment defilează și domnul general „à la suite” Rașoviceanu, erou în trecutul război.

Entuziasmul mulțimii e de nedescris. Strigătele de „Ura” nu mai conțin, iar ploaia de flori acoperă pe vitejii eroi ai Neamului, ale căror fețe de heruvim exprimă o bunătate îngerească.

Aviația, care s-a bucurat totdeauna de simpatii, smulge furtunoase aplauze.

Într-un pas splendid, trece în fața tribunei regale, unitatea de trupe germane cu reședința în București, care a participat la luptele de la Odessa.

Trece acum Divizia 1 grăniceri, de sub comanda dlui general Potopeanu.

În ordine vin Regimentul 1 grăniceri și Divizia de care blindate. Parada a fost încheiată cu carele blindate.

După defilare

După defilare, ostașii români biruitori de pe frontul cruciadei antibolșevice au traversat Capitala pe un covor de flori.

De pretutindeni, din balcoane și de la ferestre frumos pavoazate cu drapele naționale și ale țărilor aliate, s-au aruncat mii de buchete de flori.

De-o parte și de alta a bulevardului Regele Mihai I, în Piața Victoriei, a bulevardului Colțea, în Piața Sf. Gheorghe și în Piața „6 Septembrie”, cetățenii Capitalei au făcut manifestații entuziaste de simpatie.

În Piața „Mihai Viteazul” din fața Universității, studenții și studentele au aclamat pe vitejii ce se întorceau victorioși.

(„Timpul”, an V, luni, 10 noiembrie 1941)

77. „Capitala a trăit o zi de triumf”

Glorioasele unități care au luptat în Basarabia, Transnistria și la Odessa au fost întâmpinate cu un uriaș entuziasm

Urale și flori în drumul oștirii biruitoare

Dimineăța s-a deschis timidă, printre fâșiile subțiri ale norilor. Orașul cunoaște – încă de vineri seara – o faleză și o strălucire care vestea ziua de ieri.

Întoarcerea

De la Arcul de Triumf până la Cercul Militar și Piața Brătianu, un zid viu, o fermecătoare cetate omenească: mume gârbovite și albe, venite să-și revadă feciorii întorși din marea biruință, cetățeni de toate vârstele și rangurile, domnișoare zglobii cu brațele încărcate de flori, orașul acesta, inima țării întregi, a țării celei noi și mari, îi aștepta într-o unanimă, caldă și fermecătoare frăție. Și pretutindeni, în fața coloanelor înșiruite de-o parte și de alta de-a lungul străzilor, ca niște soli ai curățeniei, ai bucuriei și ai întâmpinării, copiii.

Copii mulți, ... țara de mâine, așteptau – în boarea crudă a dimineții, revederea eroilor.

Bucureștiul era altul. Un București unit, mai unit ca niciodată, pătruns de gravitatea unui moment.

(„Timpul”, an V, luni, 10 noiembrie 1941)

78. NOTA ÎNAINȚATĂ DE M.AP.N. REFERITOARE LA PROPUNERILE DE DECORARE CU MEDALIA „CRUCIADA ÎMPOTRIVA COMUNISMULUI”

Instituită prin Decretul regal nr. 1.014 din 1 aprilie 1942, medalia „Cruciada împotriva comunismului” se conferă tuturor militarilor (indiferent de grad) care se distingeau de frontul de est în luptele pentru eliberarea pământului strămoșesc.

M.St.M.

SECȚIA OPERAȚII

Nr. 306086/1 mai 1941

M.St.M.

Către,

Ministerul Apărării Naționale

La nr. 80539/1941, am onoarea a vă face cunoscut următoarele:

I. Efectivele armatei române calculate pe bătălii, astfel cum ați cerut dumneavoastră în vederea confecționării brevetelor de la medalia „Cruciada împotriva comunismului”:

a) Pentru bareta de bronz (Efective care au participat la o singură bătălie):

– Bucovina	74.000
– Dobrogea	57.500
– Odessa	46.000
– Crimeea	40.000
– Doneț	12.000

b) Pentru bareta de argint (Efective care au participat la mai multe bătălii):

– Basarabia	21.000
-------------	--------

– Nistru	142.000
– Odessa	395.000
– Bug	57.000
– Nipru	57.000
– Marea Azov	67.000
– Crimeea	53.000
– Doneț	44.000

2. În aceste efective sunt numai efectivele armatelor de operațiuni, inclusiv forțele aero-navale.

3. Pentru obținerea efectivelor armatei germane urmează răspunsul.

SUBȘEF M.St.M.

General N. Tătăranu

Cuprins

De ce au ajuns românii la Odessa în anul 1941?	5
Mareșalul I. Antonescu – o carieră militară pentru servirea neamului	8
Războiul din Est ne-a fost impus de Rusia Sovietică!	36
Lupta pentru dezrobirea Basarabiei și Bucovinei de Nord se va încheia la Odessa	44
Odessa – obiectiv inexpugnabil?	52
Steagul românesc va flutura curând deasupra citadelei Odessa!	58
Atacul general asupra Odessei	61
Căderea Odessei	71
La Odessa „s-a scris cea mai glorioasă pagină a istoriei militare românești în războiul mondial“	75
Odessa – memoria unei istorii uitate	82
Anexe	83

Lista lucrărilor folosite

a) Documente – Periodice – Memorii

23 August 1944. *Documente*, vol. I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984

Mareșal Ion Antonescu, *Gânduri pentru biruința neamului*, Editura Criss-Cezar, București, 1966;

Antonescu–Hitler, *Corespondență și întâlniri inedite (1940–194?)*, vol. I, II, Editura Cozia, București, 1991;

Mareșal Ion Antonescu, *Epistolarul infernului*, „Viitorul românesc”, București, 1993

G. Barbu, *Memorial Antonescu*, Editions de la Coronne, Paris, 1950

Al. Cretzianu, *The Lost Opportunity*, Jonathan Cape, 1957

G. Buzatu, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, vol. 1, 2, Iași, 1990

General I. Gheorghe, *Un dictator nefericit. Mareșalul I. Antonescu*, București, Editura Madriavelli, 1996

„Timpul”, „Curentul” din 1940–1941

b) Lucrări generale

Armata română în cel de-al doilea război mondial, vol. I, Editura Militară, București 1966

Gh. Buzatu, *România și războiul mondial 1939–1945*, Centrul de istorie și Civilizație Europeană, Iași, 1995

F. Constantiniu, *Între Hitler și Stalin. România și pactul Ribbentrop–Molotov*, Editura Danubius, București, 1991

Fl. Constantiniu, Al. Dușu, M. Retegan, *România în război (1941–1945). Un destin în istorie*, Editura Militară, București, 1995

A. Hillgruber, *Hitlers Strategie*, Frankfurt, 1965

Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei 1941–1945, vol. 4, Moskva, 1962

J de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. 1, 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988

Șefii Marelui Stat Major. Destine la răscruce 1941–1945, Editura Militară, București, 1995

F. Ziemke, *Moskow to Stalingrad. Decision in the East*, Washington, 1987

c) Lucrări de artă militară

Mareșalul Ion Antonescu, *Istoria mă va judeca. Scrieri inedite*, Editura ACSM, București, 1993

Istoria gândirii militare românești, Editura Militară, București, 1995

d) Lucrări speciale

P. Abbott, N. Thomas, *Germany's Eastern Front Allies 1941–1945*, London, 1985

P. Gostony, Hitlers fremde Heere. *Das Scichsal der nicht deutscher Armeen im Ostfeldzug*, Düsseldorf, Wien, 1976

A. Hillgruber, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române, 1938–1940*, Editura Humanitas, București, 1994

Comandor dr. R. Jipa, lt. col. dr. O. Burcin, mr. V. Zodian, *Am făcut războiul sfânt împotriva bolșevismului. Campania anului 1941*, Editura Cogito, Oradea, 1994

C. Troncotă, Eugen Cristescu, *Asul Serviciilor secrete românești*, Editura „Roza vânturilor”, București, 1995

L. Wats, *În serviciul mareșalului*, J. Dumitru Verlag, 1983

Lista de abrevieri

- A Armată
- ACA Apărare Contra Aeronavelor
- aca Apărare Contra Aeronavelor
- B Batalion
- Bg Brigadă
- BgCV Brigadă de Cavalerie
- BPI Batalion de Pionieri
- Bt Baterie
- BtAA Baterie de Artilerie Antiaeriană
- CA Corp de Armată
- CL Care de Luptă
- CV Cavalerie
- D Divizie
- DBI Divizie Blindată
- DnAG Divizion de Artilerie Germană
- Dt Detașament
- Gr Grănicieri
- GrBI Grup de Blindate
- MCG Marele Cartier General
- MU Mari Unități
- PC Punct de Comandă
- RAV Regiment de Aviație de Vânătoare
- RAvVn Regiment de Aviație de Vânătoare

Index localități

A

Alexandrogilf 135
 Alexandrovka 188
 Ankara 15, 228
 Anovka 189
 Armiansk 190
 Augustovka 54, 63

B

Bacalovi 212
 Bacău 107
 Bădărăi 33
 Baden 68, 143, 159
 Balka 62
 Balta 188
 Belgrad 15
 Beliaevka 138, 188
 Berdiansk 190
 Berdicev 44, 45
 Berezeni 135
 Berlin 24, 26, 33, 45, 47, 50, 51, 93, 99, 103, 214
 Bielaevka 53, 54
 Bierzovska 114, 116
 Bierzeni 64
 Blagodatnoe 53, 72, 157, 159
 Bolgrad 171
 Borislav 189
 Brinavka 54
 Brinovka 188
 Bruxelles 15
 București 8, 9, 11, 12, 16, 17, 19, 20, 30, 31, 34,
 43, 45, 47, 48, 82, 83, 87, 101, 104, 108, 184, 227,
 233, 235

Budapesta 7
 Bugaz 182
 Buialka 69
 Bujalâk 53, 54, 72, 141, 158
 Bulboaca 117
 Buldinovka 141
 Bulgarka 63
 Burcovskie 159
 Buzinovo 114, 116

C

Carcmaz 124
 Carpova 212
 Căuşani 117
 Cebanka 69
 Cebotarevka 113
 Cerevinka 63
 Cerkaşi 189
 Cetatea Albă 216
 Ceverdlovo 188
 Chişinău 20, 32, 52, 117, 171, 172, 188
 Cighirin 112
 Col. Fontanu 54
 Constanţa 27, 53, 77, 182, 184
 Constantinopol 36
 Corcmaz Plonca 129
 Craiova 8
 Crivaia Balca 110
 Cuialnic 110

D

Dafinovka 69
 Dalnik 54, 57, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 80,
 113, 122, 123, 124, 127, 136, 138, 154, 156, 158,
 164, 168, 169, 170, 172, 189, 212
 Dnepopetrovsk 189, 190, 206

Dobrojeni 119
 Dubăsari 176, 188
 Dunkerkue 228

E

Ecaterinoslav 185, 189, 190
 Egorovka 119
 Epureşti 171
 Epureni 164

F

Fălcu 176
 Flămânda 10
 Focşani 14
 Fomika 62
 Fomina Balca 54, 110, 123, 155
 Fomina Balca Mare 110
 Fomina Balca Mică 111
 Franzesfeld 212
 Franzfeld 123, 125, 188, 189
 Freudenthal 62, 128, 188, 189

G

Galaţi 9
 Geneva 48
 Ghildendor 113
 Gildendorf 69, 70, 189
 Gniliakovo 54, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 73, 80,
 122, 123, 124, 134, 136, 138, 154, 155, 158, 188, 189
 Gorocechie 129
 Gorodekie 124, 125
 Grigorievka 57, 69
 Grigoriopol 188
 Guljajevka 115

H

H. Vakarjani 135
Harkov 45, 52, 75, 108, 185, 187, 190
Herson 52, 112, 189
Holodnaia Balca 111, 155
Hotin 106, 107
Hut-Timiș 212
Hutor Dalnițki 71, 135, 156

I

Iași 8, 11, 76
Iașlic 117
Iampol 107
Iampol Rudnica 106
Ilinka 72
Istanbul 228

J

Jeka 190
Jielisavetgrad 189
Jilava 34
Josefsthal 65

K

Kagarlâk 113
Kagarlik 188
Kajarlâk 54
Kanjev 185, 188
Karpova 54
Katarjii 114, 116, 117, 129
Katrji 124
Kiev 46, 49, 52, 81, 108, 186, 187, 188, 189, 205, 206, 216
Kirilovka 206
Kirkenes 93
Koblevo 113
Konjev 189

Konstantinovka 114, 116
Kremenciug 185, 188, 189
Krementshug 205, 206
Krijanovka 72, 157
Krivoi Rog 206
Kubacenca 155
Kubanka 53, 54, 69, 113, 188, 189, 190

L

Leningrad 45
Leninthal 73, 158
Liebenthal 189
Londra 15, 16, 37, 91
Lubni 189
Ludendorff 12

M

Macarovka 53
Maiaki 123, 124, 125, 212
Mangalia 47
Manheim 54, 188
Mannheim 121
Mărășești 14
Marianovka 159
Mariantal 65, 72, 73, 158, 159
Marievska 132
Melitopol 190, 206
Mihailovka 62, 117, 123, 124, 125, 212
Moghilev 106, 107
Moldovanca 123
Montreaux 94
Moscova 30, 36, 37, 39, 45, 47, 48, 89, 90, 91, 113, 127
Movila Ruptă 33
München 40

N

Nagard 6
Nerubaiscoe 110, 111, 155
Neuburg 135, 158
Nicolaev 52, 76, 107, 165, 185, 188, 206
Nicolaevski 112
Nikolaev 58
Nikolaevka 189
Nikopol 189
Nisa 15
Norovata 188
Novo Cerbicova 115
Novo Nicolaevka 115, 117
Novo Ukrainka 189
Novo-Alexandrovka 212

O

Oceakov 105, 106, 107, 182, 186
Octiabri 63, 64
Odeskie 54
Odessa 5, 6, 7, 32, 36, 37, 41, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 199, 201, 202, 206, 207, 208, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 233, 234, 235, 236
Opatnoe Pole 72, 73, 158
Oroszhaza 14
Otradovka 119
Ovidiopol 52, 108, 189

P

Palanc 124
Palijova 135
Paliova 138
Paliovo 159
Paris 13, 15, 43
Perekop 187
Peresâp 52, 155
Pereselenet 72
Pervomaisk 112
Petersthal 64, 73, 158
Petrograd 12
Petrov 128, 207
Pitești 8
Plevna 217
Plosca 212
Ploskaja 114, 116, 117
Pogrebi 115, 117
Polijova 53
Poniatovka 121
Poniotovka 212
Poski 189
Poslednaia Zastava 73, 158
Praga 15, 228
Protopopovka 113

R

Râbnița 188
Razdelnaia 58, 59, 60, 63, 114, 116, 117, 212
Roma 228
Rosenberg 44
Rozdeninskoje 189
Rubanovka 189
Rudnica 107

S

Savran 106
Schuster 105
Sevastopol 77, 46, 49, 53, 77, 216
Severinovka 54
Sîşavka 188
Sibiu 14
Sinaia 120, 121
Slavianka 190
Smolensk 100
Sniliakovo 113
Solanoë Priiski 157
Solanoë Pruski 72
Sovhoz Illicevka 69
Stalingrad 5, 28, 30, 32, 34, 46
Staroia 69
Starovarovka 190
Strasburg 124, 129
Svanca 158
Svauka 73
Svedlovo 113
Szyôka 115

Ş

Şeicar, Pamfil 215
Şipca 212

T

Taganrog 187
Târgovişte 9, 10
Tatarca 54, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 72, 73, 80, 123, 124, 157, 158
Tatarka 113, 134, 158
Tendra 182
Terinoslav 190

Tighina 117, 118, 124, 144, 188, 224

Tiligulski 69

Tiraspol 52, 59, 62, 76, 117, 124, 176, 212

Trotapovka 189

Turtucaia 10

T

Ţiganca 33, 164, 171

U

Umam 188

Usatovo 72, 110, 111, 155, 158

V

Vacarjani 63, 65

Vadul lui Raşcu 188

Vadul lui Vodă 188

Vajnii 63

Vakarjani 121, 159, 188, 189

Varcajani 63

Vasilevka 119, 188

Vasiliuţi 107

Versailles 6

Viena 26, 34, 47, 51

Vigoda 53, 138, 212

Voitinovici 20

Volonovka 121, 122, 124

Vorniejensk 189

Vorobijovka 115, 117

Voznejensk 188

Voznesensk 112

Voznesjensk 114, 116

W

Washington 48

Wood 89

Z

Zaporoje 189, 206

Zibka 117

Index personalități

A

Angelescu 18, 20

Anhalt-Dessau, von 84

Antonescu, Ion 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 53, 58, 59, 61, 66, 68, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 120, 122, 123, 124, 129, 135, 136, 143, 144, 145, 146, 147, 150, 159, 160, 163, 190, 205, 208, 210, 211, 213, 214, 215, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 229, 231, 232

Antonescu, Mihai 23, 24, 33, 34, 38, 94, 144, 213,

214, 219, 220, 226, 227

Antoni Viorel 71, 156

Argeșeanu 20

Averescu, Alexandru 10, 11

Azarov, I.I. 126

B

Baciu, Nicolae 38

Bălcescu, Nicolae 36

Berthelot, H. 10, 14

Brâncoveanu, Constantin 36

Brătianu, Dinu 6, 11, 15, 16, 18, 21, 26, 23, 41, 47, 48

Brătianu, Gheorghe 15, 211

Brătianu, I.I.C. 10, 13, 17

Budionai 127, 128, 184

C

Caleteanu, Alexandru 157

Carol I 9, 83, 84

Carol al II-lea 18, 19, 23, 31

Chirițescu Gheorghe 140

Churchill, Winston 24, 43, 48, 89

Ciocan, I. 178
 Ciotori, D. 38
 Ciupercă, Nicolae 58, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 79, 80,
 117, 119, 122, 125, 131, 132, 135, 140, 141, 142
 Clodius, Karl 29
 Codreanu, C.Z. 20
 Costachi 233
 Coste, Brutus 38
 Cretzianu, Alexandru 43
 Cripps, Stafford 91
 Cristescu, Constantin 10, 17
 Cristescu, Eugen 23, 24
 Cvace 156

D

Dăscălescu, N. 71
 Davidescu, R. 210
 Davidescu, V. 71
 Dobridor, Ilariu 212
 Duca, I.C. 18
 Dumitrescu, Petre 216

E

Eftimiu 73, 123, 125, 135, 158
 Eminescu, Mihai 21
 d'Esperay, Franchet 14
 Espinosa 46

F

Falkenhayn, von 10
 Ferdinand I 9, 10, 13
 Franco 85
 Frederich II 84
 Fuchs Paul 116

G

Gafencu, Grigore 38, 48
 Gavrilesu, A. 202

Georgescu, I. 77
 Gheorghiu-Dej, Gh. 24
 Gigurtu, I. 38
 Glogojanu 162, 163
 Goering 84, 85
 Göring 44
 Groza, Petru 6

H

Halunga Raul 141
 Hansen 84
 Hauffe 66, 108, 137
 Hillgruber, A. 29, 50
 Hindenburg, von 12
 Hitler, Adolf 10, 27, 28, 34, 38, 40, 41, 44, 45, 46, 49,
 50, 51, 73, 79, 81, 84, 85, 87, 88, 99, 101, 102, 103, 104,
 214, 219, 222, 223, 229, 231
 Hrenov, A.F. 56, 113

I

Iacobici, Iosif 67, 68, 80, 129, 130, 142, 143,
 151, 154, 155, 159, 160, 161, 163, 215, 226, 227, 233
 Iliescu 233
 Ioanițiu, Alexandru 45, 65, 66, 68, 78, 106, 115, 123,
 124, 136, 137, 139, 143
 Ionescu, Mangu 163

J

Jodl 45
 Jukov, G.V. 57

K

Keitel, von 32, 45, 229, 231, 232
 Killinger, von 102, 105
 Kuznețov, N.G. 112

L

Lukov, G.V. 126
Lupescu 13

M

Malaxa 24
Maniu, Iuliu 6, 15, 16, 17, 23, 24, 25, 26, 41, 42, 47
Manstein, von 30
Mărdărescu 13, 14, 20
Măstăcan, Gr. 78
Mihai I 34, 120, 121, 144,
213, 219, 222, 223, 231, 234
Mihai Viteazul 11, 13, 21, 35, 42, 85, 87, 97, 98, 99, 120,
121, 130, 211, 213, 229, 230, 231, 232, 233, 234
Mihail, Gheorghe 19
Mihalache 26
Moşoiu, Traian 13
Modreanu, Rodrig 232
Molotov 39, 92, 93, 94
Mussolini, Benito 10, 85, 219, 225

N

Nasta Andrei 140

O

Opriş 233

P

Pălăngeanu, N. 119, 191
Pătrăşcanu, L. 42
Păunescu 181
Petru cel Mare 36
Popescu, Stelian 18, 183
Potopeanu 232, 233
Prezan, Constantin 10, 11, 12, 13, 14

R

Raţiu Bazil 207
Raşoviceanu 233
Ribbentrop, von I. 225, 226
Romulus, Aldea 17
Roosevelt, F.D. 48
Rosenberg 44
Rundsted, von 45

S

Samsanovici 18
Samsonovici 20
Săulescu Gheorghe 233
Schuster 105
Sima 22
Sion 232
Soare, Mihăilescu 63, 65
Sofronov, G.P. 57, 126, 128
Speidel 84
Stalin 38, 39, 48, 49

Ş

Şeicaru, Pamfil 215
Şova 232, 233
Ştefan cel Mare 42, 86, 87, 98, 142, 211, 213
Şteflea, Ilie 34

T

Tătăranu, N. 178, 232, 233, 236
Tătărăscu 18, 19
Tătărăscu, Gheorghe 18, 38
Tippelskirch, von 32
Titeanu 18
Titulescu, Nicolae 15, 16, 18

T

Tiganca 33, 164, 171

U

Uică 18, 20

V

Vasili, Ivanov Ivanovici 110

Veronin, F.H. 126

Vișoianu, Constantin 37

W

Wood 89

Mihailache 20

Moscu, Ion 17

Modreanu, Ion 232

Molotov, Iosif 19

Moscu, Ion 17

Ion Andrei 140

Ion Andrei 140

Opus 233

P

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

Palangiu, Ion 101

R

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

Rafin Basil 207

S

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

Schuster 105

T

Teodor, Panfil 112

Teodor, Panfil 112

Teodor, Panfil 112

Teodor, Panfil 112

T

Tamara N. 178, 211, 212, 213

Tamara N. 178, 211, 212, 213

Tamara N. 178, 211, 212, 213

Tamara N. 178, 211, 212, 213

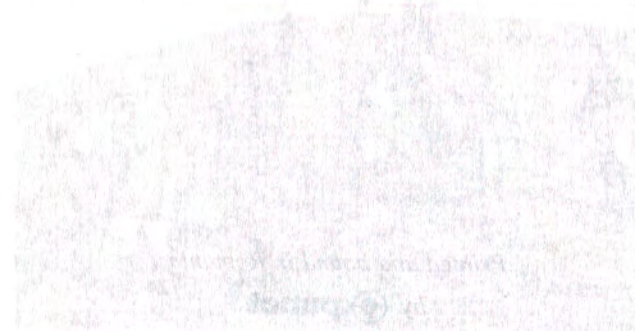
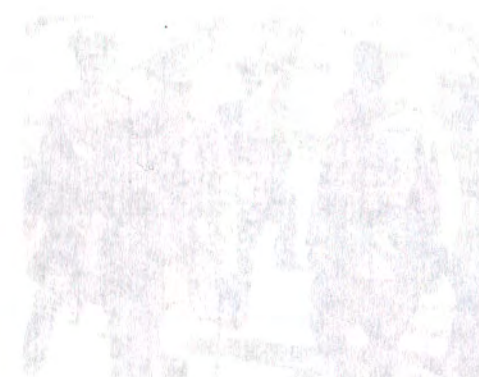
Tamara N. 178, 211, 212, 213

Tamara N. 178, 211, 212, 213

Tamara N. 178, 211, 212, 213

Marșalul Armatei Roșii și generalul de brigadă
la Odessa

Marșalul Armatei Roșii și generalul de brigadă
la Odessa

Mareșalul urmărește operațiunile Ion Antonescu și ofițeri germani pe front pe frontul de la Odessa

Mareșalul Antonescu și generalul Ioanițu inspectând frontul de la Odessa

Printed and bound in Romania

by **punct**

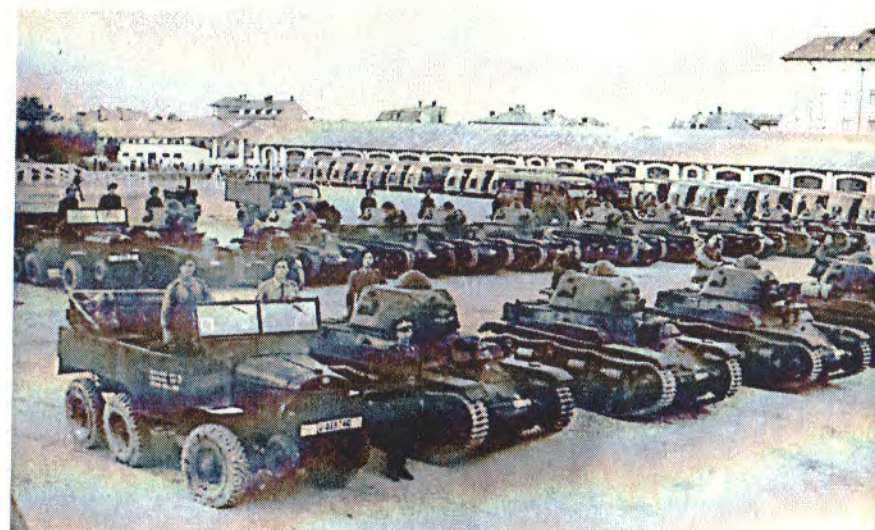
Trupe române în fața Odessei

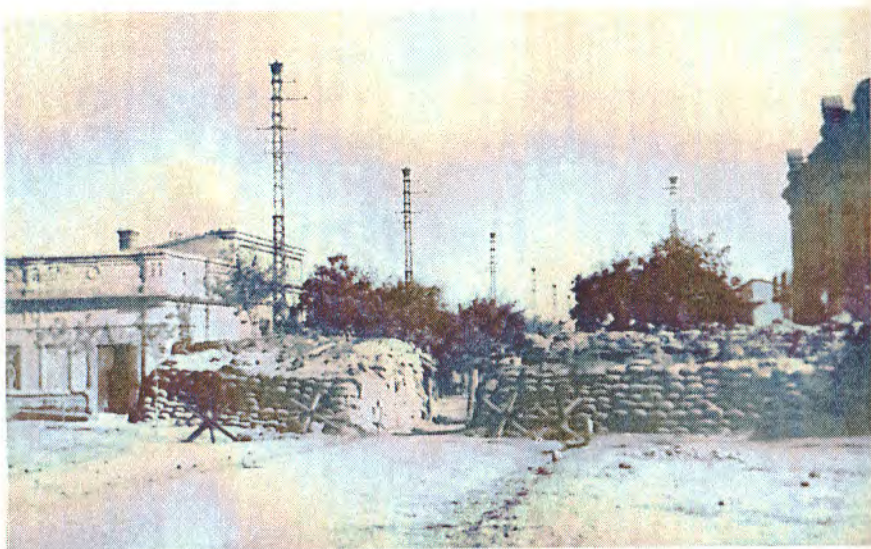
Traversarea unui șant anticar în fața Odessei

Inspectând un post de observare

Unitate română de care de luptă

Baricadă pe frontul de la Odessa

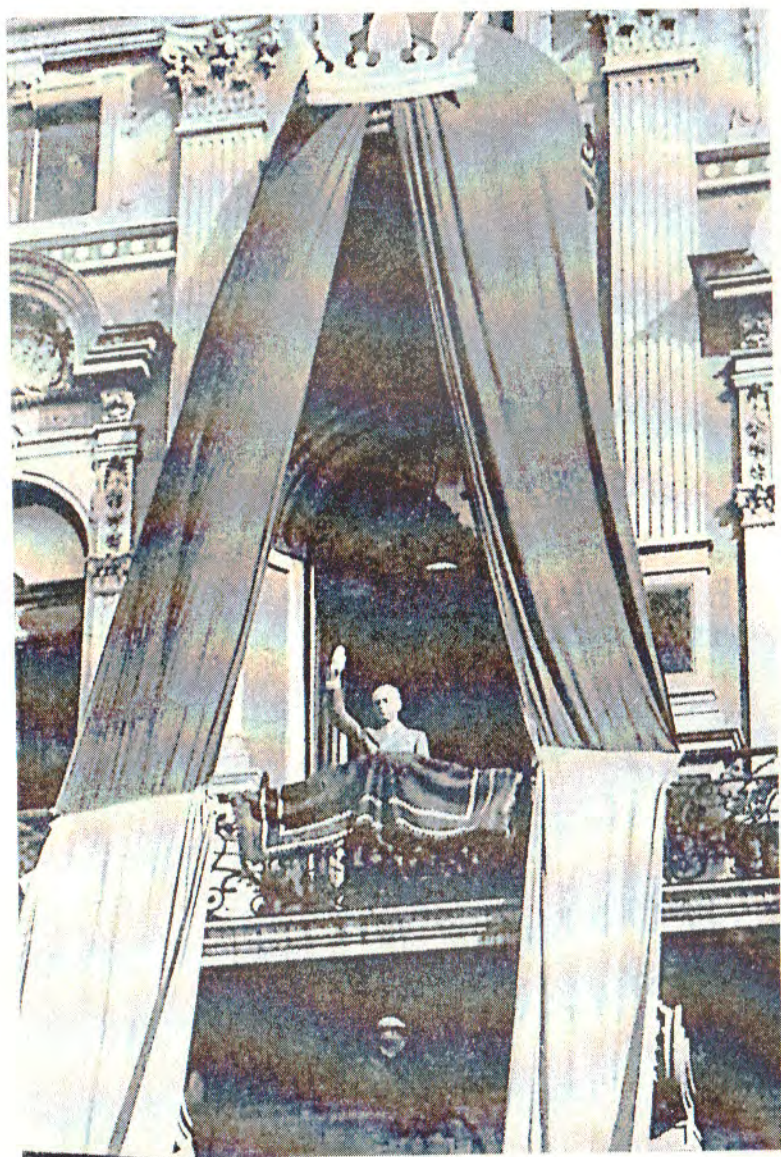
Infanteria română intrând în Odessa

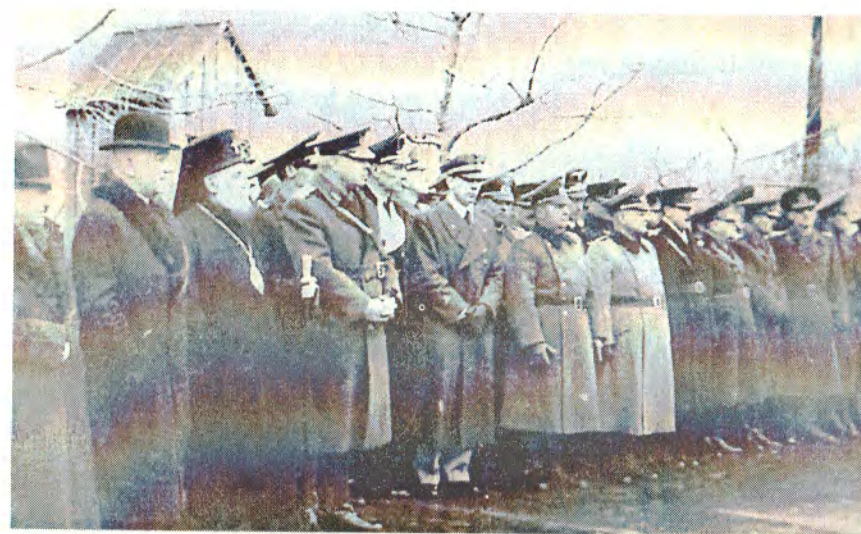
Intrarea cavaleriei române în Odessa

Mareșalul Ion Antonescu felicitând ofițerii germani și români după căderea Odesei

Odesa a căzut!

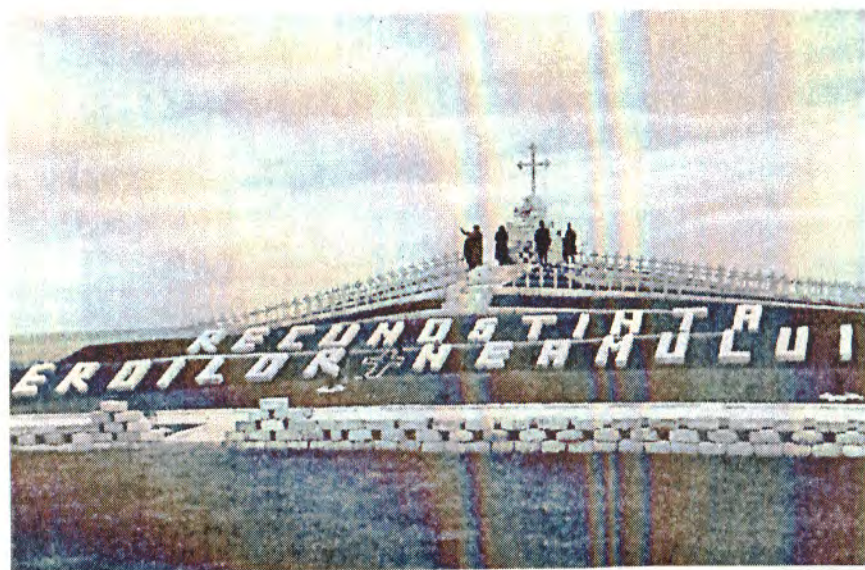
Autoritățile civile și militare primesc defilarea
Companiei de Onoare după căderea Odessei

Mareșalul Conducător salută învingătorii!

Reîntoarcerea în țară a trupelor victorioase!

Recunoștința patriei eroilor de la Odessa